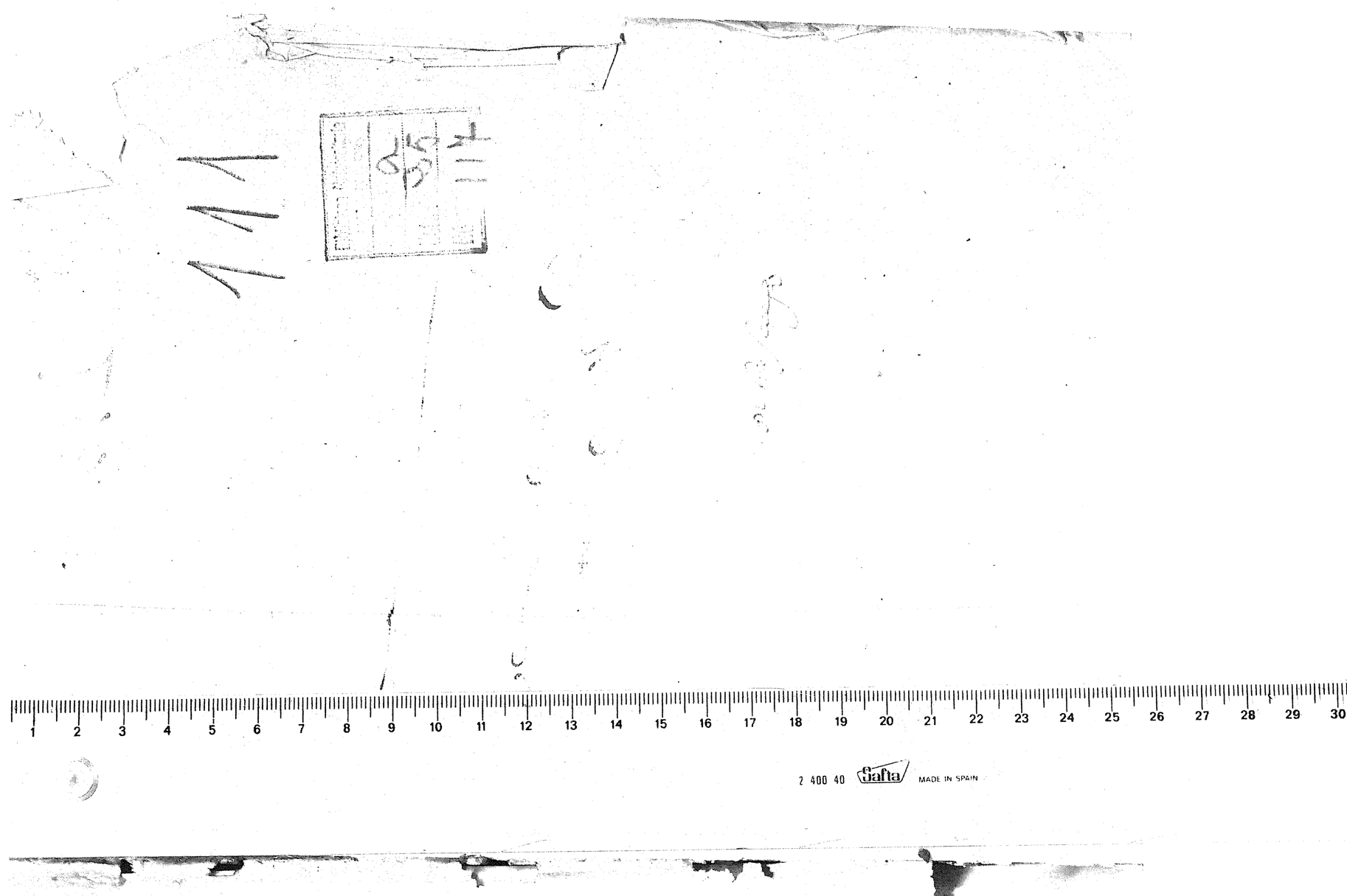
2 400 40
Safta
MADE IN SPAIN

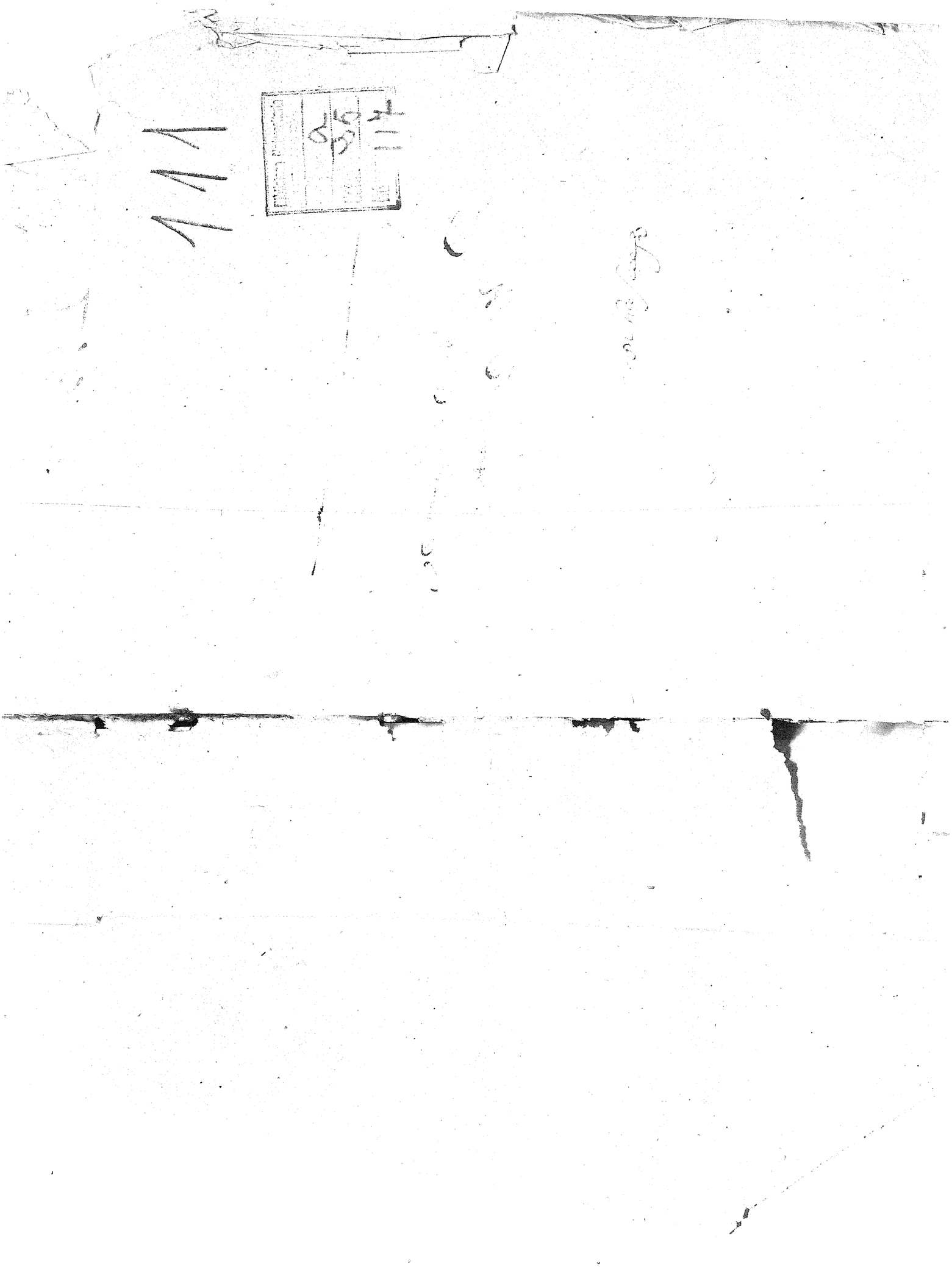

L 53.

~~Pe Pedro de Molina~~

Del colegio de la compa de Jhs. De granada

Del colegio de la Compa de Jesus de granada

R 10080

RECOGNITIO SVMMVLARVM CVM Textu Petri Hispani, & Aristotelis, admodũ

Reuerendi Patris Fratris Alphonsi à Vera Cruce Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini, bonarum artium, & Sacræ Theologiæ Magistri: Cathedrarij Primarij olim in Academia Mexicana, in partibus Indiarum maris Occeaṅi.

Accesserunt Libri duo: Primus, de Topicis Dialecticis: Secundus, de Elenchis.

Nunc Quartò summo studio, fide, exactaq; cura reuisa ab Authore, & à plurimis mendis correcta, & aucta in multis.

SALMANTICÆ,
Apud Ioannem Baptistam à Terranoua.
M. D. LXXIII.
CVM PRIVILEGIO.
Expensis Vincentij & Simonis à Portonarijs.
Esta tassado en cinco blancas el pliego.

Licencia.

DON Philippe Por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada de Toledo, de Valēcia. de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, Conde de Flandes, y de Tirol, &c. Porquanto por parte de vos Fray Vicente de Quintanilla, Procurador general de la ordende sancto Augustin, en Prouincia de esta Espana, de la obieruancia, nos fue fecha relacion, que el Maestro fray Alonso de la Vera Cruz de la dicha orden, Cathedratico de Prima de Theologia, en la Vniuersidad de Mexico, auia reuisto y de nueuo añadido el libro de Artes que ha siete años poco mas o menos, que con licēcia nuestra auia impresso, en que se conteniā las Summulas con el Texto de Petro Hispano, y la Dialectica con el Texto de Aristoteles con los Predicamentos, y logica Magna, el qual era muy vtil y prouechoso, ansi para lectores como studiantes de la dicha facultad, en el qual auia passado mucho trabajo. Atento nos pidistes y supplicastes os diessemos licencia en forma para le poder imprimir, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la Pragmatica agora nueuamente por nos fecha dispone. Y fue acordado q̄ deuiamos mādar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razō, y nos tuuimos lo por biē. Por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos, para q̄ por esta vez pueda imprimir el dicho libro que de suso se haze mēciō, sin q̄ por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mandamos que la tal impression se haga del dicho libro original, que va rubricada cada plana, y firmado al fin del de Iuan Fernandez de Herrera escriuano de Camara, y de los que residen en el nuestro Consejo. Y que despues de impreso no se pueda vender ni venda el dicho libro, sin que primero se trayga al nuestro consejo, juntamente cō el dicho original, para que se vea si la dicha impression esta conforme al original, so pena de caer y incurrir en las penas cōtenidas en las pragmaticas y leyes de nuestros Reynos, y no fagades ende al, Dada en Madrid a nueue dias del mes de Diziembre de mil y quinientos y setenta.

D. Cardinalis Segunt. — El Doctor diego Gasco. — El Licenciado Fuen mayor. — El Licenciado dō Antonio de padilla. — El Doctor Redim. — El Doctor francisco de villa faña.

Yo Juā Fernandez de herrera scriuano de camara de su Majestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo delos del su Consejo.

Approbatio.

OPus hoc artis dialecticæ hactenus tribus impressionibus editum cū magno studiosorum & schol arium fructu, nunc quartò ab authore admodum R. Patre Alphonso à Veracuce ordinis Diui Augustini recognitum & magis auctum iure optimo in publicum inuulgari potest. Nam cum hoc meæ fidei commissum sit à supremis iudicibus regij senatus ita esse testor in hoc nostro cænobiò Diui Hieronymi apud Madritum Sexto kalendas Decēbris anno. 1570.

Frater Rodericus Yepensis.

Tassa.

YO Domingo de çauala Scriuano de Camara de su Majestad, de los que en el su Consejo residen doy fe que auiendo se visto por los señores del cōsejo de su Majestad vn libro intitulado curso de Logica compuesto por el maestro Fray Alonso de la Vera Cruz de la orden de Sant Augustin: y Cathedratico de prima Theologia en la Vniuersidad de Mexico, que ante ellos fue presentado por Fray Vicēte de Quintanilla procurador general de la dicha orden, que con licencia de su Majestad fue impresso, mandaron que se pudiesse vender el volumen del dicho libro en papel a razon de cinco blancas cada pliego del, con que al principio de cada vno dellos se imprima este testimonio de tassa. Y para q̄ dello conste, di la presente fe, que es fecha en Madrid, a ocho dias del mes de Octubre de mil y quinientos y sessenta y nueue años.

Domingo de çauala.

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Maestro Fray Alonso de la Vera Cruz de la ordē de Sant Augustin, y Cathedratico de prima de Theologia en la vniuersidad de Mexico, nos ha sido hecha relacion que vos aueys compuesto vn libro intitulado curso de Logica y Sūmulas y Philophia, en el qual auia despuesto mucho trabajo y occupacion, supplicandonos, attēto lo suso dicho, y a que el dicho libro era muy vtil y prouechoso y os auiamos dado licencia para lo poder imprimir y vender, vos mādassemos dar priuilegio para que dentro de quinze años no lo pudiesse vender ni imprimir otra persona alguna sin tener para ello licencia nuestra y poder vuestro, o como la nustra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo per quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razō y nos tuuimoslo por biē. Por la qual vos damos licēcia y facultad para que vos, o quiē vuestro poder vuiere, podays imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion cōforme a la licēcia que para ello por nos os esta dada y para que por tiempo de diez años primeros siguientes que corran y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante lo podays imprimir y vēder, y mandamos y defendemos que persona alguna durante el dicho tiempo sin vuestro poder no le pue-

da imprimir ni vender sopena de perder todos los libros que del vuiere impresso y los moldes y aparejos cõ que los imprimierẽ y mas diez mil marauedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro Consejo. Presidẽtes, Oydores delas nuestras Audiẽcias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa y Corte y Chancillerias, y a todos los concejos, Corregidores, Asistẽtes, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades Villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y a cada vno y qualquier dellos, ansi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante que vos guarden y cũplan y hagã guardar y cumplir esta nuestra cedula y merced que ansi vos hazemos, y cõtra el tenor y forma della, ni de lo en ella contenido, no vayan ni passen ni cõsientã yr ni passar por alguna manera, sopena de la nuestra merced, y de cincuenta mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a quinze dias del mes de Octubre, de mil y quinientos y sessenta y nueue años.

YOEL REY.

Por mandado de su Majestad.

Antonio de Eraso.

GASPAR CARDILLVS VILLALPANDÆVS SEGOBIENSIS,

ingenuarum artium, & Sacræ Theologiæ Doctor, doctissimo, grauissimoq; viro. F. Illephonso à Vera cruce, monacho Augustiniano.

P. D. S.

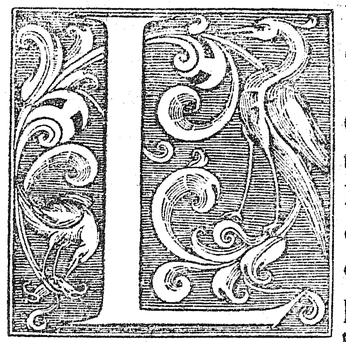

IBRI, Qui à te de Dialectica, & Philosophia olim scripti sunt, atque emissi, proximis his diebus è supremo Philippi nostri tribunali ad me Complutum sunt missi, vt meam de eisdẽ sententiam summnis in eo iudicibus renũtiarem. Id verò non ea causa factum esse interpretari debes, q̃ de strenuis tuis laboribus, & vigilijs quidpiam sinistrum suspicentur: sed ob eam potiùs rẽ, vt tu quoque more cæterorum scriptorũ, legem patiar. ,nuper ab eisdẽ grauissimè latam, quę non permittit, vt quispiam fœturam ingenij sui studiosis hominibus communicet, nisi ea priùs censuram subeat, planeq; constet, nihil in de incommodi accidere posse. Haud enim ignari sumus librorum temerè inuulgatorum culpa, quantam bonæ artes, mores hominũ, Christiana etiã respublica calamitatem pertulerint. A te verò nil nisi magnum, atque perfectum sperari posit: qui longissimè à patria inter feras, atque barbaras nationes positus, plurimos annos (vt audio) magna cũ tua laude, atque Indorum fructu insumpsisti: partim dum Euangelium propagas: partim etiam dum doces rudem iuuentutem ingenuas artes, atque principem scientiarum Theologiam. Vitę verò exemplo, cuius ingens vis, atque momentum est ad permouẽdũ, tantum potuisti, vt non parum multos ex flagitiosa, perditaque viuendi ratione ad pietatem, & veræ religionis cultum reuocaueris. Neque contentus his rebus, quarum singulæ per se satis esse poterãt ad indicandum, quem animum gereres erga Christum Iesum seruatorem hominum insuper, vt iam non tantùm præsentibus, sed futuri seculi hominibus, & à te longè seppositis prodesses, multa literarum monumentis commendasti, quę diligentiam, atque industriã tuam planè testantur. Ego sanè his perlectis mirificè erga te affectus sum: atq; inter cætera nõ possum non magnoperè probare studiũ tuum, accuratamque diligentiã, odiũ præterea barbariei, sophisticesque, quam tu pestiferam belluam, aut potiùs (vt ego

loqui ſoleo) ingeniorum carnificinam, ſæpenumero in his libris, vt decet, maledictis proſcindis, diris deuoues, atq; accerrimis verbis inſectaris. Hãc, cùm multorum malorum hactenus cauſa fuerit, coniuratis animis operam ſtudioſi omnes daturi erant, vt non ſuis cuiuſq; finibus modò, ſed toto etiã terrarum orbe pellerent. Hoc te facias etiam atque etiam rogo: rem ſtudijs literarum vtilem admodum, Deo autem Optim. Maxim: gratiſsimam feceris, niſi me animus fallit: me verò ad quæuis officia, atque obſequia tibi præſtanda eo nomine multò violentiùs deuincies: qui vt hac parte ſtudijs ingenuarum artium conſulerem, & libris editis collapſis Philoſophiẹ rebus aliquãtulum emolumenti adferrem, dura multa, atque aſpera perpeſſus ſum. Tu interim bene vale, meq ue ama: facies id quidem non ſine fœnore. Compluti ex Collegio, & Bibliotheca noſtra Idibus Martijs.

M.D.L.X.I.

ARTIVM AC SACRAE Theologiæ Doctori clariſsimo, ac Mexicanæ Scholæ inter Theologos primario Cathedrarum moderatori, Fratri Illephonſo à Vera cruce Auguſtiniano, diſcipulorum vltimus, ac eiuſdem profeſsionis Eremiticæ, Frater Stephanus Salazarius Salutem.

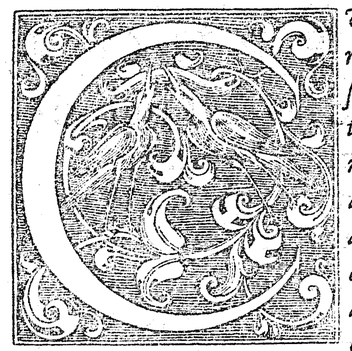

VMegregij Ii tui commentarij, quos in Peripateticorum principis Stagiritæ Ariſtotelis, Dialecticam & Phyſicam compoſueras, plus æquo, Pater religioſiſsime, delitetſcerent, poſt ſpretamq; ſeculi pompam & Epiſcopatum nil tibi magis cauendũ ſuaſiſſes, quàm inſidiatori Satanæ aliquo biuio graſſandi, ac infeſtandi, anſam offerre, aut aperire (eſt nanq; alioqui ille in eos, qui ſe ſe totos Chriſto deuouerunt, immanis, ac infeſtus) hinc tibi quicquam (vt arbitror) propalandum cenſuiſti, ſi quos in diſcipulorum emolumentum libros, ſumma arte ac ingenio concinnaras, in communem quoquè diſcentium vſum, iam tandem bene coercitos plublicares. Dum gloriæ (nec immeritæ profecto (inde procellam inuaſuram formidas, precibus tamen à me exoratus, poſt quotidianum conuitium, & aſsiduam efflagitationem, dubito impetrarim, an extorſerim aſſenſum? Ea demum lege conuentum inter nos eſt, vt recognoſcendi difficultatem & induſtriam, meo quidem ingenio ſaxo Siſypheo, aut Belidum aquis, haud multò inferiorem, ipſe ſubirem. (Ne gratis, ſcilicet, tanti mihi certaminis victoria conſtaret). Cùm verò exploratum haberem, quàm ſit conſentaneum, Doctori de ſe bene meritiſsimo, morigerum ſe præſtare diſcipulum, quàmque dedecorum, tuis altiſsimis ſtudijs Summularum, Dialecticæ, ac Phyſicæ recognitionibus obſtrepere (nam quid hæc licèt per ſe magna ſint, ſi Paulo, ſi Theologiæ ſcrutinio, ac elucidationi conferas?) deuolutum ad me lapidẽ, ſexcentis ex titulis, lubens ſuffulſi. Cumq; in eo opere nõ parũ inſudarim, non (inquam) parũ ſomni, oleiq; (vt paræmia fertur) conſumpſerim, pro ingenij noſtri tenuitate, atq; pauperie: cui aptiùs id quicquid eſt muneris dicarem, quàm tibi magiſter colendiſsime, à quo etiã & poſſe habui? Cumq; Dijs parentibus, & magiſtris par repẽdi nequeat, animi prõptitudine, & reuerẽtia, gratiã ſaltẽ referendã, quãdo vires adnitẽtẽ deſtituunt, humillimè teſtabor. Accipe igitur vir integerrime, id quicquid eſt operæ: ac Catonico cõſilio ad memoriã reuocato, accipito placidè. Parua nãq; ex materia, animi propẽſionẽ ſi pẽſaueris: ex ſterili hoc noſtro ærario, ſanctiſsimũ iſtud tuũ totius ſanctimoniæ pectus, ac bonarũ literarũ refertiſsi-

mũ penu, archiuumq; recõditissimũ (sat scio) nil vltrã requiret. Accipe igitur, magister ornatissime, musarunque omniũ stibijs, proprio vniuscuiusq; penicillo, graphicè picturatissime, q̃ ex tuis lucubrationib⁹ absolutissimis, dũ recognoscit, & polit: nã cur nõ ita dixerim, cũ auocato tibi inter tot rerum munia, quib⁹ beatissimè fungeris, id quoq; prouincię fuerit nobis subeũ dũ? Quicquid gratiæ, apud eos, qui deinceps spretis Soritarũ sophismatibus, quãuis & illis possit resisti, pristinũ Philosophię nitorẽ, proprio ex fonte vitrea doctrinę lympha, atq; mũdissima, inter scrupos aureos susurranti, largè voluerint haurire: hic tuus poterat discipul⁹, multis de causis promereri, qui stimulo pariter, & adiumẽto fuit, dũ Typographorũ molestiã & industriam tua vice ad tempus recepit. Vale Pater optime, tuòsq; vti cœpisti, foue, & amplectere. Apud Indorũ inclytam Mexicũ, kalẽdis Maij, Anno Dñi. 1554.

FRATER ILLEPHONsus à Vera Cruce, artium, ac sacræ Theologiæ professor, sacrum Eremitarum ordinem huius Prouinciæ Indiarum salutat, eiusque in omnibus exoptat incrementum.

VM per annos plurimos in hac noua Hispania (patres grauissimi) discipulos à primis Dialecticæ rudimẽtis susciperẽ instituẽdos, fuit mihi curæ quã maximè, sic eis viã ad sacrã Theologiã veluti digito demõstrare, vt nõ solũ non consenescerẽt ad scopulos Syreneos, verũ vt nec difficultatis magnitudine perterriti, retrocederẽt. Cõsiderabã em̃, animoq; creberrimè versabã, quãtum olim olei, somni, opereq; cõsumpserim (imò perdiderim) dũ addiscerẽ caudatos illos syllogismos, oppositiones nulli peruias, ac id genus plurima: quę nimirũ intellectũ magis occupãr, & grauãt, quã poliũt, acuũt, & ornãt. Plus nocẽt, quã iuuãt, atq; cõducunt. Et è quibus (vt tãdẽ cõcludã) id solũ frugis reportatur, quòd possimus obliuisci. Rẽ igitur habens exploratissimã, atq; cõpertã, in votis habui ea omnia, quæ ad Dialecticã spectant, sic tradere, vt superuacaneis succisis, atq; vitatis, vtiliũ, & necessariorũ, nullũ vnquã cuicũq; studioso, subiret desideriũ. Non quò noua adducamus, sed quò antiqua omnia, ita in ordinẽ redegerimus, vt breuissimo tẽporis curriculo, iuuenes possint ad maturã frugẽ peruenire. Cui autẽ nostras has lucrubationes ęquiʳ dicabimus, quã tibi Augusta, sacraq; religio Augustiniana: cui (post Deũ) quicquid sumus, debemus? Accipe igitur lubẽti animo, eremitica familia hoc quale est, tibi debitũ obsequium. Quòd si hæc (vt speramus) grata fuerint, & accepta, calcar addes, vt in Physicis quoque, pariter & Theologicis modum instituẽdi faciliorẽ tradamus, ũmul & vtiliorem. kalendis Maij,

M.D.LIIII.

INCIPIT PROOEMIVM Magistri fratris Alphonsi à Vera cruce in tractatum Summularum.

IN primis Diuinũ auxilium implorantes, operæpretiũ erit, necessitatem & vtilitatem, simul & excellentiam Dialecticæ ostendere: vt loco proœmij, qui in albo Logicorum volunt ascribi, reddantur dociles, beneuoli, & attenti. A nostris exordium sumentes. Primò occurrit beatus pater Augustinus, qui Dialecticam tantũ laudat, vt ipsam dicat sapientiam, & sine ea cõtingat esse sapientem neminem. In mediũ adducens Platonem philosophorum principẽ. Plato, inquit, vir sapiens, & eruditissimus temporum suorum, qui & ita loquutus est, vt quæcunque diceret, magna fierent, & ea loquutus est, vt quomodocunque diceret, parua non fierent. Dicitur post mortẽ Socratis magistri sui, quem singulariter dilexerat, à Pythagoricis etiam multa didicisse. Et post multa ad propositum subiungens quasi formatricem illarum partium naturalium, scilicet, Diuinarumque rerum peritiam, indicemque Dialecticã. Quæ aut ipsa esset, aut sine ea sapientia esse non posset. Hæc ex patre Augustino libro. 3. contra Academicos, capit. 18. Dialectica enim ipsa vnica est scientiarum scientia, disciplinarũ omnium via. De qua idem pater Augustinus in lib. de ordine post multa alia. Dialectica disciplinarũ disciplina, docet docere, docet discernere: in hac se ipsam ratio sibi demõstrat: quæ scit, quid velit, quid valeat, scit autẽ scire, vult sola scientes facere, nec solùm vult, sed etiam potest. Hæc ille.

August. August. Plato. August.

¶Hæc vna, de qua est sermo, Dialectica, sic ad sacras literas viam ostendit, vt ad omnia penetrãda, & dubia dissoluẽda valeat. Et etiam lib. 2. de Rhetorica diuina, seu doctrina Christiana cap. 31. Disputationis disciplina, ad omnia genera quæstionum, quæ in sacris literis sunt penetranda, & dissoluenda, plurimùm valet: tantùm cauenda est rixãdi libido, & puerilis quædam ostentatio decipiendi aduersarium. Et inferiùs in eodẽ libro, licẽt alio capite. Scientia conclusionũ, & definitionum, & distributionum, plurimùm lectorem scripturarũ adiuuat. Hæc ille. Quis nõ pluris faciat, hanc sermocinalem sciẽtiam, ex liberalibus vnam, qua ignota manifesta redduntur, definitione, diuisione, & argumentatione? Hac homo circũ ornatus, & velut armis quibusdã indutus, verũ à falso distinguit: sine qua, hominẽ hallucinari necesse est. Vnde idẽ pater August. lib. 1. cõtra Cresconium Grammaticũ. Hac arte, quam Dialecticam vocant, quæ nihil aliud docet, quàm consequentia demonstrare, seu vera veris, vel falsa falsis, nũquã doctrina Christiana formidat.

August. August. August.

¶Et quidem Dialecticam telum esse ad retundendum aduersariorum, & fidei hostium, iacula, testatur beatus Hieronymus super Ezechielem. Verè quicquid in seculo peruersorũ dogmatum est, quicquid ad terrenam sciẽtiam pertinet, & putatur robustũ, hoc Dialectica arte subuertitur, & instar incẽdij, in cineres, fauillasque dissoluitur, vt probetur nihil, quod putabatur esse fortissimum. Hęc Hieronymus. Cui & subscribit ferè eisdem verbis pater Augustinus in libro de cognitione veræ vitę dicens, ad omnia quidem humana potentem esse Dialecticam. Dialectica (inquit) differendi potens, potenter dubia quæque definiens, cũctas scripturas euibrans, atque euiscerans, cunctam humanam sapientiam anihilãs.

Hieronym. August. Boetius.

¶Accedat & beatus Seuerinus Boetius, Christianus Philosoph⁹ singularis super Ciceronis topica, de Dialectica loquens: quàm sit operæpretiũ in omni actiõe pariter & speculatione, tã ad humana, q̃ ad diuina. Ait sic: Erit igitur necessariũ vel in naturali speculatiõe, vel in moraliũ actionũ cogitatione, vt certa ratio, nil qd̃ in rebus speculandis est, nõ inueniat, vel quod in actu viuẽdi dici oporteat, perpẽdat. Hæc autẽ ratio nisi vna quędã pręcesserit, sępe in multos necesse est labatur errores. Quod ne passim fieret, atq; vt certis regulis tractatus insisteret, visum est antiquæ Philosophiæ ducibus, vt ipsorũ ratiocinationũ, quibus aliquid inquirẽdũ esset, naturã penitus antè discuterẽt, vt his purgatis, atque cõpositis, vel in speculatione veritatis, vel exercendis virtutibus, vteremur. Hęc est igitur disciplina, quasi differendi quædam magistra, quam Logicen veteres Peripatetici appellauerunt. Quam Cicero definiens, differendi diligentem rationẽ vocauit. Stoici verò

Boetius.

Dialecticam,Hæc ex Boetio. Ecce quàm eleganter, & ſapienter Boetius vſum. Dialecticæ, ſimul & vtilitatem ob oculos ponit:vt eius intellecta energia,animos alliciat,& in amorem cõuertat,illorum,qui cum fructu Philoſophari in Chriſto vnica philoſophia,volũt:nõ enim de vmbra aſini agitur,(vt aiunt), nec quæſtio eſt de lana caprina,ſed de Dialectica,quæ magiſtra vocatur.

¶Hanc eãdem ſententiam Boetij & probat, & ſequitur, in humanis , & diuinis literis doctiſsimus vir Hugo de ſancto Victore in lib. 1. Didaſcalicæ eruditionis. Ait enim. Neceſſarium fuit alijs inuentis artibus,& Logicam inueniri. Quoniam nemo de rebus conuenienter diſſerere poteſt,niſi priùs rectè loquẽdi rationem cognouerit. Non tamẽ lateat aut nos ſubterfugiat, tanquam à natura homini inditum,& argumentari, & aduerſantibus ſententię ſuæ reſpondere.Qui vſus Dialecticæ, ante artem ipſam apud homines fuit. Verùm ars inuenta,& ſuis numeris conſtans,certior natura,effecta eſt:ſi Ciceroni fidẽ adhibeamus, qui Philoſophice loquens lib.4.de finibus bonorum,& malorum hæc,ait.Et ſi ingenijs magnis præditi quidam,dicendi copiam ſine ratione conſequuntur: ars tamen eſt dux, certior,quàm natura. Aliud eſt enim poetarum more verba fundere,aliud ea quæ dicas,ratione & arte diſtinguere.Aſſipulatur & Ciceroni eloquentiſsimus Quintilianus libr. inſtitutionum Oratoriarum.Conſummatos inquiẽs in arte,plus doctrinæ debere,quam naturę,putabo.Sicut in ſolo fœcũdo plus cultor, quàm ipſa per ſe bonitas ſoli & efficiet,idẽ, Hugo de ſancto Victore: Vbi ſuperuenerunt artes:quæ licèt ab vſu principium ſumpſerint, vſu tamẽ meliores ſunt. Nec tacitus præteribo Platonem in dialogo,qui Phædrus inſcribitur,dicẽtem: Quippe ſi tibi natura, vt ſis Orator, tribuerit: accedente doctrina, & exercitatione, excellens eris.Si quid verò horũ defuerit,mancus eris.Hæc Plato . Non nobis ſuccenſeant ignari,& ſtupidi homines,qui eam nec à limine ſalutauerunt,putantes, nos tempus in perdiſcenda, & tradenda perdere Dialectica, eo quòd natura conſtet Rodolphum doctiſsimum,& antiquis comparandum, in ſuo ſecundo libro de inuẽtione,quid afferat,audiamus. Quid ergo? dicet aliquis: nonne & ante inuentam Dialecticem fuerunt artes, & diſputatum eſt,& inuentum eſt verum ? & nunc quoque quotus quiſque eorum qui diſputat, Dialecticen tenet? Deinde quæſtionem abſoluens ait.Non eſt quòd negent eam eſſe : illi tamen quod Dialectica docet & faciunt, & multò cõmodiùs ſi hanc didiciſſent,fortaſſe facturi: quẽ admodum ante traditam Rhetoricen, diſerti viri fuerunt,&c. Et tandem infert, Quantò rectiùs tamen , quantò meliùs expedirent illa,ſi certa,artium ratione ducerentur. Duratura enim ſeculis ingenia, & quibus non præſentes ſolùm plaudant,ſed quæ omnis poſteritas miretur ea tamen demum fiunt :quoties cum optima natura,ars perfecta coniungitur. Sic de Dialectica,&c.

Hugo. Cicero. Quintilia. Hugo. Plato. Rodolphus

¶Tanti pretij Dialectica eſt,vt concors fuerit Philoſophorum ſentẽtia,vt ex Diogene Laertio conſtat: Stoicorumque fuiſſe placitum, abſque Dialecticæ ſpeculatione ſapientem,in oratione,ſine lapſu non faturum.Sic Cato cũ ſuis Stoicis vt tradit Cicero libro. 4. De finibus malorum , inter virtutes eam collocabat, atque adinuicem Ethicam, Phyſicam, Dialecticam comparans, partem non infimam ſed potiſsimam ei aſsignabat.Sic ſolum Dialecticum,ſapientem Stoici vocabant:& ipſam Dialecticam , quæ pars totius Philoſophiæ animanti aſsimilatam,& neruos & oſſa vocabãt: dicentes carnes eſſe Phyſicam , Ethicam animam.Et ouo comparantes, hanc Dialecticam teſtam,& ſequentia Ethicen,abſtruſum tamen Phyſicen nuncupabãt.Et interdum,ciuitatem quandam totam Philoſophiam contemplantes,murum Dialecticam affirmabant.Meliora diſcant,atque loquãtur, qui ſine Dialectica ſe putant,aut vanè ſe ipſos oſtentant ſapientes. Nam neque iuris , neque artium , aliquam vt decet quis poterit peritiam retinere , ſi hac fuerit deſtitutus: in tantùm , vt neque Rhetoricam ipſam, quæ huic proxima,& nimium affinis eſt,ita vt referat Cicero,libro de perfecto Oratore, Zenonem manu ſolitum oſtendere,quid inter has interſit : digitos comprimens in pugnum,Dialecticam vocabat:& manum dilatando,digitos extendendo, Rhetoricam.Verùm auſerim affirmare,neque Rhetoricum poſſe eſſe abſque Dialectica , Cicerone in libro de perfecto Oratore id affirmante.Ait enim,Eſſe igitur perfectè eloquentis putò, nõ eam ſolùm facultatem habere,quæ ſit eius propria,fuſè lateque dicendi , ſed etiam eius vicinam,atque finitimam, Dialecticorum ſcientiam aſſumere. Et inferiùs , Ego enim cenſeo, qui eloquentiæ laude ducatur,non eſſe earum rerum omnium rudem,ſed vel illa antiqua,vel hac Chryſippi diſciplina inſtitutus , nouerit primùm vim, naturam , genera verborum , & ſimplicium , & copulatorum . Deinde quot modis quidque dicatur, qua ratione verum falſùm

Diogenes. Cato. Cicero. Cicero.

falſùmve ſit,iudicet,quod cuique conſequens ſit,quidque contrarium,cũque ambiguè multa dicantur,quo quidque eorum diuidi, explanarique oporteat.Hæc ex Cicerone .Sed hæc omnia,definire, diuidere, ratiocinari , officia ſunt Dialectici:& multa alia, quæ ad hanc ſciẽtiam Dialecticam ſpectant , Rhetor & Orator oportet ſit Dialecticus.Teſtimonium etiã perhibebat Quintilianus poſt Ciceronem præcipuus libr. 12.ſuarum inſtitutionum : cuius verba,breuitatis cauſa omittimus. Ad hanc ergo Dialecticam,non ſolùm à limine ſalutandam, ſed exactè & adamuſsim calendam occurant omnes, qui cum fructu Philoſophari contendunt.Non ſuccumbant,non deficiant,vires reſumant,labor improbus omnia vincit.Non tãſpinoſa,& in ſublimi poſita, vt aditus conãti, & humeros apponẽti,denegetur.Adſit modo perſeuerantia:quæ ſola,coronam & brauium conſequitur.Deterruerunt,fateor,quampluri mos,ab hac tam vtili, & neceſſaria diſciplina: qui eam adulterinis impleuerunt dogmatibus & ſophiſmatibus,intricatis,caudatiſq; ſyllogiſmis:quibus,ingenia iuuenum tenella, onerata,ſarcina ſupra vires impoſita,defecerũt,& retroceſſerunt.Nec ſolùm id conſequutum:ſed eam veluti adulteram,& nociuã fugiẽtes, abominati ſunt.Et quidẽ,cùm omnia Deus in põdere,numero,& mẽſura fecerit:ſi ipſi fimbrias ſuas dilatantes, modum obſeruare animo conciperent à Dedali labyrintho eſſemus liberi . Quis poteritabſque bili,Enzinã ſine glãdibus, cæteroſq; huius claſsis viros legere,vel in arte Dialectica eis vti?quos ad menſes multos, imò ad annos,ſi audias & diligẽter, dicere poteris, Pręceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus.Quid ad artẽ,obſecro,in materia cõtradictoriarũ,innumeros formare ſyllogiſmos impoſitiones, ſuppoſitiones adducere nouas, ſimplices,mixtas,de ly c.de ly d. & confuſas: quorſum,conſequẽtias de ly vterque fingere? Etſi de exponibilibus fiat ſermo,nullus, tribulos & ſpinas,quos talis germinat terra,poterit ſine pedis lęſione pertrãſire.Expertus loquor, & doleo annos cõſumptos in iſtis, ſine fructu. Poſt exantlatos labores,poſt iuuentutis conatus,extẽdens manum,nihil potui inuenire,niſi tempus irremediabile,deperditũ. Venerunt verò Saturnia regna,iam aureum ſeculũ,reuertitur:ad ſanam mentem,qui aliquando inſani erant conuerſi ſunt:& qui obcæcati tunc temporis erant,ſi adeſſent nobiſcũ,recta ſaparent. Sic ſentit grauiſsimus,ac doctiſsimus chriſtianitatis exemplar ſingulare,Doctor Ciruelo in breui,& caſta,quam edidit Dialectica.Sic etiã Ludouicus Caruajal,in ſuo primo ſent.deſtituta Theologia:ſic & alij graues, pariter & docti iudicant.Inter quos Titelmanus(iudicio meo)palmã obtinet:qui in Dialectica,& Phyſica,vnicum totius eruditionis & ſanæ mentis præbuit exemplum,ex ipſo principe Ariſtotele,tanquàm è fonte hauriens quicquid extrahendum erat,grana colligens omnia:& ſi quid palearum nomine in Ariſto.foret,ſub ſilentio pertranſiens.Fuit & ante Titelmanum, Rodolphus Agricola, qui pro meritis vix laudari queat,qui in ſua de inuentione Dialectica, q̃ procula tergo ſunt ſophiſmata relinquenda docet.Nonnulli etiam hac noſtra ætate in pretio ſunt,qui ex ipſo proprio puteo Ariſtotelico,nõ ſine dexteritate,ad profectum noſtrum aquam coràm poſuerunt. Inter quos meritò annumerandus Doctor Villalpando,Segobiẽſis,qui Compluti relictis nęnijs,quę neceſſaria ſunt,nobis donauit.Hæc omnia nos inſtruũt, fidem eis adhibẽdam. Verùm vnum,quod maximè nos mouere debeat,experiẽtia.Periculũ enim fecimus(non ſolùm ſemel atque iterum) tradentes diſcipulis noſtris,in breui, conſumẽtes tempora multa,ſcientiã ipſam attingentes Theologiã,in tãtùm profecerunt, vt hominũ vincant ſpectationem. Quippe qui per latos campos ſpaciati,in doctrina Sancti Thomæ, nil iſtarũ nęniarum,& ſophiſmatum offendẽtes,euaſerunt ſingulariter docti . Et in aperto eſt,illa nouiter adinuenta dogmata , non ſolũ neceſſaria non fore,ad verã ſapientiã , ſed potiùs,ſi non nociua,ſaltim nullius momẽti.Quapropter rationẽ habẽtes tẽporis, & profectus diſcipulorum,ſolùm Dei gloriam in hoc negotio ſpectantes,mediam tenendo viam, regiamque:neque ad dexteram,neq; ad ſiniſtram declinabimus.

Quintilianus. Sapiẽ. 11. Lucæ. 5. Ciruelo. Caruajal. Titelman⁹. Rodolphus Deute. 17.

¶Hęc diſciplina,vna ex ſeptem liberalibus,tertium ſeruãs locum,in tribus ſermocionalibus: ſcientia rationis meritò dicta eſt.Quã in duas diuidemus partes . In prima quicquid ſpectat ad tractatum Summularum ponemus: cui & addemus,locorum,& elenchorum tractatum. Et in ſecunda parte erit de Dialectica, (quam vocant magnam) conſideratio.

CAP. I
De definitione.

SEd quia omne ignotum ſi incõplexũ eſt,& ſimplex vox,definitione, ſeu diuiſiõe,cognoſci habet; anteq̃ termini definiamus,quid ſit definitio declaremus, groſſa Mineruaid tradentes.

¶Defini.

Quid definitio. ¶Definitio est oratio naturã rei, aut termini significationem exponens. Vel vt ab alijs sic, Definitio est oratio breuis, manifestatiua definiti, cum quo cõuertitur. Vel sic. Definitio est oratio explicans modum significãdi, vel significatum termini. Quocunque modo definitionis detur definitio, constat per eam declarari ignotum. Nam si ignotum nõ faciat cognoscere, & manifestet: nomen non retinebit definitionis. Hoc complexum, animal rationale, definitio est hominis: quia id quod erat ignotum in termino, homo, explicatur: cũ efficitur manifestum, esse animal, & rationale. Nam hominis explicatur natura: & per hanc breuem orationem, manifestatur definitum, & declaratur termini significatio. Similiter in hac. Album, est corpus habens albedinẽ. Modus significandi de ly album, per hanc breuem orationẽ declaratur, & quod erat in illo termino album, inclusum, & ignotum, manifestum efficitur.

Diuisio definitionis. ¶Antequàm cõditiones requisitas ad bonam definitionem explicemus, oportet diuisionẽ definitionis assignare. Duplex enim est, quædam vocatur quid rei, & alia quid nominis. Primum exemplum propositum, est definitionis quid rei, nam per illam natura rei explicatur, scilicet, hominis, & hæc rursus subdiuiditur.

Quid rei triplex. ¶Definitio quid rei triplex, quidditatiua, descriptiua, & causalis. Quidditatiua, est metaphysica, & physica. Prima est, quæ per genus, & differentiã datur, vt hominis definitio. Nam animal, est genus, in quo communicat cũ brutis: rationale tamẽ est differẽtia, per quã à bruto distinguitur. Si tamẽ sic homo definiretur, est quoddam compositum ex corpore, & anima rationali, diceretur physica definitio: quia per partes hominem componentes & integrãtes, physicè, datur.

¶Descriptiua ea est, per quam definitũ describitur, & declaratur: nõ per essentialia eius, sed per accidẽtia. Vt si hominis naturam explices est animal risibile, maximi cerebri, pessimi odoratus, & præexcellentis tactus.

Causalis. ¶Causalis, est quę per causam. Et quia quadruplex est causa, efficiẽs, finalis, formalis, & materialis: quomodolibet res ipsa manifesta reddatur, per aliquam causarum, definitio quid rei causalis dicetur. Vt si domus velis definitionẽ signare: Domus, est quid constãs ex lapidibus, & lignis, quadrati formam retinẽs, à domifactore cõstructa, ad nos à frigore, & tempestate protegendum: in hac omne genus causæ tactũ est, & ipsa definitio causalis erit.

Quid nominis, ¶Definitio quid nominis, illa est, quæ significationem termini declarat. Vt album, est res albedinẽ habens. Et in definitione definitionis, proposita: particula illa, naturam rei, propter definitionem quid rei, posita est, & illa, vel termini significationẽ: propter definitionẽ quid nominis.

Conditio definitionis. ¶Bonæ definitionis tres solent assignari cõditiones. Prima: vt constet ex genere & differentia definiti: vt suprà declaratum est.

¶Secunda, vt clariùs distinctiusque significet, quàm definitum. Ex qua infertur, quod dicũt communiter: definitum, nõ debere intrare definitionem: si enim intraret, non clariùs significaret definito.

¶Tertia est, vt definitio nec diminuta, neq; superabundans sit: ob id, ista no est adequata hominis definitio. Homo est animal: deficit emẽ. Et hæc est mala definitio: Homo est animal rationale, & mortale: quia superabundat, mortale, cùm alia ab homine mortalia sint: & sic loco differentiæ non posset poni. Et est quod dicitur, definitionem orationem esse breuem. Iam opus esset, si omnia exactè in principio essent tradenda, declarare, quid genus, quid differentia, quid accidens, de quibus infrà specialis erit consideratio suo loco, in secunda parte. Sed tamen pro nũc, genus dicitur: quia est terminus, ad alium quidditatiuè superior: vt animal respectu hominis, nã de homine, animal dicitur. Si enim homo est, & animal erit: & essentialiter de homine dicitur, quòd sit animal, nã ad essentiam eius pertinet, & non per accidens.

¶Differentia est, per quod id, quod definitur, differt ab alijs contẽtis sub eodem genere. Vt ly rationale, in hominis definitione est, per quod homo, licèt sit animal, sicut leo est animal, differt tamẽ à leone, rationalitate, & ab elephanto, & ab omnibus alijs contentis, sub illo genere animal.

Accidens. predicabil. ca. 5. ¶Accidens id est, qnod adesse, & abesse intelligitur, sine essentiæ rei corruptiõe. Vt albedo, vel musica, seu scientia in homine: nõ enim de essentia, & rei natura est, quòd homo sit albus, vel musicus, cùm homo sit, qui istis careat.

¶Definitio licèt sit oratio, non tamen vera, vel falsa dicenda: sed bona, vel mala. Si, per quę, definitio est, interrogatio fiat, esse quid rei, vel quid nominis, respondendum erit. Si tamẽ qualis? bona, vel mala, dicendum: non vera, vel falsa. Sic enim habet vsus dialecticorum. Et interrogatio quid? definitionem quidditatiuam petit: quale? descriptiuam: à quo? causam efficientem: ex quo? materialem: per quid? formalem: propter quid? finalem.

Definitum. ¶Definitum, est res quæ definitur: seu quod per definitionem explicari contingit: & hoc duplex

duplex. Propinquum, scilicet, & remotum. Iuxta Neotericorum sententiam. Propinquũ est, cuius rei significatę, natura vt ab ipso significata, explicatur per definitionem. Vt homo, in hac definitione animal rationale. Nam hæc oratio eius rei significatæ naturam explicat. Addidimus, vt ab ipso significata: quia risibile, non dicetur propinquum definitum: nam licèt natura risibilis sit explicata per hãc orationem, animal rationale: non tamen inquantum per illum terminum risibile importatur: sed vt per ly homo.

¶Definitum remotum, est res ipsa, seu natura, vel proprietas per definitionem explicata. Vt in proposita definitione, Petri natura declarata est. Ob id in hac, homo est animal rationale: homo erit definitũ propinquũ, & Petrus erit definitum remotum. Et nomina congruẽtissimè imposita videtur, vt homo propinquum: quia magis propriè, & primò per definitionẽ explicatur: singulare tamen inclusum in illo cõmuni, à remotis: ob id definitũ remotũ. Aliquando tamen contingit idem esse definitum propinquum, & remotũ. Vt hic, definitum remotum est, res seu natura explicata per definitionem. Verùm intelligas ista vocabula imposita: quia ad scholas ducere non possumus (ait Arist.) res, vtimur terminis pro rebus. Ob id, terminus homo, dicitur definitum propinquum: quia primò de eo mentio, remotum tamen, Ioannes vel Petrus quia secundariò. *2. Elench.*

¶Et addere solent ad bonam definitionem necessariò requisitum, definitum conuertibile esse cum definitione. Vt, est homo: ergo animal rationale: est animal rationale: ergo & homo. Et de quocunq; de quo verè dicitur definitio, de eodem & definitũ: & de quocunq; negatur vnum, & reliquũ. Sicut si homo nõ est, nec animal rationale erit: & si de Ioanne verè dicitur, quòd homo sit, & animal rationale dicetur.

¶Aduertendum tamen est, verba in definitionibus nõ dicere actum, sed aptitudinem. Nam etiã si homo in mundo non esset, definitio hęc esset bona, est animal rationale: potest enim res quæ nõ est, definiri verè: neq; in hoc est falsitas: quia verba illa solùm in actu signato ponuntur, & non in actu exercito.

¶Modi definiendi quamplurimi signantur à Boetio ex patre Augustino: sed tamen omnes continentur in suprà dictis.

Eadem definitio quid rei, et quid nominis. ¶Consideratione tamen dignum est: illam suprà in exemplo positam definitionẽ quid nominis: album est corpus habens albedinem, sic esse definitionem quid nominis, vt etiam sit quid rei: secũdum tamen diuersas cõsideratio nes. Nam si hæc seorsum sumatur, dũ nil actu explicat, est quid nominis definitio: quia per plures terminos, & plures significationes, vnã inuolutã, & obscurã explicat, & ideò termini significationem. Sed quatenus explicatiua est proprietatis: quod est habere albedinem, in ordine ad principale significatum definiti, cuiuscunque sit illud, definitio quid rei est. Proprietas enim accidentalis est corporis, habere albedinẽ, sicut in descriptiua definitione quid rei contingit. Et sic secundùm diuersam considerationem eadem est quid nominis, & quid rei definitio. Et si volumꝰ assignare signũ, per quod notũ erit quando quid nominis, & quãdo quid rei, dicit Magister Iacobus de Naueros in suis ad Dialecticã considerationibus, consideratione quarta: ꝙ quũ definitio est prædicatũ respectu sui subiecti, in propositione cuius copula primæ impositionis est, tũc definitio est quid rei. Vt ibi, album est corpus habens albedinẽ. Vocatur copula talis, quia non importat proprietatem Logicã, Grammaticam, vel Rhetoricam: vt iste, est, currit, laborat, &c. Et secũdę impositionis: si illã importet: vt significat, supponit, ampliat, &c. Et quidẽ huius ratio est: quia tũc proprietas (licèt accidẽtalis) declaratur subiecti illius, in quo albedo est. Si modò rem intelligas, non facienda est vis in nomine, sed loquaris vt multiloquuntur. *Naueros.*

¶Quãdo verò est pars prædicati: respectu sui definiti, cuius copula est secũdæ impositionis, & à parte prædicati ponitur aduerbiũ similitudinis inter definitũ, & definitionẽ, tũc quid nominis cẽsenda est definitio. Vt in hac, ly albũ significat sicut ly corpus habens albedinem.

¶Ex quo infertur cõmuniter, terminos in definitione quid rei sumi personaliter, hoc est pro rebus significatis. Et in definitione quid nominis, materialiter: quia pro dictionibus.

¶Hic obiter notandum: Dialecticorũ esse consuetudinem, vt illo terminoly ad demonstrandum, vel loquẽdum: vt ly homo, & valet sicut ille terminus homo. Quomodo ad logicũ spectet definire per formã vt docet Arist. in primo de anima in fine, nõ est locus hic aptus pro tyronibus, in libris posteriorum trademus.

CAP. II.

De diuisione.

Quid diuisio. DIVISIO, EST ORATIO totam cõmunitatẽ, seu generalitatem termini explicans per terminos appositos, & minùs communes. Vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale.

tionale. Hac oratione, declaratur significatio communis, & generalis de ly animal: quæ est se extẽdens ad plura per terminos inferiores, & minùs communes, scilicet, rationale, & irrationale: tanquam si in veritate res quãta in partes diuidatur: & totum appareat in partes sectum, & distinctum: sic in diuisione Logica apparet. Nam animal, tanquam quoddam totũ, rationale & irrationale cõtinẽs, in partes suas diuisum apparet. Et illi termini sunt oppositi, rationale, & irrationale. Quodlibet istorum, scilicet, rationale, & irrationale, dicitur membrum diuidens: & membra simul sumpta diuisio dicuntur: per quę explicata redditur cõmunitas ipsa diuisi.

¶ Diuisum, est ille terminus cuius cõfusa & generalis significatio explicatur, per diuisionẽ, seu per membra diuidentia: siue dicas, animalium aliud rationale, aliud irrationale, Siue in singulari: animal, aliud rationale, aliud irrationale: semper est verum, diuisum, esse animal: quia eius significatio partita, & explicata est, per illa membra diuidentia.

¶ Sicut de definitione dictũ est, scilicet, quòd licèt sit oratio, non tamen vocãda vera vel falsa, sed bona vel mala: sic & de diuisione, bona quidẽ dicenda, si conditiones obseruet: mala tamen, si eis careat.

Quæ ad bonam definitionem requirantur. ¶ Requisita ad bonam rei diuisionem sunt, primùm, quòd singula membra diuisioni sint inferiora ad diuisum. Hoc patet: quia cùm per terminos minùs communes debeat fieri explicatio termini cõmunioris, oportet vt inferius sit membrum diuidens, quàm sit diuisum. Sicut pars, non tantùm debet continere, sicut totũ. Sic in exemplo proposito, rationale, minùs cõmune est, & inferius ad animal: nam in animali brutũ continetur, & ad id extenditur, cũ verè brutum, sit animal. Tamẽ sub rationali, nõ cõtinetur nisi solùm homo, & nõ brutũ. Similiter de alio membro, irrationale, dicendum.

Secundò. ¶ Requiritur. 2. quòd diuisio tota, cõuertatur cum diuiso. Hoc est, de quocunque dicitur diuisum, dicatur & diuisio, & econtra. Sicut de quocũque est verum dicere, quòd est animal: de eodem & verum erit, quòd rationale, vel irrationale: & econtra, de quocunque de quo verificatur hoc totum disiunctum, rationale, vel irrationale: & verificabitur diuisum animal. Ob id hæc non esset bona diuisio: animalium, aliud albũ, aliud nigrũ: nam dato animali alterius coloris, verum esset animal, & tamen diuisio ei non conueniret: licèt si sic, esset sufficiẽs: animalium quoddam album, quoddam nigrũ, aliud neque album, nec nigrum.

Tertiò. ¶ Requiritur. 3. quòd membra diuidentia sint opposita saltim formaliter. Illa sunt opposita realiter, quum de se inuicem non possunt verificari, vt rationale, & irrationale. Non enim fieri potest, vt idem sit rationale, & irratione. Et realiter quidem opposita, siue cõtrariè, aut cõtradictoriè, aut priuatiuè, aut relatiuè, vt albũ, & nigrũ: homo, & non homo: cæcus, & videẽs: pater, & filius.

¶ Formaliter sunt membra opposita, quum licèt possint de eodem verificari, eorum tamen rationes formales sunt diuersæ. Hæc enim bona est diuisio: bonorum, aliud honestum, aliud vtile, aliud delectabile. Et quidẽ omnia tria bona, in bono honesto virtutis concurrunt: & de virtute verificantur. Et realiter non sunt membra opposita: sed tamen formaliter sic. Si enim bonum honestũ definiatur, nõ eandẽ habebit quid rei definitionem, quã habebit bonũ vtile, seu delectabile. Non enim vnum bonum includit necessariò aliud, cùm detur vtile, quod minimè sit honestũ. Licèt in honesto: accidat omnia bona conuenire. Nec sufficit membra diuidentia sint aliquo modo formaliter diuisa: nã vt ait, Boetius. Hæc nõ est bona diuisio: animalium, aliud rationale, aliud bipes. Quia licèt ratio, diuersa sit aliquo modo, vt aliquid sit bipes, quod non rationale: tamẽ cuicunq; cõuenit ratio primi, & ei cõuenit ratio secũdi, cum omne rationale sit bipes. Nec hæc: hominum, alius risibilis, alius aptus natus ridere. Quia mẽbra nec realiter, nec formaliter sunt opposita.

¶ Addi cõmuniter solet vna alia bonæ diuisionis cõditio, vt omnis bimembris sit: vel saltim reducibilis ad duo membra. Quod verum est, per terminos contradictoriè oppositos: sed tamen nõ videtur aliquid addere ad bonitatẽ. Æquè bona est hæc: coloratorum aliud albũ, aliud nigrum, aliud medium, sicut hęc: aliud album, aliud non album.

Boetius. ¶ Verum est tamẽ, vt, iniquit, Boetius, ex quo ista conditio videtur originem trahere, si non esset penuria nominum, omnis diuisio per duo membra solùm deberet fieri: vt si esset vnũ nomen absolutum omnium brutorũ fieret optimè diuisio. Animaliũ, aliud homo, aliud, a, &, a, esset nomẽ omnium specierum. Verùm quia tale nomen non datur, vt explicetur tota communitas diuisi, oportet vel omnes numerare species, vel per membra opposita diuidere.

¶ Ex hoc tamẽ infertur semper diuisionem debere fieri per mẽbra quàm paucissima. Et sic diuisio illa quæ cõmuniter datur termini in mẽtalem, vocalem, & scriptum, posset assignari: terminorum, alius mentalis, alius sensualis, & rur-

rursus, sensualis, alius scriptus, alius vocalis.

¶ Hæ enim conditiones requisitæ dicũtur, ad diuisionẽ rei, non ad diuisionem nominis æquiuoci in sua æquiuocata. Nam hæc bona est diuisio. Canis, alius latrabilis, alius cœlestis, alius piscis marinus. Sed tamen nullum membrorũ inferius est ad diuisum. Nam non sunt mẽbra illa, species, sub genere, vel indiuidua sub speciebus. Similiter cõiunctum ex mẽbris diuidẽtibus, non cõuertitur cũ diuiso: quia diuisum illa tria, non vno eodemq; cõceptu significat, sed diuersis incõiunctim sumptis. Nõ enim ly canis potest summi secundũ tres conceptus iũctos. Nam, nõ esset vnus terminus, sed plures. Quia, vel accipitur, vt significat piscem, & tũc non cõuertitur cum membro, quod significat latrabilem: sed est disparatus cum eo.

Totũ in partes diuiditur. ¶ Cùm ergo diuisio nil aliud sit, quàm quædã partitio, vt dictum est, multipliciter contingit, totum in partes diuidi.

¶ Primò terminus vniuocus in sua vniuocata: vt animalium, aliud leo, aliud homo. Animal qui diuiditur, est vniuocus terminus: quia vnico conceptu sua significata importat: vt infrà dicemus. Vniuocata sunt homo, & leo, quia inclusa in vniuoco.

Æquiuoci in sua æquiuocata. ¶ Est & diuisio æquiuoci in sua æquiuocata. Vt canis, alius latrabilis, alius marinꝰ, alius cœlestis. Hæc ideo, quia ly canis, æquiuocus est terminus, plura significans: non sub eadẽ ratione. Nam licèt nomen sit commune, ratio substantię, idest definitio, diuersa est. Et ipsa membra diuidentia, æquiuocata dicta sunt, quia in æquiuoco inclusa.

Generis species. Sequitur & diuisio generis in suas species. Vt animaliũ, aliud ouis, aliud Elephans: siquidem animal, genꝰ est ad illas species: vt latius infrà, cũ de prædicabilibus agemus in secũda parte.

Generis in differẽtias ¶ Est & generis in suas differentias: vt animaliũ, aliud rationale, aliud irrationale. Rationale enim differentia generis dicitur, vt cum ipso genere speciem constituat. Irrationale tamen non est propria differẽtia alicuius speciei brutorum: sed quia nõ sunt propria nomina differentiarum, in brutorum speciebus, negatione, ad rationale, bruta designamus.

¶ Speciei in sua propria indiuidua contingit. Vt hominum, alius Petrus, alius Paulus.

¶ Totius in modo, vt vocũ, alia significatiua, alia nõ significatiua. Dicitur totum in modo: quia sine limitatione sumitur, & partes in diuisione cũ determinatione, sed non diminuente.

Determinatio non diminuens. ¶ Tunc enim dicitur determinatio non diminuẽs: quũ totũ de parte vniuersaliter prædicatur. Vt in exemplo proposito. Vox significatiua, vox est: tamẽ in hac: animaliũ, aliud vinẽs, aliud pictum: ibi pars sumitur cum determinatione diminuente: quia totum nõ prædicatur absolutè de parte. Nõ enim est verum, animal pictum est animal: nam analogum per se sumptum, stat pro suo famosiori significato.

¶ Etiam contingit partitionẽ, seu diuisionem fieri, subiecti in accidentia. Vt animaliũ, aliud sanum, aliud ægrum. Hominum, alius albus, alius niger: & accidentis in subiecta. Vt sanorũ, aliud homo, aliud leo.

Accidentis in accidentia. ¶ Accidentis in accidentia. Vt coloratorum, aliud album, aliud nigrum. Quia diuisum accidens dicit, & membra diuidentia similiter.

¶ Est etiam diuisio æquiuoci à consilio in sua æquiuocata, A cõsilio: seu alijs verbis, analogi in sua analogata. Exemplum: vt hominũ, alius viuus, alius pictus. A consilio æquiuocus, est homo: quum vnum principaliter significet, & per similitudinem hominẽ pictum: & per analogiam, Sanorum, aliud animal, aliud medicina, aliud vrina. Nã sanitas, principaliter de animali, quia in eo est subiectiuè, formaliter, & principaliter. De medicina tanquam de causa efficiente: de vrina tamen, vt de signo.

¶ Est diuisio totius quanti, in suas partes quãtitatiuas. Vt hominis in sua mẽbra. Et sic discreta quantitas. s. numerus, in binariũ, & ternariũ.

¶ Est & diuisio totius, in suas essẽtiales partes: vt ens naturale compositum, diuiditur in materiam, & formam, &c.

¶ Totũ potentiale diuiditur: vt animę, alia potẽtia ĩtellectiua, alia volitiua, alia memoratiua.

Argumẽ. ¶ Exercitij causa contradicta de diuisione formatur argumẽtum. Hæc optima diuisio est: animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medium. Sed tamen de aliquo dicitur diuisio, de quo non diuisum: patet, nam de lapide est verum dicere, quòd sit album, & tamen nõ est verum, quòd sit animal, ergo.

Secundo. ¶ Secundo sic, hęc est bona diuisio. Quãtitatũ, alia discreta, alia continua. Et tamẽ ly quãtitas discreta, non est inferior terminus ad diuisum: quia quantitas discreta significat omne illud, quod partes separatas potest habere: sed omnis quantitas est idem, quia etiam cõtinua potest partes separatas habere: non ergo bene sunt conditiones bonæ diuisionis positæ.

Ad prim. ¶ Ad primũ argumẽtũ solutio constat, quia diuisum nõ sumitur substantiuè, sed adiectiuè. Et sic semper intelligitur in quocunque membrorum. Et sic de lapide, nullũ membrũ diuisionis verificatur: quia in quolibet intelligitur aial. Nam ibi aliud album, subintelligitur animal, & aliud nigrum, etiam intelligitur animal.

¶ Ad

Ad secūdū. ¶Ad secundum, patet solutio: negando, quòd quantitas discreta non sit inferior ad ly quātitas. Nam quantitas absolutè, superior est, & genus quoddam ad continuam, & discretam. Et quantitas discreta, inferior est: quia quātitas discreta importat habere partes separatas actu: quod tamen quantitas absolutè non dicit.

Notādum. ¶Hic obiter notandum, vt optimè magister Soto notat, ex illa cōditione bonæ diuisionis, scilicet, quòd diuisum, & diuisio oportet sint termini conuertibiles: sequuntur isti modi arguendi Dialectici.

Primus. Primus à conuertibilibus. s. à diuiso, ad diuisionem, & econtra: tam affirmatiuè, quam negatiuè. Vt benè sequitur: est animal: ergo rationale, vel irrationale. Et econtra. Similiter: nō est animal: ergo nec rationale, neque irrationale.

Secundus. ¶Secundus modus, à toto diuiso, cum negatione vnius membri, ad positionem alterius (si diuisio bimembris sit,) & si trimembris, ad positionem aliorum membrorum: vt bene sequitur: est animal, & non est rationale: ergo irrationale.

Tertius. ¶Similiter, & iste modus validus, à positione vnius membri, ad negationem alterius. Si mēbra sint opposita realiter, bene valet: est rationale: ergo non est irrationale. Non tamē valet: hoc est honestū: ergo nō est delectabile. Quia membra in diuisione, opposita sunt formaliter, & non realiter. Si tamen quis argumētum formet, de scuto pro medietate albo, & pro medietate nigro, est coloratū: & tamē nec album neque nigrum: ergo nō fit cōuersio diuisi & diuisionis. Cōcedo scutum coloratū: & quū sequitur, non tamē album neque nigrum: concedo, & eò diuisio non est sufficiēter posita, deberet membrum addi, vel diuersis coloribus coloratum. Et sic bona esset consequentia.

Solutio.

¶Sed quia memoriam fecimus consequentię, & argumētationis, necessarium videtur, etiam pro tyronibus nonnulla hic tanquam præambula tradere.

CAP. III.

De consequentia.

ARgumentum, seu consequentia: est oratio cōposita ex antecedēte, & cōsequēte, & nota illationis. Vt si dixero: Petrus currit, ergo Petrus mouetur. Ibi antecedēs est, Petrus currit: consequēs est, Petrus mouetur: ly ergo, est nota illationis. Ab alijs definitur sic. Cōsequentia est propositio, in qua alterū ex altero denotatur inferri. Vt si Petrus disputat: Petrus loquitur. Hic alterū, scilicet, cōsequēs, Petrus loquitur, denotatur inferri ex illo altero, Petrus disputat.

Antecedēs

¶Antecedens: est illud, ex quo denotatur aliquid sequi. Vt in exemplo dato, Petrus currit, antecedens est: quia ex illo aliquid denotatur sequi, scilicet, consequens.

Cōsequens

¶Consequens: quod denotatur ex alio sequi, scilicet, ex antecedenti.

Discrimen inter argumentū, mediū, & argumētationem.

¶Aduertēdum tamē, inter hos terminos, quorum vsus est apud Dialecticos: mediū, argumētum, argumentatio: esse differentiam, vt medium sit, quicquid adducitur ad probādam aliquam cōclusionem: siue effectus consequatur, siue non. Argumentum tamē, addit suprà medium, vt probatiuum sit conclusionis, & sic argumentum quasi arguens mētem. Et definitur à Boetio, est ratio rei dubiæ faciēs fidem. Argumētatio verò, est complexum ex argumento seu medio, & cōclusione. Et hæc, alio nomine vocatur consequētia. Quo tanquam vocabulo vsitatiori, vtendum erit.

¶Etiam considerandum, cōtingere pro antecedenti duas esse propositiones, vt hic: omnis homo est capax beatitudinis, insulani sunt homines, ergo insulani sunt capaces beatitudinis. Eò quòd sint creaturæ rationales. In tali argumentatione, prima propositio, vocatur maior, scilicet, omnis homo capax est: secunda vocatur minor, quæ secundo loco posita est: insulani sunt homines.

¶Illi qui dicunt, consequentiā esse, in qua denotatur aliquid ex aliquo inferri: ob id dicunt vt comprehendat consequentiam malam, quę licèt mala sit, consequentia tamen est: in qua non sequitur consequens ex antecedēte. Aliàs bona esset, sed videtur sequi. Vt si quis diceret: Petrus disputat, ergo Petrus est doctus: consequens non sequitur ex tali antecedenti, sed videtur sequi: datur enim, quòd quis disputet, & ꝙ non sit doctus.

Bona & mala consequentia.

¶Pro quo notandum: duplicem esse cōsequentiam, scilicet, bonā, & malam. Bona illa est, in qua non potest dari antecedens verum, & consequēs falsum. Vt si Petrus viuit, habet animā. Nō enim potest dari verum esse, quod in antecedenti, quin sit verum, quod in consequēti, & ex opposito.

Consequētia mala.

¶Consequentia mala ea est, in qua potest dari verum esse antecedens, cōsequēti existenti falso. Vt Petrus mouetur, ergo Petrus currit. Dato enim, quòd deambulet, verum est, quod antecedens ostendit, & falsum, quod per consequens manifestatur.

¶Nun-

Consequentia non uera neq; falsa.

¶Nunquam dicitur consequentia vera, vel falsa, sed bona, vel mala. Et est verum, quòd consequentia quæ semel est bona, semper erit bona. Et quæ semel mala, semper erit mala.

¶Triplex est consequentia. Cōditionalis, causalis, & rationalis. Quando illatio significatur per ly si, est conditionalis. Per ly quia, causalis. Rationalis, per ly ergo. Ad veritatem conditionalis sufficit consequentiam esse bonam: vt si sol lucet, dies est. Ad veritatē rationalis, quòd antecedens, & consequens sit verū: & causalis quòd sit verum, & antecedens sit causa consequentis: vt quia auis habet alas, volat.

¶In cōditionali, & causali, propositio quæ ponitur immediatè post ly si, vel quia, antecedēs est: & quod sequitur, consequens. In rationali tamen, quæ copulam præcedit, seu notam ipsam: vt. Homo currit: ergo homo mouetur, ly homo currit est antecedens.

¶A summulistis ponuntur nonnullæ regulæ, in dignoscendis cōsequentijs, vel modo arguēdi in ipsis.

Regulæ cōsequentiarum.

1 ¶Ex verò, non nisi verum: ex falso, quandoq; verum, quādoq; falsum. Iste modus arguendi est infallibilis. Hæc consequentia est bona, & antecedens est verum: ergo & consequens. Nā dato opposito, si antecedens esset verū, & consequens falsum, esset mala: nam illa mala est, vt supra diximus, in qua datur antecedens verū, & consequens falsum: tamen nō sequitur: antecedens est falsum: ergo & consequens. Nam hęc valet: homo est irrationalis: ergo Deus est: sicut hęc: homo est irrationalis: ergo homo est lapis, hæc de materia valent.

2 ¶Secunda regula. Ex possibili, nunquam sequitur impossibile: quia daretur in bona consequētia antecedens verum, & consequens falsum. Patet: homo currit, ergo homo est lapis, cùm antecedens sit possibile: detur quòd sit verum: & consequens est impossibile, iam esset in bona consequētia antecedens verum, & cōsequens falsum, quod repugnat.

3 ¶Tertia. Ex necessario nūquam sequitur contingens, neque impossibile. Et sicut necessariū ex quolibet: ex impossibili, quodlibet. Exempla sint. Deus est: ergo homo currit: non valet, quia dari posset antecedens verum, & consequēs falsum: oportet ergo sit etiam consequēs necessarium, scilicet, Deus est: ergo Deus immortalis est. Etiam non potest ex necessario sequi impossibile: quia esset falsum. Necessarium ex quolibet: sequitur quia non potest esse falsum: & nūquam erit mala consequentia: sicut si dicas: homo currit: ergo Deus est. Siue quomodolibet sumas in antecedente, semper, si cōsequens est necessarium, cōsequentia erit bona.

¶Quarta. Si consequens bonæ consequentiæ est falsum, necessario & antecedēs erit: aliàs daretur antecedens verū, & consequens falsum. 4

¶Quinta. In omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedētis: vt homo currit: ergo homo mouetur: sed nullus homo mouet: ergo nullus homo currit. 5

¶Sexta. In omni bona consequentia, oppositum consequētis repugnat antecedēti: homo currit: ergo homo mouetur. Hęc duo nō stant simul: nullus homo mouetur: & homo currit. 6

Non tamen est necessarium, ꝙ oppositum antecedētis repugnet consequēti: nam in exemplo hæc stāt: nullus homo currit, & homo mouetur. * Quanuis Arist. primo de anima argumētetur ex opposito antecedentis ad oppositum cōsequentis, sic. Si anima habet operationem propriam, est separabilis à corpore: ergo si non habet operationem propriam nō est separabilis à corpore. Et quidem regula tenet verum: quando antecedens & cōsequens sunt de inesse, vt si homo est, animal est. Sed quādo antecedens est de inesse & consequens de possibili valet, vt docet Arist. vt visibile est animal, ergo possibile est ꝙ sit homo: sed non est animal, ergo non est homo. Et Aegidius Romanus dicit, quòd quando cōditionalis est de terminis conuertibilibus, tenet à destructione antecedentis in quo sensu loquitur Aristo. * *Aristo.* *Ægidius.*

¶Septima. Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens: homo currit: ergo homo mouetur: sequitur. Homo mouetur: ergo homo nō quiescit. Hoc idem ex antecedēti: homo currit: ergo homo non quiescit: similiter verum est, quicquid antecedit ad antecedens bonæ consequentiæ, antecedit ad consequens: & quicquid repugnat consequenti, & antecedēti repugnabit. Exemplum: homo disputat: ergo homo loquitur: ad antecedens antecedit: homo argumentatur: ergo homo disputat: sic sequitur: homo argumētatur: ergo homo loquitur. 7

Modus arguendi.

¶Quia ergo iuuenem tyronem informamus, & de argumētatione sermo est, oportet seruet modum debitum inter arguendum, & respondendum. Conuenit enim totum propositum ab arguente, semel resumi à respondēte: quod est cathegoricè respondere. Rursus, semel resumpto argumento, à principio incipiendo: & si antecedens sit verum, concedat: si falsum, neget: si dubium, dubitet: si æquiuocum, distinguat: & si impertinens, dicatur, transeat. Istis quinq; verbis, poterat vti respondens. Si tamē

consequentia negandaſit,ſecundò reſumat,& dicat: nego consequentiam. Si verò in antecedenti duæ fuerint propositiones,maior,& minor,& vna ſit vera,& alia falſa, poterit cõcedere antecedẽs pro illa parte,pro qua eſt verum, & negare pro alia:vt ſi diceret:homo currit:& homo eſt irrationalis: ergo homo mouetur. Suppoſito,quòd currat, poteſt dicere:concedo antecedens pro maiori:ſed nego pro minori. Nunquam tamen Dialecticus concedat, vel neget consequens: licèt,ſi diſtinguendum eſt, poſsit facere. Ratio eſt: quia ſi antecedens eſt concedendum,quia verum,prius deberet dicere,concedo consequentiam. Et ſi consequens negandum:quia falſum,& antecedens erat cõceſſum:oporteret negare consequentiam. Demus exemplum. Contra definitionem consequentiæ ſic argumentor: in hac propositione: In hac,denotatur aliquid ex aliquo ſequi, eſt propositio,in qua denotatur aliquid ſequi: tamen non eſt consequentia: ergo definitio eſt mala. Dicat reſpondens. Quando ſic argumentaris:in hac propositione:In hac,denotatur alterum ex altero ſequi,quę ſe ipſam demõſtrat, eſt propositio,in qua denotatur alterum ex altero ſequi, & tamen non eſt consequentia: ergo mala eſt definitio. Quando ſic argumentaris,hæc:Ex hac denotatur alterum ex altero ſequi, eſt propositio,in qua denotatur alterum ex altero ſequi:nego maiorem. Dicit arguens: probo ſic. In ea ſignificatur alterum ex altero ſequi:ergo. Hic dicat,nego consequentiã:quia licet id ſignificet,tamen non ſic eſt:eò quod in definitione,consequentię notari alterum ex altero ſequi eſt,in diuerſis propositionibus,quũ vna ex alia infertur. Hoc eſt dicere,quod ly de notatur, non dicit actum ſignatum,ſed actum exercitum.

Argumen.

Solutio.

¶ Arguẽs vtetur iſtis verbis:probo, improbo, replico,arguo,argumentor,ſequeretur. Nunquàm tamen arguens vtatur verbis reſpondẽtis:neq; è contra reſpõdens,verbis arguentis.

¶ Siforte dicat arguens ex hoc ſequitur hoc: tunc reſpondens poterit dicere,cõcedo ſequelam:vel nego ſequelam.

CAP. IIII.

De propositio.

QVando quidem de propositione hìc mentio facta eſt,& de oratione,conſentaneum eſt aliqua præludia tradere:& primò de oratione.

Quid ſit oratio.

¶ Oratio,eſt vox ſignificatiua,cuius pars ſepa rata aliquid ſignificat. Vel eſt,dictiones congruè ſe habentes:vt hæc:homo albus: eſt oratio:quia pars albus, ſeparata,& homo,aliquid ſignificat,& hæc:homo eſt creatus ad beatitudinem,eſt oratio:quia partes ſeparatæ aliquid ſignificant:nam ſunt ibi dictiones, congruè ſe habentes.

Duplex oratio.

¶ Oratio duplex, perfecta,& imperfecta. Illa perfecta eſt,quę generat perfectum ſenſum:& propositio vocatur:vt,homo eſt ad imaginem Dei factus. Hæc eſt propositio,& oratio perfecta. Et ideo perfecta:quia perfectũ ſenſum generat in animo audientis. Hæc tamen: Petrus curreret,oratio vocatur. Homo albus:etiam oratio dicitur,& non propositio.

Propositio quid.

Propositio,eſt oratio verè,vel falsè ſignificãs. eàs Verè,vt iſta:homo eſt à Deo rectus creatus. ſe:vt ego curro,cùm ſedeo: ob id dicitur quòd duplex ſit propositio: vera, & falſa. Illa vera, quæ ſignificat ita eſſe,ſicut eſt:vt homo eſt rationalis. Falſa,quæ ſignificat aliter eſſe, quam eſt:vt homo eſt brutum. Solet à nõnullis addi in definitione propositionis,quæ ſignificat verè,vel falsè indicando:inſinuantes ſolam indicatiui orationem,eſſe propositionem:quia illa perfecta eſt oratio.

Duplex propositio.

¶ Propositio duplex,Cathegorica, & Hypothetica. Illa dicitur Cathegorica, quæ habet ſubiectum,copulam,& prædicatum,tanquam partes ſui principales:vt,Deus eſt infinitus: vbi ly Deus,eſt ſubiectũ:& eſt,eſt copula:infinitus,eſt prædicatum. Ideo, eſt,copula dicitur: quia copulat,ſeu vnit prædicatum, ſcilicet,ly infinitus,cũ ſubiecto,ſcilicet,cum ly Deus. Dicitur,tanquam partes principales ſui: nam licet habeat literas,& ſyllabas velut partes,non tamen ſunt partes principales,ſed minùs principales. Solum dictiones ſunt partes principales. Scilicet,ly Deus:ly eſt,& ly infinitus.

Subiectum.

¶ Subiectũ eſt,quod ſubijcitur alteri, ſcilicet, prędicato:vel de quo aliud dicitur,ſcilicet,prędicatũ:vt in propositione proposita; ly Deus eſt ſubiectum: quia ſubijcitur ly infinito, vel quia infinitus dicitur de eo.

Prædicatũ.

¶ Prædicatum eſt,quod prædicatur, vel quod de alio dicitur, ſcilicet, de ſubiecto:vt ly infinitus prædicatum eſt, quia prædicatur de ly Deus. Hic,prędicari de alio nil aliud eſt, quàm dici de alio:vel prædicari eſt, verè & affirmatiuè,id eſt,in propositione vera, & affirmatiua de alio dici.

Verificari.

Notandum

¶ Eſt tamen conſiderandum, hoc quòd eſt habere ſubiectum,copulam,& prædicatum, dupliciter cõtingere. Vno modo formaliter: alio modo æquiualenter. Formaliter eſt,vt in exẽplo

plo propoſito. Virtualiter, vt ſi iſta litera. a. imponeretur ad ſignificandum tantum, ſicut illa propositio in exemplo poſita. Similiter in hac:Petrus legit:ibi prędicatum eſt in cluſum, id eſt,legens,ly legens eſt prædicatum,virtualiter ibi poſitum.

¶ Propositio Cathegorica rurſus diuiditur, in vniuerſalem,indefinitam,particularem,& ſingularem.

¶ Vniuerſalis illa eſt,cuius ſubiectum eſt terminus communis,determinatus ſigno vniuerſali: vt hæc,Omnis homo eſt animal. Signa vniuerſalia hæc ſunt: omnis,quilibet,quicunque, nullus,non,& ſimilia.

¶ Particularis eſt, cuius ſubiectũ eſt terminus communis,ſigno particulari determinatus: vt quidã homo diſputat. Signa particularia ſunt: aliquis,quidam,quædam,& ſimilia.

¶ Indefinita eſt,quum ſubiectum eſt terminus cõmunis,& nullo ſigno determinatur: vt hæc, Homo diſputat.

¶ Singularis eſt, cuius ſubiectum eſt terminus ſingularis,vel ſingulariter tentus:vt Ariſto. doctiſsimus fuit,vel hic homo eſt ſapiens:nam in hac,homo, ſingulariter tenetur ratione illius pronominis demonſtrantis,& reſtringentis,vt ſolùm ſtet pro demonſtrato:ob in ſingulariter tenetur.

Propositio affirmatiua.

¶ Diuiditur propositio, vt quædam dicatur affirmatiua:alia negatiua. Affirmatiua, cuius copula affirmatur,vt angelus eſt incorporeus. Negatiua,cuius copula negatur: vt ſola fides non iuſtificat.

¶ Solent & terminiſtæ ſua certa habere vocabula in ſuis diſputationibus:ob id ad interrogationem factam,quæ eſt propositio?reſpondendum:Cathegorica,vel Hypothetica. Et quanta eſt?quærit,an ſit vniuerſalis,vel particularis,indefinita,vel ſingularis. Qualis?interrogat,an ſit affirmatiua,vel negatiua. Ob id propositio iſta,omnis homo naturaliter ſcire deſiderat. Si quæratur quæ eſt? reſpondetur Cathegorica: quanta eſt? reſpondetur, Vniuerſalis:qualis eſt? Affirmatiua dicendum.

¶ Obiter notabis,in Cathegorica propositione,nullum obliquũ oblique tentum poſſe eſſe ſubiectum,vel prędicatum totaliter. Ob id ibi, Petrus vidit leonem: ibi leonem non eſt prędicatum:ſed ly videns leonem. Poteſt tamen eſſe pars extremi.

¶ Similiter eſt verum, nullum ſignum varians veritatem, vel falſitatem propositionis præcedens copulam efficitur pars ſubiecti. Et ſic, in hac, omnis homo eſt ſapiens: ſolùm ly homo, eſt ſubiectum. Si tamen copulam ſequitur, efficitur pars extremi.

¶ Propositio hypothetica eſt,in qua coniũgũtur plures propositiones Cathegoricæ,vel plura complexa propositionalia per aliquam cõiunctionem. Vt, homo eſt ſubſtantia animata & diſcurrit in ſuis operationibus. Hic coniunguntur plures Cathegoricæ,quia duæ,per copulam,&. Exemplum ſecundi: vt leo intelligeret ſi haberet rationem. Hæc duo ſunt complexa propositionalia.

¶ Complexum propositionale, eſt oratio imperfecta,cuius copula,ſi in copulam indicatiui mutetur: fiet propositio, vt ſi leo intelligeret. Illa copula,mutata in indicatiuum,ſcilicet, intelligit,fit propositio. Leo intelligit.

¶ Hypotheticarũ plures ſunt ſpecies,ſecũdùm diuerſitatem copularum, ſeu coniunctionum: eſt copulatiua,diſiunctiua,conditionalis,cauſalis, rationalis.. De quibus omnibus poſtea ſuo loco dicendum. Hæc ſolùm dicta ſunt, tanquã quædã præambula ad ea,quæ diſputãda ſunt.

CAP. V.

De terminis.

QVIA ſæpè incidit mentio de termino, consequenter tractandum erit de termino,& diuiſione ipſius:multipliciter enim contingit.

Quid ſit terminus. Ariſto.

¶ Terminus eſt, in quem reſoluitur propositio. Sic Ariſtotel. 1. Priorum, vt hic homo eſt diſputans,ly homo eſt terminus, & ly diſputans,& ly eſt: quia in illis reſoluitur propositio. Reſoluere,eſt totum in ſuas partes diuidere. Et Boetius. Terminos voco:nomina,& verba,quibus nectitur propositio. Quod eſt apud Grammaticos dictio:eſt terminus apud Dialecticos.

Quid ſit reſoluere.

2. Termini definitio.

¶ Definitur & ſic, Eſt extremum propositionis. Vel ſic. Eſt ſignum propositionis cathegoricæ cõſtitutiuum. Vel ſic, Eſt ſignum ponibile in propositione. Vt ly homo eſt terminus, quia extremum propositionis. Vt in iſta,homo currit:eſt ſignum cõſtitutiuum iſtius, quia ex eo tãquam ex parte cõſtat huiuſmodi propositio. Eſt etiam ſignum ponibile:quia etiam ſi homo ſolitariè ſit ſcriptus,terminus eſt,quia poni poteſt in hac,homo eſt animal. Ex quo ramus pendens ante tabernam,vel tabella poſita præ foribus domus,termini non vocantur: licèt enim ſigna ſint,ſcilicèt,quòd ibi venditur vinum, vel ibi declinent viatores:tamen non poni poſſunt in propositione. Dicitur conſti-

tutiuum propositionis Cathegoricæ,vt exclu datur ipſa propositio cathegorica,quę non de bet vocari terminus:licèt ſit verum,quòd con ſtituat propositionem Hypotheticam.

1. Argum. ¶Sic argumentor exercitij cauſa.Atramentũ eſt ſignum ponible in propositione, & tamen non eſt terminus:ergo definitio eſt inſufficiẽs. Patet maior: qa poteſt ex atramẽto ſcribi iſte terminus,homo,& tunc poni in hac,homo diſputat.Et probatur minor,quòd non ſit termi nus:quia nec ſignificatiuus,neque non ſignifi catiuus.

Solutio. Quid eſt poni in potentia propinqua. ¶Solutio.Cùm ſic argumentaris:Atramẽtum eſt ſignum ponibile,Diſtinguo,vel in potẽtia propinqua,& ſic nego,vel in remota, & ſic cõcedo.Et ad eſſe terminum,eſt requiſitum,poſſit poniin propositione in potẽtia propinqua. Et poſſe poniin potentia propinqua:eſt poſſe poni ſine acquiſitione nouæ ſignificationis,& ſine hoc quòd fiat ſimilis alicui termino Logico.Et quia per atramentum ex quo homo formatur,fit acquiſitio nouæ ſignificationis:& ſi militudo ad terminum logicum: atramentum non eſt ponibile in potentia propinqua.

2. Argum. ¶Contra aliam definitionem,ſcilicet,eſt ſignũ conſtitutiuum cathegoricæ propositionis.Illa particula eſt ſuperfluè poſita:ergo mala eſt definitio.Probatur.Si rectè eſſet poſita, maximè ad excludendam ipſam propositionẽ cathegoricam:quæ non debet dici terminus,vt dictum eſt:ſed nõ propter hoc.Patet,nam hæc,homo eſt animal, poteſt poni in hac, Homo eſt animal beatitudinis capax:ergo.Reſpond. negando eſſe definitionem malam,& cõcedendo poſitam particulam.Et quando infers,ſed hæc cathegorica ponitur in hac. diſtinguo ,vel tanquam pars præcipua:& ſic nego .Nõ enim ibi, homo eſt animal diſciplinæ capax,totũ ly homo eſt animal:ponitur tãquam pars præcipua determinata,quia ſolùm eſt ſubiectũ ly homo, & prædicatum,animal beatitudinis capax.

Solutio.

3. Argum. ¶Tertiò ſic.Ly buf, eſt terminus: & tamen nõ eſt ſignum ponibile.Patet: quia nullibi poteſt poni,cùm nõ ſignificet.Maior patet: quia hæc eſt propositio:buf eſt dictio, & ſubiectum, neceſſario terminus erit.

Solutio. ¶Ad hoc nonnulli dixerunt,ly buf,eſſe terminum:quia ſeipſum repreſentat,ſed tamen non videtur propria loquutio,cum de ratione termini ſit,ſignificare.Reſpondetur, ly buf, non eſſe terminum.Et quando argumentaris, ponitur ſubiectum in iſta, buf eſt dictio, dico eſſe aliquod ſignum quod videatur terminus,& appareat,ſed tamen non eſt:quia etiam ibi minimè propriè ſignificat,ob id quoties mentio de termino erit,intelligẽdum eſt de ſignificatiuo.

4. Argum. ¶Quartò. Alicui conuenit definitam, cum aliqua determinatione, cui non conuenit definitio cum eadem:ergo definitio nõ eſt bona. Patet ly leo,ſeorſum in pariete ſcriptũ,eſt terminus extra propositionem,& tamen non eſt ſignum ponibile in propositione extra propositionem : quia repugnat quòd ponatur in propositione extra propositionem.

Solutio. ¶Solutio.Suppoſito verum eſſe,ad bonam definitionem requiſitum, quòd ſi definitum de aliquo dicitur cum determinatione: de eodem & definitio cũ eadem dicatur:vt ſi de animali dicitur,quòd ſit album: de eodem oportet dicatur,ſit ſubſtantia animata ſenſibilis alba. Dico,quòd illa determinatio,extra propositionẽ poteſt determinare ly ſignum, vel ly ponibile: ſi primum,vera eſt:quia adhuc extra propositionem eſt ſignum,quod poteſt poni, cùm tamen ſit ſignum extra propositionem, & ſic eſt verũ antecedens.Et dicitur de definitione:quia leo poſitus in pariete,terminus extra propositionem , ſignum eſt ponibile in propositione, extra propositionem exiſtens: quia ſemper ſignum eſt.Si tamen ly ponibile determinet ponibile:tunc ſi formaliter intelligitur, ꝙ eſt eſſe ponibile in propositione:falſum eſt, quòd ſit terminus extra propositionem. E ſi ly extra propositionem vtrobiq; eodem modo capiatur,& idem determinet:ſemper eſt verũ, quòd de quo verificatur definitum cum determinatione,de eodem & definitio.Ly terminus: eſt terminus connotatiuus,cuius ſignificatum materiale,eſt ſignum:& formale , eſſe ponibile in propositione.Sic ſi extra propositionem referatur ad materiale,verum eſt,quia ſignum eſt: ſi tamen ad formale,falſum:quia tunc eſſet ſenſus,extra propositionem eſſe ſignum poſitum in propositione.

CAP. VI.

De prima diuiſio.terminorum.

TErminorum : quidam mentalis, alius vocalis,alius ſcriptus.Omiſſa illa diuiſione quam aliqui tradũt.Terminum quendam increatum , ſcilicet,ipſum Deum,quia ipſe eſt propositio,cùm repræſentet quicquid poteſt per propositionẽ ſignificari.Alium creatum,ſcilicet,mentalem. Verùm eſt impropriè loqui:Deum eſſe propositionem,licèt omnia repræſentet.

¶Ter-

¶Terminus,ponitur in diuiſione loco generis,& in membra diuiditur.

Quid terminus mentalis. ¶Mentalis, eſt qui mente concipitur,& idem apud omnes ſignificat,vel eſt terminus potentiæ cognitiuæ. Vt conceptus hominis,eſt mentalis terminus:quia mente conceptus,eſt idem apud omnes. Nam ſiue Græcus, ſiue Latinus concipiant:eodem modo repræſentat,licèt voces ſint diuerſę.Quod tamen non contingit in voce,vel ſcripto.Et dicitur potentiæ cognitiuę,vt extendatur ad potẽtiam ſenſitiuam,non ſolùm hominum,ſed etiam brutorum.

¶Ibi,ly potentiæ,ponitur ad ſignificãdam ipſam potentiam, vel tãquàm ſubiectum,in quo talis termiuus mentalis, ſeu notitia eſt, vel ad denotandum eandem potentiam , tanquam cauſam illius notitiæ. Ab obiecto enim & potentia,paritur notitia : vt ait beatus Auguſtinus.Brutum animal etiam poteſt formare ſenſationem,vt viſo colore, format illam notitiã coloris.

B. Auguſt.

¶Terminus vocalis eſt: qui auditu percipi poteſt,vt hæc vox,homo.

¶Scriptus,qui viſu corporeo percipitur,vt ſcriptura,homo.

¶Sed operæpretium erit, licèt pòſt prolixiùs differendum,& ſæpè repetendũ,aliquid de termino mentali,ſeu notitia diſſerere.Et ſic perpẽde,ꝙ poſito aliquo ſenſibili obiecto,coram põtentia: vt aliquo colorato circa viſum , ex tali obiecto emanant , & producũtur quædam ſpecies viſibiles,quibus oculus informatus viſionẽ producit.Et intellectus ſpeciebus intelligibilibus affectus,intellectionẽ cauſat.Illæ tales ſpecies concurrunt effectiuè ad talem notitiã, ſimul cum potentia.Ipſa ſenſatio, ſeu intellectio repræſentat,& ſignificat naturaliter propriè idem obiectum:quæ eſt quædam ſimilitudo rei obiectiua,& terminus mentalis.

Modus intelligendi.

De hoc in 3. de anima latius.

Quotuplex ſit notitia. ¶Similiter conſiderandum, notitiam eſſe duplicem.Intuitiuam.ſ.& abſtractiuam. Intuitiua inde dicta : quia rei præſentis ſit , vt intellectio,aut viſio coloris,coram exiſtentis. Abſtractiua dicitur,quãdo eſt rei abſentis,& cauſatur notitia, non à re quæ realiter præſens mouet: ſed ab ipſa re, vt intentionaliter præſens eſt in ſpeciebus derelictis, quando habita eſt notitia intuitiua. Vt ſi ego in abſentia, mortuo patre meo,habeo illius notitiam , & formo terminũ mentalem,cauſatur in me, non ex re præſenti realiter, ſed intentionaliter, in ſpeciebus relictis,& conſeruatis in theſauro memoriæ : ex quibus tanquàm ex quodam ſpeculo , in quo pater meus eſt:repreſentatiuè formo notitiam eius.

¶Ex iſtis licet colligere differentiam inter abſtractiuam,& intuitiuam notitiam : quam alijs verbis antiqui doctores.vt S.Th. & alij vocãt: notitiam viſionis,& notitiam ſimplicis intelligentiæ. Vt prima intuitiua,ſecunda ſit abſtractiua.Differunt,inquàm,primò quia intuitiua notitia ab obiecto , & potentia informata ſpeciebus,producitur , abſtractiua tamen : ſolùm à potentia,& ſpeciebus relictis in memoria. Secundum diſcrimẽ eſt:quia intuitiua poteſt eſſe in intellectu,& in ſenſu,tam interiori,quàm exteriori,ſed abſtractiua, non poteſt in ſenſu exteriori reperiri.

Diſcrimen inter notitiã abſtractiuã, & intuitiuam.

¶Preterea.Notitia intuitiua clarè repreſentat, ſed abſtractiua noſtra obſcurè. Dixi noſtra: quia illa quæ Dei, quæ ſimplicis intelligentiæ vocatur,quę abſtractiua dici poteſt,apud Deũ clariſsima,& diſtincta eſt.

¶Quia terminus mentalis notitia,& cõceptus dicitur,oportet intelligere duplicem eſſe conceptum. Vltimatum,ſcilicet, & non vltimatũ. Vltimatus ille eſt, qui rei conceptus dicendus, & non termini.Sed non vltimatus, ille qui termini eſt:& ideo non vltimatus,quia via ad vltimum,& finem:quando non eſt perfecta cognitio. Vt audita hac voce , homo,priùs formo in mente conceptum correſpondentem illi voci, & conſequenter formo conceptum hominum qui ſignificatur per talem vocem.Primus non vltimatus , eſt tanquàm via ad terminum, ſeu ad vltimum.

Conceptus duplex.

¶Oportet ergo conceptus nõ vltimatus ſit cõceptus diſtinctus termini.Nam ſi diſtinctus nõ ſit,vt omnium entium conceptus:non erit nõ vltimatus.Et quidem conſiderandum venit,ꝙ ſignificare non vltimatè,nõ eſt ſignificare mediante alio,ſed terminum formaliter ſignificare.Et ſignificare vltimatè,eſt rem,quæ non eſt terminus,formaliter ſignificare.

¶Et quia de conceptibus, ad propoſitum erit determinare: duplicem adhuc dici cõceptum: ſcilicet,directum,& reflexũ. Reflexus ille eſt, qui cõceptus diſtinctus alterius cõceptus eiuſdem potentiæ.Et directus ille eſt,qui nõ eſt diſtinctus conceptus alterius conceptus. Conceptus quo homines, vel animalia extrà cognoſcimus:eſt directus.Sed ille qui eſt,nos cognoſcere homines,& talem habere conceptum, reflexus vocatur:quia conceptus conceptus,vel conceptus directi conceptus.

¶Hic poſſet eſſe dubium, Vtrùm cõceptus reflexus id ſignificet quod directus.Reſpõdetur, dupliciter poſſe formaliter conceptum reflexum ſignificare.Primò , vt ſolum directum abſolutè repreſentet,ſub ratione qualitatis duntaxat.

Dubium. Reſponde.

taxat. Secundo modo potest eum repræsentare sub ratione similitudinis ad extra. Si primo modo, non significat rem ad extra quam directus significat. Secũdo modo sic: quia tunc est imago directi sub ea ratione qua rem ad extra significat, & sic rem ipsam repræsentabit. Quæcunq; enim sunt eadem vni tertio: sunt eadem inter se. cùm ergo res ad extra conueniat cum conceptu directo, & reflexus similiter, erit etiã repræsentatio rei in reflexo.

¶ Adhuc circa hanc terminorum diuisionẽ, solet notari, quid sit terminũ vocalem, & scriptũ subordinari mentali cõceptui in significando, quòd est, terminum vocalem, vel scriptum, nõ posse significare: nisi mouendo intellectum ad talem conceptum formandum: nec potest sic mouere, & imutare, quin significet.

CAP. VII.

De determino significatiuo.

Secunda diuisio.

SEquitur & alia diuisio terminorum, quam aliqui putant superfluam, nã cùm disputatio non sit nisi de vocibus, seu scripturis, aut cõceptibus significantibus: non est vnde sit necessarium diuidere terminum: in significatiuum, & non significatiuum. Verùm alij existimant non superuacaneam diuisionem.

¶ Terminus significatiuus ille est, qui significat aliquid, aliqua, vel aliqualiter. Aliquid, vt homo, leo. Aliqua, vt homines, populus, gens. Aliqualiter, vt omnis, nullus, & est, & omnes termini syncathegorematici.

¶ Vel aliter sic. Terminus significatiuus ille est, qui significat ad placitum propriè, vel naturaliter propriè: Primum ponitur propter vocalẽ, & scriptum: vt hęc vox homo, & etiam scriptura Leo. Secundum positum est propter terminos mentales, qui significatiui sunt, & propriè naturaliter.

¶ Terminus non significatiuus est, qui nec ad placitum, nec naturaliter repręsentat. Vt, vox buf, baf. Hic loquimur de significatione propria, nam materialiter: hæc vox buf: seipsam repræsentat, & significat, sed tamẽ impropria est huiusmodi significatio, Et quia de impositione facta est mentio, eo ꝙ terminus significatiuus, vocalis, & scriptus: ex ea significent: Impositio nil aliud est, quem voluntas alicuius hominis, quæ fertur in aliquam vocem seu scripturam, vt significet, & si fiat ab homine authoritatis, authẽtica impositio dicitur, vt factum ab Adã narrat scriptura: si tamen ab alio non habente authoritatem, non authentica dicitur. *Gene.*

Impositio triplex est.

¶ Sed est considerandum, triplicem esse impositionem, scilicet, formalem, cõsequutiuam, & consuetudinariã. Illa formalis est, quæ ex proposito, & de directo imposita est voci, vel scripturæ. Vt quod Ioannes in baptismo, Ioannes sit vocatus.

¶ Consequutiua est, vt Petrus, suam imaginem repræsentat.

¶ Consuetudinaria: vt Nero crudelis: ex consuetudine hoc habet, & ad placitum est: & non naturaliter.

¶ Hic satis ad propositum erit breuiter dicere, quid sit significare. Nil aliud est, quàm potẽtiæ cognitiuæ aliud à se repręsentare. Vt hæc vox homo, significat homines. Et potentiæ cognitiuæ aliud à se repręsentat: quia homines ad extra. Hic per cognitiuam potẽtiam, etiam vt supra diximus brutorum sensationẽ intelligas. *Quid sit significare.*

¶ Significare dupliciter cõtingit, formaliter, & instrumẽtaliter. Formaliter tunc: quum est potẽtiæ, formalis notitia, vt visio qua video colorem, & conceptus, seu notitia, qua formaliter cognosco Petrum, hæc formaliter: quia cognitio per talem notitiam, seu conceptum, velut per formam fit. *Significare dupliciter.*

¶ Instrumentaliter est, quando præexistente sui cognitione, aliud à se repręsentat. Vt hæc scriptura homo, quæ supposita sui cognitione, & sua impositione, facit homines cognoscere. Ob quod cæco non repręsentat, quia nõ vtitur ea tanquã instrumento. Et licèt quis videat scripturam, si tamẽ impositionem ignoret: etiã ei non repręsentat. Vt Græco, & Hebræo, hæc scriptura non significat. Necessarium enim est ad hoc quòd quis vtatur instrumento: vt eius notitiam habeat.

¶ Multiplex est genus instrumentorum, quædam sua natura, & conditione repręsentant, vt gemitus infirmorum, repręsentat dolorem, & infirmum malè habere. Alia ex quadam consuetudine, vt canis visus sæpè præcedere dominum, repręsentat ipsum dominum. Facit enim nos venire in cognitionem hominis. Alia significant ex institutione, vt voces, & scripturæ, vt dictum est supra. *Instrumentorũ modi.*

¶ Notandum quod facere, cognoscere, contingit quadrupliciter, scilicet, effectiuè, obiectiuè, formaliter, & instrumẽtaliter. Potentia effectiuè, obiectum facit obiectiuè cognoscere, formaliter, cognitio ipsa, seu sensatio, instrumentaliter, voces, vel scripturæ. *Quid interfit inter facere cognoscere significare & repræsentare*

¶ Signi-

¶ Significare, solum contingit, vel formaliter, vel instrumentaliter, vt dictum est.

Repræsentare tripliciter. ¶ Repræsentare, tripliciter contingit, Obiectiuè, formaliter, & instrumentaliter. Ex quo sequitur, quòd licèt magister proponat discipulis obiecta cognoscibilia, non tamen repræsentat. Quia nec obiectiuè, neque formaliter, aut instrumentaliter.

1. Argum. ¶ Contra dicta argumentor, Hęc propositio, a, est, b, est terminus, & tamen nec est significatiuus, nec non significatiuus: ergo definitio mala. Patet. Alicui enim conuenit definitum, cui non conuenit definitio. Probatur maior, Nam est propositio, ergo & terminus, & tamen non est significatiuus. Patet: quia vel naturaliter, vel ad placitum. Non ad placitũ, quia cùm sint ibi tres voces: solùm vna ad placitũ, & aliæ duæ naturaliter communiter significant se ipsas: ergo potiùs deberet naturaliter. Sed nec naturaliter significat. Patet, quia ibi est vox illa, est, quæ ad placitum significat: ergo ipsa tota propositio non significat naturaliter.

2. Argum. ¶ Secundò. Iste terminus, nõ significãs, est terminus, & tamẽ nec significatiuus, nec nõ significatiuus. Antecedens patet, quia verè terminus est, Patet minor. Primò non est significatiuus, quia: cùm significet quòd nõ significat, verè nõ significat, & sic est nõ significatiuus. Neque è est nõ significatiuus, quia significat quod non significat, & sic est, ergo est significatiuus.

3. Argum. ¶ Tertiò. Hæc scriptura leo, significat sibi similes, & tamen non ex consuetudine, neq; ad placitum, neque naturaliter. Maior est manifesta, & minor pro duabus partibus, sed probatur ꝓ tertia: quia illa scriptura leo, non eodem modo profertur à Græco, & barbaro, & Latino, ergo non significat naturaliter vocem.

Solutio. *Ad primũ.* ¶ Ad argumenta. Ad primum, cõceditur illam propositionem esse terminum significatiuum, & ad placitum, sufficit enim ad hoc, quòd vnus solus terminus, vt est, ly est, significet ad placitum: licèt alij duo naturaliter cõmuniter. Nam significatio ad placitum propria est, ob id principalius, trahit ad se minus principale.

Ad secũdũ. ¶ Ad. 2. dicendum est, ly nõ significãs, esse terminum significatiuum, quippe qui significat, non significare. Et quando infers, non significat: quia significat, quod non significet: nego consequentiam: quia ibi non significans capitur materialiter, & non formaliter, & hoc sufficit ad hoc quòd terminus significatiuus sit, De quo erit sermo infrà.

Ad tertiũ. ¶ Ad. 3. Dicendum, quòd illa scriptura Leo: significat vocem, quia exprimit ipsam, sicut vox conceptum, & hoc ad placitum. Ad placitum enim fuit, quòd hęc vox, homo, illis depingeretur characteribus, & sic significaretur: sicut dicit Arist o. quòd scripturæ sunt signa eorũ, quę sunt in voce. Et etiam videtur significare ex quadam consuetudine, velut argumentatiuè: quia ad placitum euenit: vt illa exprimeretur per scripturam.

CAP. VIII.

De termino Cathegorematico & Syncathegorematico.

Tertia diuisio.

RVrsus Terminus diuiditur in cathegorematicum, & syncathegorematicum. Cathegorematicus ille est, qui significat aliquid, vel aliqua, vt homo, & homines, &c. Nam homo, significat aliquid, & homines aliqua. Syncathegorema dicitur, vel terminus Syncathegorematicus: qui aliqualiter significat: vt omnis, quilibet, & cætera huiusmodi. Dicitur cathegorematicus, id est prædicatiuus, quia si capiatur significatiuè, potest esse totale extremum, scilicet, subiectum, vel prædicatum. Vt ly homo in ista, homo currit. Syncathegorematicus dictus: quia simul prædicatiuus: quia cùm nõ possit esse totale extremum, coadiuuat tãquam modificatiuus extremorum, aut verbi, vt in ista, omnis homo disputat, ly omnis est syncathego. *Sbarroya.*

¶ Quidam modernus Sbarroya addit mixtum terminum: qui ex vtroq; cõficitur, formaliter, vel eminenter: mixtus terminus formaliter, vt omnis homo, eminenter, vt ly currit, ambulat, & hæc aduerbia posibiliter, necessariò, cras, olim. Quia in huiusmodi includitur cathegorema, & syncathegorema. Vt in currit, inclusum est, & verbum substantiuum est, & ly currens.

¶ Solent etiam diuidere cathegorematicum terminum, in cathegorematicum significatione tantùm, officio tantùm, officio & significatione simul: vt obliqui obliquè tẽti significatione sunt cathegorematici: quia aliquid, vel aliqua significant, sed non officio: quia non possunt esse totalia extrema: vt hominis currit, esset inepta oratio.

¶ Cathegorematicus officio tãtùm est, qui potest exercere officium in propositione, sed tamen nõ significat aliquid, neque aliqua, vt est, ly est de tertio adiacente. Vt in ista, homo est animal. Cathegorema officio, & significatione

simul est, quod aliquid, vel aliqua significat, & potest esse totale extremum: vt homo in hac, homo currit.

¶Eadem diuisio dari potest de syncathegorematico, nam quie est officio solùm cathegorema: significatione, est syncathegorema: & qui significatione tantùm cathegorematicus, vt hominis, est officio syncathegorema: & ly omnis, est officio, & significatione.

1. Argum. ¶Contra hæc est argumentum. Nullus est terminus syncathegorematicus: ergo malè dictũ est. Probatur, si aliquis, maximè ly omnis: sed ille non, ergo. Est cathegorematicus, ergo nõ est syncathegorematicus. Patet, significat aliqualiter. Ergo, aliqualiter significatur per ly omnis. Ab actiua ad passiuam: est bona consequẽtia, & ly aliqualiter est aliquid: ergo.

Solutio. ¶Respondetur argumentum non valere, & ratio est: quia ibi aliqualiter, in actiua non ponitur tanquam accusatiuus, sed est tanquam modus verbi, explicans modum significandi. Ob id nõ tenet ab actiua ad passiuam in isto loco, teneret tamen, si vis verbi in accusatiuum trãsiret sic: ego amo Deum, ergo Deus amatur à me.

¶Hic solent adducere aliam diuisionem cathegorematici termini, dicentes, quẽdam esse collectiuum: vt populus, alium diuisiuum: vt homo, sed hæc ad grammaticos.

CAP. IX.

De termi. materiali. & formali.

Quarta diuisio.

TErminus duplex, Materialiter acceptus, & formaliter. Materialiter est acceptus, quando solùm pro se ipso: vt in hac, homo est nomen. Homo est dictio. Formaliter contingit, quando pro re ad extra, capitur: vt homo est animal. Ibi non potest capi pro dictione, quia dictio non est animal, sed oportet capiatur significatiuè.

CAP. X.

De termi. finito, & infinito.

Quinta diuisio.

TErminus cathegorematicus, diuiditur in finitum, & in infinitum. Finitus ille est, supra quem nulla fertur negatio. Vt homo animal. Infinitus supra quem negatio fertur. Vt non homo. Itaque infinitus terminus est, aggregatum ex termino finito, & negatione infinitanter tenta.

Triplex negatio. ¶Triplex est negatio. Priuans, infinitans, & negans. Priuans illa est, quæ dicit negationẽ, cum quadam tamen aptitudine in subiecto. Vt, cæcus, dicit visus priuationẽ, sed oportet sit in subiecto apto nato, Nam lapis non dicitur cæcus: quia non habet aptitudinem ad videndum.

¶Negatio infinitans illa est, quæ non negat copulam, sed solum terminum supra quem immediatè cadit, & efficitur pars extremi, vt non homo currit. Si ly nõ capitur infinitanter: solùm negat illum terminum immediatum, & efficitur tunc pars subiecti. Hoc totum est subiectũ, non homo. Negatio negans est, quæ copulam negat, & non efficitur pars extremi. Vt ly non in hac, non homo currit, ibi ly non, negat copulã, & est sensus: quod nullus currat. Negat cursum cõuenire homini, & non efficitur pars subiecti. Non enim est subiectum totum illud non homo: sed solùm ly homo.

Negatio nominalis nũquam in finitat. ¶Est hîc considerandum, quod negatio nominalis, sicut nullus, semper est negans: & nũquã capitur infinitanter: Vt nullus homo est animal, sed aduerbialis: vt ly non, aliquando capitur neganter, aliquando infinitanter. Sed quãdo cognoscemus eam capi neganter, & quãdo infinitanter, non potest de hoc dari regula, sed certum est, magnam esse differentiam: cùm cõtingat propositionem in qua ly nõ capitur infinitãter esse verã: & eãdem esse falsam, si capiatur neganter. Hæc, non Deus est ens, si neganter, falsa est: quia facit sensum, nullus Deus est ens. Si tamen capiatur infinitanter, vera. Non Deus est ens, idest, aliquod φ nõ est Deus, est ens: vel omne quod non est Deus, est ens, & est vera. Quomodo contingat negationem affice re terminos post se sequentes, & an solùm habeant vim in eadem propositione cathegorica, & non in sequenti, dicemus postea, quãdo de materia propositionum erit sermo.

¶Etiam considerandum terminum infinitum de qualibet re mundi verificari, alia ab illa, quæ negatur, ob id infinitum dicitur, quasi non limitatum: Vt non homo, de lapide. Lapis, est non homo.

Cap.

CAP. XI.

De ter.vniuo.& æquiuoco.

Sexta diuisio.

TErminorum, alius vniuocus, alius æquiuocus. Vniuocus est, qui vnius significationis dicitur: Vt homo, vel sic; Est terminus omnia sua significata eadem ratione significans: Vt ly homo, omnia sua significata vnica definitione significat. Nam in hac, animal rationale (quæ est hominis definitio) omnes homines significantur, & sub eadem ratione.

¶Æquiuocus verò ille est, qui sua significata diuersis rationibus significat: Vt canis, significat marinũ, domesticum, & cœlestẽ: Verũ ista plura non eadem ratione: Nam aliâ est definitio canis domestici, cùm sit animal domesticũ latrabile, & hæc definitio non est syderis cœlestis. Etiam ly homo, quando significat hominẽ viuum, & pictũ, solet dici æquiuocus, seu alio vocabulo: Analogus: quia non eodem modo, neq; æqualiter sua importat significata. Nam principaliter hominẽ viuum, minùs principaliter, & per analogiam, hominem pictum.

¶Oportet cõsiderare ista vocabula, vniuocũ, æquiuocũ, æquiuocata, vniuocata: nã res ipsæ significatæ per terminum, æquiuocũ, æquiuocata dicũtur. Vt canis latrabilis, & sidus cœleste. Vniuocata sunt significata termini vniuoci: vt Petrus, Ioannes, &c. Vniuocus est terminus vniuocus. Æquiuocus, terminus æquiuocus.

¶Æquiuocorum, quoddam à casu, aliud à cõsilio. Ille termin⁹ qui sua significata æquè principaliter significat, à casu vocatur: Vt ly canis, significans latrabilem substantiam, marinam, & cœlestem. Nã æquè principaliter omnia illa, & non magis vnum quàm aliud. Sed tamen æquiuocus à consilio, qui & analogus, ille est, qui sua significata non æquè principaliter importat, sed proportione quadam, seu attributione. Vt homo, quum hominem viuum, & pictum significat. Et sanum, quod dicitur & de animali, & de medicina, & de vrina. Et tamen per analogiam quandam, & non æquè principaliter de omnibus. Et ly ridens: hominẽ significat, & pratum virentem floribus.

¶Cùm etiam sit verum, quòd vniuocus terminus plura vna ratione, & æquiuocus plura diuersis rationibus, inter hæc duo extrema, medium ponitur: scilicet æquiuocus à cõsilio, seu Analogus: vt videatur significare diuersa non æquè primo. sed per similitudinem quandam, seu analogiam. Analogiæ gradus, quidã accedunt ad vniuocationẽ, alij ad æquiuocationẽ.

De gradibus analogorum. ¶Primus gradus, quum vnum nomen eadem ratione vnum significat, quæ tamen ratio: diuersos continet specificos gradus. Vt quodlibet genus, suas continens species: quæ est per quandam analogiã inæqualitatis, de qua Aristo. 10. Meta. In genere: latẽt æquiuocationes. 10. Meta. Licèt secundùm dialecticum pura sit vniuocatio, cùm sit omnium specierũ eadem ratio, inquantum sub eodem genere continetur.

Secundus. ¶Secundus gradus ille est, quum de materiali plura significat nomẽ, sed per diuersas attributiones ad eandem formam, principiũ, vel subiectum. Ad eandem formam: vt sanum, de vrina, medicina, & animali. Ad idem principium: vt militare de equo, veste, &ense. Ad idem subiectum: ens de substantia, & accidente. Nam licèt verùm sit, quòd qualitas, seu accidens, sit ens: tamen est de ratione eius, esse in substãtia, seu in subiecto. Ob id principaliter dicitur de substantia.

Tertius. ¶Tertius gradus est ad æquiuocationẽ accedens, quum nomen vnum plures formas, sed similes, pluribus rationibus, sed similibus: significat. Vt ridere, de homine, & prato virẽte. Ridere enim in homine, aliam formam & aliã rationẽ importat quàm florere in prato, sed tamen est similitudo quædam.

¶Quando loquimur in termino æquiuoco, & vniuoco, quòd significat eadẽ ratione, vel alia ratione: ibi per rationem intellige, vel formam significatam, vel conceptum formalem, vel rei definitionẽ. Ad omnimodã vniuocationem: requisita est omnimoda idẽtitas, & ad omnimodam æquiuocationem omnimoda diuersitas.

¶Habes etiam, vniuocum esse æquiuocum à consilio, vt homo: cùm sit terminus vniuocus repræsentans eadem ratione, atque significãs omnes homines: & est æquiuocus à consilio significando hominem pictum. Æquiuocus à casu non potest esse vniuocus, vt ly Petrus, significans multos: qui hoc nomine vocantur.

¶Æquiuocus à casu cò dictus, quia non ex intentione primi impositoris fuit, quòd canis imponeretur ad significandum domesticũ, & marinum, sed factum est à casu: propter vocabulorum penuriam.

¶Æquiuocus à cõsilio eò dictus: quia ex cõsilio & volũtate primi impositoris fuit: vt homo primò homines viuos, impositiõe formali significaret, deinde homines pictos, ex cõsequẽti.

Oppositio de cane an sit æquiuocus. ¶Magister Soto, in summulis capit. 7. lec. 1. putat istum terminum canis, non esse æquiuocum

uocum à casu,sed vniuocum, saltim in significando domesticum, & sidus, sed tamen communis modus loquendi habet oppositum, vt dicat esse æquiuocum propriè à casu :& nullo modo esse vniuocum.

¶Quia de analogis est sermo,dantur duæ regulæ,quę solent ab alijs in materia suppositionum apponi.

Regulęana logorum. ¶Prima. Analogum per se sumptum,stat pro famosiori suo significato. Vt ly homo in hac, homo est animal, stat pro homine viuo, & nõ pro picto.

Secunda. ¶Secunda. Talia sunt subiecta,qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Nam si analogũ ponatur à parte subiecti,& à parte prędicati restringatur à membro minùs principali, stabit secundùm exigentiã talis membri: Vt in hac, homo est pitus,ly homo, non pro viuo : sed pro pictostat,ratione illius prædicati,pictus.

1.Argum. ¶Contra definitionem termini vniuoci sic argumentor.Hoc copulatum,Petrus,& Paulus: est terminus,vniuocus,& tamen significat mediantibus diuersis conceptibus: quia mediãte conceptu Petri,& conceptu Pauli.

Solutio. ¶Ad hoc argumentum communiter respõdetur,illud copulatum esse terminũ vniuocum. Et quũ arguis,significat sua significata mediãtibus diuersis conceptibus,concedo:sed nõ totalibus,& synonymis:sed sunt duo conceptus partiales,licèt diuersi,vnum faciant. Vel dicẽdũ,quod licèt illi sint diuersi conceptus,& etiã totales in illo copulato: tamen faciunt vnum, & ob id est terminus vniuocus.

2. Argu. ¶Præterea. Ille terminus homo, est vniuocus, & tamen significat mediantibus diuersis conceptibus,quia mihi mediente vno , & tibi mediante,alio ergo . Respondetur,negando illos esse diuersos conceptus: quanuis enim sint in diuersis hominibus,& in diuersis subiectis, nõ dicuntur esse conceptus diuersi in præsentiarum,quia idem est cõceptus formatus à me,& ab alio quocunque in significatione de ly homo:qui vnica ratione homines significat.

Solutio.

Dubium. ¶Hic solet quæri à Neotericis, Vtrùm in mente vltimata posit esse æquiuocatio? Quod est dicere, Vtrùm eo modo quo datur in voce,vel scripto,quod canis sit æquiuocus terminus:detur etiam in mente vnus conceptus, qui plura equè primo significet distincta.

Non datur æquiuocatio in mẽte. ¶Ad hoc respondetur,nullo modo dari posse æquiuocationem in mẽte vltimata. Patet sic. Quæcunque sunt similia vni tertio , & inter se erunt:sed res significatæ per vnum cõceptũ vltimatum, sunt etiam eidem conceptui similes,ergo & erũt inter se.Et sic non possunt per vnum conceptum significari:vel significantur sub aliqua ratione qua conueniunt.Et sic non potest esse,quòd diuersa vno conceptu significentur.

CAP. XII.

De term.communi,& sing.

Septima diuisio terminorum.

TErminus significatiuus adhuc diuiditur in communem , & singularẽ, seu discretum. Communis ille est, qui plura diuisim significat , vel,vt alij dicunt,qui de pluribus verificatur vniuocè,& diuisim:Vt homo , plura significat diuisim:quia Petrum,Paulum,Ioãnem, &c. Et animal,de pluribus verificatur,puta, de homine, leone,equo,vniuocè,quia vnico conceptu, eademque ratione.Et diuisim, quia Ioannes est homo,& Petrus est homo.

¶Singularis ille est,qui tãtùm de vno dicitur: vt Petrus,Paulus &c.nõ de pluribus vniuocè, & diuisim:ob quod ly Petrus,nõ est terminus communis:quia licèt prædicetur de pluribus, qui vocantur hoc nomine, non tamen vniuocè,& diuisim,sed æquiuocè . Quia non eadem ratione iste Petrus est,& ille, sed diuersis rationibus.

¶Solent hic moderni distinguere terminũ cõmunẽ,dicentes, alterum esse terminũ communem in significando,alterum terminum cõmunem in supponendo.In significãdo, vt homo. In supponẽdo ille est,cui ex vi suę significationis nõ repugnat supponere pro pluribus diuisim,vt ly Deus,ly sol,& ly mundus. Verum nõ est necessarium talem ponere diuisionẽ : quia etiam communis terminus absolutè dicetur, nam istis terminis virtute suæ significationis non repugnat:si essent plures soles, vel plures mundi:supponere pro illis:quia ille terminus sol,quando fuit impositus : non fuit ad significandum illum solem singularem , sed solem absolutè.

¶Terminus singularis duplex est,scilicet, singulare vagum,& singulare determinatum. Determinatum dicitur, quod Grammatici nomẽ proprium,& Logici indiuiduum. Vt ly Ioannes,ly Petrus. Vagum,est nomẽ commune cũ pronomine demonstratiuo . Vt iste homo, hic leo, &c . De istis in libris prædicabilium, vbi de specie,& genere , & indiuiduo fiet specialis sermo.

¶Con

Argum. ¶Contra definitionem termini cõmunis fiat argumentum.Hic terminus Alfonsus, significat plura,& tamẽ est terminus singularis:ergo mala est definitio . Probatur antecedens pro maiori:nã significat Alfonsum, qui fuit puer, & Alfonsum,qui modò est . Et ista sunt plura. Patet,quia non est idem Alfonsus puer , & Alfonsus iuuenis,nã alias habet partes iã senex, quas de nouo acquisiuit,& perdidit alias,quas habebat quando iuuenis.

Idẽ dicitur tripliciter. ¶Pro solutione argumẽti distinguendum est, Aliquid dicitur esse idẽ tripliciter. Primo modo, quando quicquid habet , & habebit : habuit.Itaque nihil acquisiuit, nec deperdidit. Et sic Gabriel Archangelus idẽ qui fuit, est,& erit.Secũdo modo dicitur esse idẽ , quãdo pars principalis manet inuariata,& reliquæ quæ variãtur,in simili situ,& figura succedũt. Et hoc modo Alfonsus iuuenis est idẽ qui puer : quia principalis pars,scilicet,anima , inuariata manet,& aliæ quæ perduntur,& acquiruntur, in eodem situ,& figura succedunt. Tertio modo est,quando partes succedunt in simili situ,& figura:quãuis nõ maneat aliqua pars,quæ priùs erat.Et sicidem est fluuius hodie,qui heri .

Secundo.

Tertio.

Solutio. ¶Ad argumẽtum. Nego quòd dicatur de pluribus,qui nullo modo idẽtiatis sunt idem . Nã licèt verũ sit,quòd verificetur de Alfonso puero,& eo iuuene: tamẽ sunt idem secũdo modo idẽtitatis.Ob id est terminus singularis, & nõ communis.Sed hæc solutio nõ satisfacit Ferdinando Enzinas,& dat aliam,concedẽdo quòd Alfonsus qui fuit puer, nõ est idẽ qui & senex, & sic verificatur Alfonsus de plurib⁹. Sed hoc non sufficit ad terminũ communem:quia hæc significat mediãtibus pluribus cõceptibus: nã ad hoc quòd sit terminus communis,est requisitum quòd illa plura mediante vno conceptu significet,alius enim est cõceptus Alfonsi pueri,& alius ipsiusiuuenis. Neq; ex hoc inferas (ait ipse) hanc negandam:Alfonsus fuit baptizatus,quia hæc est vera ad hũc sensum, Alfonsus succesit illi,qui baptizabatur.Hæc tamen sunt nullius momenti:nec adducerem nisi coactus,deseruiens opinioni plus,quàm rationi.

CAP. XIII.

De termin. transcendentibus.

Octaua diuisio termino.

TErminorum, quidam transcendẽs, quidam non transcendens.Ille dicitur transcendens, qui de qualibet re mũdi potest verificari.Et isti sunt sex intellecti per hanc dictionem,Reu,Bau,scilicet,res,verum,bonum,ens,vnum, aliquid. Tres sunt absoluti termini,alij tres sunt cõnotatiui.Transcendẽtia dicta sunt hæc sex :quia transcendunt limites aliorum terminorum. Nam cùm alij termini de aliqua, vel aliquibus rebus mundi verificentur , isti sex , de qualibet re mundi. Nam quacunque data,est de eauerum dicere,quòd est ens,res, aliquid , bona entitatiuè,vera,& vna. Bonum enim connotat , quòd sit appetitus attractiuum , verum, quòd immutare posit intellectum : vnum,quòd in se indiuisum,& diuisum à quolibet alio.

Res,Ens, Aliquid sunt absoluti termini

¶Non transcendentes termini vocantur omnes alij ab istis sex.Neq; hic est opus distinctionem adducere termini transcendentis in significando,& supponẽdo,& transcendentis in significando tantùm , putantes quòd ly Chimæra omne ens de materiali significat , pro quo non potest supponere . Sed cùm ly Chimæra vera entia non significet, non est opus id dicere.

¶Etiam ponuntur aliqui termini supra transcendentes,qui non solùm pro veris,vt sex trãscendentia numerata,sed etiãm pro imaginabilibus, & possibilibus supponunt: vt ly possibile,& ly intelligibile.

¶Transcendentia incomplexa solùm assignãtur sex proposita,sed complexa sunt innumera.Nam omne disiunctum exterminis contradictorijs,vt est,vel non est:Petrus,vel non Petrus:album,vel non album:homo,vel non homo : &c. Omnia ista complexa de qualibet re mundi possunt verificari. Sũt tamẽ qui solùm quinq; nãt transcendẽtia,quia , ens non rectè dicitur trãscendẽs,sed basis,radix & fundamẽtũ omnium transcendentiũ , fundãtur omnia in ente, ratione esse, quòd formaliter nomine entis exprimitur.

Nuclantus in.4.Theoremate Metaphy.

* Aduertẽdum quod modus essendi additus enti:constituit transcendentia,& etiam constituit prædicamenta : sed tamen aliter & aliter: nam est modus essendi specialis, qui non conuenit omni enti,sed determinato:vt hoc quod est esse per se , quòd substantiæ conuenit,&c. Secundum hanc consideratione ponuntur decem prædicamenta ab Aristot.Substantia, quantitas,qualitas,&c.de quibus in dialectica in proprio loco. Est modus essendi entis generalis, & iuxta modos diuersos generales constituun

*

stituuntur trãscendentia & sunt quinque modi,& ob id cũ ente sex sunt transcendentia, scilicet,ens,vnum,aliquid,res,verum,bonum.Est etiam aduertẽdum quod inter huiusmodi trãscendentia,& si quantũ ad res significatas:nullum habeãt ordiẽ,neq; vnum sit prius alio:eo quòd inter ista transcendentia nõ sit realis distinctio quo ad formales rationes:tamẽ ordo est,quia primũ quod ab intellectu cõcipitur, est ens.Secundũ est indiuisio in se vt Arist.docet.10.Metaphysicæ tex.7.& secũdo loco ponitur vnum,in tertio gradu cõcipitur diuisio, ab alio & est aliquid. Et statim concipitur q̃ habet essentiã & quidditatem & est res,& quia habet quidditatem est conformitas ad intellectum,& est verum, & quia habet suam perfectionem & rationẽ appetibilis est bonum:hic ergo est ordo, & prioritas inter transcendentia.De quibus latiùs in Metaphysica.

In transcendentibus ordo. Arist.

CAP. XIIII.

De termin.complexo,& incomplexo.

Nona diuisio termi.

Terminorum significatiuorum,quidam in complexus,alius cõplexus. Incomplexus:vt homo. Complexus:vt homo albus, homo est animal.

¶Terminus complexus ille est,qui plures habet partes significantes iuxta significationem totius:vt Petrus,& Paulus,Homo est animal, Homo albus,Hominis equus.

¶Incomplexus est,qui non habet plures partes significantes iuxta significationem totius: vt Petrus,album,nigrum,&c.

Quid sit significare iuxta significationem totius.

¶Terminum habere plures partes significãtes iuxta significationẽ totius est,quòd eius significatio constet ex partium significatione: Vt homo albus:significatio totius,ex partiũ significatione cõstat:nam quia ly homo, homines: & ly album,alba:hinc,homo albus,hominẽ albũ significat. Quod quis poterit cognoscere, si deposita vna parte à sua significatione, totũ definit significare,tunc constat significationẽ depẽdere à significatione partium: Vt si ly homo,non significaret hominem.

¶Complexorum,quoddã est complexum distans,aliud indistãs.Distans est, quãdo partes principales coniungũtur aliqua coniũctione. Vt hic,Ioannes,& Paulus. Dixi principales, quia hoc cõplexũ,Petrus amãs Deum, & proximum,est complexũ complexione indistãti,& non distanti.Indistãs est, vt homo albus, animal homo,&c.Solet ab aliquibus terminus complexus sic definiri. Est,qui habet plures partes se habentes sicut determinatio,& determinabile,vel sicut coniunctio, & coniungibile.Exemplum primi, vt homo albus,hominis equus.Exemplum secundi, Petrus,& Ioãnes.

¶Sed argumentor contra dicta.Est aliquis terminus incõplexus,& tamen habet plures partes significantes,vt dominus, & tamen partes habet,scilicet,do,& minus significantes. Respondetur,id nõ esse iuxta significationem totius,non enim ex significationibus partium resultat totius significatio. Sed si quis instet,ly paterfamilias,& æquiferus armiger, &c. sunt termini incomplexi, & tamen plures habent partes:vt constat,significantes iuxta totius significationem,vt totius significatio ex partiũ significatione videatur originem trahere.Dicendum, terminos propositos compositæ figuræ esse incomplexos:vt tradit Arist.1.Perihер.Et ratio est:quia non significant illæ partes iuxta totius significationem,nam licèt pater,significet patrem,& familias, familiã, hoc totum paterfamilias,gubernatorem domus significat.

Argum. *Solutio.* *Replicatur* *Solutio.* *1. Perih.*

¶Pręterea.Sily.a.imponatur ad significandũ, sicut ly homo albus,tunc esset terminus complexus apud Logicos,quia tantum valet,quãtum illud complexũ, & tamen non habet plures partes.Respõ.distinguẽdo.Vel formaliter & sic cõcedo. Vel virtualiter,nego. Et ad terminum complexum sufficit quòd habeat plures partes,siue formaliter, siue virtualiter, & ibi habet virtualiter plures.

2. Argum. *Solutio.*

¶Item.Hæc,b,est,b,est terminus complexus, & tamen non habet plures partes significãtes. Nam,b,&,b,non significant. Ad hoc respondetur,esse propositionem, & terminum complexũ,& habere plures partes significantes, licèt non formaliter,virtualiter tamen.Nam illa subordinatur naturalibus similitudinibus illarum literarum,& actui verbali,quod sufficit.

3. Argu. *Solutio.*

CAP. XV.

De termin.absolut.& connotati.

Decima diuisio terminorum.

Ter-

Terminus rursus diuiditur in absolutum,& connotatiuum. Connotatiuus ille est,qui vltra suum materiale significatum aliquid aliud importat.Vel,vt alij dicunt, aliud adiacere, vel non adiacere significat.Vt album, vltra hoc quòd dicit corpus:importat albedinem adiacere cor pori.

¶Absolutus est,qui præter suũ materiale: nil aliud importat.Vt homo,leo,& similia.

¶Hic nota solum terminum cathegorematicum dici absolutum,vel cõnotatiuum: nã syncathegorematicus minimè vocatur.

Quid importet connotatiuus terminus.

¶Notandum,in cõnotatiuo termino duo denotari,alterum,velut id quod adiacet alteri, & hoc formale dicitur,alterũ velut cui aliquid adiacet,& hoc materiale. Vt in albo designatur aliquid,cui adiacet albedo, & illud materiale, & id quod adiacet illi quod formale est: inter dũ de formali non significat aliquam rem adiacere,sed aliqualem modum se habendi: Vt sedens,vigilans,dormiens & huiusmodi.

Regulæ cõnotatiuorũ

¶Solẽt duæ regulæ poni, quibus cognosci debeat terminus connotatiuus.Prima. Quando modus significandi termini exponitur per ly habens,aut quodammodo se habens: vt albũ, & sedens.Posterior, Quãdo terminus rẽ eadẽ manente,potest supponere,& non supponere pro illa:Vt cœnans,est terminus cõnotatiuus, vltra enim ipsum qui cœnat,comestionem,& tempus serotinum importat.Et posset remanẽte subiecto,& tempore,non supponere pro illo:Vt si non cœnaret.

¶Terminorum connotatiuorum,quidam cõnotat essentialiter,alius accidentaliter. Essentialiter, quando partem essentialem suo materiali, adiacere denotat: Vt ly rationale,& ly spirituale.Accidentaliter:vt ly album, ly vigilãs. Et accidẽtaliter, dupliciter potest connotare.Intrinsecè,vt accidẽs propriũ, vt risibile. Extrinsecè,quãdo accidẽs cõmune est,vt albũ

¶Rursus cõnotatiuorum,alius positiuus,alius negatiuus,alius priuatiuus.Positiuus, qui ponit: Vt ly videns,ly illuminatum. Negatiuus: vt nõ videns,non illuminatum.Priuatiuus,qui carẽtiam formæ in subiecto apto nato importat.Vt tenebrosum,cæcus.

¶Contra dicta.Ly album,est terminus connotatiuus:vt dictum est,tamen nõ significat materiale,& formale,ergo mala est definitio. Patet minor,authoritate Arist.in prędicamentis dicentis.Album solum qualitatem significat, quod S.Tho.in.3,d.25.confirmat dicens. Nomen adiectiuum solam formam significat.

1. Argum. *1. Prædi. S. Thom.*

2. Argum.

¶Secũdò. Chimęra est terminus cõnotatiuus tamen nihil significat.Quòd sit cõnotatiuus, est certum:quia Chimęra significat Chimęrã, & Chimæra nihil est.

¶Ad primũ.Oportet aduertere,terminũ cõnotatiuum dupliciter posse considerari.Substãtiuè,vel adiectiuè.Cùm substantiuè,tunc materiale,& formale dicit: Vt ly album, importat albedinem, concernendo subiectũ, vnde videtur habitudo inter accidẽs, & subiectũ importari in illo termino.Si tamen adiectiuè summatur:vt in ista,homo albus,ly albus, solùm dicit albedinem in ordine ad Petrũ, nihil de materiali connotãdo ad sensum Grammaticorum, qui dicunt, adiectiuum adiectiuè tentum, significat aliquod accidens adiacere substantiuo.Et sic in isto sensu esset verum dictum Aristote.Et quum nos diximus,ly album esse terminum connotatiuum,& importare materiale,& formale,loquuti sumus de eo substantiuè sumpto.

Ad 1. arg.

¶Considerandum,etiam Arist. in loco citato, secundùm translationem Argyropili dicere, album solùm quale,significat. Nõ dicit,vt alij allegant,solùm qualitatem,significat. Et sic in Græco,solùm est Pion:significat, id est quale, & non Piotita, quod est qualitas. Et sic argumentum non probat.

¶Ad secundum. Dicẽdum quòd eo quòd Chimæra sit mons in Lycia,qui in vertice abũdat leonibus,& in pede serpẽtibus, & in medio caprarum pascuis,fingunt poëtæ, vt Ouidius refert,mõstrum quoddam,ex capite leonis, cauda serpentis,& dorso capræ,quæ est Chimęræ definitio. Et Dialectici vtũtur eo,ac si esset nomen connotatiuum: vt de materiali importet monstrum, connotando membra esse taliter disposita. Quæ compositio possibilis non est. Verùm quidã neotericus Sbarroya in suis paruis Logicalibus in.2.par.q.1.credit ly Chimęram,esse terminum absolutum, & non connotatiuum,dicit esse terminum absolutum significantem ex æquo totum hoc, ens compositũ ex his,quæ non possunt componi.

¶Ad formam argumenti respondetur, concedendo maiorem,& negando minorem. Et ad probationem,negatur consequentia: nam arguitur à non amplo ad amplũ negatiuè: sic dicendo:Chimæra chimærã significat,& chimæra nihil est,ergo nihil significat.Nam ly ens,inclusum in ly Chimæra,ratione de ly significat, ampliat ad imaginabilia.Ob id non concludit argumentum, nam aliquid significat, scilicet, ens imaginabile, ad sensum supra dictum.

Ad argum.

Cap

CAP. XVI.

De ter.mediato.& immediato.

Diuisio. XI.

TErminorum: quidam immediatus, alius mediatus. Mediatus ille, cuius causa propositio in qua ponitur, per alia, vel alias probāda est, vel improbāda: Vt sunt omnes termini communes, & singulares, rem partibilem significātes. Vt homo, gratia cuius hæc propositio, homo est animal, venit probanda per has singulares: hic homo est animal, vel hic homo est animal. &c. Exemplum secūdi, vt ly Petrus, in ista. Petrus est plura entia, nam probatur per alias, sic arguēdo. Iste binarius, demōstrata anima, & corpore, sunt plura entia, & iste binarius est Petrus: ergo Petrus est plura entia.

¶Immediatus terminus est, cuius gratia propositio non venit probanda per alias: vt sunt termini singulares, rem impartibilem significantes, vt Michael, & Gabriel.

¶Terminorum mediatorum, quidam dicuntur officiabiles, alij resolubiles, alij exponibiles.

¶Officiabilis ille est, cuius causa propositio in qua ponitur, efficitur modalis composita: vt sunt verum, falsum, possibile, impossibile, contingēs, necessariū. Modalis cōposita in proposito dicitur, propositio in qua aliquis istorum modorū, est prædicatū, vel subiectum, & aliud extremum est aggregatū ex infinitiuo cū supposito: vt Socratem currere est contingens.

¶Terminus resolubilis est, qui in duos, vel plures partibilis est terminos: vt homo. Qui in istos partitur: iste homo, & iste homo.

¶Terminus exponibilis est virtutē syncathegorematici habens, cuius gratia propositio in qua ponitur, per alias exponētes probāda est: vt sunt isti, tantum, quantum, prēter, differt, incipit, definit: sicut in hac, tātum homo est animal rationale, exponitur per has, homo est animal rationale, & nihil non homo, est rationale. De quo inferiùs in exponibilibus.

CAP. XVII.

De ter.primę, & secundę inten.

Diuisio. XII.

DIVIDITVR rursus terminus interminum primę intentionis, & secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui significat aliquam rem, non secundùm proprietatem, Grāmaticam, Logicam, vel Rhetoricam. Vt Ioannes, quando significat Ioannem, & homo homines. Vel sic, est terminus significās aliquid, secundùm quod in se habet. *Quid ter. prim. intē.*

¶Terminus secundæ intentionis est, significās secundùm aliquam proprietatem, Grammaticam, Logicā, vel Rhetoricam. Vel alijs verbis: Est terminus, significās aliquid, secundū quod mentis intentioni subijcitur: vt homo, quando speciem hominis significat. Interiectio, cōiunctio, definitio, diuisio, propositio, species, genus, dispositio, inuentio, eloquutio. Ista vocabula sunt secundæ intentionis, seu secundæ impositionis. Secundæ intentionis, tanquam secūda intellectus attentio: vt sit prima attentio, eius primum significatum. Vt homo quum Petrū, vel Ioannem. Et sit secunda attētio, quum propter scientiam Dialecticam tradendam: ille idem terminus fabricatus est (vt sic loquar ab intellectu: vt stet pro specie humana, tanquam secundæ intentionis dicatur terminus, qui est constitutus, ex secunda intellectus attentione.

¶Hic nota secundæ intentionis terminos, nō eò dici: quia præsupponant primam intentionem, sed dicta est secunda intētio: quia est proprietas rei, habens esse ex solo ordine ad intellectum. Et prima intētio, est proprietas conueniens rei, sine tali ordine. Licet etymologia data sit, quòd secunda intentio dicatur tanquam secunda intellectus attentio, non tamen semper est requisitum, quòd secunda, præsupponat primam. *Nota.*

¶Contra definitionem termini secundę intentionis argumentor. Hoc cōplexum, terminus primæ intentionis, significat aliquid, vt subijcitur intellectus intentioni, & tamen non est terminus secundæ intētionis: quod patet, quia est terminus primæ intentionis: ergo non est secundæ intentionis. *1. Argum.*

¶Ad hoc. Concedo maiorem, & nego minorē. Et ad probationem, scilicet, est terminus primæ intentionis: quia terminus primæ intentionis est terminus primæ intentionis: distinguendum erit. Nam vel ambo extrema capiūtur materialiter, vel personaliter. Si personaliter, concedo. Et sic est bona consequentia, & nihil ad intentionem argumenti. Si ambo materialiter, tunc antecedens conceditur, & negatur consequentia, quia in consequenti subiectum

capitur materialiter, & prædicatum personaliter. Quū dicis: ergo terminus primę intentionis, non est terminus secundæ intentionis. Dico, quòd in dicto antecedente dicendo, terminus primæ intentionis, est terminus primæ intentionis: subiectum capitur materialiter, & prædicatum personaliter, & tunc negāda est illa propositio. Nam hæc est falsa, terminus primæ intentionis, est terminus primæ intentionis.

CAP. XVIII.

De ter.pertinenti.& impertinenti.

Diuisio. XIII.

TErminorum, alij pertinentes, alij impertinētes. Pertinētes sunt illi, quorum alter alterū infert, aut ei repugnat. Vt homo, risibile: homo, equus.

¶Impertinentes sunt, quorum neuter alterū infert, aut alteri repugnat: vt iustus, & albus.

¶Pertinentes, quidam cōuertibiles: vt homo, & rationale: alij non cōuertibiles, vt homo, & animal. Nam licèt sequatur: est homo: ergo est animal, non tamen sequitur, est animal: ergo est homo.

¶Conuertibiles, quidam synonymi, alij non synonymi. Synonymi sunt, qui significāt idē, & eodem modo, & adequatè. Vt mucro, ensis, gladius. Dicitur eodem modo: quia licèt risibile idem sit, quòd homo: non tamen eodem modo: Quia homo absolutè, risibile connotatiuè. Dicitur adæquatè, quia licèt ly homo, & ly animal idem significent: non tamen sunt synonymi, quia non adæquatè. *Conuertibiles termini qui sint.*

* Aduerte q̄ conuertibilitas est triplex, scilicet, secundùm rem, secundùm conceptum, & secundùm prædicationē. Secundùm rem, quādo duo, dicunt eandem naturam adæquatè, vt homo, & rationale, & sic species & genus non conuertuntur: quia non eandem naturam adequate vtrunq; . Secundùm conceptum, quando sunt idem re & ratione, vt duo synonyma, vt Cicero & Tullius &c. Secūdùm prædicationem, quando duo adæquātur in suppositis, ita vt de quibuscūque prædicatur vnum prędicetur & reliquum, vt homo & risibile, &c. *Ad synonymitatem re quiritur uo est diuersitas.*

¶Hic aduertēdum, ad synonymitatem requisitam esse vocum diuersitatem. Sunt enim synonyma, id est nomina eiusdem rei. Cùm termini sunt eisdem significationis Logicalis, & Grammaticalis: dicuntur synonymi essentialiter, & accidentaliter: Vt ensis, & gladius. Si tamen desit Grāmaticalis: sunt synonymi, essentialiter solùm: Vt homo, & hominis.

¶Terminorum repugnātium disparatorum, alij repugnātes non oppositi, alij oppositi. Primi exemplum, homo & equus. Oppositi. Quidam contrarij, vt sunt termini incompatibiles qualitates importantes: Vt album, & nigrum. Contradictorij, quorum alter connotat explicitè negationem alteriùs: sicut album, & non album. Priuatiui: vt cæcus, & videns. Relatiuè, sicut pater, & filius. Dominus, & seruus, Creator, & creatura. *Qui termini repugnātes.*

¶Hic est finis tractatus terminorū: sequentes ordinem neotericorum, apponemus tractatū suppositionum.

CAP. XIX.

De suppositionibus.

LOquendo sicut multi loquuntur, licet sentiamus vt pauci: post terminorum traditionem, sequitur, & de suppositionibus nonnulla tradere. Et quidem de suppositionibus, ampliationibus, & appellationibus, ab Arist. non est editus libellus peculiaris, sed à Petro Hispano, quem omnes sequuti sunt, qui de hac materia loquuntur.

Suppositio: est terminus in propositione existēs, verificabilis de re quam significat. Vel sic, Suppositio: est acceptio termini pro aliquo respondēte illi, secūdùm eandem acceptionem. Verbi gratia, homo in ista, homo est animal, supponit: quia potest verificari de re quā significat, demōstrato homine, Petro, vel Ioāne: hic est homo. Et quum dicitur, est acceptio, verè sic est: nam ly homo, accipitur in illa propositione pro aliquo respondente illi, secundùm eādem acceptionē, hoc est pro Petro, vel Paulo. Ad cognoscendum vtrùm aliquis terminus supponat pro re quam significat: oportet vnā propositionem affirmatiuā formare: & à parte subiecti ponere rem quam significat terminus supponens, cum pronomine demonstratiuo: & à parte prædicati terminum supponentem: & si illa est vera, terminus supponit. Vt in hac, homo est animal: ly homo supponit, quia hæc est vera, hic est homo, demonstrando Petrum. Ob id ly homo supponit pro Petro, sed non supponit pro leone, quia hæc est falsa, hic est homo, demonstrando leonem. *Quid sit. suppositio.*

¶No-

Quomodo se habent suppositio, acceptio, significatio.

¶Notandum quòd isti termini, suppositio, acceptio, significatio: se habent sicut superius, & inferius. Nam quicquid supponit, accipitur, & non econuerso. Nam ad hoc quòd terminus supponat, requiritur sit in propositione: & tamẽ ad hoc quod accipiatur, sufficit vniatur in ordine ad copulam verbalẽ. Vt in hac, homo curreret, ly homo, licèt accipiatur: non supponit. Et etiã requiritur ad hoc quòd supponat: quòd verificetur, de re quam significat. Ob id ly Chimęra in ista, Chimęra est: licèt sit in propositione, non supponit: quia non verificatur de re quam significat, cùm hæc non sit vera, hoc est Chimæra: & homo solitariè positus, significat: sed neque supponit: neque accipitur. Itaque hoc est verum, hic terminus supponit: ergo accipitur, & significat. Et similiter, hic terminus accipitur: ergo significat. Sed nõ valet, significat: ergo accipitur, & supponit. Nam terminus ille solitariè positus, significat, & nõ accipitur, neque supponit. Nec valet, accipitur: ergo supponit. Nam in hac, homo curreret: ly homo accipitur, & tamen nõ supponit, vt dictum est.

* ✱ Est aduertẽdum circa id quod dicitur terminum non supponere extra propositionem, q̃ aliqui ex Thomistis putãt contrariũ, & id probare nituntur ex dictis. S. Tho. 1. p. q. 39. ar. 4. vbi dicit, q̃ hoc nomen Deus, habet ex modo significandi quòd possit supponere prõ persona: sicut hoc nomen homo, & idem in solutione ad tertium. Sed tamen quòd dictum est tenendum terminum extra propositionem non supponere. Et est de mente S. Tho. Neque obstat adductũ ex eo doctore Sancto, quia ibidẽ se declarat, formans propositionem vt Deus creat: vbi pro natura, & quando pro persona: Deus generat, Deus spirat, &c. & quãdo dicit, quòd Deus per se supponit pro natura, & nõ pro persona, per ly per se, intendit quòd ex se, respectu secluso, cuiuslibet prędicati absoluti: supponit pro natura: vt Deus creat, Deus est bonus: sed pro persona, non supponit nisi determinetur per prædicatũ relatiuũ, vt Deus generat Deus est pater &c. ly Deus non ex se, sed respectu talis prędicati supponit pro persona. Hæc pro tyronibus difficilia sunt, tamen successu temporis erunt manifiesta.

S. Thom.

¶Est cõsiderandum, terminum sic supponere in propositionibus veris: sicuti in falsis. Nã in hac, homo est lapis: & ly homo supponit, & ly lapis. Quia verificari possunt isti termini de re quam significant, demonstrãdo hominem, & demonstrando lapidem.

¶Solent hic poni quatuor regulæ ad cognoscendum veritatem, & falsitatem propositionis, ratione suppositionis terminorum.

1. Regula.

¶Propositio affirmatiua, cuius alterum extremum non supponit: est falsa. Extremũ vocamus, subiectum, vel prædicatũ. Vt Chimæra est ens. Subiectum non supponit. Similiter in ista. Antichristus est homo, quia non potest demonstrari, non supponit.

2. Regula.

¶Omnis propositio affirmatiua, cuius ambo extrema supponunt, sed non pro eodem: est falsa. Vt hæc: homo est lapis, est affirmatiua, & extrema supponunt, & est falsa, quia non pro eodem.

3. Regula.

¶Omnis propositio negatiua, cuius alterum extremũ non supponit, est vera. Vt Chimæra non est animal. Antichristus non est ens.

4. Regula.

¶Omnis propositio negatiua, cuius ambo extrema supponunt, & non pro eodem, est vera. Vt homo non est brutum, homo nõ est lapis.

¶Hic considerandum est, ad verificationẽ termini supponentis, oportere, vt seruentur proprietates omnes logicales: vt simile genus suppositionis, ampliationis, appellationis, restrictionis, alienationis. Vt si velis verificare suppositionem, de ly homo: in hac, Homo est species oportet dicas, hoc est ly homo: quia ibi sumitur materialiter, & sic debet fieri verificatio. Exemplum de ampliatione: Adam fuit homo, non debet fieri verificatio, hoc est homo: sed hoc est, vel fuit: quia illa copula ampliat ad duas differentias temporis. De restrictione, in hac, aliquis homo currit, debet fieri verificatio, vt seruetur eadẽ restrictio. Hic est aliquis homo, vt stet pro masculis. Et appellationis, vt in hac, ego cognosco Papã, oportet fiat hoc modo, hoc est cognoscens Papam, & non sic, hoc est Papam cognoscens.

1. Argum.

¶Contra definitionem suppogtionis argumẽtor. Aliquis terminus supponit, & tamen non verificatur de re pro qua supponit: ergo. Patet. Non demonstratum, in hac propositione, nõ demostratum est lapis in profundo maris, supponit, sed non verificatur de lapide, quia hæc est falsa, demostrãdo lapidem, hoc est nõ demonstratum, cùm sit contradictio.

Solutio.

¶Respondetur, quòd ille terminus, non demõstratum, supponit, & verificatur, & quando infers, est propositio falsa, fateor: sed tamen verificatur: vt ita fit q̃ demonstratur, sed non verificatur, vt propositio sit vera, ac si diceremus. Sufficit ad suppositionem quòd verificetur, & demonstretur: vbi ly non demonstratum, sumitur materialiter.

2. Argum.

¶Secũdò sic. Iste terminus hominis: in hac hominis asinus currit, supponit, & tamen non verificatur: ergo malè dictum est. Quod supponat patet, sed nõ verificatur: quia ad hoc quòd verificetur, oportet sit prædicatum in propositione, in qua demonstratur, sed nõ potest esse prædicatum. Respondetur, ly hominis supponere, & sufficere ad vereficationem vt fiat per suum rectum. Et sic posset fieri: hic est homo, cuius est asinus.

Solutio.

Dubium.

¶Potest esse dubium. Vtrum subiectũ in istis, Adam, & Antichristus fuerunt, vel erunt, supponat. Aliqui dixerunt q̃ sic, quia Adam fuit, & Antichristus erit. Sed melius dicitur, ibi nõ supponere, quia Adã, & Antichristus, est vnũ copulatum, & non debet resolui, sed verificari, Adam, & Antichristus fuerunt: & Adam, & Antichristus erunt: & vtraq̃; est falsa: suppositio copulati complexiuè sumpti: nõ habet cognosci per suppositionem partium.

Duplex suppositio.

¶Duplex est suppositio. Propria, & impropria. Propria illa est, quando terminus pro illo capitur, quod propriè significat: vt ly homo, in ista: homo disputat.

Quid suppositio impropria.

¶Impropria est, quũ terminus capitur pro illo quod non propriè, sed metaphoricè, vel trãslatiuè significat. Et eius sunt sex species. Metaphorica, catacretica, metaleptica, synechdochica, metonymica, antonomatica. Exemplũ primi, vt leo, quando supponit pro crudeli. Catacretica, vt si cõtra vsum parricida sumatur pro illo, qui fratrem occidit. Metaleptica, vt arista pro anno. Vt ibi. Post aliquot mea regna videns: mirabor aristas. Ibi arista pro anno, Synedoche, pars pro toto.

¶Metonymica, vt ibi, pateras libare Ioui, quã do continens pro contento.

Dubium.

¶Antonomatica, vt Phylosophus, pro Arist. Vtrùm tamen istæ suppositiones impropriæ, etiam sint in mente, an sit correspondentia ad proprios conceptus? Videtur dicendum, quòd tales termini supponentes improprie: sub ordinantur in mente proprijs conceptibus, & non illis pro quibus supponunt.

Suppositio propria in materialem simplicem, & personalem diuidit.

¶Rursus suppositi o propria, diuiditur in materialem, simplicem, & personalem. Materialis est, suppositio termini, pro illo, quod termin⁹ improprie significat. s. quum est prose mediante conceptu, se naturaliter communiter repræsentante. Vt in hac, homo est nomen, ly homo materialiter capitur.

¶Simplex suppositio illa est, quæ est termini pro suo primario significato. Vt in hac homo est species. Petrus est indiuiduũ. Ibi ly homo, & ly Petrus: pro suo significato primario. Et hæc suppositio, non ponitur ab aliquibus, tamen apud antiquos fit mentio de ea. Posset sic definiri. Suppositio simplex est, quotiens terminus supponit pro natura importata in tali termino, Vt hic, homo est species, Ly homo, non pro re capitur, sed pro natura hominis.

Suppositio simplex quid sit.

✱ Et pro suppositione simplici antiqui ponũt regulas. Prima. Terminus supponẽs simpliciter nõ est particulare, neq; vniuersale, sed simpliciter enunciandum: quòd homo est species: quòd animal est genus. Secũda regula. Omnis terminus supponens respectu prędicati importãtis actum animæ, supponit simpliciter, vt homo diffinitur, homo, intelligitur, homo prædicatur de pluribus differẽtibus numero, &c. Tertia regula. Omnis propositio cuius subiectum supponit simpliciter, est singularis: quia nõ est vniuersalis, neque indiffinita, quia non potest fieri sub subiecto aliquis descensus. Quòd si quis obijciat quòd in ista homo est species ly homo est terminus communis cùm sit aptus prædicari de pluribus, ergo non erit singularis, solutio est, quòd in hac ly homo non est terminus communis: quia non respicit supposita vt superius, inferiora: sed tenetur discretè: quia stat pro natura ab intellectu apprehensa vt vna: & vt sic singularis est: quia denudata est ab omni cõditione indiuiduatè. Et similiter in hac substantia est generalissimum: & ens est transcendens, subiectum tenetur singulariter. vt. 7. Meth. probatur.

✱. Prima.

Secunda.

Tertia.

Obiectio.

Solutio.

¶Suppositio personalis est, quando terminus supponit, p̃ illo, quod principaliter significat. Vel ponentes suppositionem simplicem, & definientes sicut primò definita est, poterit sic personalis definiri: vt illa sit, quum terminus supponit pro suo secundario significato: vt in ista, homo disputat, ly homo supponit personaliter: quia pro suo secundario significato, ad sensum quem communiter loquentes habent. Pro homine Petro, vel Paulo: quod est significatum secundarium, licèt nos primarium dicamus.

¶Pro quo notãdum. Quòd ly homo in ista: homo est species, & in ista, homo disputat, pro eodem supponit, nam supponit in prima, pro cõcreto naturæ humanæ, quæ est in suppositis, pro quibus supponit ly homo, differt tamẽ, q̃ in prima supponit pro homine in quantum est cognitus per eius proprium conceptum, scilicet, homo: in secunda tamen supponit pro eodem absolutè, id est non in quantum sic, aut sic cognitus. Et isto modo vocatur primarium significatũ de ly homo, in hac, homo est species: quia mediante proprio conceptu. Et in hac, homo disputat, supponit pro secundario significato. Si hæc non capis, sufficiat dicere simpli-

cem suppositionem esse, quãdo terminus pro natura capitur,& personalis, quando pro supposito illius naturæ:sicut dicunt Scotistæ.

¶Solet asignari differẽtia inter terminũ supponentem suppositione simplici,& supponentem suppositione personali penes hoc, ꝙ sub termino supponente simpliciter, nunquam licet descendere,neq; syllogizare.Semper enim variatur appellatio in huiusmodi descensu.Sicut nõ sequitur,homo est species,& Petrus est homo:ergo Petrus est species.Sub termino tamen supponente personaliter licet descẽdere, & syllogizare.Fortè si seruaretur appellatio:liceret sub termino supponente simpliciter. Vt sic,homo est species: ergo hic homo inquantũ cognitus homo est species.

* * Est etiã aduertẽdũ ꝙ apud terministas suppositio formalis, & personalis, coincidunt,& conuertibiliter se habent,& tamẽ realesnõ pro eodem accipiunt.Et formalem diuidunt in naturalem, & accidentalem: quia si accipitur respectu prædicati per se,quod conuenit subiecto essentialiter,vel consequitur essentiam subiecti,est suppositio naturalis siue essentialis,in omni propositione de perse,tam primo quàm secundo modo.Vt homo est animal: & homo est risibilis:vel accipitur respectu prædicati cõuenientis accidentaliter, vt homo est albus:homo currit:& tunc est suppositio accidentalis. Et hęc diuisio suppositionis habetur ex docto re Sancto in.3.Senten.distinct.1.quæ.2.art.4. Et apud reales suppositio accidẽtalis diuiditur in personalem,& simplicem:quia si prædicatũ accidentaliter conuenit,& hoc extra animam, est personalis:vt homo currit:vel cõuenit subiecto non inquantum habet esse in supposito: sed vt habet esse in anima,vt inquantum intellectus intelligit naturam communem prędicabilem de multis,vt quando dicit homo est species,&c.Et vocatur suppositio simplex. Hæc sunt dicta pro modo loquẽdi antiquorum,qui etiam secundu n modum suum suas ponunt regulas.

Formalis suppositio, naturalis, & accidẽtalis.

Suppositio accidẽtalis, personalis, & simplex

¶Solent asignari regulæ,in quibus cognoscamus quando terminus materialiter supponit.

1.*Regula.* ¶Prima.Dictio non significatiua si supponit, erit materialiter.Vt hic, blitiri,est blitiri.

2.*Regula.* ¶Secunda.Terminus determinatus signo materialitatis supponit materialiter: Vt ly homo in hac, ly homo est ens. Signa materialitatis sunt,hic terminus,hæc dictio:& cætera huiusmodi,& ly.

3.*Regula.* ¶Tertia.Omnis terminus primæ intentionis, qui est subiectum respectu prædicati secundæ intentionis;supponit suppositione simplici,nisi aliquid obstet. Vt hîc homo est species, Petrus est indiuiduũ.Animal est genus.Et in his. Verum,est obiectum adæquatum intellectus: color est obiectum visus.

¶Suppositio rursus diuiditur,quędam est cõmunis,alia discreta. Communis est, terminus communis supponens: Vt homo,in hac,homo est animal. Discreta, quando terminus discretus supponit. Vt ly Petrus, in hac,Petrus est homo.

¶Cõmunis adhuc duplex,determinata,& confusa. Determinata est, ad quam valet ascensus, & descensus disiunctiuus: vt in hac,homo est animal. Sic. Iste homo est animal, vel iste homo est animal:ergo homo est animal.Hæc suppositio cognoscitur, vt placet Dialecticis,per hãc literam,b,facit em terminũ cui immediatè præponitur:supponere determinatè.

¶Suppositio confusa diuiditur,in cõfusam distributiuam,& confusam tantùm. Rursus Distributiua,in distributiuam completam,& incompletam.

¶Confusa tantùm,diuiditur,in confusam disiunctam,& confusam copulatam.

¶Rursus,suppositio communis in genere,diuiditur in mobilem, & in immobilem. Istis speciebus suppositionum solent vti summulistæ, licèt apud graues autores,& Theologos antiquos de istis nulla pene fiat mentio.

¶Hic oportet notare signa quę huiusmodi suppositiones causant.Particularia signa sunt,aliquis,quidam,quispiam.&c.& ly,b.Ista faciunt suppositionem determinatam.

¶Signa vniuersalia:quędam sunt purè affirmatiua,alia purè negatiua,alia mixta. Vt ita dicã affirmatiua:vt omnis,quilibet,cunctus,totus.

¶Negatiua,partim sunt aduerbia, vt non,partim nomina,vt nullus,neuter.

¶Signa quæ mixta possunt dici, includentia affirmatiuam, & negatiuam vniuersalitatem, possunt esse signa exponibilia, quæ per affirmatiuam,& negatiuam exponuntur. Vt tantùm,præter, differt.

¶Ponuntur regulæ ad cognoscẽdum terminũ qua suppositione supponat.

¶Prima.Terminus communis,nullo signo determinatus,determinatè supponit. Vt,homo legit, & similiter si terminus communis signo particulari determinatur, & non sit impeditũ tale signũ.Vt in hac, aliquis homo est animal. 1.*Regula.*

¶Secunda. Terminus communis immediatè determinatus signo purè vniuersali,pureq; affirmatiuo, si non impediatur aliquo signo,supponit cõfuse distributiuè.Vt in hac,omnis homo currit,ly homo,supponit distributiuè,ratio 2.*Regula.*

tione de ly omnis, qui habet hanc vim distribuendi terminum immediatum. Dixi immediatum:quia terminum mediatum confundit: vt ly animal,in eadem propositione.Dixi non impeditum:quia in hac,non omnis homo currit,ly homo,non supponit distributiuè, sed determinatè. Valet em sicut aliquis homo currit.

3.*Regula.* ¶Tertia regula.Terminus communis determinatus mediatè, vel immediatè ab aliquo signo vniuersali,pureq; negatiuo, supponit confusè distributiuè. Vt in hac, nullus homo est lapis, Ly homo,& ly lapis, supponunt distributiuè. Et in hac,non homo est animal,&c. Si ly non, capiatur neganter. Nam si capiatur infinitanter,solùm terminum immediatum distribuit. Et aduerbialis negatio non solùm distribuit, terminos omnes positos in eadem cathegorica,sed etiam alterius cathegoricę. Vt in ista,nõ homo currit: & homo disputat.Etiam ly,homo,in secũda cathegorica,distributiuè supponit,ratione de ly non.Negatio tamen nominalis,vt nullus,solùm distribuit terminos positos in eadem cathegorica,& nõ in alia. Vt in hac, nullus homo est lapis,& Angelus est substãtia: solùm distribuitur ly homo,& nõ ly Angelus.

¶Notandum, esse aliqua signa distributiua, quæ hanc causant termini communis distributionem:vt est,ly peior:& omnia comparatiua, & superlatiua terminos à se rectos, distribuũt. Hic,Petrus est sapiẽtisimus hominum: & hic, Petrus est sapientior homine,ly homine, stat distributiuè.

¶Est & signum Præter: & consequenter omnia signa exceptiua,quæ distribuunt immediatos sibi terminos. Vt in hac,omne animal præter hominem est irrationale: ly homo, distributiuè stat.

¶Ly Inquantum,etiam mediatè sequentes terminos distribuit. Et ly Differt, terminum à se rectum.Et ly Tantùm,cõfundit confusè disiunctim terminum immediatum, & distribuit mediatum. Vt in hac,tãtùm homo est animal, ille terminus homo, supponit confusè disiunctim: & ly animal,distributiuè. Habet virtutẽ contrariam ad ly omnis, vt suprà dictum est. Etiam ly Priuatus,& verbum Careo,terminos rectos à se distribuit. Et ly Extra. vt ego sum extra domum:ly domum stat distributiuè pro omni domo.

¶Est notandum,nullum signum, quodcũque sit illud,habere virtutẽ ante se,sed semper post se.vt homo est omne animal:ly omne,non habet virtutem in illum terminum homo,sed solùm in ly animal.

¶Duplex est suppositio distributiua:quędam pro singulis generũ:alia pro generibus singulorum.Vel alijs verbis,completa: & incompleta.Quæ pro generibus singulorum,incompleta vocatur:quæ pro singulis generum,completa.Illa quæ est pro generibus singulorum, est, ad quam valet ascensus,vel descensus copulatiuus per solas species dũtaxat.In quo sensu ista conceditur, omne animal fuit in Arca Noe. Et ascendendum est hoc modo demonstrãdo species: homo fuit in Arca Noe,& Leo fuit in Arca Noe,& sic de alijs speciebus:ergo omne animal fuit in Arca Noe. Et hoc est incompletè distribui.

¶Pro singulis generum, quæ completa est:ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus per omnia indiuidua. Sicut in ista, omnis homo est animal.In quo sensu ista falsa,omne animal fuit in Arca Noe.

¶Suppositio confusa copulatiua est, ad quam valet ascensus,vel descensus copulatiuus.Et copulata,ad quam copulatus. Exemplum primi in ista,omnis homo est animal.Sic, iste homo est animal,& iste homo est animal,&c. Exemplum secundi, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei,&c.Et sic,hanc suppositionem facit ly omnes in plurali numero.Et tunc quando collectiuè,facit istum sensum:tota collectio Apostolorum est duodecim. Et quando distributiuè, facit istum sensum:singuli,vel quicunq;,&c.in quo sensu ista falsa est: omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

¶Suppositio confusa disiuncta est,ad quam valet ascensus,vel descensus disiunctus.Quod cõtingit,quando ly vel:vnit inter terminos,vt in ista:omnis homo est animal, sub ly animal supponente confusè tantùm sic fit: iste homo est hoc animal,vel hoc animal.&c. Hæc suppositio cognoscetur,quando est terminus communis immediatè sequens ly tantùm,vel mediatè: ly omnis,in eadem cathegorica,& ly immediatè,quod signum confundit terminos sequẽtes. Vt in hac,immediatè post hoc,homo erit animal. Et similiter aduerbia numeralia bis, ter, quater.&c.Similiter id causat copulatum diuisiuè tentum:vt quando ponitur verbum numeri singularis. Vt in hac, Petrus & Ioannes est animal.Tunc confundit terminos sequentes,vt in hac supra dicta.Ly &,confundit ly animal. Secùs si copulatum complexiuè sumatur: vt est,quando copula est numeri pluralis. Vt in hac,Petrus,& Leo,sunt animalia. *Quid suppositio confusa disiuncta.*

¶Etiam additur, & aliud signum confundens à Terminis,scilicet,ly,a,nam sicut,b,facit suppositionem determinatam:ly,a,confusam tan

tum. Vt in hac, a, homo non est animal: quę vera est: quia sua contradictoria falsa est: omnis homo est, b, animal. Vt suo loco dicemus.

¶Operæpretium erit hic Dialecticorum regulam adnotare circa materiam hanc suppositionum: Quicquid mobilitat immobilitatum, immobilitat mobilitatū. Id est, quicqd distribuit indistributum, indistribuit distributum. Hoc est, si aliquod signum distributiuum inuenit terminum indistributum, distribuit eum: & si inuenit distributum, indistribuit illum. Exemplum primi, vt si huic, homo est animal, addatur ly non, distribuit omnes terminos post se, sed si huic, omnis homo est animal, addas, non omnis homo est animal: ibi ly homo est indistributus, ratione de ly non: quia inuenit eum iam distributum per ly omnis. Et hoc prouenit, quia signa distributiua, sunt æqualis virtutis, & mutuò se impediunt.

¶Considerandum est, signa distributiua esse maioris virtutis, quàm confusiua, vel determinatiua, & determinatiua, maioris quàm confusiua. Et sic præualet, quando duo simul concurrunt, quod est maioris virtutis. Vt in hac, tantum omnis homo currit: quia ly omnis habet distribuere, ly homo, & ly tantum confundere distributiuum præualet.

¶Solent poni regulæ, ad cognoscēdum, quando sub aliquo termino cadunt duo signa mutuo se impedientia, cùm terminus maneat indistributus: qua suppositione supponat, determinatè vel confusè. Quarum prima est. Quando in aliqua contradictoriarum aliquis terminus distribuitur in ordine ad terminū stantem confusè, in aliā cōtradictoria supponit determinatè. Vt in hac. Non omnis homo est animal, ly homo determinatè supponit: quia in ista, omnis homo e stanimal, stabat distributiuè in ordine ad confusam suppositionem. 1. Regula.

¶Secūda regula. Si terminus distributus sit in ordine ad terminum supponentem determinatè, in sua contradictoria supponet confusè. Vt in hac, Non omnis homo est, b, animal, ly homo supponit confusè, æquiualet enim huic, a, homo non est animal. Hæ duæ regulæ intelliguntur, quando interuenit aliqua negatio, eo quod, fit malignantis naturæ, vt totum quod post se inuenit destruat, & eius oppositum ponat. Tamē si vtrunq; signum sit affirmatiuum, terminus supponet determinatè. Vt in hac, homo differt ab omni homine, ly homine, determinatè supponit. Et intelligitur verum, nisi aliunde confundatur. Vt in hac, Omnis homo differt ab omni homine: ly homine cōfusè supponit: quia aliàs confundebatur à primo signo omnis. 2. Regula. Negatio est malignātis naturæ.

¶Tertia regula. Quādo in aliqua contradictoriarum omnes termini supponunt distributiuè, in altera supponūt determinatè. Vt in hac, Omnis homo omne animal est, in sua contradictoria, non omnis homo omne animal est, tam ly homo, q̄ ly animal, supponunt determinatè. 3. Regula.

¶Oportet etiam cōsiderare propositiones necessarias, sine omni ampliatione esse concedendas, & terminos in eis verè supponere, sunt em̄ tales, que sempiternæ veritatis vocātur. Ob id hæc, homo est animal, absolutè cōceditur, sine hoc quòd dicamus, homo possibiliter est animal. Vel cōditionaliter, si homo est: animal est. Nam siue homo sit, siue si nont, semper verum est: & antequam homo esset creatus, erat verū, hominē esse animal. Quod probatur ex parte August. in secundo, De libero arbitrio. Quicquid corporis sensu, veluti est hęc terra, & hoc cœlum, & quecunq; in eis sunt sentio, quandiu futura sunt nescio. Septem autem & tria, decem sunt. Et nō solùm decem sunt, solùm nūc: sed etiam semper. Neque aliquando septem, & tria non fuerunt decem. Et quarto super Genes. ad literam capitulo tertio. Faciliùs Cœlum & terra transire possunt, quę secundùm numerum senarium fabricata sunt, quàm effici possit, vt senarius numerus suis partibus non compleatur. Et Aristo. 7. Meta. ait, Quærere quare homo est homo, nihil est quærere. Aug. Aristote.

¶Hic ante finem capituli cōsiderādum venit: quod quando iudicium est de veritate propositionis, secundùm extremorum suppositionem, communis regula datur, Omnis propositio affirmatiua, in qua extrema supponūt p eodem vera est. Sed tamen fallit in multis: quia si exponibilis sit, non est vera, vt hæc, Tantùm homo est animal, Oportet etiam non sit modalis: quia hæc falsa est, Homo contingenter est animal. Non debent etiam ambo extrema distribui: quia hæc non est vera, Omnis homo omne animal est. Similiter requiritur ne sit prędicatio indirecta: quia hæc est falsa, Omne animal est homo. Etiam in ea nulla debet esse ampliatio: quia ista, Petrus animal fuit, est falsa casu, quo instans præsens, sit primum instans Petri. Et similiter prædicatum non debet supponere determinatè in ordine ad distributiuam: quia hæc est falsa. Omnis homo est, b, animal. Similiter quādo est aliqua determinatio: nam ista, Cuiuslibet hominis equus est animal, rebus stantibus vt nūc, est falsa. Quia nō omnes homines habēt equū. Quapropter prædictare gula licēt absolutè ponatur, modificanda venit. Regula.

¶Vnum

¶Vnum erit in fine suppositionis notandum, quia fecimus mentionem de suppositione mobili, & immobili: non intelligas, vt aliqui voluerunt intelligere eò dici immobilem: quia non liceat sub tali termino ascendere, vel descendere, sed eò dicta est immobilis: quia non liceat sub tali termino, antequàm sub toto complexo ascendere. Ob id fit regula.

Regula. ¶Omnis terminus communis, cuius resolutio depēdet ex resolutione complexi accepti vnica acceptione, cuius ille est pars, dicitur immobiliter supponere: Vt in hac, equus hominis non currit: ly hominis immobiliter dicitur supponere, & ly scientiam in hac, Petrus sciēs omnem scientiam, disputat. In istis enim non licet sub illis terminis, antequam sub toto complexo ascendere. Vt sic, iste equus hominis, nō est currens, vel iste equus, non est currens. Sic in ista, omnis homo est animal: ly animal diceretur immobiliter supponere: quia eius resolutio pendet ex resolutione de ly homo. Priùs enim sub termino supponēte distributiuè ascendendum, vel descendendum: quàm sub supponente confusè tantum.

CAP. XX.

De ascensu & descensu.

Sequitur cōsequenter de ascensu, & descensu agamus, quia cùm de suppositione esset sermo, sæpè mentionem fecimus dicentes: sub termino supponente distributiuè, valere ascensum copulatiuum.

Definitio ascensus. ¶Ascensus definitur. Est consequentia bona, & formalis, in qua fit argumentum à singularibus sufficienter enumeratis, cum constantia, ad eorum vniuersale. Vt in hac, omnis homo appetit scire, hic homo appetit scire, & hic homo appetit scire, & sic de alijs, & isti homines sunt omnes homines, ergo omnis homo appetit scire. Hic discursus fuit à singularibus: quia iste homo, singularis est huius: omnis homo, & posita est constantia, illa propositio, & isti homines sunt omnes homines: ergo omnis homo appetit scire, est vniuersalis illarum singularium.

Definitio descensus. ¶Descensus definitur opposito modo, quando fit argumētatio ab vniuersali ad suas singulares propositiones. Vt omnis homo est disciplinabilis, & isti homines sunt oēs homines, demōstrando omnes, ergo iste homo est disciplinabilis, & iste homo est disciplinabilis.

¶Ascensus ab Arist. in libr. Periherme. & inlibris Priorum, & ab antiquis, vocatur inductio: quia ex singularibus tendit, Et in definitione positum est, esse consequentiam formalem. Illa vocatur formalis consequētia, quæ sic bona est: vt illa, & quælibet eiusdem formę sit bona, & ita contingit, quòd quomodocūq; seruetur iste modus, quòd ex singularibus sufficienter enumeratis, ad vniuersalem fiat progressus: in quibuscunq; terminis, consequentia bona erit.

¶Multiplex est ascensus, scilicet, copulatiuus, copulatus, disiunctiuus, & disiunctus. Ascensus multiplex.

¶Copulatiuus est, quando fit per propositiones singulares coniunctas cum ly &: vt contingit sub termino supponēte distributiuè: vt in hac, omnis homo currit, iste homo currit, & iste homo currit. &c. ergo omnis homo currit.

¶Ascensus copulatus ille est quando ly, & cōiungit inter terminos: vt in ista. Isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei sunt duodecim, & isti Apostoli Dei sunt omnes Apostoli Dei: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Quid sit ascensus copulatus.

¶Ascensus disiunctiuus est, quādo fit per propositiones coniunctas cum ly vel: vt contingit sub termino supponente determinatè. Vt in hac, homo currit, sub ly homo, iste homo currit, vel iste homo currit, & isti homines sunt omnes homines: ergo homo currit. Quid disiunctiuus.

¶Ascensus disiunctus est, quādò fit per terminos coniunctos cū ly vel: vt in hac. Omnis homo est hoc animal, vel hoc animal: ergo omnis homo est animal. Et hic contingit sub termino supponente confusè tantùm. Quid disiunctus.

¶Sed vt debitus seruetur ordo in ascensu, & descensu, oportet ponere regulas ad sciendum à quo primò debeat incipere probatio per ascensum, vel per descensum.

¶Prima regula. Quandocūq; in aliqua propositione est suppositio determinata, ab illa est inchoandus ascensus, & secūdo loco à distributiua, & vltimo à confusa tantùm, vt in hac, Omnis homo animal est. b. currēs, sunt tres suppositiones, ly homo, distributiua, ly animal cōfusa tātùm, ly currens determinata, ratione de ly b. Ascēsus fiet sic. Omnis homo animal est hoc currēs, vel omnis homo animal est hoc currēs, vel omnis homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est. b. currens. Rursus fiat sub ly homo, qui supponit distributiuè, sic. Iste homo animal est hoc currens, & iste homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est hoc currens. Deinde fiat sub ly animal sic. Iste homo hoc animal, vel hoc animal, vel hoc animal, est hoc currens: ergo iste homo animal est hoc currens. Et sic factus est ascensus, & cōpletus sub omnibus terminis. Iste ordo debet 1. Regula.

semper seruari, vt primò à determinata, secũdò à distributiua, tertiò à confusa.

2. Regula. ¶Omnes suppositiones distributiuę inter se, & omnes confusæ inter se, & omnes determinatę inter se, habent eundem locum probabilitatis. Ob id perinde est ascẽsus inchoentur ab vno, vel ab alio termino, Vt in hac, Omnis homo est omne animal, à ly animal, vel à ly homo, possumus inchoare ascensum. Et semper est aduertendũ in omni ascensu, seu descensu: vt vna singularis illius termini, sub quo primò ascẽsus est factus, seruetur.

3. Regula. ¶Ascensus est manifestatiuus veritatis, & descẽsus falsitatis. In hac includuntur modi arguẽdi Dialecticorũ, Ascendẽtes sunt veræ, ergo & ascensa, quæ est propositio, quæ probatur per ascensum. Et descendentes sunt falsę: ergo & ipsa descensa falsa.

¶Oportet cõsiderare, quòd si fiat ascensus sub termino supponente determinatè: cùm sit disiunctiuus, tunc sufficit vna singularis sit vera. Nam ad veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius partis. Si tamẽ fiat ascensus copulatiuus, requiritur veritas omnium singularium. Nam ad veritatem copulatiuæ ōportet omnes partes sint verę & ecõtra, ad falsitatem sufficit vna pars sit falsa. Sicut & ad falsitatem disiunctiuæ requiritur quòd omnes partes sint falsæ, licèt
3. li. c. 20. Titelmanus dicat etiam disiunctiuam esse falsam, si vtraq; pars sit vera.

4. Regula. ¶Quarta regula. Est cauendum, maximè in ascensu, vel descensu: ne fiat argumentatio à pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad vnã determinatã respectu totius multitudinis: Vt hæc consequentia non valet, Aliqs homo quilibet homo est, quæ falsa est. Probaretur tamẽ vera, nisi obstaret defectus. Nam sequeretur sic, aliquis homo iste homo est, demõstrato Petro, & aliquis homo iste homo est, demõstrato Ioanne, & sic de singulis: ergo aliquis homo omnis homo est. Sed est argumentum à pluribus determinatis respectu singularium, ad vnã, respectu totius multitudinis. Ob id propositio non probatur vera.

5. Regula. ¶Quinta regula. Est cauendum, ne descendendo fiat argumentatio à confusa ad determinatam, Non valet. Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal. Antecedens verũ, & consequens falsum: Sic descendendo in ista, Cuiuslibet hominis equus nõ est equus, & isti homines: sunt omnes homines: ergo istius hoīs equus nõ est equus, & istius hominis equus nõ est equus, arguitur à cõfusa ad determinatam, respectu de ly equus. Nam in antecedenti supponit confusè, & in consequenti determinatè. Ob id oportet sic descẽdere, ergo istius hoīs. a. equus nõ est equus. Vbi ly. a. facit suppositionẽ cõfusam: vt fiat descensus à confusa ad cõfusam, & non à confusa ad determinatam.

6. Regula. ¶Sexta regula. Quando in aliqua propositione ponitur aggregatum ex determinatione accepta non vnica, & ex suo determinabili, quomodocunq; supponant determinatio & determinabile: à determinatione inchoandus est ascensus, & descensus. Vt in hac, Cuiuslibet hominis quilibet equus animal est. Primò sub ly hominis. Non vnica est, quando præcedit determinatio, & sequitur determinabile. Vt hominis equus. Et est vnica, quando præcedit determinabile, & sequit determinatio. Vt equus hominis.

1. Argum. ¶Contra prædicta fiat argumentum. Ascensus non est consequentia formalis, ergo malè dictum est. Patet, Omnis homo est animal, & isti homines: &c. Ergo iste homo est animal, & iste homo. Ista consequentia non est formalis, Patet: quia in simili instatur: Vt si in vna singulari demonstrarem Antichristum, antecedens est verum, & consequens est falsum.

Solutio. ¶Pro solutione est notandum, consequẽtiam quæ dicitur ascensus, esse sic bonam, quòd etiã sit formalis. Bona consequentia dicitur, quãdo in ea non datur antecedens verum, & consequẽs falsum. Sed formalis addit supra bonã, vt nõ solũ ea sit bona: sed quęlibet similis formæ.

Quid requiritur ad hoc quod si militudo formæ seruetur. ¶Pro quo notandum, aliqua esse requisita, ad hoc q̃ seruetur similitudo formę. Primum, vt seruetur similis qualitas, id est si vna sit propositio affirmatiua, si similis formæ dari debeat, oportet etiã sit affirmatiua. Ob id istæ duæ, homo nõ est animal, & leo est animal, nõ sunt similis formæ.

¶Secundò requiritur similis quãtitas: vt si vna est vniuersalis, similis formæ etiam sit vniuersalis. Et oportet seruetur similis suppositio, ob id istæ duæ non sunt similis formę. Omnis homo est sapiens, & animal est viuens. Nec istæ, Omnis homo est animal, & omnis homo est. b. animal: quia non seruatur similis suppositio.

¶Tertiò requiritur similitudo copularũ. Hoc est, si vna habet copulam de præterito, & alia similiter. Quapropter istę nõ sunt similis formę. Adam fuit homo, & Adam est homo.

¶Quarta conditio requisita est, vt seruetur similis situs terminorum, in quo includuntur: vt toties, numerus, ordo, synonymitas. Per toties quoties intelligitur, quòd quoties vnus terminus repetitur in vna: toties repetatur in alia similis formæ. Quapropter istæ non sunt similes. Omnis homo est homo, & omnis homo est animal. Requiritur numerus, vt tot quot sunt termini in vna, sint in alia. Ob id istæ non sunt similis formę: Omnis homo animal est currens, & omnis homo est currens. Etiam ordo requisitus est: vt si in vna consequentia maior est affirmatiua, & minor negatiua, in simili oportet etiam idem ordo seruetur. Et si in vna propositione ponitur terminus inferior pro subiecto, & in prędicato superior, in simili forma oportet idẽ ordo seruetur. Requisita est etia synonymitas terminorum, vt si in vna ponitur terminus in plurali, similiter & in alia in simili forma. Et si ponitur aliquis obliquus, similiter in alia ponatur.

¶Notandum est, quandoquidem loquendum nobis est, sicut loquũtur Summulistæ: qui suis fictionibus ingenia contundunt, & macerãt sine fructu. Quod duplex est synonymitas. Quę
Duplex synonymitas. dam intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca vocatur, subiectorum inter se, & prædicatorũ inter se, scilicet, vt sit correspõdentia subiecti vnius, ad subiectũ alterius, & prædicati vnius, ad prædicatum alterius. Synonymitas extrinseca est, quãdo seruatur respectus subiecti vnius ad prędicatum eiusdem, & prędicati ad subiectum: vt si in vna ponitur pro subiecto terminus inferior, vel conuertibilis ad prædicatũ, in propositione similis formę eodẽ modo seruetur. Ob id istæ non sunt similis formæ. Omnis homo est substantia, & omne animal est currens. Neque seruatur synonymitas intrinseca, nec extrinseca. Non intrinseca: quia in vna subiectũ est homo, qui est terminus significans speciem, & in secũda ponitur ly animal, quod est genus. Nec seruatur extrinseca, quia in prima subiectum est terminus inferior ad prædicatum, & in secunda non est sic, nam animal non est inferius ad currens.

Responsio ad argumẽtum. ¶A formam argumenti. Oportet dicere, illam consequentiam in qua in vna singulari demonstratur Antichristus: non esse similis formæ cũ alia. Ratio est, quia ad similitudinẽ requiritur, quòd omnes illæ singulares virtualiter positæ in propositione, quę vocatur cõstantia, omnes illę solùm in singularibus demonstrarentur. Et quia in prima consequentia seruata fuit hęc synonymitas intrinseca, consequentia erit bona. Et hæc quã dicis esse similẽ, bona non est: quia in vna singulari demonstras Antichristũ, quæ singularis, non fuit inclusa in constantia.

Quid sit cõstantia. ¶Constantia vocatur, propositio quę ponitur à parte antecedẽtis, in qua omnium singulariũ fit mentio. Vt sic, si fiat ascensus isto modo sub ly homo: in ista, Omnis homo est risibilis, iste homo est risibilis, & sic de alijs, & isti homines sunt omnes homines, ergo omnis homo est risibilis.

¶Item, potest esse solutio ad argumentũ, dicẽdo non esse similis formæ illam, in qua demonstratur Antichristus, non enim seruatur similis suppositio: nam in prima solùm singulares omnes supponunt pro homine, qui est, qui & demonstrantur, in secunda tamen non pro illo, qui est, sed qui futurus est, qui non potest demonstrari. 2. Solutio.

CAP. XXI.

De Relatiuis.

Sequitur de relatiuis, Relatiuum, est rei antelatæ recordatiuum. Vt in ista, homo currit, qui mouetur. Ly qui, est relatiuum illius rei, scilicèt, hominis recordatiuum. Quid sit relatiuum.

¶Relatiuum duplex est. Substantiæ, & accidẽtis. Substantiæ est, quod refert suũ antecedens substãtiuum. Id est pro materiali. Vt in ista, animal album currit, quod mouetur: ly quod, est relatiuum substantiæ, & refert ly album, suum antecedens. Et licèt sit nomen adiectiuum, tamẽ quia pro materiali refert, dicitur referre suũ antecedens substantiuum. Relatiuum duplex.

¶Relatiuum accidentis est, quod refert suum antecedens adiectiuũ, id est pro significato formali: vt sic. qualis Petrus, talis Paulus.

¶Relatiua substantiæ sunt. ille. ipse, is. Accidentis. qualis, tantus, quantus, quæ ad formam accidentalem referuntur. Relatiuum accidentis.

¶Relatiuũ substantiæ, duplex, scilicet, identitatis, & non identitatis. Identitatis est, qui refert suum antecedens pro illo pro quo supponit. Vt ille, ipse, quis, vel qui. Non identitatis, seu diuersitatis sunt: vt alius, alter. Relatiuum substantiæ, quod sit.

¶Relatiuum substantiæ identitatis duplex, reciprocum, & non reciprocum. Reciprocũ est, quod denotat quãdam regressionem in suum antecedens. Et est duplex, primitiuę speciei, vt ipsemet, & se. Deriuatiuæ speciei, vt suus sua suum. Omnia ista nota sunt ex Grãmatica, ob id videntur indigna Dialectico. Relatiuum identitatis duplex.

¶Notandum, relatiuum, aliquando referre restrictè, aliquandò non restrictè. Referre restrictè, est suum antecedens referre, cum omnibus terminis in eadem cathegorica positis. Vt sic. Omnis homo est rationalis, qui est risibilis: ly qui, refert, vt ille idẽ sit risibilis, qui rationalis.

¶Relatiuum referre absolutè, siue nõ restrictè est, sic referre: vt nõ sit opus cum omnibus terminis suæ cathegoricæ referre. Vt hæc. Deus non est, vel ipse est omnipotens, quæ vera est,

cùm sit disiũctiua, cuius vna pars vera est. Et tamẽ si referret restrictè, esset falsa: quia esset sensus, vel ipse Deus qui non est, est omnipotens.

¶Ponuntur nonnullæ regulæ ad cognoscendum relatiuorum naturam.

1. Regula. ¶Prima. Relatiuum in copulatiua refert restrictè, sed in disiunctiua, & conditionali, absolutè. Vt in hac, homo est albus, & ille disputat, est sensus, ille homo qui est albus: disputat. Sed de disiunctiua iam positum fuit in superiori notabili. De conditionali sic, Deus non est, si ipse est omnipotens, est falsa, quia est mala consequentia: tamen esset vera, si referret restrictè, quia antecedens est impossibile, nã esset sensus, ipse Deus qui non est, est omnipotens.

2. Regula. ¶Secunda regula. Relatiuum substãtiæ identitatis non reciprocum supponit sicut suum antecedẽs, si in eodem loco poneretur. Verbigratia, Aliquis homo disputat, & ille vigilat, ly ille, determinatè supponit: quia si ibi esset ly homo, sic supponeret. Si tamen sit substantię reciprocum, supponit eodem modo, sicut suũ antecedens. Vt in hac, Omnis sapiens est ipsemet, ly ipsemet distributiuè, sicut ly sapiens. Et in hac, insipiens: nõ est ipsemet, ly ipsemet, determinatè supponit.

Nota. ¶Aduertendum tamen est, quãdo dicitur relatiuum reciprocum supponere distributiuè, intelligẽdum sigillatim. Pro quo notandũ quòd duplex est suppositio, quædam absoluta, alia sigillata. Sigillata illa est, quæ consequitur alterius resolutionẽ. Vt est in relatiuo reciproco. Vt in exemplo dato, Omnis sapiẽs est ipsemet. Singularizando antecedens, singularizatur relatiuum, iste sapiens est ipsemet, & iste sapiens est ipsemet. Nam si in prima demonstras Ioannem: est sensus, iste sapiens Ioãnes est ipsemet Ioannes. Absoluta suppositio est, quę non insequitur alterius naturam: vt in superioribus dictum est, de suppositione distributiua.

Suppositio absoluta, & sigillata.

3. Regula. ¶Tertia regula. Relatiuum substantię identitatis reciprocum deriuatiuæ speciei, quãtum ad formale, supponit sicut suum antecedens: vt in hac. Omnis homo suum equum videt, ly suum equum, quantum ad materiale, supponit cõfuse disiunctim, ratione de ly omnis, sed quo ad formale, distributiuè, sicut suum antecedens. Formale possumus vocare: suitatem: vt ita dicam. Nam quotiescunque fiat descensus: vt sic, iste homo suum equum videt, & Petrus suum equum videt, est sensus: Petrus Petri equum videt, tãquam si fiat sigillatim ascensus sub antecedẽti, & sic videtur supponere sicut suũ antecedens ratione formalis.

¶Regulæ supra positæ intelligũtur supposito relatiuũ supponat, nam cõtingit aliquãdo antecedens supponere, relatiuo non supponẽte, vel e contra. Vt hic, Antichristus erit, qui non est. Antecedens supponit, & relatiuum non. Et in ista, Antichristus nõ est, qui erit. Relatiuum supponit, antecedente non supponente.

¶Contra dicta sic argum. In ista oratione, fœmina quæ clausit portam vitæ, reseruit, ly quę est relatiuum substantiæ, tamen non supponit pro eo, pro quo antecedens: ergo male dictũ est supra, relatiuum substãtiæ referre suum antecedens. Probatur minor: quia antecedẽs supponit pro Eua, ipsa enim est quę clausit portã, & tamen nõ ea est, quæ reseruit, sed beata virgo Maria.

Argumen.

Probatio minoris.

¶Ad argumentum respondetur, verum esse, relatiuum substantiæ non supponere sicut suũ antecedens, quandò antecedens supponit suppositione simplici; hoc est pro natura, vt suprà diximus. Et quia in ista propositione, mulier, ibi, non supponit pro persona aliqua, hac vel illa, sed pro natura fœminea, est vera propositio, q̃ illa quæ clausit, aperuit, quia sexus fœmineus. Si tamen suppositio esset pro suppositis, relatiuum supponeret sicut suũ antecedẽs, esset falsum, quòd mulier quæ clausit aperuit. Et hæc sufficiant de relatiuis, ex proposito missa facientes, quæ Summulistæ solent tractare ad nauseã vsque, atq; vtinã tam fructuosè, quã laboriosè. Sed dolendum valdè, quod in re nullius momenti, & quã ignorare fortè esset operepretium: fimbrias suas dilatant, vt sapientes videantur. Ob idque Dialecticam contaminauerunt, & in exilium relegarunt.

Solutio.

CAP. XXII.
De Ampliationibus.

Ampliatio est termini acceptio in propositione ad plures differentias temporis: Vt Adã fuit, Antichristꝰ erit, ly Adam, est ampliatus ad id quod est, vel fuit. Sicut ly Antichristus, ad id quod est, vel erit.

Quid sit ampliatio.

¶Ampliatio etiam definitur sic. Est extẽsio termini à minori ad maiorem suppositionem: Vt extẽdũtur extrema huius propositionis. Omnis homo potest esse beatus: ad modum quo realis extensio sit alicuius rei sensibilis. Nam ly homo, ad id quod est, fuit, vel erit, & potest esse: extenditur, ratione de ly potest esse.

Alia ampliationis definitio.

¶Duplex est ampliatio. Temporum tantùm, temporũ, & suppositorum simul. Prima est terminorum singularium. Vt in hac, Antichristus erit. Secunda contingit, quando terminus qui ampliatur, est terminus communis. Vt in ista, homo potest esse sapiens, ibi non solùm ad tẽpora est ampliatio, sed etiã ad supposita. Pro cognoscenda tamen ampliatione ponuntur aliquæ regulę.

Ampliatio duplex.

1. Regula. ¶Prima. Verbum præteriti temporis ampliat terminos ante se, ad illud quod est, vel fuit, & se quẽtes facit solùm stare pro illo quod fuit. Vt in ista, Adam fuit: ly Adam, stat pro illo quod est, vel fuit. Et participium præteriti habet eãdem virtutem ampliandi. Vt in ista, Adam est præteritus, quod euenit, quando in recto ponitur, nam in obliquo non sic, vt in hac. Ego video hominem præteritum, ly ego, non est ampliatum.

2. Regula. ¶Secunda regula. Verba futuri temporis ampliant ante se: ad id quod est, vel erit: vt in hac. Antichristus erit. Similiter participiũ futuri tẽporis, & quod post se est, solùm ad futurum.

3. Regula. ¶Verbum potest, & aduerbiũ Possibiliter, ampliant terminos ante se ad quatuor differẽtias temporum. Vt hic. Homo possibiliter currit, ly homo ampliatur, nõ solum ad id quod fuit, est, vel erit, sed ad id quod possibiliter est. Similiter ly. Necessario, licèt habeat quòd terminos ante se sine aliqua necessitate appellet, sed post se, cũ necessitate. Ita, vt in data propositione denotetur, cursum necessariò conuenire homini. Et sic hæc est vera, Creans necessariò est Deus, sed hæc falsa, Deus necessariò est creans: quia importatur in hac vltima, creare conuenire necessariò Deo, cùm tamen per voluntatem suam creauerit. Hoc tamen quod diximus de ly possibile, intelligendum venit, quando capiuntur possibile, & potest, primæ intentionaliter, nam si capiatur ly possibile, secundę intentionaliter, & vt facit modalẽ compositam: vt in hac, Sortem currere est possibile: tunc non est terminorũ ampliatio, sed propositionis, vt sit sensus, hæc est possibilis, Sortes currit. De hoc in tractatu de modalibus.

¶Etia oportet intelligere, q̃ly possibiliter impossibiliter, & contingenter, teneantur aduerbiliter, nã si nominaliter nõ ampliant. Vt in hac deus est ens necessariũ, Petrus est ens cõtingẽs

4. Regula. ¶Verbũ Definit, ampliat ante se, & post se ad id quod est, vel immediatè ante hoc fuit. Et Incipit, ad id quod est, vel immediatè post hoc erit.

5. Regula. ¶Quinta regula. Verbum Priùs, ampliat ante se, ad id quod est, vel fuit, & post se ad illud quod est, vel erit. Vt in hac. Adam est prior Antichristo: ampliatur Adam: Illud quod est, vel fuit Adã, est priùs illo quod est vel erit Antichristus. Ecõtra cõtingit in ly Posterior. Vt, Antichristus est posterior Adam. Id quod est vel erit Antichristus, est posterius eo quod est vel fuit Adam.

¶Sexta regula. Aliqua verba quæ dicũt actũ animæ interiorem ampliant ante se, & post se ad quinque temporum differentias. Vt ly Imaginariè in hac, Petrus imaginatur esse Paulus. Alij termini solùm ampliant terminos post se: vt Significat in hac homo significat hominẽ. Sed ly homo à parte ante, ad quatuor solùm. Vt homo qui est, fuit vel erit vel potest esse. Verbum importans actũ cognoscitiuũ, vel appetitiuũ: terminos post se ad quatuor differẽtias ampliat. Vt cognosco Petrũ diligo Petrũ.

6. Regula.

¶Septima regula. Nomina verbalia terminata in bilis, vel in tiuum, ampliant ad quatuor differẽtias, tam de formali, quàm de materiali. Vt risibile, flebile, amabile, docibile, appetitiuum. &c.

7. Regula.

¶Ex istis sequũtur nõnulla cõcedẽda, quæ videntur absurda, Primũ. Iuuenis fuit senex, nã est sensus, qui est, vel fuit iuuenis, fuit senex. Aliquis homo in ventre matris fuit maior matre, demonstrando hominem, qui grandis effectus, fuit maior matre, nam hic fuit maior matre, & est, vel fuit in ventre matris. Candela lucens est extincta, Hęc cãdela est extincta, quę est, vel fuit lucens. Lãcea integra est fracta. Camisa Sortis creuit in horto meo. Sanson in vẽtre matris occidit se ipsum, & Philistæos. Carnes comedendæ sunt digestæ. Senex erit iuuenis. Aliqua mater sine miraculo erit virgo. Iustus iustè damnabitur. Nã dato peccatore, qui moritur in peccato, qui aliquando fuit in gratia, hic iustè dãnabitur, qui est, vel erit iustus, & similia.

Aliqua sequuntur ex dictis regulis.

¶Nonnulla hìc formarẽtur argumẽta, sed est perdere tẽpus: quia hæc non seriò tradenda, & ex proposito, sed per transenam, vt aiunt.

*Vnũ tamẽ notabis non fuisse de nouo inuẽtam ampliationẽ: sed Arist. etiã ea vsum: vt patet in primo priorũ, vbi vtitur ampliatiuè hoc verbo contingit, & in primo Elenchorum hoc futuro sanabitur, & in secũdo Perihermenias. hoc verbo potest: & sic vsus fuit ampliationis apud antiquos: quapropter Petrus Mantuanus in sua logica non est admittendus: qui omnem tollit ampliationẽ, respectu cuiuscunque verbi contra quem scribit & probat deceptũ esse Mengus Fauentinus. Sed loquendum est vt loquuntur omnes.

CAP. XXIII.
De restrictionibus.

Quid sit restrictio. REstrictio est, coarctatio termini à maiori ad minorem suppositionē: Vt in hac. Homo qui est musicus, disputat, ly homo coarctatur, vt stet solū pro musico: cùm indifferēter supponeret pro hoc, vel illo.

¶Alijs verbis dicitur. Restrictio est acceptio termini ad standum pro paucioribus.

Differētia. Restrictio. Alienatio. Remotio. ¶Est tamē considerandū, differentiā esse inter istos terminos restrictio, alienatio, & remotio. Restrictio enim tunc est, quādo terminus qui stabat pro pluribus, ratione alicuius adiuncti, pro paucioribus sumitur. Vt in exemplo posito, & hic. Homo qui currit, velociter ambulat, ly homo, restringitur.

¶Alienatio est, distractio termini à magis principali significato, ad minus principale: vt in hac, Homo est pictus: nam principale significatū de ly homo, est viuū significare, & ratione de ly pictus, alienatur ad significandum minus principale, quod per analogiam significat. Nā est Dialecticorum regula. Si à parte subiecti ponatur aliquòd Analogum, & à parte prædicati quod est minus principale, supponit pro minus principali. Alijs verbis dici solet, Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Et sic dato sit verū, subiectum supponeret pro suo principaliori significato: si à parte prædicati ponatur aliquod minus principale, alienatur. Vt in propositione suprà dicta, homo est pictus. Si tamē per se sumeretur ly homo, staret pro suo famosiori significato. Nam omne Analogum per se sumptum, pro suo famosiori significato stat. Vt in hac, homo est animal, pro homine viuo.

Regula.

¶Remotio tunc vocatur, quando propter repugnātiā in adiecto, ex supponēte fit non supponens. Vt hæc, Homo est irrationalis. Remouetur quidem, propter ly irrationale, rationale, quòd verè conuenit homini, & pro quo supponit.

¶Est notandum, q̄ si determinatio, & determinabile sint in eodē casu, siue sit non vnica, siue vnica: mutuò se restringunt. Vt hæc, Homo albus, vel albus homo. Sed si non sint in eodē casu, tunc determinabile restringitur à determinatione. Vt in ista, Hominis equus currit, ly hominis, restringit determinabile, equus: vt solùm pro equo hominis: siue sit nō vnica, vt patet in exemplo: siue vnica: vt equus hominis. Relictis alijs, quæ adduci solēt, ponuntur nonnullæ regulæ ad argumētandum in amplis, & restrictis.

1. *Regula.* ¶Prima regula. A nō amplo ad amplum affirmatiuè, sine distributione magis ampli, valet. Sequitur bene. Homo est sapiens: ergo vel est, vel fuit sapiens. Sed non valet cum distributione: quia non valet, Omne animal est homo: ergo omne animal potest esse homo. Nam casu quòd solùm sint homines in rerum natura, & nullum sit animal: antecedens est verum, & cōsequens falsum.

2. *Regula.* ¶Secunda regula. A non amplo ad amplum negatiuè, non valet. Adam nō est homo, ergo Adam non fuit homo.

3. *Regula.* ¶Tertia regula. Ab amplo ad non amplū affirmatiuè cū distributione ampli, & posita constantia non ampli, valet argumentum, vt sic. Omne animal potest esse homo, & omne animal est: ergo omne animal quod est, potest esse homo.

4. *Regula.* ¶Quarta. Ab amplo ad non amplum negatiuè optimè. Nullum animal potest esse homo: ergo nullum animal est homo.

Dubium. ¶Solēt hic proponere nōnulla dubia, sed quia ad solidiora tēdimus, solùm quæritur, vtrū hęc sit vera? Omne quod erit, est. Respondetur distinguēdo: nam vel ly quòd ponitur differētialiter, id est, restrictiuè, vel particulariter: si primo modo, est verū: quia ly ens, restrictè tenetur in ordine ad vtranque differentiam. Facit enim istum sensum, Ens quod erit, & est, est. Et sic nulli dubium quin verū sit. Si enim ens est, haud dubiè est. Si tamen participaliter sumatur, falsum est, significans quòd omne futurum, est: nam Antichristus futurus est, qui tamen nondum est. Simili modo esset dicēdum de ista, Omne quod fuit est: nam si differentialiter, vera esset, & faceret istum sensum, omne quod fuit, & est, est, si tamen participialiter, est falsa: quia facit istum sensum, Omne præteritum, est, Adā fuit, qui modò non est. In istis datis propositionibus: omne quod fuit est, & omne quod erit est, fit restrictio de ly ens, inclusum in ly omne, & sic differentialiter sumptū: supponit ly ens, secundum exigentiam copulæ principalis, quæ est, ly est, & solùm subiectum distribuitur pro illis, qui nunc sunt entia, in vtraq; Et in tali sensu, vtraque vera est: ad sensum dictum. Et similiter est verum in eodē sensu, cū tali restrictione: Omne quod potest esse, est, & omne producibile Deus produxit, licèt cōmuniter negentur. Et ratio est, quia communiter capiūtur participialiter. Ob quod nō sequitur, omne quod erit est, Antichristus erit ergo Antichristus est, & omne quod fuit est, Adam fuit, ergo Adā est, sed oportet dicere in minori, & Antichristus est aliquid, quod erit, & Adā est aliquid, quod fuit, & esset bona consequētia, & antecedēs esset falsum pro minori.

Cap.

CAP. XXIIII.

De Appellatione.

Quid sit appellatio. APpellatio, solet communiter quatuor modis dici. Primo modo, est recursus à minori iudice ad superiorēm: de quo iuris prudentes considerant. Secundo, appellatio communicatio multorum in aliquo vno nomine: & sic dicitur nomen appellatiuum, ab appellatione, vt homo animal de quo Grammaticus cōsiderat. Tertio dicitur denominatio alicuius, ab aliquo accidentali, tam ab intrinseco, quàm ab extrinseco. Vt nix appellatione alba ab albedine: & aqua calida à calore: & ab accidenti inhærenti alteri, vt res dicitur locata à loco: & tamen locus non est subiectiuè in locato, sed in locante: de quibus in. 3. & 4. Physicorum, de quo loquitur etiam Arist. in ante prædicamentis. Quarto modo dicitur termini supponentis, de quo est hic consideratio, & diffinitur.

¶Appellatio est applicatio formalis vnius terminī ad significatum alterius, vt in hac, Petrus est magnus musicus. Applicatur formale de ly magnus, quod est magnitudo: significatui de ly musicus. Et musicus, est appellatio passiua, & ly magnus formalis, id est terminus appellans.

¶Est considerandum, ad Dialecticā pertinere huiusmodi considerationem: nam cum sit muneris Logici, veritatem, & fallitatem inquirere propositionis: & vltra suppositionū, & ampliationum, & restrictionum considerationē: faciat ad veritatem propositionis appellatio: oportet fiat mentio specialis. Quod patet ex eo, quòd ad veritatem huius, Petrus est magnus Logicus: non solùm facit notitiam habere, quomodo termini supponant, vel amplificēt: sed etiam quomodo appellent, scilicet, an magnitudo Petro conueniat, in quantum ipse magnus est statura, vel ratione Logicæ.

Cōnotatio & appellatio maximè differunt. ¶Et connotatio, & appellatio differūt: nō est enim idem terminum esse connotatiuum, seu connotare, & esse appelatiuum, seu appellare. Nam connotatio est, formalis vnius ad materiale eiusdem, vt ly album, sed appellatio est applicatio formalis vnius, ad significatum alterius materiale: aliquādo, ratione formalis, aliquando ratione materialis, vt dicemus.

Appellatio in realem, & rationis diuiditur. ¶Duplex est appellatio, Quædam realis, quæ est significati realis: alia rationis. Prima, vt in hac. Petrus est albus monachus. Ibi fit realis appellatio. Rationis, contingit in terminis importantibus actum intellectus, & volūtatis: vt in hac, Papā cognosco, vel cognosco Papā. Et ad cognoscenda appellationem sunt regulæ.

1. *Regula.* ¶Prima, Omnis appellatio fit formalis ad materiale, sed interdū ratione formalis: aliquādo nō ratione formalis. Patet, quia si esset appellatio formalis ad formale: hęc esset impossibilis, Petrus est albus musicus: quia nū quā albedo potest cōuenire musicæ, non est enim alba, vel nigra musica. Et consequenter hæc esset vera, Deus est creator lapideus: quia esset sensus, q̄ creat lapides, ergo semper appellatio est formalis ad materiale, sed aliquando ratione formalis: quādo à parte subiecti ponitur substantiuum, & adiectiuum à parte prædicati: fit appellatio formalis, ad materiale: ratione materialis. Vt in hac, Petrus est Logicus magnus, tunc ly magnus, appellat supra materiale de ly Logicus: ratione materialis. Et sic est sensus, quòd magnitudo ei conueniat, in quātum magnæ staturæ est. Et sic est vera hæc de Christo: hic homo, eo demōstrato, est æternus: nā formale de ly ęternus, scilicet. Æternitas cōuenit Christo homini, ratione materialis de ly homo, scilicet, ratione personę, seu suppositi, quia persona est æterna, ob id vera. Etiā rigore, secundum hanc considerationem, hæc est falsa, hic homo est factus, demōstrato Christo: quia esset sensus, q̄ factio conueniat homini Christo, ratione suppositi. Cùm suppositū sit æternum, non potest intelligi quod sit factum: cùm genitum, non factum, confiteatur Ecclesia. Propter hanc considerationem Sanct. Tho. 3. p. q. 16. artic. 7. ad quartum, ait. S. Thom. Propriè loquēdo, hæc est vera. Deus est factus homo: quia factio terminatur ad formale de ly homo. Et quia natura facta est, scilicet, humana, cōceditur ista, factus est homo; sed ista est falsa: Homo factus est, quia denotatur factio conuenire supposito diuino. Hæc S. Thom.

¶Quando ergo à parte eiusdem extremi collocantur duo termini cōnotatiui, habentes se sicut substantiuum, & adiectiuum, si adiectiuū præcedat: appellat suum formale ad materiale substātiui, ratione formalis: Vt in hac, Petrus est magnus Logicus. Magnitudo cōuenit Logico, ratione formalis, scilicet, Logicæ, ob id etiam si sit paruæ staturæ, dūmodo sit magnus in Logica: est vera ista, est magnus Logicus: licèt esset ista falsa, est logicus magnus. Secundū hoc esset dicēdum, q̄ ista debet credi: factus homo, de Christo, & hæc negari: Homo factus: q̄ a in prima factio cōuenit Christo homini, ratione formalis de ly homo, id est ratione humanitatis. Et sic cōceditur ista, Deus est homo

mo æternus, & negatur ista, Æternus homo.
¶Sed mirum est, quomodo catholicus hæc dicat, cùm in symbolo, vbi fides nostra ore ad salutem omnium profertur, dicatur. Et homo factus est. Et secundùm hanc considerationem, esset sensus, quòd suppositum Diuinũ esset factum, quod hæreticum est. Et Beatus Ioannes
Ioann. 1. ait, loquens de Christo. Et verbum caro factũ est, cùm in rigore isto Dialectico deberet dicere, & Verbum factum est caro: vt factio cõueniret ratione carnis. Propter quod oportet affirmare incunctanter, & Euangelium Ioannis verum, & Symbolum fidei esse infallibilis veritatis, quia Ecclesia sic habet, quæ in illis quæ fidei sunt: non errat. Tamen sic Ecclesia habet, vt sensum catholicum retineat. Licèt non fuerit admodum solicita, quibus verbis id proferat, ad seruandam Dialecticorum appellationẽ. Vt sit ibi, homo factus, sensus catholicus, id est assumpsit humanitatẽ: sicut D. pater Augustin. & alij antiqui sunt intelligendi in bono, & catholico sensu: quando dicunt, Deus assumpsit hominem. Vbi per ly hominem, intelligunt naturam humanam. Sic homo factus est, id est, natura humana facta est: vt ibi ly homo, suppositione simplici supponat, & nõ personali, hoc est pro natura, & non pro persona.
¶Licèt hæc dicta sint vera, & ad mentem Dialecticorum: non est sub silentio transeundum,
August. quòd B. pater Augustinus Theologorum, & Dialecticorum Christianorum vnicus ait, indignum existimo, vt verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Si ergo sub regulis Donati constricta non sunt sacra eloquia, multò minùs sub istis inuentionibus, quas reijcit beatus Hieronymus. 37. distin. cap. Inuentionibus, &. c. Omne. Ait, enim. Non in Dialectica placuit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, Regnum Dei in simplicitate fidei est, non enim in contentione sermonis. Quod intelligitur contra illos, qui omnem suam fœlicitatẽ videntur ponere in istis: quæ non sunt tanti momenti. Non enim sani cerebri est, immorari in illis, quæ solùm sunt velut via ad aliam scientiam præstantissimam. Ob id, ipsa Dialectica potius modus sciẽdi: quàm scientia vocã
Grego. da est. Et ad propositum beatus Gregorius. 26. Moralium, ait. Non intentio verbis, sed verba intentioni debent deseruire. 22. quæst. 5.
Hylarius. capit. Humanæ. Et beatus Hylarius libro. 4. de Trinitate. Intelligentia dictorum, ex causis est sumenda dicendi: quia non sermoni res, sed ser
Hierony. mo rei est subiectus. Et beatus Hieronymus super epistolam ad Galatas, Euangelium, inquit, non est in verbis scripturarum, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, nõ in sermonum folijs, sed in radice rationis. Hæc sunt adducta, vt non dicat quis impropriam esse loquutionem scripturæ, sed capientes sensum verborum catholicum: id retineamus. Nam quandoquidem spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei: non est vnde maneat scrupulus.

¶Secunda regula. Quando determinabile, & 2. Regula.
determinatio diuersorum casuum accipiuntur vnicà acceptione, si alterum, aut ambo fuerint connotatiui: denotatur sua formalia significata suis materialibus conuenire, & simul tempore adiacere. Vt in hac. Ego vidi Papam, ly videns, & Papam, vbi ly videns: determinabile, & Papam determinatio, fit: vt formalia materialibus, pro eodem tempore, & simul. Vt scilicet viderim, & eo tempore quo Papa erat. Et sic hæc est vera, Videntes Deum ego vidi, si aliquando vidi hominem, qui modo in cœlo est. Sed hæc est falsa, vidi videntes Deum. Et hęc est vera, Carnes crudas comedi, sed hæc falsa est, Comedi carnes crudas: quia capitur vnicè.
¶Tertia regula. Modus affirmatiuus, vniuersa 3. Regula.
liter modificãs copulã propositionis, appellat vniuersalitatẽ quam explicat, & ad vnionẽ extremorum, & ad materiale termini sequentis, ratione formalis. Vt in hac, Deus necessariò est creans. Est sensus, quòd Deus, & creans, necessariò copulantur. Et quòd necessariò incumbit hoc quod est creare.
¶Quarta regula, Nomen numerale absolutũ, & primitiuum, adiectum termino substãtiuo, appellat vnitatem, aut pluralitatẽ ad supposita substantiui ratione formalitatis substantiui. Sed adiectum connotatiuo, appellat vnitatem, vel pluralitatem, non ratione formæ. Vt in hac, Pater & filius, & spiritus sanctus sunt tres Dij. Ille terminus numeralis tres, appellat supra ly Dij, tria supposita ratione formæ. Ob id illa negatur. Et in hac. Tres omnipotentes, & tres æterni similiter. Ob id dicitur in symbolo, Vnus æternus omnipotens. Dixi, quòd sit primitiuum, nam si deriuatiuum: non esset talis appellatio. Ob id cõceditur ista, Vnus Deus trinus in personis. Et est triplex Deus, posset concedi: quia tunc esset appellatio ad supposita, sed non ratione formæ. Et sic cùm sint tres personę esset vera etiam cum vnitate essentię.

CAP. XXV.

De appellatione rationis.

Ter-

Erminus importans actum animæ interiorem, appellat propriũ conceptũ termini immediatè sequentis supra eius significatum. Vt in hac. Cognosco Imperatorẽ. Denotatur, q̃ eũ cognoscã sub proprio cõceptu Imperatoris. Dixi, termini immediatè sequentis: quia precedẽtis appellat siue proprium, siue cõmune. Vt in hac. Papã cognosco. Sufficit eum cognouisse, quãdo erat Cardinalis, licèt postquam Papatũ cõsequutus est, nõ cognouerim. Dixi, importantem actum animæ interiorem: quia de exteriori non est necesse. Vt vidi hominem, nõ est necessarium sub proprio conceptu.
Modus arguendi in appellationibus. ¶Ponitur modus arguẽdi in huiusmodi appellationibus. Ab appellante proprium cõceptũ, ad non appellantem: est bona consequentia. Vt cognosco Papam, ergo Papam cognosco. Sed non econtra: quia est virtualiter argumẽtari à non amplo ad amplum, & ab inferiori ad suum superius.
¶Ex quo patet in rigore Dialectico hanc falsam, Homo significat aliquid: quia nõ sub proprio conceptu, sed conceditur in bono sensu, acsi præcesserit. Et aduerte quòd hæc quæ de appellationibus dicuntur, magis acceptantur ex authoritate primorũ authorum, quàm ex ratione: ob id de prædictis non est exigẽda ratio: sed standum est vsui.

CAP. XXVI.

De exponibilibus.

Sequitur pro complemento introductionum ad ipsam solidam Dialecticam: de exponibili propositione aliquid adducere. Quæ sic definitur.
Quid sit propositio exponibilis. Est propositio obscurum habẽs sensum, ratione signi in ea positi. Vt hæc, Tantum homo est animal.
¶Propositio exponibilis est multiplex, scilicet, exclusiua, exceptiua, & reduplicatiua.
¶Exclusiua, quæ habet signum exclusiuũ: vt sunt, tantùm, tantummodo, solùm, solũmodò. Quę si habeat, signũ exclusiuum affirmatum, sic debet exponi. Tãtùm homo est animal: homo est animal, & nil non homo est animal. Prima dicitur præiacens, & in secunda, prima negatio capitur neganter, & secũda infinitanter. Et vbi ly tãtùm negatur, fit expositio per disiũctiuam compositam ex partibus contradictorijs copulatiuæ datæ. Vt, Non tantùm homo est animal, nullus homo est animal: vel nõ homo est animal. Et alio modo affirmatiua posset exponi. Tantùm homo est animal, & nihil aliud ab homine est animal, & si aliquid est homo erit animal.
¶Exceptiua, Omne animal præter hominem, est irrationale, exponitur, Non homo est irrationale, & omnis homo est animal: & nullus homo est irrationalis.
¶Reduplicatiua, Homo inquantum rationalis, est risibilis. Homo est rationalis, & homo est risibilis, & omne rationale est risibile, & si aliquid est rationale, illud erit risibile.
¶Propositio in qua ponitur comparatiuum: vt, Omnis homo est fortior leone. Homo est fortis, & leo est fortis: sed nullus leo ita fortis, sicut homo.
¶Propositio de differt. Homo differt ab Angelo: Homo est, & omnis Angelus est: & homo non est Angelus.
¶Propositio de incipit. Homo incipit esse currẽs: Homo nunc non est currens: & mox erit currens. Et de desinit, oppositio modo. Homo nunc est currens, & mox post hoc non erit currens.
¶Ly infinitum, sumptum cathegorematicè, non reddit propositionem exponibilem: sed valet tantum sicut res infinita. Sed si syncathegorematicè, potest exponi. Infinitè magnus est aliquis homo: sic, Aliquantum magnus est aliquis homo, & non tam magnus est aliquis homo, quin maior sit aliquis homo. Et hæ, Infinitæ partes sunt in continuo: Aliquæ partes sunt in continuo, & non tot quin plures. Quando ly infinitum, est prædicatum sequens copulam, capitur cathegorematicè.
¶Hic aduertendum, quòd si aliquis terminus communis præcedit signum exponibile: ante quàm propositio exponatur, oportet ascendere, vel descendere sub eo, & post vnam singularem exponere. Vt in hac. Omnis homo est tãtùm disciplinabile, oportet primò sub ly homo fiat ascensus. Nota.

HIC EST FINIS TERminorum, & suppositionum: & ampliationum. Quæ omnia velut præludia quædam tradi solent iuuenibus ante ipsam seriam Dialecticam. Et licèt prolixius ab aliquibus adhuc ista, quæ præambula sunt, tradantur: voluimus medium tenere, quem semper tenuere beati. An verò cõsequuti simus, aliorum esto iudicium. Tradere enim omnia quę ab Enzinas, Coeto, Soto, Spinosa, Naueros, Sparroya, Coronelo, & cæteris huius

huius clasis viris traduntur,non est visum expediens:cùm seculum iam alio tendat,& ex decrepita ętate,in istis Summulis,& Sophismatibus rursus videatur iuuenescere,& ad sobrietatem sapere:circuncidentes,& penitus amputãtes,quæ operæpretium,non sunt:ipsam Dialecticam castam,puram tradẽtes: vt fecit Iacobus Faber,tam in paraphrasi,quàm in ipsis introductionibus ad eandem,& Titelman. Fecerunt & alij. Licèt istiv ltimò nominati,sic calamum temperauerunt,vt solẽt, qui virgam curuam in rectum deducere volunt, in aliud contrarium extremum declinare: vt in medio manens,rectum teneat.Nos tamen, quia eorum dexteritatem, & cõsilium intelleximus:quippe qui exploratũ habeamus:ex proposito difficilia quæ conducere possent, prudenter reliquisse,ne si eorum fieret sermo, etiã infructuosa,& spinosa traderent.In animo firmatum habemus,optima,& meliora eorum, inmedium adducere,& alias quæstiones,quæ conducere possunt,& alicuius momenti habentur, nõ sic co pede pertrãsire.Et omnibus erit satisfactũ. Et vt constet,quam sit necessarium manum tẽperare ab illis,quæ non conducant quæstionibus & argumẽtis:nõ grauabor adducere, quæquidam non pœnitendus author bonarum literarum exemplar non vulgare,cum religiosa grauitate adiunctum in suo sententiarum primo de restituta Theologia adducit lib. 1. c.7. fic.Quid de Dialectica dicam?me tempus deficeret,si eius exilium, & iustitisimas, querelas,& fontes,vnde id euenerit,in præsentia narrarem. O ignorantisimos,& garrulos Sophistas(nam vos mea petit oratio,Laxos,dico,Enzinas,Dullartos,Pardos,Spinosas,Coronelos, Quadrupertitos, & reliquos huius formæ viros)cur venustisimam puellam è nostris finibus relegastis?Cur Sophisticem(quę Hebręis, Chaldæis,Ægyptijs,Arabibus,Græcis, atque Latinis semper ludibrio fuit)in scholas sanctisimas Christianorum inuexistis? Tam vilem rem existimastis esse veritatem, pro qua asserenda Christus mortuus est: qua Dialectica tãquam instrumento vtitur, vt ob vanisimam ostentationem,popularemque auram, quam Sophisticè conciliat, decreueritis Dialecticæ bellum inferre?Quæ,quæ sua sunt simplici stilo inquirit,inuenta tuetur,errores profligat,errantes reducit,cæteraq; agit,quæ decẽt Theologiæ fidelisimam ancillam. Vos verò loco veritatis,quæ simplicisima est,mõstra illa,suppositiones,obligationes,exponibilia,insolubilia, calculationes, &reliqua interminata, & quasi quodam falsitatis pelagus nobis discen-

2. Ethi. ca. ult.

Caraualjal

da tradidistis,vt obrueritis candida iuuenũ ingenia, vt inter tot laqueos tenebras, & salebras,ac ferrea vincula quasi ad Syreneos scopulos hæreant, ad veritatis lucem nunquam peruenturi.Hæc ille.

CAP. I.

De nomine.

POST tractatum terminatum, suppositionum, ampliationum,& appellationum:sequitur tractatus, de oratione, qui correspondet libro Perihermeni. Aristotel.Et sequentes textum Petri Hispani,primò de nomine differendum.

TEXTVS.

NOMEN, est vox significatiua ad placitũ tum, sine tempore: cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, & recta. Vox in ista definitione, ponitur loco generis. Significatiua, ponitur ad differentiam vocis non significatiuæ. Ad placitum, ponitur ad differentiam vocis significantis naturaliter. Sine tempore, ponitur ad differentiam verbi, quod significat cum tempore. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ponitur ad differentiam orationis, cuius partes separatæ aliquid significant. Finita, ponitur ad differentiam nominis infiniti, quod non est nomen secundùm Logicum, sed nomen infinitum: vt non homo, non equus. Recta, ponitur ad differentiã nominũ obliquorũ: vt Catonis, Catoni, quæ nõ sunt nomina secundùm Dialecticũ, sed nomina obliqua, vel casus nominum: vnde solus rectus casus, dicitur esse nomen.

Definitio nominis.

Glo

Glossa.

QVIA iste tractatus de propositione est,& propositio constat ex nomine,& verbo,tãquã ex partibus principalibus, meritò primò à nomine. Et quia singulæ particulæ definitionis declarãtur in textu,nõ oportet repetere:sed pro ampliori declaratione fiat argumentum.

1. Argum. ¶Hic terminus armiger, & paterfamilias, est nomen:& tamen eius partes sæparatæ aliquid significant,vt constat:nam de ly armiger, partes sunt,arma,& gero, quæ partes significant seorsum,& paterfamilias similiter.

Solutio. ¶Ad hoc argumentum nõ est difficile respõdere, præsuppositis quæ diximus, quando de termino complexo egimus. Hic enim author per illam particulam(cuius nulla pars separata)voluit excludere complexum terminum,à ratione nominis.Et si equiferus,armiger,& cætera alia,quæ sunt compositæ figuræ sunt cõplexa:non erunt omnia.Et si sunt incõplexa, habebũt rationem nominis:ibi definitum est, illa esse incomplexa,eo quòd licèt habeãt partes significantes,non tamen iuxta significationem totius:quia significatio totius,non resulta ex significationibus partium.Nam etiam si partes deponantur a sua significatione,totum nihilominus idem significabit. Quia etiam si pater nihil significet, & familias nõ significet familià:paterfamilias significabit hominẽ,qui præest in domo.Et sic remanet solutum argumentum.Talia enim nomina incomplexa vocantur.Ob id partes separatæ non significant iuxta significationem totius.

Nomina cõposita figuræ sunt incomplexa.

2. Argum. ¶Secundò arguitur contra illam particulã,finita.Nomen infinitum est terminus cathegorematicus,ergo nomen.Nã significat aliquid, vel aliqua, & potest reddere suppositũ verbo.

Arist. Quod patet,quia Arist. 2.Perihe r.ex terminis infinitis propositiones componit. Et patet in hac,Non homo sentit.

Solutio. ¶Ad hoc,supposito ly nõ capi posse negãter, & infinitãter,vt supra dictum est,& quãdo infinitanter virtus eius nõ transit vltra terminũ cui immediatè additur,& infinitat ipsum:quia facit stare,pro omni alio à re illa,quã negat: vt non homo,stat pro omni illo,quod nõ est homo.Et quia nomina eò sunt inuenta, vt res significent,& ostendant,& nomẽ infinitum nullam rem determinatè significet: sed potiùs neget,hinc est, quòd excludi debuit à nominis ratione.

Nomina eò inuenta, vt res ostendãt

¶Ad formam argumenti. Concedo quòd sit cathegorema:ergo est nomen,nego consequẽtiam.Et ratio est,quia non vnam rem determinatam significat,quod requiritur ad nominis rationem.Et quãdo infers, ex eis componitur propositio,concedo.Ergo est nomen, vt hic loquimur:nego,quia Arist. ait, propositiones constare ex nomine, aut ex infinito nomine, & verbo. Vbi fecit distinctionem inter nomẽ absolutè:& nomen infinitum.

Arist.

¶Tertiò sic argumẽtor. Ly hominis,est purũ cathegorema:ergo est nomen. Patet antecedens,tum quia significat aliquid, tum quia potest esse totale extremum:vt hìc, Hoc animal est hominis.

3. Argum.

¶Ad hoc,concedo quòd est cathegorema,sed negatur consequentia:quia requisitum est ad hoc quòd sit nomen, quòd possit per solã verbi additionem propositionẽ cõficere,id est, ꝙ personaliter sumptum,possit reddere suppositum verbo personali indicatiui. Et dato possit esse prædicatũ:quia non potest esse subiectũ, non est nomen.

Solutio.

¶Hic solet quæri, Vtrùm nomen,analogicè dicatur de mentali,vocali,& scripto. Sed quia ad rem nil facit, prætermittendum est. Nam cùm nomen à nominando dicatur: videtur ꝙ propriè vocali,& scripto conueniat.

CAP. II.

De verbo.

TEXTVS.

VERBVM, est vox significatiua ad placitum cum tempore: cuius nulla pars separata, aliquid significat, finita & recta. Cum tempore, ponitur ad differentiam nominis: quod significat sine tẽpore. Finita, ponitur ad differentiã verbi infiniti: vt nõ disputat, non laborat: quæ nõ sunt verba secũdũ Dialecticũ, sed verba infinita. Recta, ponitur ad differẽtiam verborũ obliquorũ, vt disputabat, disputauit, quæ nõ sunt verba: sed verba obliqua. Vnde solum verbũ, indi-

indicatiui modi præsentis tẽporis, secundũ Dialecticum, dicitur esse uerbum. Reliqua verò verba eiusdem modi, & aliorum modorum, dicuntur verba obliqua. Aliæ verò particulæ ponuntur hic eadem ratione, qua in definitione nominis. Et sciendũ est, quòd Dialecticus solùm ponit duas partes orationis, scilicet, nomen, & verbum: alias appellat syncathegorematicas, id est consignificatiuas.

Glosa.

1. Argum. Contra prædictam verbi definitionem est argumentũ. Hi termini, tempus, cœna, prandium, cras, disputans, significãt cum tempore, & tamen non sunt verba: ergo malè posita est definitio. Et quidem quòd illa cum tempore significent, patet: quia in suis significationibus includunt tempus.

1. Notan. ¶Pro solutione argumenti notandum, differẽtiam esse inter hæc, significare tempus, & connotare tempus, & significare aliqualiter explicabile per tempus, & significare cum tempore. Nam hi termini, mensis, dies, annus, significant tempus, & certas mensuras eius, pro quibus supponunt, sicut homo hominem significat, & pro eo supponit. Prandium, cœna, &c. significat de materiali actiones, connotãdo ꝙ fiat tali tempore. Sed hæc aduerbia, heri, cras, significant aliqualiter, sicut syncathegoremata, explicabilia tamen per terminos importãtes tempus.

¶Significare cum tẽpore, est significare actionem, vel passionem, in ordine ad aliquam differentiam temporis. Vt disputat, legit, amat.

2. Notan. ¶Secundò notandũ, hos tres terminos, lectio, legens, legit, eandem actionem significare, sed primus in abstracto, secundus in cõcreto, quia eã significat vt in aliquo cõnotatiuè, vt est in actuali fluxu, & motu. Idem etiam tertius, scilicet, legit. Ob id omne aduerbium quod verbũ modificat, & modificat participium, sed nõ nomen verbale, quia dicimus diu legit, velociter legit, & legens: sed non dicimus, diu lectio.

¶Ex hoc ergo quòd tã verbum, quàm participium denotant illam actionem, vt in fluxu, & motu est, quę potest tempore metiri, sequitur, ꝙ tam verbum, quàm participium significant cum tempore: non ꝙ connotent tempus, sed quia significant actionem, vt est in actuali fluxu, vel erit, vel fuit, secundũ temporis differentiam. Et quia talis fluxus per tempus cognoscitur: dicitur ꝙ verbum significet cũ tempore.

¶Tertiò notandum, participium à verbo differre: quia dato ita sit, quòd verbum, & participium illam importẽt actionem in fluxu, tamẽ aliter verbum, & aliter participiũ. Nam verbũ per tempus determinatũ: vt in futuro, si sit verbum futuri: & in præterito, si sit verbũ præteriti: sed participiũ sine tali determinatione: quia potest applicari legens & ad futurum, erit legens: & ad præteritũ, fuit legens: & ad prẽsens, est legens. Quòd intelligas sanè, non quòd in hac, Petrus erit disputans, ly disputans actionem in futuro designet: quia mutaret participium suam significationẽ: sed est sensus, quòd illa præsentialitas, scilicet, disputãs, futura est. 3. Notan.

¶His notatis dicendum, quòd licèt cœna, prãdium, connotent tempus, etiam ly tempus, tẽpus significat, & ly heri, cras, & participiũ etiã cum tempore: tamen nõ sunt verba, quia tempus non significat, cum tempore determinatè, & vnitiuè, scilicet, illam actionem, vt est in fluxu, vel in fieri. Solutio.

¶Secũdò sic arguitur principaliter. Aliquod est verbum, & tamen non significat in ordine ad aliquam differentiam temporis: ergo malè dictum est. Probatur. Ponatur casus, quòd sit aliquis terminus, qui imponatur ad vniẽdum subiectũ cum prædicato, vt facit ly est, in ista, homo est animal, & posito cum hoc quòd nõ significet in ordine ad aliquam temporis differentiam, tunc talis copula verbum est, tamen non significat cum tempore: ergo. 2. Argum.

¶Pro solutione argumẽti opportet notare, ꝙ verbum absolui à tempore, nõ est non significare tempus Physicum: sed potest intelligi, absolui à tempore vno modo, ꝙ significet, & nõ in ordine ad aliquam differentiã temporis Logici. Et hoc est impossibile: quia est de intrinseca ratione verbi significare per modũ præsentialitatis, vel futuritiõis, vel præteriti. Alio modo potest intelligi absolui à tempore, ꝙ significet in ordine ad quancũque temporis differẽtiam, disiunctim, de quo dubium est, vtrum dari possit talis conceptus, qui sic significet. Aliqui tamẽ putãt posse dari: & sic in istis propositionibus doctrinalibus, Omnis triangulus habet tres angulos, Homo est animal rationale: copula absoluitur à tempore. Sed hoc non est necessariũ dicere, illæ enim copulę sunt de prẽsenti: licèt sint de actu signato. Ad argumentũ Nullũ verbum significat tempus Physicum. Dubium.

potest

Solutio. potest dici: non posse dari copulam, quæ sic à tẽpore omnino absoluatur, quin in ordine ad aliquam differentiam temporis Logici significet. Et nil probat argumentum: quia casus nõ est possibilis, cùm sit de intrinseca ratione verbi importare hoc.

3. Argum. ¶Tertiò arguitur. Cuiuscũque verbi partes separatę aliquid significant: ergo malè dictũ est, ꝙ verbũ est, cuius nulla pars separata aliquid significat. Patet antecedẽs. Quia omne verbũ adiectiuum est terminus complexus, & similiter substantiuum, quando est secundum adiacens. Patet: quia legit, valet, est legẽs: currit, est currẽs, quę sunt verba adiectiua: ergo sequitur.

¶Pro solutione argumenti notandum, omnia alia verba à sum, es, fui, vocari adiectiua: quia significant actiones, seu passiones, quæ rei possunt cõuenire. Et sum, es, fui, vocatur verbum substantiuum: quia esse significat.

¶Moderni Summulistæ ferè omnes opinãtur nullum verbum adiectiuum reperiri in mente, nec ly est, de secundo adiacente, sed omne tale subordinari actui verbali, & participio. Et sic legit, subordinatur est legẽs, vt argumẽtũ probat. Sed tamen quia hoc contra Arist. sententiam, qui in ante prędicamẽtis, terminos complexos distinguit ab incompelxis, ponit exẽplum incomplexorum per nomen, & verbum adiectiuum, dicens. Vt homo, & currit. Item quia cũ de ratione verbi sit, quòd sit simplex: sicut de ratione nominis, & Arist. vocet verbum adiectiuum, verbum, consequenter ponit esse incomplexum. Imò qui negat esse incomplexum, negat esse terminũ: quia ly est disputans, nec est incomplexus terminus, neq; complexus, logicè loquendo: cùm illæ partes non se habeant sicut determinatio, & determinabile: nec sicut cõiungens, & cõiungibile. Sic intelligunt Comẽtator, Boetius, & S. Tho. Arist. ꝙ verbũ sit terminus incõplexus. Et mirãdũ est, vnde moderni Summulistæ occasionẽ huius opinionis desumpserint: cùm tã apertè sit contra Arist. & omnes antiquos Peripateticos.

Ad argum. ¶Ad argumentum ergo, nego verbum adiectiuum esse complexum in mẽte, imò ista oratio, Petrus disputat: in mẽte subordinatur vni habeti solùm duas notitias: quarum prima. Petrum: & secunda, disputationem, in ordine ad subiectum significat. Et similiter hæc, Homo est, in mente solùm duabus notitijs subordinatur: quarum secunda vnitiuè significat in ordine ad subiectum: nam sicut reperiuntur in voce, vel scripto, & in mente.

4. Argum. ¶Quarto sic arguitur. Nullum est verbum infinitum: ergo malè dicitur in definitione verbi, finita. Patet. Quia si aliquod, maximè ly est, in hac: Petrus non est, sed hic non. Quia tunc vel negatio cadit in verbum, vel in participium inclusum. Si primum, est verbum, negatiuum: si secundum, est participium infinitum: ergo nullum est verbum infinitum: quia sensus est, non est, vel est non ens.

¶Ad hoc argumentum, tenentes non dari in mente verbum incomplexum, consequenter dicerent non dari verbum infinitum: & dato vno inconuenienti, aliud adderent. Ob id relicta tali opinione, quia non ad mentem Arist. respondẽdum est, distinguendo. Verbum, aut nomen, in mente vltimata, dupliciter potest esse infinitum: aut complexum: aut incomplexum. Complexum, vt ly, non legit, supposito ly non, solùm ly legit infinitet, quoad cathegorematicam significationem. Vel potest esse in complexum, vt si totum sit vnus simplex conceptus, significans de formali negationem disputationis: sicut ly non homo, negationẽ hominis, & sic etiam dicendum de ly est de secũdo adiacente. Vtroq; modo capiendo tale verbum infinitum, resoluitur per ly est, & suum participium infinitatũ. Vt, Non disputat, æqualeat in consequendo: est non disputans. Primo modo capit Sanct. Tho. verbum infinitũ, dicens in principio secũdi Periher. verbũ non posse in propositione infinitari. Nam cùm in hac, verbi gratia, Petrus disputat: prædicatum significet actionem per modũ vnionis ad subiectum, nõ posset negatio negare tale verbum quoad significationẽ cathegorematicã, quin etiam negaret quoad *vnionem*, eo quòd totũ sit vna significatio. Sed cùm extra propositionem non exerceat illam vnionem verbalem, potest quoad cathegorematicam significationem solùm negari, & sic reperiri complexum infinitanter. Solutio. S. Thom.

¶Ad formam argumenti dicendum, quòd negatio cadit in verbum, & cadit in participium, & licèt in participium cadat, vocatur verbum infinitum. Et quidem patet ex Aristot. esse verbum infinitum, nam primo poste. arguit: Stellæ non scintillãtes sunt prope nos, planetæ nõ scintillant: ergo planetæ sunt prope nos. Sy ly non scintillant, in minori nõ sumeretur infinitanter, nõ valeret syllogismus: quia si negatiuè sumeretur, non posset conclusio esse affirmatiua: quia in nulla figura, vel modo syllogisticè colligitur cõclusio affirmatiua, altera præmissarum existente negatiua: ergo signum est, ab Aristote. capi verbum infinitanter. Et tamen neutrum dicitur verbum, neq; in maiori neq; in minori: sicut nomen infinitum non dicitur *Ad formam argumẽti. Aristo. 1. poster. tex. co. 30.*

absolutè nomen, sic verbum infinitum non dicitur absolutè verbum.

5. Argum. ¶Sic argumentor. 5. contra illam particulam, recta. Disputauit, est verbum obliquum, tamē est verè verbum. Patet, quia si addatur nomē, erit propositio, scilicet, Petrus, & tamen ex nomine, & verbo constat propositio: ergo sequitur quòd disputauit, est verbum.

Solutio. ¶Ad hoc respōdetur, concedendo quòd cum nomine cōstituit propositionem, ergo est verbum: nego consequentiam. Sed sequitur, quòd sit verbum obliquum. Et ratio est: quia strictè loquēdo de propositione, sicut Dialecticus cōsiderat, sola propositio de præsenti in aperto est: nam propositiones de extrinseco tempore quales sunt omnes aliæ, quæ non sunt de præsenti, per propositionē de præsenti regulātur. Verū est tamē, verba indicatiui modi, prēteriti, vel futuri, propriùs accedere ad rationē verbi, quàm sint verba alterius modi. Et ob id Aristot. loquitur de verbis indicatiui modi, vt absolutè appellet verba esse, licèt sint de extrinseco tempore. Et hęc de verbo dixisse sufficiant. Sequitur de propositione, & oratiōe, & de propositione cathegorica, & quantitate eius, & de oppositione, & æquiualentia in eis, & de propositionibus modalibus, & oppositione, & de hypothetica propositione, & de exponibilibus, & syllogismis. Tādem sequemur ordinem in ista prima parte Dialecticæ, quem sequuntur omnes moderni in tradēdis Summulis: antequam aggrediantur ipsam Dialecticam magnam Arist. Et velut colophonem apponētes, de topicis, & elenchis erit sermo.

Arist. 1. Periih. c. 3.

CAP. III.

De oratione.

TEXTVS.

Ratio, est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ aliquid significant. Vt homo currit, partes enim separatæ aliquid significant. Nam ly homo, & ly currit, si separentur, significāt. Et hoc positum est ad differentiam verbi: nam licèt verbum vox sit significatiua, non tamē habet partes, quæ separatæ significēt, cùm sit simplex vox. Vt legit, currit.

¶Oratio duplex est, perfecta, & imperfecta. Illa dicēda perfecta, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris. Vt homo disputat. Imperfecta est, quę imperfectum sensum generat in animo auditoris. Vt homo albus.

¶Orationū perfectarum, alia indicatiua, vt homo disputat: alia imperatiua, vt Petre disputa: alia optatiua, vt vtinā essem Dialecticus. Harum autem sola indicatiua dicitur esse propositio. Hæc ex Petro Hispano.

Glossa.

ARist. in. 1. Periher. sic habēt verba. Enūciatiua verò nō omnis sed in qua verū, vel falsum est: non autē in omnibus inest. Vt deprecatio, oratio quidem est: sed neq; vera, neque falsa. 1. Per. c. 4

¶Propositio ergo, vt definitur à Petro Hispano, est oratio verum, vel falsum significās indicando. Vt homo disputat. Oportet ēm, vt propositio omnis oratio sit. Et ponitur ly oratin, tanquàm genus: & ly verum, & falsum (quę nomina aduerbialiter sumūtur) vt significent verè, vel falsè, ad differentiam aliarum orationū à propositiōe, quę nec verè, nec falsè significāt. Vt si Petrus disputaret, vtinam Petrus legeret. Definitur propositio.

¶Significare verè, est significare ita esse sicut est: aut non ita esse, sicut nō est. Primum ponitur propter propositiones affirmatiuas. Secundum propter negatiuas, vt in hac, Homo est disciplinabilis. Homo non est brutum. Quid sit uerè significare.

¶Significare falsè, est oppositomodo. Vt hęc, Homo est brutum. Homo non est rationalis. Quid falsè significare.

Positum est in definitione, ly indicando. Nam sicut Arist. in loco citato ostendit, & Boetius, & S. Tho. intelligit, quòd nulla oratio alia ab indicatiuo dicit verè, vel falsè significare. Quod suaderi potest. Verū, vel falsum significare, est esse obiectum adæquatum assensus, vel dissensus in intellectu: sed intellectus solum assentit, vel dissentit orationi indicatiui: ergo solùm tales orationes propositiones sunt. Manifestum est enim si intellectus apprehēdat hanc, Deus crearet, Petrus disputaret: non assentit, neque dissentit. Neque diceret quis proferentem, vel verum dicere, vel mentiri, ob id: quia in ly verè, vel falsè, intelligebatur indicatiuā esse propositionem, vel orationem significantem. Aristo. non addidit indicando, sed Petrus Hispanus ad maiorem declarationem apropter nouitios id apposuit. Aristotel. Boetius. S. Thom.

Nota. ¶Verùm considerandum est, non sic dici indicando, vt solùm prēcisè oratiōes indicatiuimodi significēt, verum vel falsum. Nam licèt hoc teneat verū in Cathegoricis, cùm nulla cathegorica alia ab indicatiuo significet verè, vel falsè, non tamē est verum in propositionibus hypotheticis, quæ verum, vel falsum significāt: licèt non sint orationes modi indicatiui. Vt hęc, Si Petrus curreret, Petrus moueretur: est significans verè, vel falsè: ergo ly indicando: tātum valet, sicut enunciando: seu affirmando: vel negando. Vt sit obiectum assensus, vel dissensus.

Propositio diuiditur. ¶Duplex est propositio. Vera, & falsa, Vera illa est, quæ significat ita esse sicut est, vel nō ita esse sicut nō est. Falsa propositio oppositomodo. Simili modo potest definiri propositio possibilis, necessaria, contingens, & impossibilis. Sed tamen oportet addere in definitione propositionis veræ, est quæ significat ita esse sicut est, non se falsificans.

Quid propositio se falsificans. ¶Propositio se falsificans illa est, quòd ex eo quòd ita est, sicut per ipsam significatur: aut ex hoc cum vero, vel veris, sequitur eam esse falsam. Exemplum primi, in hac, Hæc est falsa, quæ se demonstrat: nam ad ipsam significare sicut est, sequitur eam esse falsam. Exemplum secundi: Omnis propositio est falsa, quę cum vero, vel veris infert se esse falsam. Nam benè sequitur. Omnis propositio est falsa: hæc est propositio, demonstrādo eandem: ergo hæc est falsa: sex vero, vel veris sequitur eam esse falsam. Ob id ad propositionem esse veram, sufficit significet ita esse sicut est, non se falsificans.

¶Solet etiam propositio distingui. Quædam enim est creata, alia increata. Quędam item de ly est, de secundo adiacente: quędam de ly est, de tertio adiacēte. Item, quædam de actu exercito, quędam de actu signato.

¶De prima, dicunt quidam, Deum esse propositionem increatam: quia cum sit omniū notitia, distinctiùs adhuc repræsentat hominē esse animal, quā ista id significet, Homo est animal. Ob id posset quis dicere, esse propositionē increatam: sed tamen non videtur propriè dictū. Propositio de ly est, de secundo adiacente, est: quando sumitur propositio sine prædicato expresso. Vt in hac: Homo est. De tertio adiacente. vt hic: Homo est animal. De actu exercito, quādo illud quod significat, exercet. De actu signato, quando significat, licèt non exerceat. Vt quando de definitione loquuti sumus, diximus, verba in definitionibus non dicere actū, sed aptitudinem. Nam licèt homo non sit, hæc est eius bona definitio: Est animal rationale, vbi ly est, esset copula de actu signato, & non de actu exercito.

1. Argum. ¶Contra prędicta sic argumentor. Propositio non significat de totali significatione aliquid, neque aliqua, neque aliqualiter: ergo nec verè, neque falsè, cùm verè, aut falsè significare oportet sit aliquo dictorum modorum. Probatur: quia propositionis significatum, neq; est aliquid, neque aliqua, nec aliqualiter. Nam, Petrus est homo, significat Petrum esse hominē. Et sic Petrum, & hominem, & hoc non est aliqualiter significare: ergo nō est bene posita definitio propositionis.

Solutio. ¶Ad hoc respondetur, propositionem verè significare aliquid, vel aliqua. Et quādo argumētaris, nō significat aliquam rem, neque aliquas res, imò, significat. Sed illā rē, vel illas res quas significat: est aliqualiter, id est, vnitiuè, ac si diceremus, non significat aliquid, sicut ly homo, seorsum, neque aliqua sicut homines: sed tamen, quia vnitiuè in propositione, significat Petrum esse hominem, aliquid significat, & aliqua: sed hoc est aliqualiter, id est, vnitiuè in propositione.

Argu. 2. ¶Secundò. Hęc oratio, Canis est substātia, verè, vel falsè significat, vt constat, & tamen propositio non est: Patet, quia est propositiones: ergo non est propositio. Nam nō solùm de cane domestico, sed de sydere cœlesti, & de pisce marino dicitur.

Notandum quid propositio plures. ¶Pro solutione notandum, quòd hic, propositio vna sumitur pro vniuoca. Hoc est, quę constat ex terminis vniuocis: & propositio plures est illa, quæ æquiuoca est, siue cathegorica sit, siue hypothetica.

Non est æquiuocatio in mente. ¶Est considerandū, propositionem ęquiuocā esse quidem vnam voce, sed in mēte pluribus inconiunctim subordinatur. Non enim in mēte æquiuocatio est, sicut in voce, vel scripto. Nā hęc, Canis est substātia, cū ly canis æquiuocè, & ęquè primò illa tria significet, subordinatur illis tribus, scilicèt, sydus cœleste est substātia, piscis marinus est substātia, & canis latrabilis est substātia. Et secundū quālibet significationē, est propositio: nā quilibet terminus ęquiuocus secūdū quālibet singularē significationē, est vniuocus. Ly canis, vt solùm de domestico dicitur, tam vniuocus est sicut ly homo.

Dubitatur. ¶Dubiū ergo esset, an sumpta illa propositione,

ne,Canis est substantia,secundùm omnes tres significationes sit dicenda ꝓpositio vna,vel ꝓpositio plures?Et ad mentem Aristote,esset dicendum propositio plures nõ esse propositionem,sed esse propositiones.Nam, inquit, primo Elenchorum.Eadem est ratio propositionis,& vnius propositionis. Et primo Perihermenias.idem videtur sentire.Nam cùm propositio à significatione habeat esse propositionẽ, vbi plures significationes, ibi propositiones plures , si illæ significationes vnam non faciant.

Ad argum. ¶ Ad argumẽtum,nego quòd sit oratio: quia non habet plures partes significantes iuxta significationem totius:quia illæ propositiones, quibus ista vna subordinatur, non faciunt vnam. Vel secundò posset dici.Concedo,quòd est oratio, & si infers , & non significat verè nec falsè:distinguendum erit, in singulari verum est , sed in plurali significat . Nam eo quòd illa propositio virtute est plures , quibus in mente subordinatur,significat verè pluraliter.

2.Solutio.

Quid propositione cessaria. ¶Hic solet definiri propositio necessaria,vt illa sit,quę necessario significat ita esse sicut est, vel nõ ita esse sicut nõ est.Vt hęc,Deus est omnipotens,necessaria est.&,Petrus non est Paulus,vera necessaria est.

Quid propositio contingens. ¶Contingens illa est,quæ cõtingenter significat ita esse sicut est , vel non ita esse sicut non est.Vt petrus currit. Et sic de posibili,& imposili.

Corollariũ ¶ Ex suprà dictis elici potest:non contingere in eodem sensu eadem propositionem esse veram , & falsam:necessariam,& contingentem: posibilem,& imposibilem: nam hæc repugnant. Verum cùm non sit in eodem sensu, id non repugnat:nam hæc:Non Deus est,est vera,capiendo ly non,infinitanter:& falsa, si negãter.Et eadem est posibilis infinitanter, & imposibilis negãter.Et hæc, Non homo est, capiendo infinitanter,necessaria: & capiendo negãter,cõtingens.Nã prima dicitur de Deo, qui necessariò est.Et secunda de homine , qui potest non esse.

CAP. IIII.

De propositione Cathegorica & Hypothetica.

TEXTVS.

Propositionum, alia Cathegorica:alia Hypothetica.Cathegorica est,quę habet subiectum , copulam , & prædicatum tanquam partes principales sui. Vt homo disputat:vbi ly homo , subiectum est , & ly disputans, est prædicatum : & ly est, dicitur copula:quia copulat vnum cum altero , scilicet , subiectum cum prædicato. Cathegorica enim idem est,quod prædicatiua.

¶ Subiectũ est illud,de quo aliud dicitur, scilicet,prædicatũ & predicatum est,quod de alio dicitur,scilicet de subiecto.In definitione propositionis Cathegoricę,positum est, quod habeat subiectum,& prædicatum,tã quam partes principales sui : ad differentiã Hypotheticę:quę licèt habeat subiectum,copulam,& prædicatum,non tamen sunt illę partes principales:sed Cathegoricæ propositiones, vel complexa propositionabilia sunt partes principales.

1.Argum. ICfit argumentum,Hæ. Tædet animam meã vitæ meæ, Vrbem quã statuo vestra est,Deũ amat Petrus,Sole lucẽte dies est clarus,ita est, quòd homo est animal.Petrus & Paulus est doctus. Ly,&,diuisiuè tẽto.Istę (inquam)sunt propositiones:& tamen nulla earum habet subiectũ, prædicatum,& copulam,

Solutio. ¶Respondetur primam esse Cathegoricam. Ille enim accusatiuus,secundùm conditionem illius verbi impersonalis est subiectum,& suppositum,& quod sequitur est prędicatum. Ad esse subiectum,non requiritur sit casus rectus: sed sufficit det verbo suppositum.In secunda, Vrbem quam statuo,ille accusatiuus in mẽte correspondet nominatiuo,& ei subordinatur, Et in hac,Deum amat Petrus,ly Petrus,est subiectum.Et in hac, Ita est , quòd homo est animal:subiectũ est ly Ita , aduerbiũ sumptũ pro nomine.De alia,Sole lucẽte,dies est clarus,seu iocundus:cõmuniter tenent esse Cathegoricã propo-

propositionem.Vt ly dies sit subiectũ,sole lucẽte,prędicatum. Verùm potest dici,eam esse Hypoteticã:quia subordinatur,seu equiualet hypotheticæ.Nam in mente ego concipio cõditionalẽ,illa propositione audita.Et cùm conditionalis sit hypothetica,& ipsa similiter erit. Habet enim repręsentare vt vna hypothetica: & licèt nõ habeat formaliter plures Cathegoricas,sufficit habeat eas in genere signi:qa dat intellectui intelligere,audita ea , sicut si essent duæ Cathegoricę,scilicet,Sol est lucẽs,& ideo dies clarus,vel iucundus.

Verùm syncathegorema posit esse extremũ aut pars.

¶Quia de extremis propositionis,scilicet,subiecto,& prædicato mentio facta est :est dubiũ, vtrùm signa Syncathegorematica fiãt partes extremorũ,vel posint esse extrema : hoc est subiectum vel prædicatum.

Nullum signũ, cuius virtus transit vltra immediatũ terminum efficitur pars extremi.

¶Pro dubij solutiõe solet hęc regula poni.Nullum signum,cuius virtus transit vltra terminũ immediatum cui additur,efficitur pars extremi.Sed signum euius virtus non extenditur vltra immediatum,efficitur pars extremi.Exemplum est de ly omnis,in ista.Omnis homo currit.Vbi ly omnis, neque est subiectum,neque pars subiecti:solùm ly homo subiectum est.Et ratio,quia virtus eius nõ solùm ad immediatũ terminum,quem distribuit,sed ad mediatum, quem confundit,se extendit.Sed ly non,quãdo sumitur infinitanter:vt in ista, Non homo currit,efficitur pars extremi:quia subiectũ est hoc totum,Non homo:quia virtus eius nõ trãsit vltra terminum immediatum,scilicet, vltra, ly homo vt supra diximus.Et huius regulæ ratio posset dari:quia si aliquis terminus,vel aliquod signũ alicui alteri additur,& virtus eius transit vltra,non videtur cum eo alligari,neq; vnum constituere,obid nõ efficitur pars eius extremi.Et videtur,q̃ hæc regula intelligẽda sit de signis vniuersalibus,nã de particularib⁹ nõ currit ratio:nã licèt in hac, Aliquis homo currit , virtus de ly Aliquis , non transeat vltra ly homo,non tamẽ efficitur pars extremi.

Ratio regu

¶Etiam ponitur signum , ad cognoscendum, quando signa efficiatur partes extremorum. Signum vniuersale,aut positum à parte prędicati post copulam,aut medians inter determinabile , & determinationem,acceptum vnicè efficitur pars extremi,verbi gratia.Vt in hac, Deus est omne bonum , & ly Quilibet equus cuiuslibet hominis est animal.Sed in hac, Deo omne bonum est , & in hac,Hominis quilibet equus est animal:non sunt hęc signa partes extremorum.Hæc intelligi debent, de rigore sermonis,videlicet,nisi supponatur oppositum. Hæc supra tetigimus Sed hic clarius.

CAP. V.

De quantitate propositionis.

TEXTVS.

Propositionum Cathegoricarum, alia vniuersalis,alia particularis,alia indefinita,& alia singularis.

¶ Vniuersalis est,in qua subijcitur terminꝰ communis,signo vniuersali determinatus. Vt,Omnis homo disputat.Ille dicitur terminus communis,qui est aptus natus de pluribus prædicari.Vt homo de Petro,& Paulo.Signa vniuersalia sunt hæc, omnis ,nullus,quilibet,neuter,& similia.

¶ Particularis illa est , in qua subiectũ est terminus communis,signo particulari determinatus.vt,Quidam homo disputat.Signa particularia sunt,aliquis,quidã , aliquod, alter,& similia.

¶ Indefinita est,in qua subiectũ est terminus cõmunis,sine signo.vt,Homo disputat.

¶ Singularis est,cuius subiectum est terminus singularis,discretus,vel communis,cũ pro nomine demõstratiuo primitiuæ speciei. Vt,Petrus disputat,hic homo disputat.

¶ Terminus singularis ille est,qui de vno solùm aptus natus est prædicari.Vt Ioannes.

IN definitionibus positis à Petro Hispano notandum,quòd dicit. Propositio est vniuersalis,cuius subiectum est terminus cõmunis,signo vniuersali determinatus:vt intelligas, non esse necesse præcedat,si modò determinet:vt si ornatus causa qs dicat,homo quilibet,homo quidã,homo iste. Prima vniuersalis,secũda particularis,& tertia singularis,si ponatur copula,&prædicatũ.Vt, homo quilibet est rationalis,Homo quidã est sapiens:homo iste est doctus : &c.huiusmodi propositiones,sic faciunt sensum in mente,sicut

cut signa illa posita essen tantè.

¶Circa definitionē indefinitæ propositionis nota has:Incipit homo disputare,Tantùm homo disputat,esse indefinitas:quia illa signa prę posita,non sunt quantificātia.Ob id, perinde est,sicut si addita nō essent. Et hæc,Omne animal esse sensibile est necesse.Si ly omne sit pars dicti:quia facit hunc sensum,Omne animale est sensibile,est necessaria.Si tamē ly omne distribuat,tunc est vniuersalis:quia facit istum sensum,Omnis talis propositio,animal est sensibile,est necessaria.

* * Etiam notabis,quòd licèt indefinita & particularis conueniāt, quoad suppositionem & verificationem:sed non cōueniūt,quo ad modum enunciandi:quia indefinita,indeterminata est ad certam quantitatem secūdùm modū enunciandi per signum vniuersale,vel particulare:& hoc sufficit ad differentiam.

¶Item nota circa definitionem propositionis singularis,scilicet,quando terminus communis cum pronomine demōstrante, intelligitur si sit singularizabilis:quia hæc,Hæc essentia diuina est Deus:credo quòd non est singularis, quantumcunque cum pronomine demonstratiuo sumatur: quia eius subiectū de pluribus verificatur,scilicet,de tribus diuinis personis. De quo infrà cū de terminis diuinis agemus.

* * Aduertendum,quòd pronomen additū termino cōmuni,ratione cuius fit propositio singularis:oportet sit prēmitiuę speciei:vt sunt ego,tu,sui,ille,ipse,iste,hic,is.Sed quæ sunt deriuatiuę speciei,meus,tuus,suus,noster,vester, nostras,vestras,non restringūt subiectum ad standum pro vno solo,vt si Petrus habet decē equos,& dicit meus equus currit, ly equus nō stat pro vno solo,quia de omnibus decem potest verificari.

Argumen. ¶Contra prædicta arguitur sic. Hæc, Cuiuslibet hominis asin⁹ est animal,est vniuersalis:tamen eius subiectum non est terminus communis signo vniuersali determinat⁹:ergo mala est definitio.Maior patet.Et min or probatur :quia subiectum est ly asinus, qui terminus non est determinatus signo vniuersali.

Solutio. ¶Ad argumentum.Licèt aliqui dicant, talem propositionem,& similes,esse mixtę quantitatis,quia ratiōe vnius termini sunt vniuersales, & ratione alterius particulares,seu indefinitę: videtur tamen dicendum,propositionem propositam esse vniuersalem,& similes. Et quādo arguis,subiectum nō terminatur signo vniuersali,distinguendum erit de subiecto:quoddam est subiectum enuntiationis,aliud est subiectū distributionis.Ad eam esse vniuersalem sufficit subiectum distributiōis signo vniuersali determinetur, sicut hominis,in prædicta.Ille enim termin⁹ qui primò ponitur,est à quo propositio quantitatem sortitur,& quia ille signo vniuersali terminatur,sufficit.Ob id ista,Omnis homo & equus currit, & Omnis homo,vel equus currit,sunt dicendæ vniuersales.Et hęc, Hominis quilibet equus currit, est indefinita. Sic magister Soto:licèt Sbarroya in suo primo tractatu aliter sentiat,dicēs hāc,Cuiuslibet hominis brunellus currit,esse singularem:nā dicit,quòd quando subiectum est aggregatū ex termino communi,& singulari, & singularis est rectus,tota propositio est singularis. Sed parum refert,sic vel aliter opinari.

CAP. VI.

De qualitate propositionis.

TEXTVS.

Propositionum Cathegoricarum alia est affirmatiua,alia negatiua.Affirmatiua est illa,in qua prędicatū affirmatur de subiecto.Ut homo disputat.Negatiua,in qua negatur.Ut homo non disputat.

¶Iuxta triplicem diuisionem propositionis: triplex est quæsitum.Quę,quærit,an sit cathegorica,vel hypothetica. Quanta, an sit vniuersalis,particularis, vel indefinita, vel singularis.Qualis,an sit affirmatiua, vel negatiua.

Duplex copula.

Otandum est duplicem esse copulam propositionis:Principalem,& minus principalē.Illa dicitur principalis,qua mediante,prędicatum totale denunciatur de subiecto,Loquendo de Cathegoricis.Min⁹ principalis illa erit,quę significatiuè sumpta,efficitur pars extremi toti⁹ propositionis.Verbi gratia,in hac, Homo est animal,principalis copula est,ly est,per eā enim animal prædicatum,denūtiatur de subiecto.Si tamen dicerem,Homo est doctus,solet esse ꝓpositio vera.Tam ly solet,quàm ly esse, sunt

sunt copulæ minùs principales.Et ly est,à parte subiecti secundùm significationem, qua ibi tenetur,nec est copula principalis,neq; minùs principalis.

¶In propositionibus hypoteticis illa dicitur copula principalis, quæ iungit cathegoricas, siue sit ly, vel, siue &, siue si, quia,vel ergo.

1. Argum. ¶Contra prædicta est argumentum.Hæc propositio,Nemo non desiderat fœlicitatē,est affirmatiua,& tamē prędicatum negatur de subiecto,ergo non est bene posita definitio.Patet maior:quia cùm duæ negationes faciant affirmationem,illa erit affirmatiua. Minor patet, nam quælibet negationum copulam negaret: ergo à fortiori vtraque simul:cùm duo agētia eiusdem rationis mutuò se iuuent.

Regula. ¶Pro solutione est præponenda regula Dialecticorū,qua virtus negationis declaratur, sub istis verbis: Negatio,est malignantis naturæ: quicquid post se inuenit:destruit:& eius oppositum ponit.Et ex hoc sequitur,quòd si propositionem inueniat affirmatiuam,eā reddat negatiuam:& econtra.Similiter si inuenit terminum distributum,indistribuit:& si indistributum,distribuit. Quod alijs verbis dici solitum est: Quicquid mobilitat immobilitatum:immobilitat mobilitatū. Quod est dicere:Quemcunque terminum distribuit,vel negat aliqua negatio non impedita:si impediatur,neque distribuit,neq; negat.Paritas enim negationum constituit propositionem affirmatiuam:& imparitas,negatiuam.

¶Ad argumentum dicendum,propositionem esse affirmatiuā:quia ibi sunt duo signa negatiua mutuò se impedientia.Et quando arguis, sunt eiusdem speciei:ergo potiùs deberēt se iuuare,quàm mutuò se impedire.Dicendum, verum esse in agentibus,quę habēt effectum positiuum producere: sed in negationibus non est sic: quia eius actio est,remouere id,in quod cadit. Ob id si inueniat copulam affirmatam, & terminum distributum, negat, & indistribuit:& si inueniat negatam copulam, & terminum indistributum,affirmat, & distribuit: quia semper est verum, quòd eius oppositum ponit.

¶Si tamen quis quærat,vtrum ambæ negationes affirment copulam,an vna sola,Prima impediendo secundam.Si quis dicat primum,nō videtur hoc posse stare: Nā si vtraq; affirmat copulā mutuò se impediendo, quod vtraque agat in copulam,non deberent copulam affirmare,sed negare:cum sint agentia eiusdē conditionis:& nō solum nō deberent se mutuò impedire,sed iuuare potiùs.Ob id videtur dicendum,quòd negatio posita in primo loco: agit in negationem in secūdo loco positam, tāquā in suum obiectum:quia habet oppositum ponere illius rei, in quam fertur:& quia inuenit negantē,destruit,vt virtutē iam non habeat secunda negatio,negandi.Et ob id manet copula affirmata,sicut si nulla ibi esset negatio.Et si replices.Ergo prima negatio negat copulam: quia impedit secundam,& si copula manet affirmata:ergo prima manet in vigore. Concedendum est.Ergo est negatiua propositio negatur:quia tunc negare illius primæ negationis solum est,quòd oppositū ponit illius in ꝓfertur. Et cum prima negatio remoueat effectum secundæ negationis, rectè dicitur negare negationem copulæ,& sic manet copula affirmata.

Replicatur

Respondet

Dubium. Hic potest esse dubium. Vtrùm detur aliqua negatio in mente.Quod est dicere.Vtrùm detur copula negatiua,sicut datur affirmatiua.

Venetus Entisber. Ad hoc Entisber, & Paulus Venetus clarissimus author videtur sentire,nullā dari talē negationem in mēte,sed oportet dare copulā in complexam negantem,sic vt dicant hanc propositionem, Homo non est albus:subordinari huic: Homo.a.albus, vt ly.a.sit vna copula incomplexa, negans prædicatum conuenire subiecto.Motiuum eorum erat: quia sequeretur si negatio esset in mente, quòd terminus mentalis caderet à sua significatione. Vt capiendo istam, *Homo est albus*: si adderem ly non,dicendo:Homo non est albus : vel dicendo, Non homo est albus : iam illa negatio, si ibi daretur, totum destrueret,& faceret quòd copula non esset vnitiua:& sic quod propositio nō esset propositio.Ob id iam propositio in mente significans:caderet à sua significatione.

Opinio doctoris cum solutione dubij. ¶Sed tamen dicēdum est,negationem in mente dari:sicut in voce,vel scripto.Neque potest hoc negari,quia est communis modus concipiendi:vt si quis dicat, Nunquid comedisti? statim intelliget in mente:non comedi. Et sic nullum inconueniens est, in mente esse negationem, & concipi. Et ad argumentum,quod ipsi faciebant,facilis est solutio, dicendo quòd illa negatio licèt copulam neget, non tamen facit, quòd non vniat prædicatum cum subiecto,sed solùm ponit oppositum penes hoc, quòd cùm esset affirmatiua,per oppositam negationem fit negatiua.Et non est necessarium illam:Homo non est albus:subordinari huic, Homo.a.albus:vt ly.a.sit terminus incomplexus,negans.

Ad argum. cōtrarie opinionis.

Solutio.

CAP. VII.

De materia propositionum.

TEXTVS.

Propositionũ triplex est materia. Naturalis, contingens, & remota. Naturalis illa est, in qua prędicatũ est de essentia subiecti, vel proprium eius. Vt, homo est animal, homo est risibilis.

¶ Contingens est, in qua prædicatum potest adesse, & abesse subiecto prętęr subiecti corruptionem. Vt, homo est doctus.

¶ Remota illa est, in qua prædicatũ non potest subiecto conuenire. Vt, homo est lapis.

Quid materia naturalis.

HIC meteria propositionum dicitur tanquam illud ex quo, seu de quo constant propositiones. Et cùm subiectum, & prædicatum id sit: quia partes sunt, in quas propositio resoluitur, & ex quibus cõstituitur, ob id vocatur materia propositionis. Et naturalis est illa, in qua prædicatum est de essentia subiecti. Sicut in hac, Homo est animal. De natura hominis est, esse animal, esse substãtiam animatam, sensibilem, non ab extrinseco: sed à natura. Similiter hæc est naturalis, Homo est rationalis. Quia differentia prædicatur de illo, cuius differentia est, & cuius pars essentialis est. Sic in materia naturali. Et directa, prædicatio est in quale essentialiter. Vt hîc, Homo est risibilis, in materia naturali: nam propria passio prędicatur de suo subiecto. Et cùm sit verum, quòd proprium quarto modo capiendo, illud sit, quod fluit. & emanat à differentia, & genere, quæ speciem cõstituunt, est à principijs intrinsecis, ob quod cõuenit omni, soli, & semper: sequitur hinc esse talem propositionẽ in materia naturali: nam naturale est homini, esse risibilem, & consequitur essentiam eius. Nec potest homo reperiri sine tali aptitudine.

Proprium, quarto modo est naturale.

Materia cõtingens.

¶ Contingens materia meritò dicta est, vt Homo est doctus. Quia esse doctum, vel indoctũ, non est de hominis essentia, sed cõtingenter ei aduenit: & ly doctus, prædicatur contingẽter de homine: & sine ipsius corruptione potest nõ prædicari de eo, sed negari. Vt, Homo non est doctus.

Materia remota.

¶ Materia remota, ob id remota dicitur: quia vnũ ab alio remouetur, vt ei nõ possit cõuenire. Quia nec naturaliter ei conuenit, neque cõtingẽter adesse, vel abesse potest: sed omnino remouetur, vt ei nò possit conuenire. Vt, Homo est lapis: Homo est irrationalis.

¶ Intelligere oportet omnes has definitiones dari solũ de propositione Cathegorica, & non de Hypothetica. Ratio est, quia cùm Cathegorica sit, quæ habet subiectum, copulam, & prędicatum vt partes sui principales: & in materia propositionum dicatur, quòd naturalis sit, vbi prædicatum est de essentia subiecti, vel proprium eius, certum est, sermonem esse de Cathegorica.

Corolla.

¶ Ex suprà dictis sequitur: omnem propositionem ex eodem subiecto, & eodem prædicato, scilicet, quę est in materia naturali: veram, falsam, affirmatiuam, negatiuam de præsenti, de extrinseco tempore, modalem, vel non modalem, exponibilem, vel non exponibilem esse in eadem materia. Et solùm habetur respectus in materia propositionum ad hoc, si prędicatũ est de essentia, vel contingẽtia subiecti, vel nõ potest ei conuenire. Vnde in eadem materia sunt, Homo est animal, & Nullus homo est animal, Omnis homo necessariò est animal, Tantũ homo est animal. &c. Ratio est: quia in omnibus istis est verum, prædicatum esse de essentia subiecti. Et sic in alijs posset dari exemplũ.

¶ Dixi, ex eodem subiecto, & eodem prædicato: quia non sufficit ex eisdem extremis. Nam conuertens, & conuersa, nõ sunt vniuersaliter in eadem materia. Quod patet ex Petro Hispano, qui dicit, materia naturalis est, vbi prædicatum est de essentia subiecti: & non dicit, vbi alterum extremorũ est de essentia alterius. Ob id, licèt ista, Homo est animal, sit in materia naturali, hæc, Animal est homo, quę est eius conuertens, non erit in materia naturali: cùm prædicatum non sit de essentia subiecti: & non sit illa directa prædicatio, sed indirecta. Et huiusmodi prædicationes, secũdùm antiquos in nulla materia essent ponendæ, quia sunt indirectę prædicationes, De quo sit Prima regula.

¶ Quando aliqua prædicatio directa est in aliqua materia, si eius conuertens est etiam directa sicut cõuersa, sunt in eadem materia per se. Vt contingit in materia remota, & in contingenti: quãdo prædicatur æquè connotatiuum de æquè cõnotatiuo. Vt, Stãs est cœnans, &c. Si verò conuersa est in materia naturali, & conuertens est indirecta: tunc conuertens erit reductiuè in materia, in qua est conuersa.

Regula.

¶ Et ad cognoscendum propositionem quamcũque datam in qua materia debeat poni, potest esse regula. Si extrema sint pertinentia sequela, quia termini conuertibiles, vel se habẽtes sicut superiùs, & inferiùs, dũmodò inferiùs præcedat, sunt in materia naturali. Si verò sint termini impertinentes, sunt in materia contingenti, vt homo disputat. Si verò sint termini disparati, sunt in materia remota: vt homo est asinus. Exempla clara sunt.

Intelli. dictũ D. Th.

¶ Vnum meritò est cõsiderandum, & satis ad propositum: quòd quando doctor sanctus in. 3. sen. d. 7. q. 1. dicit hanc propositionẽ, Deus est homo, esse essentialem, & in materia naturali, nõ intelligit in rigore, sicut hic loquuti sumus de prædicatione essentiali, & materia naturali, quando prædicatũ est de essentia subiecti. Nã manifestũ est, ly homo, nõ esse de essentia dely Deus, in hac, Deus est homo. Nõ enim formale prædicati, est de essentia formalis subiecti, quia humanitas non est de essentia Deitatis. Sed dicitur essentialis, & in materia naturali, ratione suppositi subiecti: id est, quòd id qd est suppositũ formæ subiecti, scilicet, persona diuina, sit suppositum formæ prędicati, id est, humanitatis: quia subsistens in vtraq; natura. Et sic dicitur prædicatum de essentia subiecti. Et si quis instet, quia prædicatum, scilicet, homo, potest adesse, vel abesse: ergo est in materia contingenti. Erit solutio, quòd hoc esset verum, si forma prædicati, id est, humanitas, personæ diuinę adesset sicut accidens: sed quia nõ tanq̃ accidens, sed tãquam suppositũ, in quo vere natura humana substãtialiter sustẽtatur, sicut mea natura in me: sic est verum, quòd in materia naturali est hæc, Deus est homo. De quo in Resolutionibus Theolo. in. 3.

Theo. in. 3 s. Th. 3. par.

Instãtia cũ solutione.

CAP. VIII.

De oppositione propositionum.

TEXTVS.

Propositionum Cathegoricarum: quædam participant vtroque termino, vt Homo est animal: & hęc, Homo non est animal. Aliæ vno tantùm, vt Homo est animal, Homo non est lapis. Aliæ verò nullo termino participant, vt Homo est animal, & equus non est lapis.

¶ Propositionum participantium vtroque termino: aliæ secũdùm eũdem ordinem, vt Homo est animal, & Homo non est animal: aliæ ordine conuerso, vt Homo est animal, Animal est homo. Et sic similiter de alijs.

¶ Propositionum participãtium vtroq; termino, & ordine eodem: aliæ sunt contradictoriæ, aliæ contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ subalternæ.

¶ Contradictorię sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua: vel econtra particularis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati. Vt hæc, Omnis homo est animal, & Aliquis homo non est animal. Et, Nullus homo est animal. Aliquis homo nõ est animal.

¶ Contrarię sunt, vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdẽ prædicati. Vt omnis homo est animal: Nullus homo est animal.

¶ Subcontrariæ sunt, vtraq; particularis: vna negatiua, & alia affirmatiua, eiusdẽ subiecti, & eiusdem prædicati. vel indefinita vtraque. Homo est animal: homo non est animal.

¶ Subalternæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua: eiusdẽ subiecti, & eiusdem prædicati. vel vniuersalis negatiua, & particularis negatiua, Omnis homo est animal: Aliquis homo est animal. Nullus homo est animal. Aliquis homo non est animal. Et hæc ad oculum patent in figura sequenti.

FIGVRA OPPOSITIONVM.

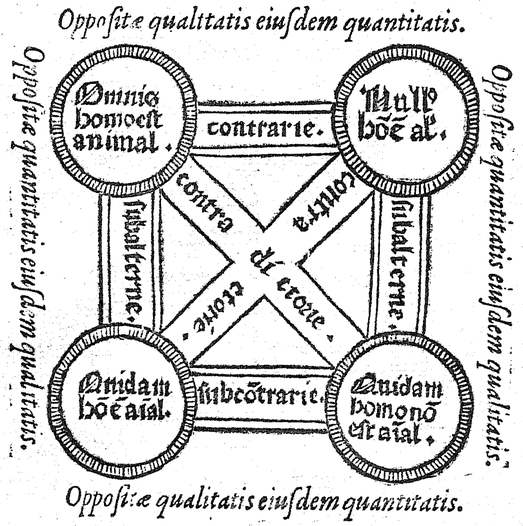

Contradictoriarum lex.

¶ *Lex, seu natura contradictoriarum talis est quòd si una est vera, reliqua est falsa, & econtra. In nulla materia possunt esse simul veræ, vel simul falsæ: vt si hęc est vera, Omnis homo est animal, hæc est falsa: Quidam homo non est animal.*

Contrariarum natura.

¶ *Lex, seu natura contrariarum est, quòd si vna est vera, reliqua est falsa: non tamen ecōtrariò. Quia possunt ambæ esse simul falsæ: non tamen simul veræ. Vt in contingenti materia. Omnis homo est albus: Nullus homo est albus. In naturali verò, vel remota: semper vna est vera, & alia falsa. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal: Omnis homo est lapis, Nullus homo est lapis. Et quando est de accidenti inseparabili, in materia contingenti similiter. Omnis coruus est niger, Nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accidēti separabili, possunt simul esse falsæ, vt dictum est.*

Subcontrariarum cōditio.

¶ *Lex, seu natura subcontrariarū est, quòd si vna est falsa, oportet alia sit vera: non tamen econtra. Quia possunt simul esse veræ: sed tamen non falsæ. Et hoc in materia contingenti, vt dictum est in contrariarum lege, vt Homo disputat, Homo non disputat.*

Subalternarum lex.

¶ *Lex subalternarum est, quòd si vniuersalis est vera, particularis est vera: & non ecōtra. Quia potest esse particularis vera, & vniuersalis falsa. Sed si particularis est falsa, vniuersalis etiam erit falsa. Vt, Omnis homo est albus, Quidam homo est albus.*

QVIA iam incipit oppositionum materia, oportet cōsiderare generales cōditiones ad oppositionem necessarias. Prima est. Oportet quòd propositiones quę opponūtur, sint participātes in subiectis, & prædicatis, & in copulis.

2. Cōditio

¶ Secundum requiritur, quòd extrema eodem modò

Tertium.

modò in vtraque accipiantur. Tertium requisitum, quòd sint oppositæ qualitatis: hoc est, vna affirmatiua, & alia negatiua.

Quartum.

¶ In contradictorijs omnis vniuersalitas vnius debet mutari in particularitatem alterius: & econtra.

Quintum.

¶ Quintum. Omnis vniuersalitas vnius, in ordine ad terminum stantem confusè, debet in alia stare determinatè. Et omnis vniuersalitas in ordine ad determinatam, debet in alia stare confusè tantùm. Ratio huius est: quia si sic nō fieret, darentur duæ contradictoriæ falsæ, vel veræ simul. Nam si eadem vniuersalitas maneret in vtraque, possent dari falsæ: cùm vniuersalitas agat ad falsitatem. Et si maneret eadem particularitas, possent simul esse veræ: quia particularitas agit ad veritatē. Exempla sunt clara.

* ✱ Vt in istis, Omnis homo disputat, Omnis homo non disputat, vtraque falsa casu quòd aliqui disputent: & in istis: Omnis homo disputat, Aliquis homo non est. b. disputans, vtraq; est vera: casu quòd omnes disputent, & eo stāt in veritate, quia manet eadem particularitas, respectu de ly disputans.

Requisitū ad contrarietatem.

¶ Ad cōtrarietatem requisitum est, quòd omnis particularitas vnius, debet mutari in vniuersalitatem in altera. Et potest eadem vniuersalitas manere in vtraque.

Requisitū ad subcontrarietatē.

¶ Ad subcontrariarum conditionem attinet vt vniuersalitas, si qua est in vna, muteturin particularitatem in alia. Itaque semper oportet aduertere, particularitatem agere ad subcontrarietatem: & vniuersalitatem ad contrarietatem. Quia possunt simul esse veræ & non falsæ subcontrariæ.

Nota.

¶ Etiam considerandum ad contrariarum conditionem: quòd si in vna sit terminus distributus in ordine ad cōfusam, in sua cōtraria oportet maneat determinatè, & non confusè, aut maneat distributiuè. Exemplum: vt si quis petat contrariam huius: Quilibet homo, & quilibet equus sunt animalia, ibi iy equus, distribuitur in ordine ad confusam: non des pro contraria, Quilibet homo & .a. equus nō sunt animalia. Sed dabis hāc, Quilibet homo, & .b. equus non sunt animalia. Aut hanc, Quilibet homo, & quilibet equus non sunt animalia. Et in subcontrarijs cauendum, ne distributus in ordine ad determinatam, sit in subcontraria determinatè: sed oportet stet confusè, vt huius, Hominis quilibet equus est. b. animal: erit, Hominis. a. equus non est animal, Et non hæc, Hominis equus non est animal.

Nota.

¶ Circa conditiones generales in omni oppositione, scilicet, quòd sint propositiones participantes in subiectis, prædicatis, & copulis: notandum, quòd non sufficit ad participandum, terminorum synonymitas, sed requiritur identitas. Ob id, Marcus orat, & Tullius non orat, non sunt oppositæ. Si tamen ambæ essent in mente, vel vna in voce, alia in mente, sufficeret ad contradictionem. Requiritur ergo, quòd subiecta, & prædicata eisdem conceptibus subordinentur vltimatis, & non vltimatis. Vnde hæc, Homo est animal: &, Homo non est nomen, non opponuntur: quia subiecta non eisdem vltimatis conceptibus subordinantur. Requisita etiam est copularum participatio. Quod intellige, de copula principali. Ob id istæ non opponuntur, Homo est animal, quod est: & Homo erit animal, quod est. Et si in copula minùs principali fiat variatio, tunc non participabunt vtroque extremo: vt hæ, Homo, erit quod est: &, Homo non erit quod fuit.

¶ Sub copularum participatione intelligas & participationem modorum ipsarum, vel formaliter, vel æquiualenter: vt hæc, homo possibiliter disputat, homo impossibiliter disputat. Et hæ, Deus necessariò est substantia, Deus impossibiliter est substantia. Quia hæc secunda formaliter æquiualet huic: Deus necessariò nō est substantia.

¶ Circa secundam conditionem generalem, vt scilicet, seruetur similis acceptio terminorum: intelligito similem suppositionem, ampliationem, restrictionem, appellationem: nam si nō seruentur hæc omnia, non erit oppositio.

¶ Quò ad tertiam, scilicet, quòd sint oppositę qualitatis, intelligitur quantum ad copulam principalem.

¶ Ista materia oppositionum, quæ nimis prolixè ad nauseam vsque tractatur à Sūmulistis, est à nobis tractanda: vt superflua resecantes, quę necessaria sunt, nō sub silentio trāseamus. Nōnulla proponemus argumēta: tum ad exercendos tyrones in dialectica: tum ad maiorem dictorum declarationem. Qui voluerint perdere tēpus, multa legēdo de istis, legāt librum, oppositionum de Enzinas, & primum suum tractatum: & Sbarroyam, & magistrum Soto, & nobiscum sentient, illos plus iustò in istis remoratos, abusui seculi indulsisse. Licèt hic vltimus in vltima editione calamum tēperauerit.

Enzinas. Sbarroya. Soto.

¶ Contra prædicta sic arguitur. Hæ duæ sunt contradictoriæ. Omnis homo est animal, Non omnis homo est animal, tamen dātur simul veræ: ergo malè dictum est, quòd contradictorię non possunt simul esse veræ, neq; simul falsæ.

1. Argu.

Primò,

Primò,affirmatiua eſt vera:&negatiua ſimiliter.Quia ſequitur bene per cõuerſionem:Nullum animal omnis homo eſt: ergo non omnis homo eſt animal. Sed antecedens eſt verum: ergo & conſequens. Quod antecedens ſit verum,patet:nam aſcendendo ſub ly animal,omnes ſingulares ſunt verę:ſic, Iſtud animal non omnis homo eſt,& iſtud animal nõ omnis homo eſt.Omnes tandem ſingulares veræ ſunt: nam ſi dicas aliquam falſam,tunc ſic, & ſua cõtradictoria,ſcilicet,iſtud animal omnis homo eſt,eſt falſa :ergo duæ contradictoriæ darẽtur falſæ:ſequitur ergo quòd cùm antecedẽs illius conſequentiæ,in qua argumentatũ eſt per cõuerſionem ſit verum, & conſequenter conſequens eſſe verum.

Solutio. ¶Ad hoc reſpondendum,illam conſequentiã in qua per conuerſionem argumentatũ eſt,nõ valere,quia committitur defectus ſemper vitãdus inter arguendum,vt diximus, quando de aſcenſu loquuti ſumus, ne fieret argumẽtatio à confuſa ad determinatã.Et in propoſito contingit ex parte de ly homo:nam in hac, Nullũ animal omnis homo eſt:ly homo,quandoquidem manet indiſtributus, ſupponit confuſè: quia in ſua contradictoria,ſcilicet,Animal omnis homo eſt,ſtabat diſtributiuè, in ordine ad terminum ſtantem determinatè,ſcilicet,ly animal.Ob id ſupponit confuſe in hac: Nullum animal omnis homo eſt,vt ſuprà diximus. Et in conſequenti idem terminus ſupponit determinatè,ſcilicet,Non omnis homo eſt animal: quia ly homo,ſupponit determinatè:eo quòd diſtribuebatur in contradictoria,ſcilicet. Omnis homo eſt animal:in ordine ad terminũ ſupponentem confuſè.Et ſic non eſt bona conſequentia.Sicut non valet,Omnis homo eſt animal:ergo omnis homo eſt. b. animal,à confuſa ad determinatam: datur antecedens verum & conſequens eſt falſum.

2. Argu. ¶Et ſi quis velit adhuc probare duas contradictorias veras,ſic argumentetur.Iſtæ duę:Poſt hoc erit Petrus,&Poſt hoc nõ erit Petrus,ſunt contradictoriæ,& tamẽ caſu quòd Petrus modò viuat,& die proxima moriatur,affirmatiua eſt vera:Poſt hoc erit Petrus:& negatiua ſimiliter:Poſt hoc non erit Petrus.Patet.In aliquo inſtãti poſt hoc non erit Petrus:ergo poſt hoc non erit Petrus.Patet conſequentia ab explicante ad explicatam. Et quòd antecedẽs ſit verum,ex eo cõſtat:quia demõſtrato inſtanti,in quo non erit,eſt verum dicere:In hoc inſtanti non erit Petrus.

Solutio. ¶Reſpondetur ad argumẽtum,diſtinguendo ly Poſt hoc,in negatiua. Aut enim ſumitur ꝓpoſitionaliter,& tunc eſt falſa:quia ſenſus eſt, Nunquam poſt hoc erit Petrus.Et in caſu poſito,eſt falſa.Et verè eſt contradictoria datæ,Et quando argumentaris:In aliquo inſtanti poſt hoc non erit Petrus:ergo poſt hoc non erit Petrus,negatur cõſequẽtia:quia committitur defectus,à non diſtributo,ad diſtributum,ex parte determinationis incluſæ in aduerbio, quia in aliquo inſtanti eſt indiſtributum:ergo poſt hoc non erit,eſt diſtributum.Si tamen ly Poſt hoc,capiatur aduerbialiter:tunc non ſunt cõtradictoriæ,& poſſunt ſimul eſſe veræ,vt probat argumentum:quia manet eadem particularitas in vtraque,ex parte illius temporalis determinationis incluſæ in aduerbio, Poſt hoc. Sed contradictoria deberet eſſe:Non poſt hoc erit Petrus:& iſtæ non poſſent ſimul eſſe verę.

3. Argu. ¶Tertiò arguitur pro ſignis incompletè diſtribuentibus.Iſtæ ſunt contradictoriæ : Omne animal fuit in arca Noe:&, aliquod animal nõ fuit in arca Noe, &tamen dantur ſimul veræ. Affirmatiua vera eſt, quia ex ſacra ſcriptura id conſtat,quæ nullo modo poteſt falſum cõtinere.Et negatiua eſt vera,nam ego nõ fui in arca Noe,& ſum animal:ergo aliquod animal non fuit in arca Noe.

1. Nota. ¶Pro ſolutione argumenti notandum circa ſigna iſta diſtribuentia completè,vel incompletè.Omne ſignum vniuerſale,& ſuum particulare oppoſitũ,poſſunt capi dupliciter: cõpletè,& incompletè. Completè vocatur,pro ſingulis generum:& incõpletè eſt,pro generibus ſingulorum.Et quãdo ly omne, capitur incompletè,facit iſtum ſenſum:de qualibet ſpecie aliquod. Et completè,de qualibet,quodlibet.Sic ly aliquod, incompletè valet, alicuius ſpeciei quodlibet.Et cõpletè:alicuius ſpeciei,aliquod. Et oportet intelligas hanc differentiam, capi completè,vel in cõpletè,nõ inueniri niſi in terminis genericis:nam in ſpecificis ſpecieiſpecialiſsimæ,non eſt reperiri. Vt in hac,Omnis homo eſt animal,ſemper capitur completè.

2. Nota. ¶Secundò eſt notãdum,quòd ad probandum iſtam propoſitionem, Omne animal fuit in arca Noe:poſſumus triplicem aſcenſum facere. Primò,copulatiuè ſub diſiunctione: copulatiuè,inter ſpecies:& diſiũctiuè, inter indiuidua. Vt ſic,Hoc animal,fuit in arca Noe, demõſtrãdo vnum hominem,vel Hoc animal fuit in arca Noe,demonſtrando alium,& ſic de ſingulis indiuiduis ſpeciei humanæ.Et poſt tranſire ad ſpeciem equinam,dicendo.Et hoc animal fuit in arca Noe,demonſtrando vnum equum, vel hoc animal.&c. demonſtrando alium equum, & ſic de alijs.Tũc ſumitur incompletè, & pro generibus ſingulorum.

¶Secũdus modus eſt merè copulatiuè,per ſpecies.Hoc animal fuit in arca Noe, & hoc animal fuit in arca Noe,&c. Tũc ſumitur completè,& pro ſingulis generum,& facit ſenſum,de qualibet ſpecie,quodlibet.

¶Tertius eſt etiam copulatiuè,ſed per ſpecies ſolùm,Homo fuit in arca Noe,& Leo fuit in arca Noe,&c.eſt incompletè, ſicut in primo modo.Primus,&tertius modus arguendi,non eſt conſequentia formalis,ſed ſolus modus ſecũdus:nam in ſimili inſtatur, poſito quòd ſolùm homines fuerint in arca Noe,& omnes : antecedens eſt verum,& cõſequens falſum. Nam ſi tranſeundo de ſpecie in ſpeciem ſemper vnũ hominem demonſtres,eſt antecedens verum, & conſequẽs falſum. In tertio modo inſtatur, ſuppoſito ſoli homines fuerunt in arca, & habeant omnes ſpecies coloris,antecedẽs eſt verum,& conſequens falſum.Hoc album fuit in arca Noe,& hoc nigrum fuit in arca Noe:ergo omne coloratum fuit in arca Noe.

Ad formã argumenti ¶Ad argumentum in forma. Quando argumentaris.Iſtæ duę ſunt contradictorię, Omne animal fuit in arca Noe, Aliquod animal non fuit in arca Noe , diſtinguo, nam vel ſignum vniuerſale completè diſtribuit, & particulare completè particularizat,& tunc concedo. Et vniuerſalis eſt falſa:& negatiua vera. Si tamen ambo ſigna incõpletè,affirmatiua vera, & negatiua eſt falſa. Quia facit ſenſum, de aliqua ſpecie,quodlibet animal. Nec valet,ego nõ fui in arca Noe,& ſum animal:quia eſt argumentatio à non diſtributo ad diſtributum ex parte de ly animal.Quia in iſta, Aliquod animal non fuit in arca Noe,quãdo incompletè,eſt ſenſus: de aliqua ſpecie nullum animal.

¶ Si tamen in propoſitis propoſitionibus,primum ſignum completè diſtribuat,& particulare particularizet incõpletè,aut econtrà, nõ erunt contradictoriæ. Quia primo modo manet virtualiter eadẽ vniuerſalitas,& ob id ſunt contrariæ:ſi ſecundo,manet eadem particularitas,& ſic ſubcontrariæ.

4. Argu. ¶Adhuc circa materiã de ly Vterque,hę ſunt contradictoriæ: Vterque homo currit, Alter homo non currit:&tamen ſunt ſimul veræ:caſu poſito, ꝓ duo homines currant, & alij duo non currant.Conſtat vtranque eſſe veram.

Nota. ¶Pro ſolutione notandũ,quòd iſta ſigna,vterque,neuter,& alter,poſſunt capi cõpletè, &incompletè.Ly Vterq; incompletè, valet ſicut, aliquorum duorum quilibet. Et ad veritatem propoſitionis in qua ponitur, ſufficit veritas duarũ ſingulariũ.Si verò ly vterque completè capiatur,ꝓquivalet huic,quodlibet duorũ vterque.Ly Neuter incompletè,valet: aliquorum duorum nullus:completè tamẽ,nullus duorũ. Ly Alter incompletè,valet:omnium duorum aliquis:completè valet:aliquorum duorũ aliquis. Et intellectis iſtis, ad argumentum reſpondetur : quòd ſi ambo ſigna completè ſumantur,ſunt contradictoriæ, & tunc affirmatiua eſt falſa,& negatiua vera. Si verò incompletè, affirmatiua eſt vera, & negatiua falſa. Si in vna completè,& in alia incompletè, non contradicunt,Quia ſi in vniuerſali cõpletè, & in particulari incompletè, dabuntur ſimul falſæ,quia manet eadem vniuerſalitas.Et ſi in vniuerſali incompletè,& in particulari completè, eſſent ſimul veræ,quia manet eadem particularitas. *Solutio.*

5. Argu. ¶Circa ly omnes,quando collectiuè, eſt argumentum.Iſtæ duæ contradicũt:Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, & Aliqui Apoſtoli Dei non ſunt duodecim:& dantur ſimul verę. Nã affirmatiua eſt vera, & negatiua ſimiliter. Quia iſti Apoſtoli Dei, demonſtratis duobus, vel tribus,non ſunt duodecim.

1. Nota. Pro ſolutione argumẽti notandũ,quod ſupradictum eſt in materia de aſcenſu, & deſcenſu, ſcilicet,quòd ſub termino,ſupra quem immediatè ly omnes collectiuè ſumptum cadit, aſcẽdendum,vel deſcendendum eſt copulatim, & nõ copulatiuè. Vt ſic,iſti Apoſtoli Dei, & iſti Apoſtoli Dei.

2. Nota. ¶Similiter conſiderandum eſt,ꝓ à propoſitione de ly omnes,collectiuè ad ſuam preiacentẽ, in terminis numeralibus,nõ valet.Omnes duo Apoſtoli Dei ſunt duodecim: ergo duo Apoſtoli Dei ſunt duodecim.Similiter non valet à propoſitione de ly omnes, collectiuè affirmatiuè,ad propoſitionem de ly omnes,diſtributiuè.Non valet,Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim:ergo omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim.Si ly omne,in antecedenti collectiuè,& in conſequenti diſtributiuè capiatur.

Solutio. ¶Ad argumentum reſpõdetur,illas duas propoſitiones propoſitas non eſſe cõtradictorias: nam ly omnes, collectiuè ſumptum, nõ habet pro contradictoria,niſi aliam,vbi ly omnes,ſimiliter capiatur. Ob id iſtæ ſunt contradictoriæ, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, & Omnes Apoſtoli Dei non ſunt duodecim,capiendo vtrobiq̃ ly omnes,collectiuè, & tũc quia affirmatiua eſt vera, negativa eſt falſa.

6. Argu. ¶ Pro obliquis eſt argumentum.Iſtę contradicunt, Quilibet equus hominis eſt animal, & Equus hominis non eſt animal: & dãtur ſimul veræ,rebus ſtantibus vt nunc.Affirmatiua eſt vera,

vera,negatiua similiter.Quia bene sequitur ex positorie: Equus Petri nõ est animal, & Petr⁹ est homo:ergo equus hominis nõ est animal. Si Petrus non habeat equum. Nam maior est vera,cùm sit negatiua,cuius subiectũ non supponit,nam equus Petri non supponit:cùm nõ habeat equum.

1.Nota. ¶Pro argumenti solutione notãdum,in aggregato ex determinatione,& determinabili determinationem semper restringere determinabile,& non ecõtra.Et si determinatio sit terminus cõnotatiuus,si vnicè accipiatur,restringit determinabile, cum illa connotatione. Quod tamen non contingit in non vnicis.Exẽplum: vt in hac.Asinus hominis albi fuit currens.Ly Asinus, stat pro asino possesso ab homine albo, tempore quo erat albus.Sed in hac,Hominis albi asinus fuit currẽs,non qc fit restrict·o. Si tamen determinabile sit terminus connotatiuus, semper restringitur à determinatione, etiam quoad connotationem:tam in acceptis vnicè,quam nõ vnicè:vt in hac,Petri equus albus fuit currens.

2.Nota. ¶Notandum etiam,quòd determinatio accepta vnicè obliqui casus, in negatiuis supponit distributiuè dependenter à resolutione sui determinabilis:vt in hac, Asinus hominis nõ currit.Ly hominis,supponit distributiuè: valet enim sicut,Cuiuslibet hominis asinus non currit.Et hoc probari potest,quia istæ sunt cõtradictoriæ:Brunellus hominis currit,& Brunell⁹ hominis non currit. Ergo oportet intellectus intelligat opposito modo in negatiua ad affirmatiuam.Sed in affirmatiua ly hominis determinatè,in negatiua distributiuè. Quia semper est verum, quod terminus quiin vna indistributiuè stat,in contradictoria debet stare distributiuè.

¶Solẽt in hac materia oppositionum innumera multiplicari argumenta sine fructu,hęc autem quæ posita,sunt solùm ad exercẽdos iuuenes,vt facilitatem,seu habitum sibi acquirãt dimicandi,vt ita dixerim,formando adinuicem argumenta,& casus diuersos ponendo, ad oppugnandum leges oppositionum:tam in contradictorijs,quàm in cõtrarijs,& cõtrarijs. Verùm quia nobis non immorandũ,sed per trãsenam ista,quorum nullus fructus,& tradẽda,& discenda sunt, calamum temperauimus,vt medium tenuisse sit exploratum.Quippe qui nõ nulla proposuimus in medium argumenta, quę communiter à summulistis adduci solent. Verùm longas, &latas fimbrias caudatorum syllogismorum,cũ replicis,confirmationibus, subconfirmationibus, data opera succidimus, rationem temporis,cuius maxima iactura est, habentes:ne in re infructuosa,cõsumpto tempore, ad illa, quæ vtilia, & necessaria prorsus sunt,nõ detur locus.Ex istis adductis,& ex cõgerie illa selectis oppositionum Enzinas,& primi tractatus eiusdem,& magistri Soto,& Sbarroiæ,& Spinosæ,& aliorum:poterit qui voluerit ad perpendiculum exactè trutinare, nunquid pœnitendam rem fecerim,data opera in illis non immorando:sequutus non contemnẽdos autores,maximè ipsius Dialecticæ principem vnicum,Aristotelẽ,& cęteros huius classis viros,Alexandrum,Themistium,antiquos philosophos:qui nobis ipsam tradiderunt Dialecticen,castam,puram,non fucatam,nõ adulterinam. Et inter neotericos non desunt , qui nostro fauent instituto : quibus hæc inuenta summulistarum mirum in modum displicent. Qui & conati sunt,ipsam sermotionalem sciẽtiã,cuius vsus definire,diuidere, & ratiocinari est,vel vt ab inferis suscitare, & in pristinũ decorem renouare,istis nęnijs non solùm circuncisis,sed etiam penitus eradicatis,vt supra diximus.

Nota.

Cõstitiũ authoris.

Enzinas. Sbarroya. Soto.

Aristo. Alexan. Themisti.

CAP. IX.
De ęquipollentijs,de quibus dantur regulæ.

PRima.Si alicui signo vniuersali , vel particulari negatio pręponatur,æquipollet suo contadictorio. Vt hæ æquipollẽt, Non omnis homo disputat,& Quidam homo nõ disputat,& hæ, Omnis homo disputat,& Non quidam Homo non disputat. 1.Regula.

¶*Secunda regula.Si signo vniuersali postponatur negatio , æquiualet suo contrario. Omnis homo non disputat , & Nullus homo disputat,æquiualent: & istæ, Omnis homo disputat,& Nullus homo non disputat.* 2.Regula.

Tertia . Si signo vniuersali,vel particulari præponatur, & postponatur negatio, ęquipollet suo subalterno:vt in istis,Non omnis homo 3.Regula.

homo non disputat:& Quidam homo disputat.Et Omnis homo disputat, & Non quidã homo non disputat.Hæ regulæ,istis versibus concluduntur.Præ contradic,post, cõtra,præ postque subalter.

¶*Ex his regulis infertur,quòd si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadẽ locutione,ita quod vnum sit in subiecto,& aliud in prædicato,primum æquiualet suo cõtrario,per secundam regulam.Et secundũ, suo contradictorio,per primam regulã. Vt Nihil est nihil, æquipollet huic : Quodlibet est aliquid.Nam per secundam regulam,nihil non,& quodlibet,æquipolent: sicut omnis non,& nullus.Et per primam,nonnihil, & aliquid,sicut nonnullus,& quidã.Vnde versus.Non omnis,quidam non , omnis non ,quasi nullus.Nonnullus,quidam: sed nullus non,valet omnis.Non aliquis, nullus:non quidam non,valet omnis.Non alter,neuter, neuter non,præstat vterq;.*

Omnes istæ regulæ positæ de ęquipollentijs tenẽt verum, supposito negatio, quæ præponitur,vel postponitur , capiatur neganter. Nam si infinitanter, non est verũ.Et ratio est. Quia quando negãter,habet oppositũ ponere,& sic distributũ indistribuit,& affirmatum negat,& econtra.Si tamen negatio infinitanter solũ capiatur,non poterit oppositũ ponere: cùm solùm virtus eius supra terminum immediatũ cadat.Secundò etiam est requisitum ad æquipollentiam:vt illa negatio possit congruè præponi. Nã licèt istæ duæ cõtradictorię sint,Homo disputat,& Non homo disputat: non rectè fit æquipollentia,Non non homo disputat, quia tunc esset negatio.Hæc circa primam regulã.

Exceptio regulę.

¶Circa secundam similiter posset regula deficere,quando,scilicet,postponitur negatio,sed talis propositio non potest habere cõtrariam: vt si subiecto huius, Omne quod est Petrus, est substantia:postponatur negatio sic,Omne quod est non Petrus,non æquiualet cõtrariæ: quia non potest prima propositio cõtrariam habere.

* Etiam est aduertendum, quòd ad hoc quòd secunda regula teneat verũ:est requisitũ quòd negatio ponatur immediatè antè copulam,ita vt exerceat virtutem suam super copulam & super prædicatum & ponatur post totum subiectũ,defectu cuius, istæ non æquipollent omnis non homo est animal:nullus homo est animal. Et hæc de æquipollentijs breuiter dicta sufficiant.Consequẽter oportet & de modalibus aliqua tangere:quæ superflua sunt, missa facientes:iuxta institutum nostrũ à principio declaratum.

CAP. X.
De modalibus.

MOdus,est adiacens rei determinatio . Et habet fieri per adiectiuũ.Vnde cũ sit duplex adiectiuũ,quod dam nominis, vt album aliud verbi, vt aduerbia,fit,vt duplex sit modus:alter nominalis,qui fit per adiectiuum nominis:alter aduerbialis , qui fit per aduerbiũ:vt doctus homo,doctè disputat. 1.Pars.

¶*Aduerbiorũ quædam, verbũ determinant gratia compositionis:vt hæc sex, necessario,cõtingẽter,possibiliter, impossibiliter, verè,& falsè.Alia,gratia rei verbi:vt argutè disputat.Alia,ratione temporis,vt hodie,& cętera aduerbia temporalia.Alia ratione modi:vt aduerbia hortandi,& optãdi:& secundum hoc,sumitur multiplex modus per aduerbia.Sed omnibus alijs omissis solùm de illis dicendum,quæ compositionem determinant,& sunt illa sex suprà posita. Cùm enim dicitur,Homo necessariò disputat:designatur,quòd compositio disputationis,cum homine,sit necessaria.Sed cùm dicitur,Homo disputat bene,vel argutè:significatur:quòd disputatio sit bona,vel arguta.*

Et in

Et in hac, res verbi determinatur. Et in prima cõpositio. Vnde solùm illi modi, qui cõpositionem determinant, constituũt propositionẽ modalẽ. Et sumũtur isti modi aliquando nominaliter: vt possibile, impossibile, contingẽs, necessariũ, verũ, & falsum: quandoq; aduerbialiter: vt possibiliter, impossibiliter, necessariò, contingenter, verè, & falsè.

2.Pars. Propositio modalis est illa, quæ aliquo istorum sex modorum determinatur. Vt Petrũ disputare, est possibile. In his modalibus dictum subijcitur, modus prædicatur.

¶ Omnes aliæ propositiones, quæ modales non sunt, vocantur de inesse. At vero propositiones, quæ modificantur his modis, verum, falsum, ad præsens relinquũtur: quia in illis eodem modo sumitur oppositio, & æquipollentia, sicut in alijs de inesse.

¶ Vnusquisq; autẽ istorũ modorũ quatuor cõstituit propositiones modales. Ob idq; cũ quatuor sint modi, sexdecim erũt propositiones: verbi gratia: possibile sine negatione, cõstituit hanc, Petrum disputare est possibile. Et si cũ negatione posita ad verbũ, cõstituit hanc: Petrum non disputare est possibile. Petrum disputare non est necesse. Si verò cum negatione ad modũ, constituit hãc: Petrum disputare non est possibile. Si verò negatio ad verbũ, & ad modũ facit hanc: Petrũ nõ disputare nõ est possibile. Et hoc modo, secũdum vnumquenque aliorum modorũ constituuntur quatuor propositiones modales.

3.Pars. ¶ Æquipollẽtia, in istis quatuor regulis cognoscitur, quæ per istas dictiones significatur. Amabimus, Edẽtuli, Iliace, Purpurea. Itaq; vbi sit. a. denotatur q̃ nulla negatio debet poni. e. q̃ ponatur negatio ad verbũ, seu dictũ: vbi i. ad modũ: vbi u. ad verbũ, & ad modum: vnde versus. e. dictũ negat. i. modum, nihil. a. sed. u. totum.

¶ Item. Prima propositio erit de possibili, secunda de contingenti, tertia de impossibili, quarta de necesse. Vnde versus. Possibile, cõtingens, impossibile, necesse.

Amabimus.

Prima regula. Suicunq; dicto affirmato tribuitur possibile, eidẽ tribuitur cõtingẽs, & ab eodẽ remouetur impossibile, & ab eius cõtradictoriæ opposito remouetur necesse. Vt, Petrũ disputare est posibile. Petrũ disputare est cõtingens. Petrũ disputare nõ est impossibile. Petrũ non disputare non est necesse. 1.Regula.

Edentuli.

¶ Secunda regula. Cuicunque dicto negato tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodẽ remouetur impossibile, & ab eius contradictoriæ opposito remouetur necesse. Vt, Petrũ non disputare est possibile. Petrũ non disputare est contingens. Petrum non disputare non est impossibile. Petrum disputare non est necesse. 2.Regula.

Iliace.

¶ Tertia regula. A quocũq; dicto affirmato remouetur possibile, ab eodem contingẽs, & eidẽ tribuitur impossibile, & eius contradictoriæ opposito, tribuitur necesse. Vt, Petrũ disputare non est possibile. Petrũ disputare non est contingens. Petrum disputare est impossibile. Petrum non disputare est necesse. 3.Regula

Purpurea.

Quarta regula. A quocũq; dicto negato remouetur possibile, ab eodẽ remouetur cõtingẽs, & eidẽ tribuitur impossibile, & eius cõtradictoriæ opposito, tribuitur necesse. Vt, Petrũ nõ disputare nõ est possibile. Petrũ nõ disputare nõ est cõtingẽs. Petrũ nõ disputare est 4.Regula.

re est impossibile. Petrũ disputare est necesse. Æquipollẽtiæ modaliũ possunt etiã haberi per has regulas. Omnes propositiones de possibili, et impossibili, æquipollẽt verbo, seu dicto similiter se habẽte, & modo dissimiliter.

¶ Omnes propositiones de possibili, & necessario æquippollent verbo, & modo dissimiliter se habentibus.

¶ Tertia. Omnes propositiones de impossibili, & necesse, æquipollẽt verbo dissimiliter, & modo similiter se habẽtibus. Et intelligitur modus similiter, vel dissimiliter se habere quantum ad affirmationem, vel negationem: & sic de verbo dicendum.

¶ In prædictis regulis non fit mentio de cõtingenti: quia conuertitur cum possibili.

¶ Propositionũ modalium, aliæ sunt cõtrariæ, aliæ subcõtrariæ, aliæ cõtradictoriæ, aliæ subalternæ. Vnde omnes propositiones quæ sunt in quarta linea de Purpurea, contrariũtur omnib' illis, quæ sunt in tertia linea de Iliace. Et omnes propositiones, quæ sunt in prima linea de Amabimus, subcontrariantur illis, quæ sunt in secunda linea de Edẽtuli. Item primus ordo, & tertius cõtradicũt. Similiter secundus, & quartus. Itẽ primus subalternatur quarto: & similiter secũdus tertio vt patet ad oculũ in sequenti figura.

FIGVRA AEQVIPOllentiarum, & oppositionum, in Modalibus.

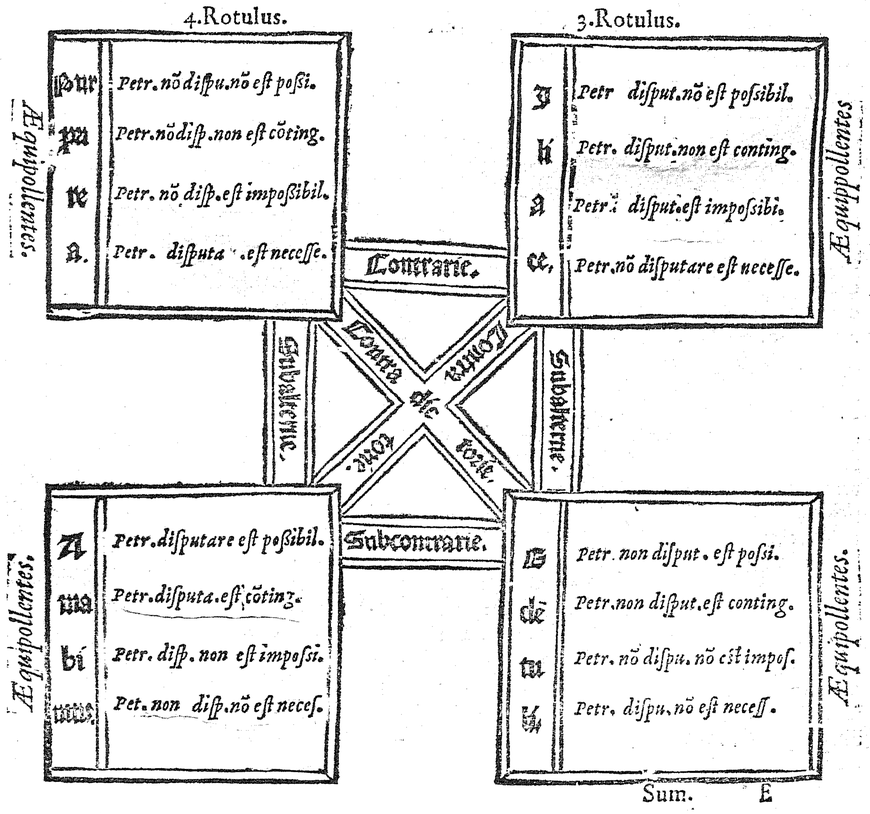

Propositio modalis duplex.

QVIA in literæ declaratione non est opus immorari, oportet intelligere duplicem esse modalem propositionem, alteram diuisam, alteram compositam. Modalis composita illa est, in qua modus prædicatur de dicto. Vt in hac, Petrum esse album est contingens. Vel quãdo subijcitur modus, & dictum prædicatur. Modalis diuisa est propositio cathegorica: cuius verbum principale aliquo modo vniuersali, aut particulari determinatur. Vt, Petrus posibiliter disputat, Petrum posibile est disputare. Itaq; cum modalis sit propositio, vbi modus ponitur: erit composita quãdo modus modificat, seu determinat dictũ: & diuisa, quando verbum determinatur.

¶Solent differentiæ poni inter modalem diuisam, & compositã: & multùm refert, ad cognoscendam veritatem vel falsitatẽ, Nam si sit modalis diuisa: hęc vera est. Præscitus posibiliter saluatur: & in sensu composito, Præscitum saluari est posibile: est falsa. Pro quo ponuntur aliqua signa ad cognoscendum.

1. Signum. ¶Primum signum est, quòd in modali composita modus est nomen: sed in diuisa sumitur aduerbialiter. *Secundum.* Secundum. In modali composita modus ponitur in vno extremo, denotans competere toti dicto. Vt in hac. Sortem currere est posibile. Sed in diuisa, mediat modus inter partes dicti. Vt in hac, Sortes posibiliter currit. Tunc enim denotatur posibilitas interrem significatã per prędicatũ, & per subiectũ.

¶Moderni aliqui, voluerunt ponere aliam differẽtiam inter modalem diuisam, & compositam, vt dicerent, modum in composita capi secundè intentionaliter, & non ampliatiuè: in diuisa tamen primè intentionaliter. Quòd est dicere, Hic, Sortem currere est posibile, ly posibile, secũdè intẽtionaliter, significat illam esse posibilem propositionem: sed in hac, diuisè capiẽdo. Sortes posibiliter currit, accipitur modus pro re, quæ non est propositio. Sed quicquid sit de opinione modernorum, non oportet id pro certo tenere: nam si quis audiat, Sortem currere est posibile, non cõcipit hãc propositionem posibilem esse: sed quòd actio illa, id est cursus, sit posibilis Sorti. Ob id videtur dicendum, modum capi personaliter, seu significatiuè, & primè intentionaliter: tam in cõposita, quã in diuisa. Solum sit differẽtia: quia in diuisa aduerbialiter: in composita nominaliter pro significato propositionis correspondẽtis dicto. Itaque sensus huius propositionis, Petrum disputare est posibile, est: id φ significat illa propositio, Petrus disputat, est quid posibile. Itaque hæc consequentia est bona. Petrum disputare est posibile: ergo hæc, Petrus disputat, est posibilis. Et sic est verũ, quòd modus ampliat in modali diuisa sicut in composita: quandoquidem sumitur primè intentionaliter in vtraque.

¶Qualitas in modalibus compositis sumenda est ex parte verbi principalis, quãdo, videlicet, modus prædicatur de dicto: vt hęc affirmatiua est, Petrũ nõ disputare est posibile, & hæc negatiua, Petrum disputare non est posibile. Et quãtitas in istis modalibus, potest sumi ex parte modi, aut ex parte dicti. Ex parte modi, propositio de ly necessariò, & imposibile affirmatis, & de posibili, & contingenter negatis: dicetur vniuersalis. Et ecõtra, propositio de ly posibile, & cõtingẽter affirmatis: & de necessariò, & imposibiliter negatis: dicẽtur particulares. Et manifestauit Petrus Hispanus in supradictis, & apparet in figura supra posita. Ly necesse, est signum vniuersale, sicut ly omnis: & imposibile, sicut nullus. Et posibile, sicut quidã: & posibile non, sicut quidam non.

Vnde qualitas in modali cõposita.

Vnde quantitas.

¶Sed penes dictum moderni cõsiderant sicut in alijs Cathegoricis, videlicet, penes signum quod fertur in totum dictum. Vt hanc, Omne ly Petrum currere, est posibile, dicãt vniuersalem. Et hanc, Aliquod ly omne animal esse hominem est posibile, particularem. Et hanc, Hoc omne animal esse hominem est posibile, singularem: Et hãc, ly omne animal esse hominem est posibile, vocant indefinitam. Et sic dicunt dictum posse distribui materialiter sumptum pro omnibus propositionibus synonymis sibi correspõdẽtibus: & singularizari pro se, aut vna illarum: ita vt sensus primæ sit, Omnis talis propositio, Petrus disputat, est posibilis. Ista opinio procedit ex hoc: φ dictum in modali composita dicunt materialiter capi pro propositione. Sed cùm capiatur personaliter, vt dictum est, pro significato talis propositionis, & significatum propositionum synonymarum dicatur esse vnum, & idem: sequitur φ omne tale dictum accipitur singulariter: vt inquit S.Tho. in opusculis. Ob id nulla modalis, composita ex parte dicti debet esse vniuersalis aut particularis: sed omnis est singularis, autha bens modum singularis, licèt alij oppositum teneant, vt Titelman. lib. 3. capi. 24. Vt dicemus. *S.Thom.*

¶Primò arguitur cõtra illas æquipollentias positas, & oppositiones propositionum in figura suprà posita. Hæ propositiones, Petrum disputare est posibile, & Petrũ nõ disputare est necesse, non contradicunt: & tamẽ prima est prima de Amabimus, & secunda vltima de Illiace: *1. Argum.*

ergo

ergo propositæ propositiones ex aduerso angulo nõ cõtradicũt. Patet ex eo, quia nõ participant in subiectis, qa in vna extremum est, Petrum disputare, & in alia, Petrum non disputare, & prædicatum in vna est posibile, & in alia necesse: & quia vtraq; est affirmatiua: ergo nõ contradicunt.

Solutio. ¶Ad argumẽtum, relicta opinione modernorũ, stando in sentẽtia S. Tho. φ omnis propositio modalis ratiõe dicti est singularis: dicẽdũ, illas duas suprà positas contradictorias esse, licẽt vtraque sit affirmatiua, & non participent in extremis. Ratio est: quia verè illæ duæ æquiualent duabus propositionibus, quę verę contradictoriæ sunt, quę sunt modales diuisę in extremis participãtibus: quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, Istis, scilicet, Petrus posibiliter disputat, & Petrus necessariò nõ disputat. Et hoc sufficit, ad hoc quòd illæ duę sint cõtradictoriæ de modo enunciandi.

2. Argum. ¶Secundò arguitur contra illud quod dictum est de modali diuisa. Contra. Si aliqua est modalis diuisa, aut modus est pars copulæ, aut nõ: secũdum non potest dici, cum modus nõ agat in prędicati suppositionem. Et si est pars copulæ, sequeretur ipsam nõ esse modalem: cùm tota copula non determinetur aliquo modo.

Solutio. ¶Respondetur, quòd modus non est pars copulæ: & quando arguis, virtus eius non transit in suppositionem prædicati: dicendum φ sufficit transeat ampliando, aut appellãdo. Et dato quòd modi essent partes copulæ, non sequeretur ipsam non esse modalem: cùm nos non dixerimus modalem esse, vbi tota copula modo determinatur, sed vbi solùm copula: & quia sic contingeret, etiã si esset pars, sufficeret, & sufficit modus determinet copulã principalem. Quoniã hæc, Petrus est, vel posibiliter est albus: dicenda est modalis diuisa, licèt posset dici etiã de inesse, cũ reducatur ad vnã hypotheticam, cuius vna pars est de inesse, & altera modalis. Vt Petrus est, & Petrus posibiliter est albus.

Modus nõ est pars copulæ.

Propo. modalis reducitur ad de inesse. ¶Quandoquidem in superioribus mentio facta est de propositione de inesse: considerãdũ est, has quas modales vocamus, poni aliquãdo inesse. Vt si dicamus. Sortem currere est posibile: sua de inesse est, Sortes currit.

Nota. ¶Sed notandum venit, aliud esse ponere propositionẽ inesse, aliud asignare de inesse, aliud reducere ad de inesse. Nam ponere inesse, est aliquod posibile actualiter verificari. Asignare de inesse, est tollere modũ, aut copulam de extrinseco tempore, & mutare in copulam de prę̃senti. Sed reducere ad de inesse est, probare per propositionem de inesse. De quo sint propositiones.

¶Sicut ad veritatem propositionis de præterito sufficit, & requiritur sua de inesse fuerit vera: ita ad veritatem propositionis de futuro requiritur, quòd sua de inesse erit vera. *1. Proposi.*

¶Propositio. 2. Ad veritatẽ propositionis de posibili, sufficit & requiritur sua de inesse sit posibilis. Et ad illã de imposibili, quòd sit de inesse imposibilis. Vt hæc est vera, Petrus posibiliter est doctus: quia de inesse. Petrꝰ est doctus, posibilis est. *2. Proposi.*

¶Tertia propositio. Sicut ad veritatem propositionis de necessariò sufficit sua de inesse sit necessaria: ad veritatem contingentis sufficit de inesse sit contingens. *3. Proposi.*

¶Circa ergo modum ponendi propositiones de inesse, sit regula. Quãdo verbum, vel modũ præcedit aliquis terminus resolubilis, talis terminus priùs est resoluendus. Si quis petat de inesse huius, Homo posibiliter est animal: dabo istam, Homo est animal. Sed si petat vt reducam ad de inesse, priùs dabo ascendẽtes sub ly homo, & post reducam ipsas singulares. Similiter si aliquis petat vt dem istius, Hoc albũ fuit nigrum: dabo hanc, Hoc album est nigrũ. Sed si petat vt reducam, priùs resoluam resolutoriè sic, Hoc fuit nigrum. &c. *1. Regula.*

¶Circa modales diuisas oportet notare qualitatem posse attẽdi vel penes verbum principale, vel penes modum: vt, Petrus posibiliter nõ disputat: dicitur negatiua de copula, affirmatiua de modo. Et hęc. Petrus non posibiliter nõ disputat: dicitur affirmatiua de copula, & negatiua de modo.

¶Quãtitas etiam sumi potest vel ex parte subiecti, sicut in alijs cathegoricis: vel ex parte modi, vt propositio de ly necessariò, & imposibiliter affirmatis: & de ly posibile, & cõtingens negatis: sint vniuersales de modo. Et è contrariò si isti modi sumantur affirmatiuè: sit particularis modalis: sicut diximus in modali cõposita. Et sic hæc propositio, Omnis homo posibiliter disputat, est vniuersalis cathegorica, & particularis de modo. Et hæc, Petrus imposibiliter disputat, singularis Cathegorica, & vniuersalis de modo. Et potest poni omne genus oppositionis, sicut in simplicibus propositionibus ex parte subiecti, & ex parte modi. Vt patet in figura.

* Considerandum quod in modalibus ordinatè positis, modus debet prædicari, & dictũ subijci: quando est modalis in sensu composito: quia sicut copula se habet in Cathegorica de inesse, sic modus, in modali. Et cùm copula se

 tenet ex

tenet ex parte prædicati, vt Arist. docet in primo Periher. sic & modus, neque obstat, in libr. 2. Periherm. exemplum ponens de modalibus modum ponere à parte subiecti: quia ibi non tantùm ad debitum ordinem attendit, quantum ad oppositionem, in ipsis modalibus: & ad hanc signandam, competenter modus ponitur à parte subiecti.

* Quòd si quæras, quare cùm verũ, & falsum, modi sint modales non constituant, quæ in ordine ponantur. Est solutio quòd modalis propositio tripliciter potest sumi: primò generalissimè, secundò generaliter, & tertiò specialiter. Primo modo dicitur cuius subiectum, vel prædicatũ, modificatur aliquo adiectiuo: & sic ista, homo albus currit, modalis erit. Generaliter, quando modus determinat compositionẽ prędicati cum subiecto, ita tamẽ quod oppositio, & æquipollentia fit eodem modo sicut in alijs, propositionibus de inesse: & sic verũ & falsum faciunt propositionem modalem. Sicut opinabile, imaginabile, intelligibile &c. specialiter tamen: dicitur modalis, quando modus determinat compositionẽ prædicati cum subiecto cuius oppositio & æquipollentia, nõ possunt esse sicut in propositionibus de inesse: & in hoc sensu hîc de modalibus, & solùm sunt quatuor modi: & excluduntur verum & falsum.

FIGVRA MODA.

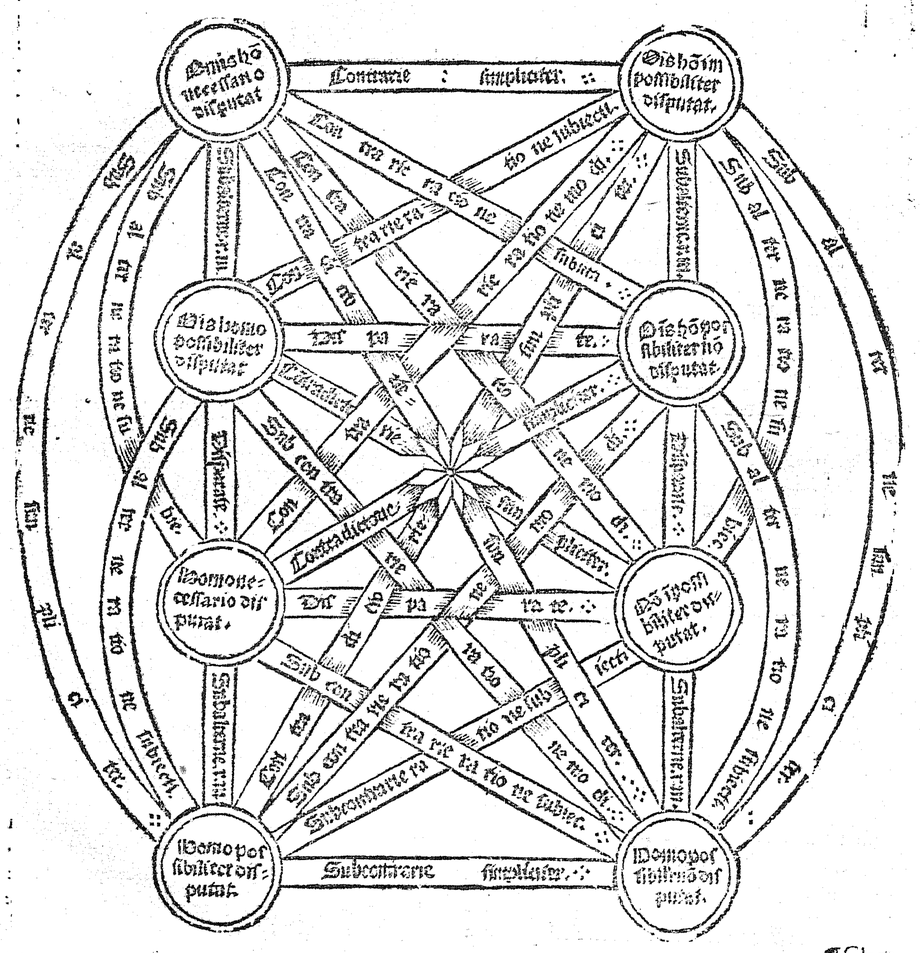

¶Circa

1. Nota. Titelman. ¶Circa oppositionem in modalibus tam diuisis quàm cõpositis notat Titelmanus. cap. 24. libr. 3. Modales diuisæ, dicit ipse sequuntur legem propositionum simplicium, quas de inesse vocant. Sunt enim hæ contrariæ, Omnis homo necessariò spirat, Omnis homo impossibiliter spirat, Hæ subcõtrariæ: Quidam homo possibiliter spirat: & Quidam homo possibiliter non spirat. Hæ contradictoriæ: Omnis homo necessariò spirat: Quidam homo possibiliter non spirat, Hæ subalternæ: Omnis homo necessariò spirat. Quidam homo possibiliter spirat. Solùm hîc oportet obseruare, ne in contrarijs modus ponatur particularis in vtraque, neque in subcontrarijs vniuersaliter. Et in contradictorijs ne idem modus vel vniuersalis, vel particularis in vtraque.

Opositio in modalibus.

2. Nota. ¶Quantum verò ad compositas, considerandum, in lineis Purpurea, & Iliace, quæ sunt cõtrariæ, præcipuus modus est, necesse. Et sic cõtrarietas in eis ex parte illius debet cõsiderari. Et in Amabimus, & Edentuli, quæ subcontrarię: propositiones de possibili, principaliter cõsiderandæ. In cõtradictorijs, illa quæ de necesse, & quæ de possibili.

3. Nota. ¶Ad hoc ergo quòd propositiones de necesse in lineis contrarijs sint contrarię, oportet notare, dictum nõ maneat particulariter in vtraq; : aliàs non erunt contrariæ: Aliquem hominem spirare est necesse: Aliquem hominem non spirare est necesse. Dãtur simul verę in simili: supposita opinione Aristote. quòd mundus fuerit ab æterno. Aliquod animal esse hominem est necesse, & Aliquod animal non esse hominem est necesse. Et similiter aliquam personam in Diuinis esse patrem est necesse: & Aliquã non esse patrem est necesse.

Aristot. 8. Physi. text. co. 15.

4. Nota. ¶In propositionibus alijs nõ est necesse id notari, sed possunt esse omnes de dicto particulari: imò tãtò melius, si omnes aliæ de Purpurea, & Iliace sint particulares.

5. Nota. ¶Ad esse subcontrarias in Amabimus, & Edẽtuli: non maneat in vtraq; de possibili dictum vniuersaliter, aliàs erunt simul falsę. Patet. Omnem personã in Diuinis esse patrem est possibile, & Omnem personam non esse patrem est possibile. Et in casu Aristot. Omne animal esse hominem est possibile, Omne animal non esse hominem est possibile. Non enim participant legem subcontrariarum: & tamen si dictum in altera sumeretur particulariter, opponerẽtur.

6. Nota. ¶Ad hoc quòd propositiões de necesse, & possibili contradicant: oportet dictum non sumatur vniuersaliter in vtraque, neque particulariter: sed in vna vniuersaliter, & in altera particulariter: Vt, Omne animal esse hominem est necesse, in Purpurea contradicit huic in Edentuli. Quoddam animal non esse hominẽ est possibile, Et ista in Iliace, Omne animal non esse hominem est necesse, contradicit huic, in Amabimus: Quoddam animal esse hominem est possibile. Si dictum in vtraque vniuersaliter, dantur simul falsæ: & si particulariter in vtraque, dantur simul veræ. Omne animal esse hominẽ est possibile. Omne animal non esse hominem est necesse, in casu posito Aristo. Et hæ in Purpurea, & Edentuli: Aliquod animal nõ esse hominẽ est possibile, & Aliquod animal esse hominem est necesse, ambæ veræ.

7. Nota. ¶Præterea notandum, vt propositiones de necesse, & possibili in Purpurea, & Amabimus, Edentuli, & Iliace sint subalternę: cauẽdum ne dictum in illa de possibili teneatur vniuersaliter: cùm in illa de necesse fuerit positum particulariter: quia hę nõ sunt subalternę: Aliquod animal esse hominem est necesse: & Omne animal esse hominem est possibile. Nam illa, quæ de modo vniuersali est vera: & alia de particulari modo, est falsa. Hæc duxi notanda, vt sciamus etiam ex parte dicti cõsiderandam oppositionem in modalibus compositis: etiam si aliqui putent, vt diximus, dictum in modali composita sumi singulariter.

¶Æquipollentię, & oppositiones in diuisis ex parte modorum, eodẽ modo disponi possunt, sicut diximus in modali composita. Vt hę quatuor, Petrus possibiliter disputat, Petrus cõtingenter disputat, Petrus non impossibiliter disputat, Petrus nõ necessariò non disputat, sunt in Amabimus: & sic in alijs, vt in sequenti figura patet.

FIGVRA OPPOSI-

tionis & Æquipollentiarum, in Modalibus diuisis.

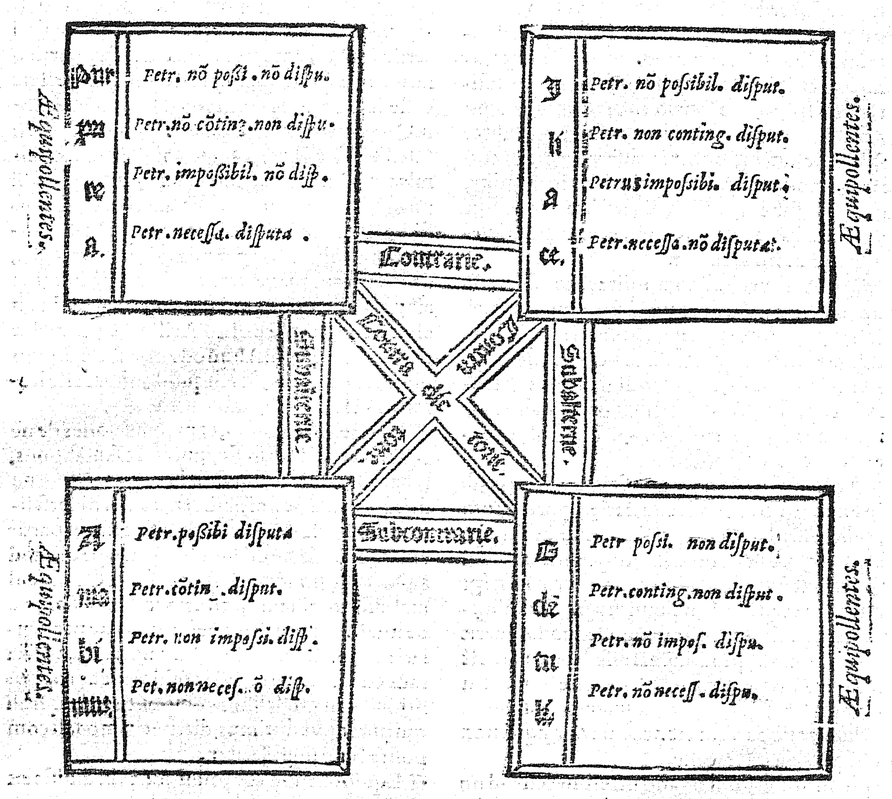

¶Hic aduertendum est, in istis modalibus diuisis: quando lex præcipit negationẽ ferri in modum, & non in verbum: non intelligitur, quòd negatio non feratur in verbum, sed quòd non præponatur alia negatio ad verbũ, quàm illa, quæ modo, præponitur, quę videlicet, fertur in modum, simul & verbũ. Vt patet in Iliace, Petrus non possibiliter disputat.

Propositio modalis diuisa ratione subiecti eodẽ modo est probanda & resoluenda, sicut cœterę cathegoricæ. Verũ ratione modi, cognoscenda est per suam de inesse.

¶Propositio de inesse dupliciter capitur: vno modo vt distinguitur contra propositionem de extrinseco tempore. Vt sit illa, quæ est de præsenti: & non sumitur cum aliquo signo ampliatiuo. Vt, Petrus legit. Alio modo sumitur de inesse, pront distinguitur contra modalem. Vt hęc dicatur de inesse, Petrus albus erit: quia non in ea ponitur modus, nec ad verbum, neque ad dictum.

CAP.

CAP. XI.

De conuersione propositionum.

Conuersio simplex.

Propositionum Cathegoricarum vtroque termino participãtium, ordine eodem, triplex est cõuersio, simplex, per accidens, & per cõtrapositionem. Simplex conuersio est: quando fit de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum: manẽte eadem quantitate, & qualitate. Sic vniuersalis negatiua in seipsam cõuertitur: & particularis affirmatiua similiter. Vt, Nullꝰ homo est lapis, nullus lapis est homo. Quidã homo est animal. Quoddam animal est homo.

Conuersio per accides.

¶ Conuersio per accidens est, facere de subiecto prædicatũ, & de prædicato subiectũ: manente eadem qualitate, sed mutata quãtitate. Sic conuertitur vniuersalis affirmatiua in particularem. Vt, Omnis homo est animal: ergo quoddã animal est homo. Et vniuersalis negatiua, in particularẽ negatiuã. Vt, Nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo.

Conuersio per contrapositionem

¶ Conuersio per cõtrapositionem, est facere de subiecto prædicatũ, & de prædicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate: sed mutatis terminis finitis in infinitos. Et hoc modo conuertitur vniuersalis affirmatiua, in vniuersalẽ affirmatiuam: & negatiua particularis, in seipsam. Vt, Omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo: quidã homo nõ est lapis: ergo quidã non lapis non est non homo. Vnde versus.

¶ Simpliciter feci, conuertitur eua per accidens: Asto per contra, sic fit conuersio tota. Asserit. a. negat. e. sunt vniuersaliter ambæ. Asserit. i. negat. o. sunt particulariter ambę.

HIC notandum, ꝙ per simpliciter feci: denotatur, quòd vniuersalis negatiua, quæ per ly. e. significatur: & particularis affirmatiua, quę per ly. i. simpliciter conuertuntur.

¶Cõuertitur eua per accidens: significatur, ꝙ tam vniuersalis negatiua, quã affirmatiua, per accidens conuertuntur.

¶Asto per contraria. i. vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, per cõtrapositionem conuertuntur. Et vniuersalis negatiua, simpliciter, & per accidens conuertitur. Et vniuersalis, affirmatiua, itẽ dupliciter: scilicet, per accidẽs, & per contrapositionem: sed particularis affirmatiua, solùm simpliciter: & negatiua per contrapositionem.

Circa conuersionem per cõtrapositionem, notabis quòd Aristote. lib. primo Priorum de conuersione simpliciter, & per accidens, fecit expressam mentionem: Boetius tamen in suo de Syllogismo Cathegorico, inuenit conuersionem vniuersalis affirmatiuæ, in seipsam: & particularis negatiuæ, per cõtrapositionẽ: vt, Omnis homo est animal: conuertitur in istam, Omne non animal est non homo, vt patet in exemplo in textu, & declaratur sic. Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est nõ animal: nam animal & non animal contradicunt si animal affirmatur de homine, de eo negatur non animal: tũc vltra si nullus homo est non animal: ergo per conuersionem simplicem, nullum nõ animal est homo: ergo omne non animal est non homo: sic de primo ad vltimum. De particulari negatiua: vt, Quidam homo non est brutum: quoddam non brutum non est non homo. Nam, Quidam homo non est brutum: ergo, Quidam homo est non brutum: quia à negatiua de prædicato finito, ad affirmatiuam de prædicato infinito valet: tunc quidam homo est non brutum: ergo per conuersionem simplicem quoddam nõ brutum est homo. Tunc vltra quoddam nõ brutũ est homo: ergo quoddam non brutum non est non homo: per locum à cõtradictorijs, & hęc erat, in quam conuersa fuit primo, Quidam homo non est brutum: sic de primo ad vltimum. Hæc de conuersione per contrapositionem, quæ non est necessaria ad reductionem Syllogismorum, ob id Aristote, non tradidit: neq; vere seruatur idem

titas terminorum in ea, cùm terminus finitus, & infinitus habeant opposita significata.

Conuersio mutua, & non mutua ¶Conuersio est duplex, mutua, & non mutua. Quando conuersa, & cõuertens mutuò se inferunt, vocatur mutua, & hęc propriè conuersio est. Vt quando conuertitur vniuersalis negatiua in se ipsam: quia bene valet, Nullus homo est animal, ergo nullũ animal est homo. Et ecõtra, Nullũ animal est homo: ergo nullus homo est animal.

¶Non mutua vocatur, quando non mutuò se inferunt: vt quando conuersione per accidẽs vniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam. Vt, Omnis homo currit, ergo aliquod currens est homo. Sed tamẽ non valet econtra, Aliquod currẽs est homo: ergo omnis homo currit: nã vno solũ homine currẽte, antecedens est verũ: & consequens falsum.

1. Regula. ¶Oportet etiam regulas notare pro conuersione propositionum. Ad conuertendas propositiones non modales de copula de prẽsenti, nõ est aliud considerandum, quàm facere de subiecto prædicatum, & è contra: seruata simili suppositione, & restrictione. Vt si quis istam, Omnis homo est animal: velit cõuertere, conuertitur sic: A. animal, omnis homo est: quia ly animal supponebat confusè in hac, Omnis homo est animal. Et si hanc vis conuertere, Homo nõ est animal: conuerte hoc modo: Omne animal. b. homo non est: quia ly homo, in prima determinatè supponebat.

2. Regula ¶Secũda regula. Ad cõuertendas omnes propositiones tam modales, quàm nõ modales, si ambo extrema copulam, vel modũ præcedãt, vel sequantur: non est aliud necessarium, nisi extrema trãsponere, seruata simili suppositione, & restrictione. Vt ista propositio, Necessariò animal est homo: conuertetur in hanc, Necessariò homo est animal. Si verò vnum extremum præcedit modum, & aliud sequitur, debet fieri conuersio seruatis proprietatibus Logicalibus: replicando modum cum subiecto cõuertẽtis. Vt ista, Deus necessariò est creans: debet cõuerti, Creãs, quòd necessariò est creans, possibiliter est Deus. Ratio est: quia ly necessariò, terminum præcedentem ad quatuor differentias, & sequentem ad quinque, amplia.

3. Regula. ¶Tertia regula. Ad conuertẽdam propositionem negatiuã modalẽ, vel de copula extrinsecitemporis, opus est conuertere suam contradictoriam affirmatiuam. Et contradictoria cõuertentis affirmatiuæ: est cõuertens negatiuę. Ob id si velis cõuertere hãc, Deus possibiliter nõ est creans: contradictoria huius est, Omnis Deus necessariò est creãs. Et cõuertes illam. a. creãs quod necessariò est creãs, possibiliter est Deus. Contradictoria huius, Non creans quod necessariò est creãs, possibiliter est Deus: est cõuertens illius, Deus possibiliter non est creans.

1. Regula. ¶Circa cõuersionem, duas oportet regulas notare. Quartum prima sit.

¶Ab affirmatiua ad negatiuam, prædicato variato penes finitum, & infinitum, valida est cõsequentia. Bene sequitur, Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est non animal.

2. Regula. ¶Secunda. A negatiua ad affirmatiuam, prędicato variato penes finitum & infinitum, valida est consequentia, posita constãtia subiecti. Bene sequitur, Homo nõ est animal, & homo est: ergo homo est non animal. Secundùm exigentiam harum regularum fundata est conuersio per contra positionẽ. Nã quãdo cõuertitur affirmatiua, opus est ponere cõstãtiã termini infiniti: quia bene sequitur, Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est nõ animal. Vltra, omnis homo non est non animal, ergo omne non animal nõ est homo. Per cõuersionem simplicem, vltrà ponendo constantiam, & nõ animal est: ergo omne non animal est non homo. Per secundam regulam: ergo de primo ad vltimum valet, Omnis homo est animal: & nõ animal est: ergo omne nõ animal est nõ homo.

¶Veritas cõuersionis facilè probatur per contrà positionẽ in particulari negatiua. Nam ista consequentia bona est, Homo non est animal: ergo non animal non est non homo. Quia bene sequitur, Homo nõ est animal, & homo est: ergo homo est non animal: à negatiua ad affirmatiuam, prædicato variato penes finitum, & infinitum. Et vltrà: Homo est non animal: ergo non animal est homo, per simplicem cõuersionem. Et vltrà: ergo non animal non est non homo: de primo ad vltimum. Quicquid enim sequitur ad consequens bonę consequentiæ: sequitur ad eius antecedens.

¶Notabis etiam, conuersionem hanc per contrapositionem, non solùm formalẽ consequẽtiam non esse, sed neq; materialem. Non enim sequitur, Omnis homo est ens: ergo omne non ens est non homo. Nam Chymæra est nõ ens, & tamen nõ est non homo. Sed modus arguẽdi tenet in virtute regularum prædictarum: vt ab Aristot. 2. Periher. traduntur.

CAP. XII.

De propositione hypothetica.

POstquàm vtcunq; tradidimus, de propositione Cathegorica, quæ prædicatiua est, & de materia, & oppositiõe, simul atq; cõuersiõe, & æquipollẽtia, tã in simplicib⁹ q̃ in modalib⁹: restat de hypothetica agamus.

Propositio hypothetica illa est, quæ habet duas cathegoricas coniunctas, tanquam partes principales sui. vt si homo currit, homo mouetur.

¶ Propositionum hypotheticarum alia conditionalis, alia copulatiua, alia disiunctiua.

EST considerandum, quòd hypothetica, latinè sonat suppositiua: eo q̃ in hypothetica secũda propositio, primo supponitur: vt sequẽs ab ea: quia se habet ad eam, sicut cõsequens ad antecedens, vt si Petrus est homo, Petrus, est rationalis. Quòd si quis obijciat si hoc esset verum, sola conditionalis, erit hypothetica: quod tamen est falsum: nam copulatiua, & disiunctiua, hypothetica est: & tamen nõ sequitur vna pars ad aliam. Solutio est, quòd si hypothetica consideratur quãtum ad id cui nomen imponitur, & quantum ad communem modum loquendi non solùm conditionalis, sed copulatiua, & disiunctiua hypotheticæ, dicuntur. Si autẽ cõsideratio fiat quãtũ ad id à quo nomẽ imponitur, scilicet, à suppositiõe, probat argumentum solùm conditionalem esse hypotheticam: & hoc videtur sentire Boetius in li. suo de syllogismo hypothetico. & lib. 1 suorum Topicorum, & ad cõditionalem, causalis & rationalis reducuntur. Sed tamen modus communis est tenendus, vt hypotheticã vocemus, vbi plures cathegoricæ coniunguntur &c.

Obiectio *Solutio.* *Boetius.*

Argumẽ. ¶Contra diuisionẽ positã est argumentũ, de istis, Quãdo Petrus disputat, bene agit, Vbi ignis est, calor est, Homo est animal, qui est rationalis. Istę sunt hypotheticæ: & tamen nulla earũ est conditionalis, neq; copulatiua, neq; disiunctiua. Et q̃ sint hypotheticæ patet ex eo q̃ sunt propositiones, & non sunt cathegoricæ: oportet ergo dicantur hypotheticæ.

Solutio. ¶Ad hoc respõdetur, cõcedẽdo eas esse hypotheticas: qa sensum hypotheticũ faciũt. Et minor negatur: nã licèt verũ sit, eas formaliter nõ esse cõditionalis, neq; copulatiuas, sunt tñ virtualiter. Tales em̃ per cõditionales resoluũtur: vt illa localis: Si in aliquo loco ignis est, ibi viget calor: & illa, Quãdo Petrus disputat, bene agit: in hãc, Si Petr⁹ disputat, bene agit: & illa, Homo est animal, qui est rationalis: virtute cõtinet hãc copulatiuã, Homo est animal, & ipse est rationalis. Est considerandũ, q̃ cùm hypothetica non habeat subiectum tanquã partem principalẽ sui, neq; propriè dici potest quãta, sicut loquuti sumus de quãtitate in cathegoricis: sed quia copulã habet, quæ est cõiũctio ipsarũ cathegoricarũ, habet qualitatẽ: vt affirmatiua, vel negatiua dicatur, quando negatio aduerbialis ponitur infrõte propositionis, & nõ est pars primę cathegoricę: aut ponitur immediatè ante copulã hypotheticalẽ, idest, ante cõiunctionẽ, tunc est hypothetica negatiua. Vt, Non petrus currit, & Paulus disputat: & Ioannes loquitur, Non & Paulus argumentatur: negatiuæ sunt, Istę tamẽ, Nullus homo loquitur, & Nullus homo scribit: Homo non loquitur, & Homo non ratiocinatur, sunt affirmatiuæ. Dixi negatio aduerbialis: eo q̃ nominalis, nunquam potest copulam hypotheticalem negare: cùm virtus eius vltra cathegoricã non transeat. Et dixi, dummodo non sit pars cathegoricæ: quia in hac, Non Petrus disputat, & Paulus loquitur, si ly non, infinitanter capiatur, affirmatiua est: quia ly non, est pars subiecti.

Solutio.

¶Est dubium. Vtrũ negatio cadẽs in totã hypotheticã, etiã cadat in singulas illius partes. Vt in hac, non si homo currit, homo disputat: ly nõ, an neget omnes partes: Respondetur, q̃ non: quia per sensum sic apprehẽdimus: vt ly non, neget copulã hypotheticalẽ, vt faciat istũ sensum, non sequitur: si homo currit, homo disputat: quasi neget solũ illationem consequentis ex antecedẽti. Et tamẽ si ly nõ, partes negaret, esset sensus: si nullus homo currit, nullus homo disputat. Nec valet dicere, q̃ contrariũ opinãtes affirmant, illã propositionẽ de significationibus partiũ significare: si nullus homo currit: nullus homo disputat: & q̃ de significatione totali significant, non sequitur, si homo currit, quòd homo disputet. Sed tamẽ hoc nõ bene intelligitur: nã nõ est alia significatio partialis, q̃ illa, quę exprimit, quãdo significatur totum. Ob id dicendũ (vt diximus) quòd negatio, copulã negat hypotheticalẽ, & nõ partes.

Dubium.

Solutio.

¶Sed contra hoc est argumentum ex supra dictis. Negatio enim est malignãtis naturæ: quicquid post se inuenit, destruit, & eius oppositũ ponit: ergo in supradicta partes negat.

Argum.

¶ Solutio est, solùm negare id, quod concipitur, tãquam obiectum eius, & non partes. Et

Solutio.

quia quando à principio ponitur, solùm eius obiectum cõsideratur tota hypothetica, sequitur quòd ipsa negatur. Et negatio est, quòd cõsequens sequatur ex antecedenti. Et hoc considerandum venit.

Instantia. ¶Etiam posset quis instare dicẽdo, quòd negatio, partes hypotheticæ negat, & respicit. Nã aliàs sequeretur, quòd maneret in vtraque cõtradictoriarũ eadẽ particularitas, & eadem vniuersalitas. Nam capio istã, Si homo currit, homo mouetur: & istã, Nõ si homo currit, homo mouetur. Si ly non, in secũda, non habet virtutem in cathegoricas, manet eadem particularitas, quod est inconueniens.

Solutio. ¶Respondetur, concedendo quòd manet, nec incõuenit in hypotheticis. Licèt enim verũ sit (vt suprà diximus) in cathegoricis, quod ad cõtradictionem nõ debet manere eadem vniuersalitas, neque eadẽ particularitas: in hypotheticis hoc nõ est necessarium, vt infrà dicemus.

CAP. XIII.
De conditionalibus.

Quid propositio conditionalis.

Conditionalis illa est, in qua coniunguntur duæ cathegoricæ per ly si. Vt, Si Petrus disputat, Petrus loquitur. Et illa cathegorica, cui immediatè præponitur ly si, dicitur antecedens, reliqua verò consequens.

¶ Ad veritatem conditionalis requiritur, quòd antecedens non possit esse verum, sine consequenti. Vt, Si homo est, animal est. Vnde omnis conditionalis vera, est necessaria: & omnis falsa, est impossibilis. Ad falsitatem conditionalis sufficit quòd antecedens possit esse verum, consequenti existente falso. Vt, Si homo est, album est.

Abendum ergo est pro certo ad veritatem conditionalis requisitum, esse bonam consequentiã, & ad falsitatem sufficit sit mala cõsequentia. Hęc est vera propositio. Si homo currit, homo mouetur: quia consequentia est bona: & ob id necessaria. Hæc tamen est falsa: Si homo currit, homo disputat: quia potest esse sicut significatur per antecedens: & quòd non sit ita, sicut per consequens significatur.

¶Occasione sumpta, solẽt nõ nulli hîc aliquas adducere regulas bonæ cõsequẽtiæ, quas nos adduximus in principio, quãdo tradebamus prima rudimẽta. Dicũt enim. Ex vero non nisi verũ, ex falso quãdoq; verũ, quandoq; falsum. Ex possibili nõ sequitur impossibile, nec ex contingenti sequitur impossibile. Impossibile semper ex impossibili, & ex necessario nõ nisi necessariũ. Et necessarium sequitur ex quodlibet. Et ex impossibili sequitur quodlibet. Et quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens. Et quicquid repugnat consequenti, repugnat antecedenti. Quæ omnia per septẽ regulas adduximus: & veritas exẽplis ibi probatur. Propter prolixitatem nõ hic ponuntur rationes aliæ.

¶Sed tamen sunt aliqui modi arguendi eliciti ex Aristotele vltimo. ca. Priorum. Et sit prima regula. In conditionalibus, à tota conditionali cum positione antecedẽtis ad positionẽ consequentis est formalis consequẽtia. Sequitur bene, Si homo currit, animal currit: sed homo currit: ergo animal currit. In affirmatiuis formaliter sequitur: sed in negatiuis nõ valet: Non si homo currit, animal disputat: sed homo currit: ergo animal disputat. *1. Regula.*

¶Secunda regula. A tota conditionali, cum destructione cõsequẽtis, ad destructionem antecedentis, est consequentia formalis. Optimè sequitur: Si homo est rationalis, homo est risibilis: sed homo non est risibilis: ergo homo non est rationalis. Si Angelus est homo, Angelus est corporeus: sed Angelus non est corporeus: ergo Angelus non est homo. Destruere consequens est, eius subsumere contradictorium. *2. Regula.*

¶A tota conditionali cum positione cõsequẽtis ad positionem antecedentis non valet. Sicut nec valet à tota conditionali, cum destructione antecedẽtis ad destructionẽ consequẽtis. Non enim sequitur, Si homo currit, homo mouetur: sed homo mouetur: ergo homo currit. Nec valet, Si homo currit, homo mouetur: sed nullus homo currit: ergo nullus homo mouetur. Datur antecedẽs verũ, & cõsequens falsum, vt patet. In casu quòd nullus currat & aliquis moueatur. *3. Regula.*

¶Quarta regula. A cõditionali, ad disiunctiuã compositam ex consequenti, & ex cõtradictoria antecedentis, bona est consequentia. Formaliter sequitur: Si homo currit, homo mouetur, ergo homo mouetur, vel nullus homo currit. Et sic, Si Petrus disputat, homo disputat: ergo homo disputat, vel Petrus non disputat. *4. Regula.*

¶Hîc etiam notãdum, quòd à causali ad rationalem, *Nota.*

nalem, & à causali ad conditionalẽ, bona est cõsequentia: & à rationali ad conditionalẽ. Sequitur, Quia homo est risibilis, homo est rationalis. Homo est risibilis: ergo homo est rationalis. Non tamẽ valet econtra, Homo est risibilis: ergo est rationalis: ergo quia homo est risibilis, est rationalis: quia antecedens est verũ, & consequens falsum. Non enim risibilitas est causa rationalitatis, sed potiùs è cõtra. Item sequitur, Homo est lapis: ergo homo est substãtia: ergo si homo est lapis, homo est substantia. Non tamen sequitur econtrario, Si homo est lapis, homo est substantia: homo est lapis: ergo homo est substantia. Quia conditionalis est vera, & rationalis falsa. Quia non eo quòd esset lapis esset substantia sed quia per se subsistit. Et tãdẽ omnia ista dicta in regulis tenent in virtute definitionis bonæ consequentiæ: quæ talis est, ꝙ in ea non potest dari antecedens verum, & cõsequens falsum. Vel sic: non potest esse sicut per antecedens significatur, quin ita sit sicut per consequens.

1. Argum. ¶Sed cõtra dicta arguitur. In hac cõditionali, Si Deus non est, Deus est: non potest ita esse, sicut significatur per antecedẽs, quin sit ita, sicut per consequens: & tamen non est bona consequentia: ergo. Maior probatur. Nam non potest esse sicut per antecedens significatur, cùm sit impossibile: ergo non potest esse sicut significatur per antecedens, quin sit ita, sicut significatur per consequens. Sed minor patet ex Aristote. qui in. 2. Priorum dicit: Alterum contradictorium inferre alterum: est impossibile. *Aristo.*

Solutio modernorum. ¶Ad argumẽtum, omnes moderni facilè se expediunt, dicentes esse bonam consequentiam: nam ex impossibili sequitur quodlibet, etiam pro singulis generum. Nam si modò aliquod impossibile à parte antecedentis ponas: quicquid sit in consequenti, bona erit consequẽtia. Sicut etiam dicunt, Necessarium sequitur ex quolibet. Sic fit solutum est argumentum. Sed Soto in primo tractatu. c. 16. lectione. 2. dissentit à modernis, & placet eiꝰ opinio. Dicit enim in sententia, consequentiam illam, quã moderni vocant bonam de materia, & per locum ab extrinseco, non esse bonam consequentiã, nec sic nominandam. Et id esse cõtra mentem Aristot. qui in loco citato reputat impossibile, vnum contradictorium aliud inferre. Nam si eadem propositio in bona cõsequentia inferretur à duobus cõtradictorijs: Vt hæc, Petrus est risibilis, posset inferri ex ista: Petrus nõ est rationalis: ergo Petrus est risibilis. Et ex ista, Petrus est rationalis: ergo Petrus est risibilis. Et in exemplo proposito, bene valet, Si Deus nõ est, Deus est. Et similiter, Si Deus est, Deus est.

¶Etiã probari potest hæc sententia cõtra modernos omnes ex cõmuni modo concipiendi. Quis enim est, qui in mente capiat, quòd ex eo quòd homo sit lapis, sequatur Deum esse? vel ex eo, ꝙ homo sit lapis, quòd homo currat? Et confirmatur, quia nulla est habitudo, nulla est sequela (vt ita loquar) ex hoc ꝙ quia homo est irrationalis, Petrus disputet, vel Deus sit Deus. Istis suppositis, ad formã argumẽti negatur maior, scilicet, esse bonã cõsequentiam. Et quãdo arguis, nõ potest esse sicut per antecedẽs significatur, ergo nõ potest esse sicut ꝑ antecedẽs significatur, quin sic ita sicut ꝑ cõsequẽs significatur, nego cõsequentiã: nam ly potest in antecedenti, cadit supra cathegoricã, & in cõsequẽti cadit supra hypothetica. Sicut in definitione bonæ consequentiæ. Sensus enim cõsequentis est, quòd posito antecedẽti in esse, quicquid sit de eius possibilitate, non potest non poni cõsequens. Quod falsum est in consequentia assumpta. Nam posito per possibile, vel impossibile antecedenti: non proinde poneretur consequens: sicut posito homo esset lapis, non sequeretur quòd Petrus esset Angelus, de quo alibi. *Confirma.* *Ad formã argumenti.*

* Aduertendum est ꝙ nulla conditionalis est contingens, quia si vera est, erit necessaria: vt si homo currit animal currit: & si est falsa est impossibilis: si homo est animal homo est asinus, &c. Et si homo est asinus, homo est rudibilis est necessaria: etiam si antecedens & consequẽs sint falsæ propositiones.

¶Contra id quod dictum est, ad veritatem cõditionalis esse requisitũ, quòd sit bona consequentia: Hæc est conditionalis, Petrus non disputat, nisi sit homo: & tamen non est bona cõsequentia. Patet, quia stat antecedens esse verũ, scilicet, Petrus est homo, sine hoc quòd consequens sit verum. *2. Argum.*

¶Ad hoc aliqui dicunt, prædictam propositionem æquiualere huic, Si Petrus non est homo, Petrus non disputat, quæ bona consequentia est. Licèt sufficiens sit solutio, potest dici, quòd ad veritatem conditionalis de ly, iam dictum est, necessariam esse bonam consequentiam. Tamen ad veritatem propositionis de ly nisi, non requiritur, sed sufficit ꝙ consequẽtia, per quam resoluitur, sit bona. *1. Solutio.* *2. Solutio.*

¶Pro modo oppositionis in conditionalibus, ponuntur regulæ. Quarum Prima.

¶Ad dandã contradictoriã alicuius cõditionalis, optimè signatura duersatiua, cõposita ex antecedẽti, & cõtradictorio cõsequẽtis. Hæ duæ contradicũt. Si Petrus currit, Petrus mouetur. & Quãdo Petrus currit, Petrus non mouetur. *1. Regula.*

Non

Non enim possunt simul stare in veritate. Et tũc ad veritatem aduersatiuæ, sufficit, & requiritur, ꝙ consequens non repugnet antecedenti. Et ad falsitatem quòd repugnet: & propositio proximè sequens aduersatiuam particulã, dicitur antecedens, & altera consequens.

2.Regula. ¶Secũda regula. Ad contrarietatẽ in cõditionalibus illlud sufficit: quòd ad contradictionẽ, hoc dempto: ꝙ maneat eadẽ particularitas in ambabus ex parte antecedẽtis. Istæ sunt cõtrariæ, Si homo peccat, rationale peccat: Non si omnis homo peccat, rationale peccat. Et similiter istæ: Si Petrus disputat, omne risibile disputat: & Non si Petrus disputat, risibile disputat. Nam si ad contradicẽdũ nihil aliud deest, nisi ꝙ à parte cõsequẽtis maneat eadẽ vniuersalitas, tunc contrariæ erunt.

Nota. ¶Pro quo notãdũ, maximè in istis cõditionalibus, ꝙ quicquid ædificat veritatẽ antecedentis cõditionalis, facit ad totius falsitatẽ: & quicquid ad falsitatẽ antecedentis, facit ad veritatẽ cõditionalis. Et ecõtra ex parte consequentis: quia quod facit ad veritatẽ cõsequẽtis, facit ad veritatẽ cõditionalis: & econtra, ꝙ ad falsitatẽ facit ad falsitatem cõditionalis. Ratio est: quia quãtò antecedẽs magis ad falsitatẽ, vel impossibilitatem accedit: tantò ampliùs erit consequentia bona, & quãtò ad veritatem, faciliùs potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Ex quo sequitur, ꝙ vniuersalitas ex parte antecedentis facit ad veritatem totius: & ex parte cõsequẽtis ad falsitatem: & particularitas ex parte antecedentis, ad falsitatem: & ex parte consequentis, ad veritatem. Ob id secunda regula posita est. Et ponitur tertia.

Corollariũ

3.Regula. ¶Ad subcõtrariandum, sufficit idem quod ad contradicẽdum: excepto, quòd ex parte antecedẽtis maneat eadẽ vniuersalitas: aut ex parte consequẽtis eadem particularitas. Istæ sunt subcõtrariæ. Si omnis homo peccat, risibile peccat: & Non si homo peccat, risibile peccat. Et istæ. Si substantia peccat, risibile peccat: & Nõ si substantia peccat, omne risibile peccat.

CAP. XIIII.

De conditionalibus promissiuis.

Quid ad cõditionalis promissiuę veritatẽ requiratur.

AD veritatem conditionalis promissiuæ sufficit, ꝙ non sit ita, sicut per antecedẽs significatur, quin sit ita, sicut per consequens. Et ad falsitatem sufficit quòd aliquando sit ita, sicut per antecedens, &c. quin non sit ita, sicut per consequens. Vt ad veritatem huius. Si egregiè disputaueris, tibi dabo aureum numum: requiritur quòd non sit ita, sicut per antecedens. s. quòd egregiè disputes: quin sit ita, sicut per cõsequens, scilicèt, ꝙ dem aureum numum. Et in hoc conuenit conditionalis promissiua cum illatiua: sed differt ab ea, quia nõ requiritur in promissiua quòd sit bona consequentia. Non enim requiritur quòd oppositum consequentis repugnet cum antecedenti: sed sufficit, nunquam erit quòd per antecedens significatur, quin sit sicut per cõsequẽs. Et cõditionalis promissiua est cõtingens: vt in propositione data, Si egregie disputaueris, dabo numum: si tibi disputanti dedero, est vera: & si tibi disputanti egregiè non dedero, est falsa. Ob id contingẽs est: quia potest esse vera, vel falsa.

¶Sequitur plures esse conditionales promissiuas, de quarum veritate Deus solus nouit. Vt in exemplo posito, & in similibus. Nam cùm pendeant ex futuro, ex libertate promittentis est, quòd sint veræ, vel falsæ. 1.Corolla

¶Secũdò sequitur, ꝙ omnis promissiua, cuius antecedẽs est impossibile, vel cõsequẽs necessariũ, est vera: non eò ꝙ sit bona cõsequẽtia, quia hoc nõ requiritur: sed quia si antecedẽs est impossibile, nũquã erit id qd̃ per antecedẽs significatur, quin sit id quod per cõsequẽs. Et si cõsequens est necessariũ, nunquam non erit quod per cõsequẽs: siue id quod est in antecedẽti, verum sit, siue falsum. Vt vera promissiua, Si cœlum digito tetigeris, dabo centum aureos. Vel sic, Si optimè disputaueris, solorietur cras. In materia tamen matrimonij instãtia datur in foro exteriori Ecclesiæ: nam cõditiones impossibiles habentur pro non adiectis: & sic etiã posito antecedẽs sit impossible, quia habetur pro non adiecto, potest esse falsa conditionalis, si quis non adimpleat promissum. Vt si quis dicat, Si cœlũ digito tetigeris, ducã te in vxorẽ: si non ducat de facto, est falsa, Dixi, in foro exteriori Ecclesiæ: quia in foro conscietiæ, vt latiùs in speculo coniugiorũ à nobis edito probauimus, non habetur pro non adiecta. Et sic quantũcũq; cõditio sit impossibilis, si nõ stat cõditio, non tenetur adimplere. 2.Corolla

Cõditio impossibilis habetur pro nõ adiecta. Tractatus de matrimonio editus ab autore.

¶Intelligẽdum est, in istis cõditionalibus promissiuis: ad veritatẽ earũ, reflexionẽ omnem secludi. Nam aliàs potest esse sicut per antecedens significatur: quin ita sit sicut per consequens. Et quòd promissiua sit vera. Vt verbi gratia (vt Aulus Gellius refert) de Euatlo Prothagorico. Erat adolescẽs cupidus valdè eloquẽtiæ, & pepigit se pretium soluturum, si euaderet voti cõpos, vt orator esset: & dimidium pretij statim soluit, & promisit tantundem solutu rum, cùm primam causam apud iudices vicisset: sed moram faciens discipulus in soluendo, quia non agebatur causa, Pythagoras vocauit in iudicium, petẽs ab eo dimidiam mercedem debitam. Tunc ait. Disce adolescens te solutu rum quod peto: nam si pro te sentẽtia data fuerit, ex pacto solues, si pro me, etiã dabis. Tunc ait discipulus ad magistrum. Disce tu etiã, me non daturum: & si pro me sententia, non reddam: & si pro te iam victus, promissi non teneor. Et iudices causam reliquerunt indecisam. Verùm cõtra discipulũ pro magistro sentẽtia esset dãda: quia in omni contractu excepta est, reflexio. Nã si primã causam discipulus sumeret. s. ꝙ nõ tenetur soluere: ad ipsum teneri, sequitur nõ teneri: & ad ipsum non teneri, sequitur teneri ad solutionem. Ob id intelligebatur illa causa, seclusa reflexione. Simile est de illo domino, qui duos habebat seruos, & dixit vni: liber eris, si primus tibi obuius fuerit liber: & si fuerit seruus, esto seruus. Et alteri dicat, Si primus tibi obuius fuerit liber, esto seruus: & si seruus, esto liber, & adinuicẽ fiãt obuij: iam quæritur, an sint liberi, vel serui? quia ad ipsos esse seruos, sequitur eos liberos, & ecõtra. In casu ambo manent serui sicut antè: quia pactũ domini intelligebatur seclusa reflexione.

Aulus Gel. 5. lib. c. 10

In omnia casu reflexio excipitur.

¶Simili modo si Petrus Marię promiserit: Ego ducã te in vxorẽ, si prima propositio à te prolata fuerit vera: & Maria proferat hanc: Nõ duces me in vxorẽ. Tunc sic, vel tenetur eam ducere, vel non. Si sic: ergo propositio prolata vera: sed ipsa significat, ꝙ nõ ducet: ergo nõ ducet. Et si nõ ducat: ergo iã vera est propositio, & tenet ducere. Et sic quidquid dixis, sequũtur duę cõtradictorię verę. Ob id prędicta cõditio intelligitur seclusa reflexione. Et post prolationẽ propositionis talis nõ tenetur ducere, quousque aliam proferat, quæ non sit reflexiua.

CAP. XV.

De conditionatis.

SEquitur de Conditionatis aliquid differere. Nã ly si, potest capi conditionaliter, quando facit propositionẽ hypotheticam cõditionalem: & potest capi conditionatim, quando inter terminos iungit. Vt Petrus si est Petrus. Et vnus terminus dicitur inferens, & est ille qui immediatè sequitur post ly si, & alius illatus: & est, qui mediatè. Vt hìc: Flauum si est amarum: ly amarum, infert, & flauum, est illatus terminus.

¶Propositio, in qua tale condicionatum ponitur, dicitur cathegorica de conditionato extremo: & veritas eius cognoscẽda est mediatè, vel immediatè, per reductionem ad conditionalẽ. Et terminus, qui ponitur in propositione de cõditionato extremo, dicitur concurrens. Vt in hac, Petrus si Paulus disputat: ly disputans, vocatur terminus cõcurrens, qui debet reduci ad cõdicionalẽ, hoc pacto. Si disputãs est Paulus, disputans est Petrus: reducitur enim ad vnã cõditionalẽ, in qua in antecedẽti, subiectũ est terminus concurrens, & prædicatum terminus inferens: & in consequenti subiectũ est terminus concurrens, & prædicatũ est terminus illatus.

Argumẽt.

¶Arguitur contra prædicta, Hæ duæ, Omne Petrus si est Petrus, est ens, & Aliquod Petrus si est Petrus, nõ est ens, sunt cõtradictorię, & tamẽ dantur simul veræ. Veritas affirmatiuæ cõstat: & negatiuæ, probatur. Ista Chymæra non est ens, & ista Chymęra est Petrus si est Petrus: ergo aliquod Petrus si est Petrus non est ens.

Solutio.

Ad argumentum ex dictis patet solutio, non enim valet argumentum: nam in antecedenti, in minori, cõditionatum capitur pluribus acceptionibus, & in consequenti vnica. Nã quando dicis, Chymæra est Petrus, si est Petrus: ibi non vnicè capitur, & in consequenti: ergo aliq; Petrus si est Petrus, nõ est ens, capitur vnicè.

CAP. XVI.

De copulatiuis.

TEXTVS.

Copulatiua propositio est illa, in qua cõiunguntur duę Cathęgoricæ per hãc coniunctionem, Et. Vt, Petrus argnit, & Paulus respõdet. Ad veritatem copulatiuæ exigitur vtranq; partem esse veram. Vt, Deus est summũ bonũ: & Homo est animal. Ad falsitatẽ sufficit alterã partem esse falsam. Vt, Homo est animal: & Equus est lapis.

SIcut in conditionalibus dictum est, esse & conditionatum, quando ly, si, inter terminos: ita & dicendum in præsentiarum, quod ly, &, si coniungit inter propositiones, facit copulatiuam: si ta-

si tamen cõiungat inter terminos,facit copulatũ:& copulatũ aliquando diuisiuè, aliquando cõplexiuè sumitur. De istis ergo consideratio est,& primò de ipsa copulatiua propositione.

Quid requiratur, ad copulatiuæ ueritatem.

¶Ad veritatem copulatiuæ requisitum est, ꝙ quælibet pars sit vera. Quod intelligitẽ de partibus principalibus. Vt ad veritatẽ huius:Homo currit:& animal est substãtia:veritas cuiuslibet partis requisita est: Ob id est vera. Sed ista,Homo est rationalis:& brutum est homo: est falsa:quia vna eius pars est falsa . Dixi esse requisitum de partibus principalibus: nã stat bene partes minùs principales esse falsas, & totam copulatiuam esse veram. Vt in hac,Si homo est lapis,homo est substãtia insensibilis.Et Si lapis est homo, lapis est animal, quælibet pars minùs principalis est falsa:sed principaliũ quælibet,vera,quia cõditionalis est bona consequentia.

Ad possibilitatẽ copulatiuæ.

¶Ad possibilitatẽ copulatiuæ requiritur possibilitas cuiuslibet partis,si sit affirmatiua. Vt Petrus est iustus,& tamen est pauper. Ad impossibilitatem sufficit,quòd aliqua pars sit impossibilis.

Ad necessitatẽ, quid.

¶Ad necessitatem copulatiuę, requiritur cuiuslibet partis necessitas:& ad cõtingẽtiã,sufficit vna sit contingẽs. Et tandem ex opposito, ad veritatem negatiuę,tam in necessaria, quã in contingẽti,quam in impossibili. Nam sicut ad veritatem copulatiuæ affirmatiuæ, requisita est veritas vtriusque partis:ad veritatem negatiuæ sufficit,quòd una sit vera.

Modus arguendi.

In istis copulatiuis est obseruandus modus arguendi. A copulatiua affirmatiua ad quãlibet eius partem,est bona consequẽtia,& formalis. Bene sequitur,Petrus disputat,&Paulus audit ergo Paulus audit. Sed tamẽ à parte ad totam nõ valet. Paulus audit:ergo homo disputat,& Paulus audit.Et ratio in hoc consistit:nã quando est argumentum à tota ad partem,cùm requiratur veritas cuiuslibet partis, non potest esse,ꝙ antecedens sit verum,quin etiam consequens.Et quando à partę ad totam,potest esse verum antecedens,& consequens falsum pro alia parte copulatiuæ.

* In aliquo casu valet,à parte copulatiuæ, ad totam:& est quãdo ad partem copulatiuę,antecedit essentialiter,aliud sine quo ipsa pars nõ sequitur. V.g.homo currit:ergo currit & mouetur:nã sine motu,non est cursus:quia hęc est per se,cursus est motus:sicut homo est animal.

¶Etiam valet argumentum à tota copulatiua, ad disiunctiuam ex eisdem partibus. Formaliter sequitur,Petrus currit,& Ioannes lentè ambulat:ergo Petrus currit,vel Ioãnes lentè ambulat. Tenet in virtute illius regulæ, A propositione requirente plures causas veritatis, ad propositionem requirentem pauciores.

1.Argu.

¶Cõtra definitionẽ propositionis copulatiuę arguitur. Aliqua est copulatiua,& tamẽ nõ cõiũgũtur plures cathegoricæ per ly &,ergo malè dictũ est. Patet in hac, Omnis homo est risibilis,& ediuerso. Ibi enim solũ est vna Cathegorica,ergo nõ plures, & tamẽ hypothetica est tota ipsa propositio. Et similiter vt in ascẽsu,& descensu cõtingit:Petrus currit,& sic de singulis:nõ em̃ est dubiũ, quin illa sit hypothetica.

Solutio aliquorum.

¶Ad hoc argumentum quidam respondent, illam propositionẽ esse hypotheticam:quia in mente subordinatur duabus formaliter cathegoricis:nam illa,& econuerso,tantùm valet, sicut Omne risibile est homo:& sic ad illam esse hypotheticam sufficit ly &, vniat inter vnã formaliter cathegoricã,& illud aduerbiũ ecõuerso,quod æquiualet vni cathegoricæ: & sic est virtualiter copulatiua. Et simili modo potest dici ad illã,Petrus currit,& sic de singulis: nam ly sic de singulis,tãtum valet, sicut si aliæ singulares ibi numeratæ essent formaliter.

Alia solutio.

¶Posset tamen ad argumentum respõderi aliter,dicẽdo ꝙ illa est cathegorica, & non hypothetica,& est exponibilis,per suam præiacentem,& conuertentem simpliciter. Et si quęras, supposito illa sit cathegorica, vtrũ ly &, sumatur copulatim, vel copulatiuè. Respõdetur,ꝙ copulatiuè:nã ad hoc ꝙ ly,&, sumatur copulatiuè,non requiritur vniat inter duas cathegoricas,quæ faciũt copulatiuam: sed sufficit vniat inter vnam cathegoricam, & vnam particulã, quæ habet locum propositionis: vt ly ecõuerso:aut quòd vniat complexa propositionalia, vt homo curreret,& moueretur.

2.Argu.

¶Contra illum modum arguendi, A tota copulatiua ad alteram eius partem,arguitur sic. Hæc nõ est bona cõsequẽtia, Hæc propositio est impossibilis,& homo est lapis: ergo homo est lapis. Nam antecedens est verũ,si ly homo est lapis,non capitur significatiuè,sed materialiter,demonstrando in prima parte eandẽ propositionem,homo est lapis.

Solutio.

¶Respondetur ad hoc distinguẽdo:nam si prima propositio,quæ est tota copulatiua, sumatur in sensu cathegorico, vt sit nõ copulatiua, sed de copulato extremo:tunc antecedens est verum,& consequens est falsum : nec tenet cõsequẽtia à copulatiua,ad alteram eius partem: quia illa in antecedenti copulatiua non est. Si tamen sumatur in sensu copulatiuo: tũc est bonus modus arguendi,& cõsequentia est bona: & sicut consequens est falsum,ita & antecedẽs

pro

pro illa parte,scilicet,homo est lapis,quæ non sumitur materialiter,sed significatiuè.

CAP. XVII.

De copulatis cõplexiuè tentis.

SEquitur de ly,& quando facit propositionem de copulato extremo, quando ly &,inter terminos coniũgit,vt diximus. Verũ quia diuisiuè, & complexiuè sumi potest:capitur complexiuè, quando est copula pluralis numeri, vt in hac,Petrus & Paulus disputãt.Et ad veritatem propositionis de copulato cõplexiuè tẽto, oportet aduertere ad suppositionẽ extremorũ. Et totũ copulatum dicitur supponere,si quælibet pars eius supponat,& pro codẽ instanti:nã dato ꝙ Petrus heri erat albus,& nudiustertius niger,hæc est falsa:Petrus fuit albus, & niger: nam totũ copulatũ simul nõ supponit pro Petro:licèt quælibet pars eius supponat pro eo.

Totum copulatũ supponit, si quęlibet eius pars supponit. Nota.

¶Est ergo consideranda differẽtia inter ly, &, complexiuè tentum,& diuisiuè.Nam si diuisiuè sumatur,est vniuersalitas:& si complexiuè, neque est vniuersalitas, neque particularitas propriè.Item.Si diuisiuè sumatur, confundit particularitatem mediatam in ordine ad se:& nõ efficitur pars extremi: sed cùm sumitur cõplexiuè,nihil agit in terminos sequẽtes,& efficitur pars extremi.

2.Regula.

¶Ad cognoscendum quando sumitur diuisiuè,& quando cõplexiuè,vltra id quòd copula est pluralis numeri,quando cõplexiuè,& singularis,quando diuisiuè,est regula. Si copulatum ponatur à parte prædicati post verbũ, cuiuscunq; numeri sit, aut quando ponitur à parte subiecti,& terminatur vnica acceptione ab aliquo signo , propositio non est distinguenda,sed tale copulatum accipitur complexiuè. V.g.Homo est materia,& forma. Aliqua materia & forma est homo:accipiuntur complexiuè hæc copulata. Sed quando copulatũ ponitur à parte prędicati ante verbum: aut est subiectũ,cuius omnes partes sunt pluralis numeri,& verbũ est pluralis numeri, tũc propositio est distinguẽda:quia copulatũ potest sumi diuisiuè,& cõplexiuè. Vt hæ, Homo materia, & forma est: Materiæ & formę sunt homines: Exercitus Hispanus, & exercitus Gallus sunt Christiani:potest sumi & diuisiuè, & complexiuè.

Dubium.

¶Quomodo cognoscenda sit veritas propositionis de copulato extremo complexiuè sumpto? Oportet eam cognoscere sicut veritatem aliarũ cathegoricarũ cognoscimus, scilicet,si copulatũ sit terminus cõmunis, per ascẽsum, aut sub toto:si totũ vnica acceptione modificatur,aut sub partibus, si accipiãtur pluribus acceptionibus.

Solutio.

Et cũ supponit singulariter,debet per suppositionẽ extremorũ probari:& in verificatione oportet maneat ly &,cùm nõ sit vniuersalitas. Exempli gratia. Veritas huius, Omnis homo,& omnis Angelus est binarius. Toto distributo, cognoscitur per ascẽsum sub toto. Et si solùm prima pars distribuatur, ascẽsus fiat solũ sub prima parte, ac deinde sub secunda. Et huius,Petrus, & Ioãnes sunt substãtiæ,per extremorum suppositionẽ probari debet,an pro eodem supponant. Et hæc, Petrus, & Paulus differũt à Petro,& Paulo : per expositionẽ immediatã de ly differt,& est propositio falsa. Et sic de alijs.

Regula.

Tandem hæc sit regula, quòd propositiones tales de ly & , cõplexiuè tento:quia cathegoricæ,ad modum cathegoricarum probandæ sunt.

¶Circa oppositionem propositionum de copulato extremo complexiuè sumpto nõ sunt aliæ regulæ ponendæ distinctæ: sed eo modo, quo in cathegoricis obseruatum est,tam in variatione quãtitatis,quàm in alijs necessarijs:nã cùm sint cathegoricæ,legem seruant earum.

Nota.

¶Etiam cõsiderandũ,à propositione de copulato cõplexiuè sumpto,ad eam de copulato diuisiuè sumpto nõ valere cõsequẽtiã. Nõ sequitur,Materia & forma sunt Petrꝰ: ergo materia & forma est Petrus. Nec valet à copulato sic cõplexiuè,ad disiunctiuã compositã ex illis partibus. Nõ enim sequitur, Materia & forma sunt Petrus,ergo materia est Petrus, vel forma est Petrus. Vtraq; pars disiũctiuæ falsa est. Nec valet à propositione de copulato cõplexiuè sumpto,ad propositionem de disiuncto sumpto diuisiuè. Non sequitur,Materia,& forma sunt Petrus:ergo materia,vel forma est Petrus.

Dubium.

¶Hic dubitatur de veritate huius propositionis. Petrus,& Paulus portãt lapidẽ , in casu ꝙ ambo simul vnũ portẽt.

Respondetur

Respõdetur, propositionẽ esse verã.

Arguitur.

Sed cõtra,Illa est falsa: quia casu posito,quòd vterq; vnum lapidẽ portat , & nullus seorsum possit portare,probatur illam esse falsam. Nam illud copulatũ nõ supponit, neque pro Petro,neque pro Paulo,neque pro vtroque simul. Primo,nõ pro Petro . Quia vel portat totum lapidem,vel partem:non totum, vt ex casu,neque partẽ:quia cùm nõ sit potior ratio de vna parte,quàm de alia,vel nullã partem portat,vel omnem:sed non omnem, ergo nullã. Et sic de Paulo similiter procedit ratio.

Solutio.

Respondetur in casu, propositionem esse veram,& copulatum supponere, non pro Petro,

neque

neque pro Paulo, sed pro Petro & Paulo simul, quia simul lapidem portant. Quòd si replicet quis, Petrus, & Paulus portant lapidem: ergo Petrus & Paulus sunt portans lapidem, & portans lapidem: nego, quia resolutio debet fieri in copulatum vnica acceptione captum. In istam, Petrus & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Nego quia resolutio debet fieri in copulatum vnica acceptione captũ. In istã, Petrus & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Et tũc antecedẽs est verum, & consequẽs similiter.

Replicatur

Solutio.

Dubium. ¶Etiam dubitari solet de veritate huius propositionis, Petrus & Paulus sciunt omnes artes liberales: posito Petrus sciat tres, & Paulus quatuor. Respondetur esse veram, & tunc ille terminus pluralis numeri, debet resolui in copulatum complexiuè tentum, determinatum vnica determinatione. Hoc modo. Petrus, & Paulus sunt sciens, & sciens septem artes liberales. Sed contra hoc: Sequerẽtur duo contradictoria vera: nam istæ duæ contradicunt: Petrus & Paulus sunt sciẽs & sciens septem artes liberales, & Petrus & Paulus sunt nõ sciẽs, & non sciens septẽ artes liberales. Et sicut prima est vera in casu posito, etiam secunda: quia ad veritatem primæ, sufficit quòd vnus sciat tres, & alius quatuor: ergo ad veritatem secundæ sufficit, quòd qui scit tres, nesciat quatuor: & qui scit quatuor, nesciat tres. Et sic Petrus & Paulus erũt nesciens, & nesciens septem artes liberales. Ad hoc respondetur, non esse eandẽ rationem in affirmatiuis, & in negatiuis, vel in terminis includentibus negationem. Nam ad veritatem affirmatiuæ sufficiens fuit, quòd Petrus, & Paulus fuerũt sciẽs & sciẽs septẽ artes liberales: sed ad veritatem negatiuæ nõ sufficit, sed requisitum est, quòd quilibet eorum nullam sciat: quia ille terminus nesciens, vel non sciens, cùm sumatur distributiuè, negat sciẽtiã omnem.

Dubium.

Solutio.

Replicatur

Respondet

CAP. XVIII.
De copulatis diuisiuè tentis.

TVnc copulatum diuisiuè tenetur, vt suprà diximus quando ly &, inter terminos iungit, & est copula singularis numeri, cuius veritas probanda est per copulatiuam, ad quã reducetur mediatè, vel immediatè. Vt ad veritatẽ huius, Petrus & Paulus disputat: sufficit quòd Petrus disputet, & Paulus similiter. Ob id hæc est vera: Cælum, & terra est vna res: & hæc est falsa, Petrus & Chymæra non est homo. Dixi immediatè, vel mediatè: quia hæc, Homo est Petrus, & Paulus: antequam reducatur ad copulatiuã, debet resolui, ratione subiecti supponentis determinatè in ordine ad ly &. Si tamen non precedat ly &, terminus resolubilis, tunc potest immediatè reduci ad copulatiuã. Vt est in hac, Petrus & Paulus disputat. Nam immediatè reducetur ad hanc, Petrus disputat, & Paulus disputat.

¶Hic solet esse dubium. Vtrùm propositio de copulato extremo sit vocãda chategorica, vel hypothetica. Ad quòd quidam affirmant eam vocandam hypothetica. Vt est hęc, Petrus & Paulus disputat. Sed meliùs est dicere, eã esse cathegoricam, in qua vnum extremum est copulatum diuisiuè sumptum.

Dubium.

Solutio.

¶Contra dicta sit argumentũ. Istę duæ propositiones de copulato extremo, Parisijs & Romæ vẽditur piper: &, Parisijs & Romæ nõ venditur piper, sunt cõtradictoriæ: & tamẽ dãtur simul veræ. Patet affirmatiua in casu cõmuni, & negatiua probatur. Sequitur bene. Nullum piper venditur Parisijs, & Romæ: ergo Parisijs & Romæ non venditur piper, per conuersionem simplicem. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Patet veritas antecedẽtis: quia omnes singulares sunt veræ. Istud piper non venditur Parisijs, & Romæ, & Istud piper, &c. ergo nullum piper. Et potest etiã probari veritas antecedentis, eo quòd sua cõtradictoria est falsa. Piper vẽditur Parisijs, & Romę. Nam est propositio affirmatiua, & extrema non supponunt pro eodem: nam nõ est piper, quod vendatur Parisijs, & Romæ: nam quod Parisijs venditur, non venditur Romæ.

1. Argum.

¶Ad hoc potest responderi, negando illã consequentiam, à cõuertente ad conuersam: nam cõmittitur defectus, scilicet, à particularitate inclusa in ly &, negatũ: ad vniuersalitatẽ de ly &, affirmatum. Nam in antecedẽti dicitur, Nullum piper venditur Parisijs, & Romæ: vbi ly & negatũ includit particularitatem: & in cõsequenti dicitur, Parisijs, & Romæ non vẽditur: & cũ maneat ly &, affirmatũ, includit vniuersalitatẽ. Sed si quis replicet, Saltim ex illa, Nullum piper vẽditur Parisijs, & Romæ, sequetur ista, Parisijs vel Romę non venditur piper. Respondetur, negando quòd sequatur: quia committitur alius defectus: arguitur enim à cõfusa ad determinatã ex parte de ly, &: Nam in antecedẽti illa particularitas stat cõfusè: quia dempta negatione, stabat in ordine ad determinatã, & in cõsequẽti stat determinatè particularitas de ly, vel, ob id datur antecedẽs verũ, & cõsequens

Ad argu.

Replicatur

Solutio.

quentia: sed non econuerso, nisi in aliquo casu, nam bene sequitur sortes & plato comedit: ergo plato comedit, & à parte prædicati sic sortes comedit, & loquitur: ergo loquitur. Dixi tẽto diuisim, quia collectiuè, non valet: sortes & plato sunt duo, ergo sortes est duo. Dixi affirmatiuè, quia negatiuè, non valet: non sortes & plato trahunt nauẽ, ergo plato nõ trahit nauẽ: dixi non econuerso. Quia non valet sortes dormit, ergo sortes dormit, & somniat. Dixi nisi in casu, nam quando ad partem antecedit aliud essentialiter, quod de parte ipsa prædicatur, sine quo pars ipsa non sequitur: à parte ad totũ erit bona cõsequẽtia: vt sortes dormit, erg dormit & quiescit. Sicut in copulatiua, dictũ est à parte ad totam. Et quia mẽtionẽ fecimus de disiunctiuis, & de disiũcto extremo, sequitur de eis disseramus.

CAP. XIX.
De disiunctiuis.

TEXTVS.

Disiunctiua propositio illa est, in qua coniunguntur duæ cathegoricæ per hãc coniunctionẽ, vel. Vt Petrus disputat, vel Paulus disputat.

¶ A veritatem disiunctiuæ, sufficit alterã paatem esse verã: vt Homo est animal, vel equus est lapis. Et tamen permittitur, quòd vtraq; pars sit vera, sed nõ ita propriè: vt, Homo est risibilis, vel equus est hinnibilis. Ad falsitatẽ eius exigitur, vtrãq; partẽ esse falsam: vt, homo est equ°, vel equ° est lapis.

Tite. lib. 3. cap. 20.

TItelmanus in sua Dialectica dicit disiunctiuam esse falsam, si vtraq; pars sit vera, contra communem modũ loquendi.

Nota.

¶Hic notandum, vt suprà diximus de ly &, sic ly vel, capi posse, vel disiunctiuè, vel disiũctim. Disiunctiuè tunc capitur, quando vnit inter propositiones, & constituit disiunctiuam: vt in hac, Homo est rationalis, vel lapis est animal. Sed capitur disiunctim, quando coniungit inter terminus. Vt in ista, Petrus vel Paulus disputat.

¶Et quando coniungit inter terminos potest teneri diuisiuè, & complexiuè: de quibus infrà.

¶Ad veritatem ergo disiunctiuę sufficit, quòd vna pars sit vera: & ad falsitatem, quòd vtraq; sit falsa.

¶Ad posibilitatem disiunctiuæ affirmatiuæ sufficit, & requiritur aliquam partem esse posibilem. Ad impossibilitatem requiritur, quòd quælibet pars.

¶Ad necessitatem disiunctiuæ affirmatiuæ, requiritur aliquam eius partem esse necessariã: ad contingẽtiam sufficit, quòd vna pars sit cõtingens.

¶Sunt modi arguendi in disiunctiuis. A parte disiunctiuæ ad totam est consequentia formalis. Bene sequitur, Petrus legit: ergo Petrus legit, vel Paulus disputat.

1. Modus.

¶Secundus modus. A tota disiunctiua cũ destructione vnius partis ad positionẽ alterius. Bene sequitur, Homo est asinus, vel Deus est, sed homo non est asinus: ergo Deus est.

2. Modus.

¶Hic etiam considerandum ly vel, in comparatiõe ad ly, &, haberi se vt subalternata: quia ly, &, infert ly, vel. Vnde est formalis consequentia, à copulatiua ad disiunctiuam ex eisdẽ partibus compositam: vt, Lac est album, & lac est dulce: ergo lac est album, vel lac est dulce: sed non sequitur econuerso.

Nota.

¶Sequitur ex dictis, quòd copulatiua, & disiũctiua ex partibus cõtradicentibus compositis contradicunt. Vt, Omne lac est album, & omne lac est dulce: Aliquod lac non est album, vel aliquod lac non est dulce. Et tam copulatiuæ, quàm disiunctiuæ dupliciter signabitur cõtradictoria, vel modo iam dicto, vel negationẽ præponendo.

Corollariũ primum.

¶Etiam sequitur ex dictis, copulatiuam affirmatiuam æquiualere disiunctiuæ negatiuę, ex partibus contradicentibus, & disiunctiuam affirmatiuam, copulatiuę negatiuę. Nam si copulatiua affirmatiua, & disiunctiua cõtradicunt, per regulas æquipollẽtiarum: præposita negatione, æquiualebunt. Et sic copulatiua affirmatiua, & disiũctiua negatiua ex partibus cõtradicentibus æquiualent. Vt istæ æquiualent, Petrus currit, & Paulus disputat. Non Petrus nõ currit, vel Paulus non disputat.

2. Corolla.

¶Contra prædicta argumento 1. Datur disiunctiua vera, & quælibet eius pars est falsa: ergo malè dictũ est. Patet in hac, Omne animal est rationale, vel ipsummet non est rationale: tota disiũctiua vera est, & tamen vtraque pars falsa. Prima manifestè est falsa, & secunda similiter,

1. Argum

quia æquiualet huic. Omne animal non est rationale.

¶Ad hoc, licèt aliqui affirment dictam propositionem esse veram, negãtes ascensum subantecedenti relatiui, quando ponitur in diuersis cathegoricis: sed tamẽ dicẽdum, relatiuum reciprocum in vna cathegorica referre antecedens in alia, & resolutio relatiui tunc depẽdet à resolutione antecedentis, & consequẽter cõcedendum, neque est inconueniens hoc, quòd disiunctiua argumẽti est vera, & quælibet eius pars seorsum est falsa. Neque hoc contra prædicta, nam regula data est de disiunctiuis, quæ hypotheticæ probandæ sunt. Hæc tamen disiunctiua licèt sit hypothetica, cathegoricè resoluitur, & probatur, ob id non est inconueniens.

Nota. ¶Hic considerandum, quòd sicut ly. &. est vniuersalitas: sic ly. vel. particularitas, vt diximus. Ob id propositio disiunctiua ratione eius, etiã si non sit alta particularitas, potest habere sub contrariã, & erit alia disiunctiua ex paribus cõtradictorijs, vel sub contrarijs: quia omnes disiunctiuæ, quarum vna pars vnius est subcontraria vnius alterius, sunt subcontrariæ: quia inferuntur ex duabus subcontrarijs: vt hæ, Omnis homo est sapiens, vel homo currit: Nullus homo est sapiens, vel homo nò currit, sunt sub contrariẹ: quia cùm valeat argumentum à parte disiunctiuæ ad totam, istæ duæ inferuntur ex duabus subcontrarijs, & sic subcontrariæ erunt.

¶Verũ sicut copulatiua ratione de ly, &, quæ est vniuersalitas, non potest habere subcontrariam: sic disiunctiua ratione de ly, vel, quæ est particularitas, non potest habere contrariam. Si tamen copulatiua habet cathegoricam, quæ potest habere subcontrariam, poterit habere, mutando ly, &, in ly, vel, & seruando alia necessaria ad subcontrarietatem, vt suprà dictum est.

2. Argum. ¶Si quis etiam argumẽtetur. Hęc disiũctiua, Homo est lapis, vel hæc disiũctiua est falsa, est falsa disiũctiua, & tamen secunda pars est vera. Patet: nam si nõ est vera, est falsa, sed ipsa significat quòd est falsa, & ita est, ergo est vera. Et rursus. Si est vera: ergo significat ita sicut est, & significat q̃ d est falsa, ergo est falsa. Respondetur ad hoc, q̃ regula data ad veritatem disiũctiuę sufficit quòd vna pars sit vera: intelligitur extra reflexiuas: & sic illa disiunctiua est falsa, cuius aliqua pars est vera, nec incõuenit in reflexiuis.

Ad argum.

Obiectio. ✻ Circa hoc posset quis obijcere quod malè dicatur propositio hypothetica disiunctiua, vbi coniunguntur plures cathegoricę per coniunctionem, vel, quia potius disiungit, quàm coniungat. Solutio est, quòd inter coniunctiones, quædam coniungunt sensum & propositiões: quales sunt cõditionalis, rationalis, casualis, & copulatiua: aliæ sunt quæ solùm coniungunt propositiones, sed non sensum: & huiusmodi est vel, &, aut. Ad hoc quòd sit propositio hypothetica à sufficit cõiungantur propositiones, etiam si in sensu sit disiunctio.

Solutio.

CAP. XX.

De disiunctis.

Disiunctum est, quando ly vel, inter terminos coniungit, & capitur diuisiuè, & complexiuè. Complexiuè, quando vno signo determinatur: aut æquiualet propositioni, in qua vno signo determinatur. Et veritas talis propositionis non probanda est per reductionem ad disiunctiuam, sed per ascẽsum, vel descensum sub toto disiuncto, & per suppositionem extremorum. Hoc est verum, quando tenetur, vnica acceptione: quia si pluribus tenetur, ascensus, vel descensus priùs sub partibus, & postea sub toto.

¶Sed vt cognoscatur differentia inter disiunctum complexiuè, & diuisiuè, notandum: quia hæc est negatiua vera, Homo vel Chymęra nõ est homo: capiendo diuisiuè: & est falsa, si complexiuè: quia æquiualet isti: Homo non est homo: quia in disiunctis complexiuè tentis, si vna pars supponit, & alia non, pars nõ supponens, conuertitur cùm supponente. Et ob id, æquiualet illa, huic, Homo non est homo. Et est regula in affirmatis. Nota.

¶Quando disiunctum non singularizatur, neque distribuitur, æquiualet disiunctum complexiuè, & diuisiuè tentũ. Vt Homo, vel equus currit: perinde est, quòd diuisiuè, vel complexiuè sumatur: sed in negatiuis nõ sic, vt in exẽplo suprà posito. Regula.

¶Circa modũ arguendi in his, est regula. A parte disiuncti, ad totum disiũctum est argumentum formale, sicut à parte disiunctiuæ ad totã. Et si capiatur complexiuè, tunc est velut argumentari ab inferiori ad suum superius. Et in negatiuis oportet ponere constantiam: quia non sequitur, Chymæra non est animal: ergo, Chymæra, vel homo nõ est animal. Sed oportet ponere, & Chymæra est. Similiter cauẽdum: ne in consequenti disiunctum singularizetur, vel distribuatur: quia nõ valet, Petrus disputat: ergo hic Regula circa modum arguendi in disiunctis.

hic Petrus, vel Paulus disputat. Singularizando totum pro Paulo, Neq; sequitur, Omnis homo est risibilis: ergo omnis homo, vel equus est risibilis, toto distributo: quia est argumentũ ab inferiori ad superius distributiuè: quod non valet. Sicut non sequitur, Est homo: ergo est omne animal, licèt valeret: ergo est animal.

Nota. ¶Circa oppositionem in istis, est considerandum: quòd cùm ly vel, complexiuè tentum, sicut ly &, cõplexiuè, nec fit particularitas, neq; vniuersalitas, sequitur in cõtradictorijs nõ esse necessarium vnum in aliud mutari: sed oportet regulas oppositionum seruare. Et quãdo disiũctum accipitur vnicè, reputãdus est sicut vnus terminus simplex. Vt hæc, Omnis homo vel equus currit: Aliquis homo vel equus non currit: toto subiecto affirmatiuè vnicè distributo sunt contradictoriæ. Si verò disiunctum diuisiuè capiatur, cõtradicendũ est per copulatũ diuisiuè sumptũ, sicut in disiunctiuis dictũ est. Et sic disiũctũ diuisiuè sumptũ, subcõtrariatur disiuncto diuisiuè sumpto, ratione particularitatis: sicut copulatum copulato, ratione vniuersalitatis de ly &, partibus eorum se habẽtibus secundùm exigentiam cõtradictionis. Exempli gratia, Hæ, Omnis homo, & omnis equus currit: Aliquis homo, vel equus non currit: contradicunt. Et hæ, Omnis homo, & omnis equus currit, Aliquis homo, & aliquis equus non currit: cõtrariantur. Et hæ, Petrus, vel Paulus currit, Petrus, vel Paulus non currit: subcõtrariantur.

1. Argum. ¶Circa istam materiam est argumentum. Istæ sunt cõtradictorię, Omnis homo, vel equus nõ est animal. &, Homo non vel equus nõ est animal: & tamen sunt simul veræ, rebus stantibus vt nũc. Patet, per ascendẽtes sub ly homo. Iste homo, vel equus non est animal. Affirmatiua est vera, quia ascendentes sunt vere: iste homo non vel equus non est animal, &c.

Solutio. ¶Ad hoc respondetur, illas non esse contradictorias, committitur enim defectus: quia ly animal, in negatiua distributum in ordine ad confusam, in affirmatiua manet cõfuse, cùm tamẽ deberet supponere determinatè. Quod patet, quia dempta negatione in affirmatiua tenetur in ordine ad terminum determinatè supponẽtem, Homo vel equus non est animal. Deberet hæc signari pro contradictoria, Homo nõ vel equus non est. b. animal.

2. Argum. ¶Secũdò sic arguitur. Istæ sunt cõtradictorię: Omne animal est. b. homo, vel. b. equus: &. a. animal non est homo, vel equus: tamen sunt simul veræ, casu quòd sit vnus homo, & vnus equus. Affirmatiua constat in veritate ex ascendentibus, & negatiua vera, ascendẽdo supra totum disiunctum distributum. Nam hæc est vera. a. animal non est iste homo, vel iste equus: quia sub ly animal, demonstrabo animal nõ demonstratum in disiuncto, hoc animal non est iste homo, vel equus.

¶Ad hoc respondetur, negando quòd contradicant: quia in affirmatiua ly animal, distribuitur in ordine ad duos terminos, quorum vnus determinatè, scilicèt, illę duę partes: & alius cõfusè, scilicet, totale disiunctum. Ob id stabit ly animal, mixtim de ly. c. vt idem ordo seruetur resolutionis in negatiua, sicut in affirmatiua: Et hæc sufficiãt de disiũctis, & disiũctiuis: & tãdem circa omnia, quæ in primò tractatu Summularum adduci solent, ex proposito reliquimus quæ non conducunt, necessaria verò sic sunt apposita, vt nil vtile sit desiderandum. Solutio.

✻ Imo adhuc nonnulla meritò resecanda sunt inutiliter satis apposita propter tyrones, quib̃ belligerare, etiam si aerem verberent, gratum est.

INCIPIT TRACTATUS exponibilium.

CAP. I.

Post primum Tractatum, quem Summularum dicunt: sequitur de exponibilibus, qui solet plus iusto ab aliquibus extendi.

¶Licèt in præcedentibus de propositione fuerit prolixus sermo, quia quædam, quæ exponibiles vocantur propositiones, specialiter cõsiderandæ veniunt, ob eorum inclusum obscurum sensum, speciali indigẽt animaduersione. Quapropter sic definitur. Definitio propositio, exponibilis

¶Propositio exponibilis illa dicitur, quæ obscurũ habet sensum ratione elicuius terminì in ea positi, manifestabilis per aliam, vel alias clariores. Sicut hęc, Tantùm homo est animal, exponibilis vocatur: quia ratione de ly Tantùm, obscurum habet sensum: & declaranda venit per alias magis manifestas. Per has. Homo est animal, & Nihil aliud ab homine est animal, vel Nihil non homo est animal. Et possent exẽpla poni de alijs.

¶In primis solet disputari, vtrùm exponibilis propositio censenda sit cathegorica, an Hypothetica? Respondetur. Quidam dicunt esse hypotheticam, quia in mente omnia sunt explicita: Quæstio. Propositio exponibilis cathegorica est.

cita:& quæ obscuræ in voce,vel scripto,in mēte,significant distinctissimè.Verum dicēdum exponibiles,esse cathegoricas:& hāc,Tantùm homo est animal, subordinari in mēte uni ex quatuor illis terminis compositæ. Aliàs ly Tātùm,non reperiretur in mente,quod est cōtra modum communem concipiendi.Itaque affirmandum,exponibiles cathegoricas esse: licèt ratiōe signi,vel sensus obscurioris,nō sint probandę sicut cathegoricæ per ascensum,vel per conuersionem.Hoc enim non obstat, quominus sint catherogicæ.Præsertim quòd sunt aliquæ exponibiles,& conuertibiles,& resolubiles,per descensum,& ascēsum,vt infrà erit manifestum,& supra dictum est.

Propositio uniuersalis nō est exponibilis. ✱Propositionem vniuersalem,exponibilē ponunt non nulli:& de affirmatiua loquentes in recto sic exponunt:omnis homo currit homo curric & nullus est homo quin ille currit,vel vt alij homo currit,& nullus homo est nō currēs: & si in obliquo sic: cuiuslibet hominis asinus currit,hominis asinus currat, & nullus est homo,quin illius asinus currat.Sed vniuersalis negatiua non sic exponetur:sed per Inductionē, aut per suum oppositum contradictorium : vt nullus homo est lapis:sic,neque iste homo est lapis,nec iste homo,nec iste homo,& sic de singulis,ergo nullus homo est lapis : per oppositum hæc est falsa,aliquis homo est lapis, quia non inuenitur de quo verificetur : ergo ista est vera, nullus homo est lapis. Consequentia patet, quia duo contradictoria non possunt simul esse vera. Sed tamen omittentes vniuersalem,quia rationem non videtur habere(quidquid alij dicant)exponibilis,de exclusiua erit sermo.

Propositio exclusiua. ¶Propositio exclusiua exponibilis illa est:vbi signum exclusiuum ponitur : Vt ly Tantùm, & similia.Est considerādum, quadruplex esse exclusiuarum genus.Quędam est exclusiua affirmatiua:vbi verbum,& exclusiua dictio affirmatur.Vt hæc,Tantùm homo est animal. Secūdum est,vbi vtrunque negatur.Et hæc purè negatiua.Vt,Non tātum homo est animal. Tertium est,quādo signum affirmatur,sed copula negatur.Vt hæc.Tantùm homo non est animal.Quartum,vbi solum signum. Vt hæc, Non tantùm homo non est animal.

Nota. ¶Sed antequàm ad singularia descēdamus,erit considerādum:ly Tantùm,sumi exclusiuè, & exclusim.Quando exclusiuè, tunc est pars propositionis,& nō pars extremi:& collocatur à principio propositionis. Exclusim capitur, quando facit propositionem de excluso extremo.Et efficitur pars extremi.Vt in hac,Petrus est tantùm animal.Quę exponitur, Petrus est animal,& illud non est,non animal.Quæ æquiualet huic,Homo est animal.Alio modo capitur exclusim,de exclusa copula:vt in hac, Petrus tātùm est sapiens:& exponitur sicut quæ de excluso extremo.Sed tamē quia de istis nō est vsus,ad verè exclusiuas reuertamur.

1. Ordo. ¶Primus ordo exclusiuarū exponitur sic.Tātùm homo est animal:per vnam pręiacentem, quæ sic vocatur,propositio,dempto signo. Et secunda est oppositæ qualitatis,& quantitatis, contradictorij subiecti ad priorem:scilicet,per has duas:Homo est animal,& Nihil non homo est animal.

2. Ordo. ¶Secundus ordo.Non tantùm homo est animal.Non homo est animal,vel Non homo est animal.Vt primum neganter,& secundum infinitantur.Exponitur per ly vel:quia quando signum negatur,sic debet exponi.

3. Ordo. ¶Tertius ordo.Tantùm homo nō est animal: exponitur,Homo nō est animal, & Omne nō homo,est animal:vbi ly non,infinitanter.

4. Ordo. ¶Quartus ordo.Non tantùm homo nō est animal:exponitur, Omnis homo est animal, vel aliquid non homo non est animal. Isto modo exponendæ sunt omnes exclusiuæ,in quibuscūque terminis sint.

Primus arguendi modus in exponibilibus. ¶Et ponuntur regulæ ad argumentādum.Ab exponibili copulatiua,adquālibet suarū exponentiū,est cōsequentia formālis.Quia virtualiter est à tota copulatiua,ad alterā eius partē.Et ob id,ab vna exponēte,ad exponibilem,nō valet.Etsi exponibilis disiūctiuè exponitur,valet argumentū ab ipsa ad disiūctiuā suarū exponētiū:& è cōtrario.Et ab exponibili ad totam copulatiuam:& è cōtra:formale argumētum est. A qualibet exponentium ad ipsam exponibilem disiunctiuè valet.Quia est virtualiter à parte disiunctiuæ,ad totam argumentari.

2. Modus. 3. Modus. 4. Modus.

Exclusio fit tripliciter. ¶Notandum, quòd ly Tantùm,potest excludere gratia alteritatis,& gratia alietatis,& gratia pluralitatis.Primo modo maximè contingit in terminis cōnotatiuis:vt in hac,Petrus est tantùm albus.Quando ly tantùm,gratia alteritatis.Hic denotatur,Petrum esse album, & nō esse alia qualitate qualificatum.

Gratia alteritatis. Gratia alietatis. ¶Gratia alietatis,vt in modis prædictis,& contingit singulariter tantùm,pluraliter tantùm, singulariter,& pluraliter. Singulariter, vt in hac,Tātū homo est animal: quia terminus est diuisiuꝰ singularis numeri.Pluraliter,Tātū homines sunt animalia.Vtroq; modo, vt in hac: Tātū popolꝰ est entia. Quia potest excludere singulariter,Populꝰ est entia:& nihil nō populus est entia.Vel pluraliter,Populus est entia, & nulla non populus sunt entia.

Gratia pluralitatis. ¶Gratia pluralitatis exclusio contingit,quando excludimus à termino numerali,Vt in hac, Tantùm quatuor sunt elementa.Quæ sic exponitur,Quatuor sunt elementa: & non plura quàm quatuor sunt elementa.

CAP. II.

De oppositione in exclusiuis.

Oppositionem in istis, & cōtradictionem facilè assignare est:præponendo negationem.Vt huic,Tātùm homo est animal. Contradictoria est, Non tantùm homo est animal. Non enim est veriùs cōtradicere,quàm toti propositioni negationem prępone re.Et ad cognoscendam oppositionem sint regulæ.

1. Regula. ¶Omnes propositiones immediatè exponibiles,quas licet ambas immediatè copulatiuè exponere:quarum aliqua exponens, est contraria alicuius alterius : vel aliqua vnius formaliter repugnat in veritate alicui alterius : & vna nō repugnat in falsitate alicui alterius:vel ambabus,sunt cōtrariæ.Vt hę,Tātùm animal est homo.Tantùm animal non est homo:sunt cōtrariæ.Et hę,Tantùm omne animal est homo, Tantùm omne animal non est homo.Quia in primo binario secundę exponentes sunt cōtrariæ.Et in secundo,primæ. Primæ.Nullum non animal est homo,& Omne non animal est homo.Secundæ,Omne animal est homo,Omne animal nō est homo.Item hæ, Tantùm homo currit,Tātùm omnis homo nō currit,sunt cōtrarię:quia primę exponētes repugnāt in veritate:scilicet,homo currit, & omnis homo non currit:cùm sint contradictoriæ.Et secundæ nō repugnant in falsitate,scilicet,Nihil nō homo currit,& Omne non omnis homo currit.

2. Regula. ¶Si sint duæ propositiones exponibiles, quarū altera exponatur copulatiuè,altera disiūctiuè,si exponēs vnius contrarietur vni alterius, & reliqua reliquæ,sunt cōtrariæ. Et si vna sub contraria fuerit vni alterius,& reliqua reliquę, sunt subcōtrariæ illæ duæ exponibiles.Vt hæ, Tantùm omne animal omnis homo est : Non tantū animal omnis homo est:sunt contrariæ: quia primæ exponentes sunt contrariæ , scilicet,Omne animal omnis homo est:& Non animal omnis homo est. Et hæ,Tantùm animal omnis homo est, Non tantùm omne animal omnis homo est:subcontrariæ : quia istæ subcontrariæ sunt : Animal omnis homo est, & Non omne animal omnis homo est:Quia casu quòd solus sit vnus homo , & sint alia animalia,vtraque est vera.

3. Regula. ¶Omnes propositiones , quæ conuertuntur cum duabus contradictorijs,sunt contradictoriæ: & quę cùm duabus contrarijs sunt contrariæ:& quæ cum duabus subcōtrarijs,sunt subcontrariæ.Vt hæ,Tantùm animal homo est, Non tantùm animal est homo,sunt contradictoriæ:quia prima conuertitur cum hac: Omnis homo est animal,& secunda cum hac:Homo non est animal.Exemplum secundi, Tantùm animal est homo,& Tantùm animal non est omnis homo:sunt contrariæ:quia conuertuntur cum duabus contrarijs,scilicet,Omnis homo est animal, & Nullus homo est animal. Et hæ,Non tantùm homo nō est animal,& Nō tantùm homo est animal:sunt subcōtrarię: quæ duæ exponentes sunt subcōtrariæ,scilicet,Aliquid non homo non est animal,& Non homo est animal,capiendo ly non,infinitanter.

1. Regula. ¶Circa suppositionē exclusiuarū sint regulæ: Omnis terminus præcedens dictionem exclusiuā supponit secūdùm exigentiam signorum. Vt in hac, Cuiuslibet hominis tantùm equus est animal.Ly hominis,stat distributiuè.Et tales propositiones sunt resoluendæ ratione talium terminorum.

2. Regula. ¶Secūda regula.Dictio exclusiua sicut cōfundit subiectum,distribuit prædicatum , nisi ab aliquo signo impediatur.Vt in hac , Tantùm homo est animal,ly homo, supponit confusè: & ly animal,distributiuè.Et hic,Tantùm.b.homo est animal,ly homo, supponit determinatè.Veritas regulæ fundatur in hoc.Quia hæc, Tantùm homo est animal,conuertitur in istā, Omne animal est homo. Dixi,nisi aliquo signo impediatur.Pro quo sit.3.regula.

3. Regula. ¶Tertia regula, Quando in terminum fertur aliud signum à dictione exclusiua:supponit ille terminus secundùm exigentiam signi.Vt in hac. Tantùm.b.homo est animal. Ly homo, supponit determinatè.Et in hac, Tantùm omnis homo est animal,distributiuè. Et in hac, Tātùm.a.homo est animal, confusè tantùm.

1. Regula. ¶Circa modū ascendendi,vel descendendi sint regulæ.

¶Prima.Sub terminis,qui præcedunt signum exclusiuum,fiet ascensus,vel descensus secundùm exigentiam suppositionis termini , sicut diximus in materia de ascensu , & descensu: Ita,vt si determinatè supponat, ascensus disiūctiuus erit.

2. Regula. ¶Secūda regula.Sub totali prædicato exclusiuæ licet ascēdere,& descendere copulatiuè,ad omnia supposita.Vt in hac,Tantùm homo est animal.Sic,Tantùm homo est hoc animal, &

tantùm homo est hoc animal,&c.

3. Regula. ¶Tertia regula. Sub prædicato exclusiuæ, vbi solùm copula negatur, non licet ascendere, vel descendere, neque copulatiuè, neque disiunctiuè. Nam non sequitur, Tantùm Deus non est creatura: ergo tantùm Deus nõ est ista creatura. Antecedens est verum, & cõsequẽs falsum: quia plura alia à Deo nõ sunt ista creatura: qa creatura homo, non est ista creatura Deo. Hæc sufficiãt dixisse de exclusiuis. Qui voluerit alia videre, quę à summulistis traduntur, in principio libri exponibilium inuenietur: verùm vt sæpè retuli, sine fructu leget: quia istarum exponibilium non est vsus frequens: & quando occurrit, ex modo concipiendi, ex sensu quem facit, potest exponi. & intelligi.

CAP. III.

De exceptiuis.

Quatuor termini exceptiuæ.

PRopositio exceptiua, est propositio exponibilis, ratione signi exceptiui in ea positi. Vt, Omne animal pręter hominem est irrationale. In huiusmodi propositione oportet considerare terminum à quo fit exceptio: qui est, quem sequitur dictio exceptiua: vt ly animal. Et considerandus est terminus extra captus: qui est accusatiuus, qui sequitur post dictionem immediatè, & prædicatum in quo fit exceptio, & signum exceptiuum. Primum est ly animal: secundum est ly hominem: tertium ly rationale: quartum ly præter.

1. Requisit. ¶Requisitum est ad congruẽtiam exceptiuæ, vt pars extra capta, sit inferior ad terminum à quo fit exceptio. Vt ly homo, inferior est ad animal. Ob id non est congruitas in ista: Omnis homo præter animal disputat. Quod est verum, quando dictio sumitur exceptiuè: quia si diminutiuè, non est necessarium. Vt in hac, Decem præter quinque, sunt quinque.

2. Requisit. ¶Secundum requisitum est, quòd terminus à quo fit exceptio, sumatur cum signo vniuersali: vt in exemplo proposito, Omne animal, &c. non est apta exceptio, Animal præter hominẽ est irrationale: quia oportet fit exceptio partis à toto, & inferioris à superiori distributo.

Primo. * Est notandum: quòd ly præter, quatuor modis sumitur: primo, pro fine, vt rex potest regere populum suum præter auxilium alterius. i. fine.

Secundo. Secũdo modo sumitur per additionẽ: vt oportet me soluere creditori cẽtum, præter solutos: est sensus vltra solutos.

Tertio. Tertio modo per remotionẽ alicui⁹ partis à toto: vt dicimus sex præter vnũ, hoc est quinq; ex sex extrahere vnum & quinq; remanent. Quarto modo sumitur exceptiuè: vt quando à consortio prędicati, excluditur pars subiecti communis: vt oẽs homines præter christianos sunt infideles: in hoc quarto sensu solùm cõstituit exceptiuã. Etiam, nisi, sumitur aliquando exceptiuè, vt omnis homo nisi virgo Maria contraxit originale. Alio modo sumitur cõditionaliter, vt nisi Dũs custodierit ciuitatem &c. Primo modo solùm constituit exceptiuam. Etiam aduerte, ꝙ exceptiua affirmatiua, probari potest per duas exponentes, in quarum prima remouetur prædicatum, à parte extra capta, & in secũda affirmatur prędicatũ vniuersaliter de subiecto exceptiuè sumpto, cũ parte extra capta infinitata, vel negata: vt omnis homo præter fortẽ currit, Sortes nõ currit, & omnis homo nõ sortes, vel qui nõ est sortes currit: ergo omnis homo pręter fortem currit. Et negatiua sic: nullũ animal pręter hominẽ est rationale, homo est rationalis, & nullum animal nõ homo, vel quod non est homo est rationale.

Quarto.

Nota.

¶Exceptiua ꝓpositio exponibilis reperiri potest in quadruplici differentia: sicut in exclusiuis dictum est. Nam vel totum affirmatur, vt in exemplo posito. Vel totum negatur, scilicet, signum, & copula. Vt, Nõ omne animal præter hominem est irrationale. Vel signum affirmatur, copula negata. Vt, Omne animal præter hominem non est irrationale. Vel signũ negatur, copula affirmata. Vt, Non omne animal præter hominem non est irrationale.

Exceptiua in quadruplici differentia.

¶Propositio vbi totum affirmatur, exponitur per tres propositiões. Omne animal pręter hominem est irrationale. Omne animal non homo est irrationale, & Omnis homo est animal, & Nullus homo est irrationalis. Vbi verò totũ negatur, vt hæc: Non omne animal præter hominem est irrationale. Non omne animal, non homo est irratiõale. Vel, Non omnis homo est animal. Vel Aliquis homo est irrationalis. Tãdem, per tres propositiões contradictorias ad primo dictas. Quando solùm copula negatur, copulatiuè exponitur. Omne animal præter hominẽ nõ est irrationale. Sic, Omne animal non homo non est irrationale, & Quilibet homo est animal: & Quilibet homo est irrationalis. Si tamẽ signum & copula negatur, exponitur disiũctiuè, Non omne animal pręter hominem non est irrationale. Nõ omne animal nõ homo non est irrationale, vel Nõ omnis homo est animal, vel Nõ omnis homo est irratiõalis.

Vbi totum affirmatur

¶Circa oppositionem istarum exceptiuarum constat, primum, & secundum modum esse cõtradicto

Quomodò sit oppositio.

tradictorias, scilicet. Omne animal præter hominem est irrationale, & Nõ omne animal pręter hominem est irrationale. Et tertiũ, & quartum similiter. Vt hæ duæ, Omne animal præter hominem non est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed tamen secundus, & quartus ordo, cùm exponũtur disiunctiuè, subcõtrariantur, scilicet, Non omne animal præter hominem est irrationale: & Non omne animal pręter hominem non est irrationale. Sed de illis, quæ copulatiuè exponuntur, in quibus contrarietas reperitur, ratione de ly &, sint regulæ.

1. Regula. ¶Prima regula. Omnes duę exceptiuę, quę copulatiuè exponũtur: si aliqua exponens vnius repugnet in veritate alicui alterius, sunt cõtrariæ formaliter. Vt hæ duæ, Omne animal pręter hominem est irrationale: Omne animal pręter hominem non est irrationale: quia primæ exponentes repugnant, scilicet, Omne animal non homo est irrationale, & Omne animal nõ homo non est irrationale. Sed pro exceptiuis, quando vna disiunctiuè, & altera copulatiuè: fit. 2. regula.

2. Regula. ¶Secunda regula. Si duæ exponẽtes vnius, cõtradicunt duabus exponentibus alterius sibi correspondentibus, participãt legem aliarum duarum exponentium. Ob id, Omnis homo præter Petrum currit, & Omnis homo nõ præter Petrum currit, sunt contrariæ. Quia secundæ, & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ, primæ verò sunt contrariæ. Verbi gratia, Omnis homo præter Petrum currit, habet hãc primam, Omnis homo non Petrus currit. Et alia, Omnis homo non præter Petrũ currit, habet hanc primam, Omnis homo non Petrus non currit. Quæ duæ sunt contrariæ. Et secundę & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ: quia sunt hæ, Petrus est homo, & Non Petrus currit: & secundæ sunt, Non Petrus est homo, vel Aliquis Petrus currit.

1. Argu. ¶Sed contra hoc est argumentũ. Si regula esset vera, sequeretur duas propositiones affirmatiuas esse contrarias, imò qd̃ maius est duas synonymas, scilicet, istas duas, Omne animal præter hominem est animal, & Omne animal præter hominem est animal. Patet, nam si sufficit exponentes sint contrariæ, cùm secũda exponens, quæ est, Omnis homo est animal, contrarietur huic, Nullus homo est animal, quæ est tertia exponẽs, ipsæ essent cõtrariæ. Quod videtur falsum, cùm ad contrarietatem requisita sit opposita qualitas, & nihil sibi ipsi possit esse contrarium.

Solutio. ¶Ad argumentum dicendum, illas non esse cõtrarias. Et quando arguis, secundam & tertiam exponentes esse contrarias: distinguo. Vel secũdùm situm exponentium, & sic nego: vel secundùm synonymitatem intrinsecam oppositarum, & sic concedo. Non enim habent contrarietatem secundùm situm exponẽtiũ: quia secunda, & tertia exponens solùm synonymitatem feruant intrinsecam subiecti ad subiectum: & non prædicati ad prædicatum. Ob id in simili forma dantur simul veræ, scilicet, Omnis homo est animal, & Nullus homo est lapis, Ob quod illæ non erant veræ contrariæ, & sic non valet argumentum contra regulam. Si tamen sumeretur contrarietas secũdùm synonymitatem intrinsecam oppositarum, non esset dubium eas esse contrarias. Neque ex hoc contra regulam. Quia tunc non esset oppositio, quia exponentes sunt, sed quia oppositæ qualitatis, eiusdẽ quantitatis, participantes vtroque termino, ordine eodem.

¶De suppositione, & ascensu breuiter. Terminus præcedens dictionem exceptiuam, ea suppositione supponit, quam signũ causat supra ipsum cadens: ad modum quo in alijs simplicibus propositionibus. Verùm non valet ascensus, vel descensus sub tali termino. Nõ em̃ sunt congruæ singulares, Hoc animal præter hominem est irrationale, &c. Quia, vt prædiximus, oportet terminus ille, à quo fit exceptio, sit superior, & vniuersaliter capiatur.

Suppositionũ regulæ.

2. Regula. ¶Terminus, qui immediatè sequitur post dictionem exceptiuam, supponit distributiuè, & valet ascensus copulatiuus in illis, vbi dictio est affirmata: vt in illis quę in primo, & tertio ordine.

Quomodo supponunt termini in exponibilibus.

¶Regulę ponuntur nonnullę pro exceptiuis, & sit prima.

1. Regula. ¶Omnis propositio vniuersalis in parte vera, & in parte falsa, potest per exceptionẽ suppositorum reddi vera. Vt hæc, Omne animal est irrationale, in parte vera est: & in parte falsa. Per exceptionẽ illorũ, pro quibus est falsa, fiet exceptiua vera, Omne animal præter hominẽ est irrationale.

2. Regula. ¶Secũda regula. Omnis exceptiua copulatiuè exponibilis repugnat suæ pręiacẽti: vt hę, Omne animal est irrationale, & Omne animal pręter hominem est irrationale, & hę, Omne animal non est irrationale. Et, Omne animal præter hominem non est irrationale. Dixi si copulatiuè, quia si disiunctiuè, bene stant: vt hæ duę non repugnant, Non omne animal est irrationale, & Nõ omne animal præter hominem est irrationale: quia vna infert aliam. Nã cùm exponantur disiũctiuè, ab vna exponẽtium, ad

ipsam exponibilē valebit. Sicut à parte disiunctiuę ad totā. Et apertū est istas simul stare. Nō omnis homo præter Petrum est lapis, & Non omnis homo est lapis. Vtraque est vera.

3. Regula. ¶Tertia regula, Omnis exceptiua primi ordinis, vbi vtrunque affirmatiuè, infert duas subcontrarias, in quibus subijcitur terminus à quo fit exceptio,, & prædicatur prædicatum exceptiuæ. Sequitur formaliter, Omne animal pręter hominem est irrationale: ergo aliquod animal est irrationale, & aliquod animal non est irrationale. Nam prima infertur ex prima exponente, quæ est: Omne animal non homo est irrationale: ab inferiori ad superius nō distributum affirmatiuè. Et secunda infertur ex secunda, & tertia exponentibus simul. Sequitur bene, Nullus homo est irrationalis, omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est irrationale, in Felapton.

CAP. IIII.

De reduplicatiuis.

Dictio reduplicatiua Nota. Sequitur de Exponibili reduplicatiua vbi ly Inquātum. Omnis homo inquātum animal, est sensibilis. Omnis homo inquantum rationalis, est risibilis. &c.

Specificatiuè. ¶Notandum est, signum istud posse capi specificatiuè, diminutiuè, & reduplicatiuè. Specificatiuè, quando actum specificat, & quando conceptum: quando actum dicit rationem formalem. Vt in hac. Ens inquantum ens, est subiectum Metaphysicæ: ly inquantum, specificat rationem formalem, seu actum, & exponitur per duas exponētes. Ens est subiectum Metaphysicę, & ratio formalis est, esse ens. Ratione conceptus. Deus odit hominem, inquātum peccatorem. ly inquantum, proprium conceptum specificat, scilicet, inquantum peccatorem: non inquantum hominem, & sic per duas exponētes exponitur, Deus odit peccatorem: & isto conceptu quia peccator.

Diminutiuè. ¶Diminutiuè sumitur, vt in hac, Æthiops est albus quantum ad dentes, vel secundùm dentes. Et in hac, Christus secūdùm humanitatem est creatura: ibi sumitur diminutiuè.

Reduplica. ¶Reduplicatiuè tamen, facit reduplicatiuam exponibilē, & per quatuor propositiones exponitur, vt dicemus.

Quatuor termini reduplicatiuę ¶Quatuor termini sunt in reduplicatiua, scilicet, terminus qui immediatè præcedit signū, & qui immediatè sequitur & prædicatum, & signum.

¶Sicut in superioribus dictum est, constituendo quadruplicem ordinem exponibilium, scilicet, vbi tam dictio, quàm copula affirmatur: & quando totum negatur: & tertium, quando solùm copula: quartum, quādo solùm signum: sic in præsentiarum.

1. Ordo. ¶Primus ordo, Omnis homo inquantum ratiōalis, est risibilis, Quæ exponitur copulatiuè per quatuor propositiones. Omnis homo est risibilis, & Omnis homo est ratiōalis, & Omne rationale est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum est risibile.

2. Ordo. ¶Secundus ordo, vbi vtrunque negatur, scilicet, Non omnis homo inquantum rationalis est risibilis. Disiunctiuè. Non omnis homo est risibilis, vel Nō omnis homo est rationalis, vel Non omne rationale est risibile, vel Non quia aliquid est rationale, ipsum est risibile. Tādem ex opposito fit per vnam disiunctiuam contradictoriam copulatiuæ priùs datæ in primo ordine.

3. Ordo. ¶Tertius ordo est, quando solùm copula negatur: vt hæc, Omnis homo inquantum rationalis non est risibilis, exponitur copulatiuè. Omnis homo nō est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale non est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

4. Ordo. ¶Quartus ordo, vbi solùm signū negatur. Nō omnis homo inquantum rationalis, non est risibilis. Disiunctiuè. Aliquis homo est risibilis, vel Aliquis homo non est rationalis, vel Aliquod rationale est risibile, vel, Nō quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

Oppositio in reduplicatiuis. ¶Circa oppositionem in reduplicatiuis id cōsiderādum, quod in propositionibus cathegoricis simplicibus, dūmodò hoc obseruetur, q̄ dictio reduplicatiua in vna negetur, & in alia affirmetur ad contradictionem. Et si oporteat contrarias asignare, quòd in vtraq;, vel saltim in altera, affirmetur. Ed ad subcontrarietatem, quòd in vtraque, vel saltim in altera, negetur. Exempli gratia. Omnis homo inquantum rationalis est risibilis: & Omnis homo inquantū rationalis non est risibilis: contrariātur. Et hæ, Non omnis homo inquantum rationalis, est risibilis: & Non omnis homo inquantum rationalis non est risibilis: subcontrariantur.

Suppositio ¶Circa suppositionem in istis nota, quòd subiectum in reduplicatiua, & tandem omnes termini pręcedentes signum reduplicatiuum supponunt secūdùm exigentiam signorum, & sic erit ascensus, vel descensus secūdùm talem suppositionem. Et dato reduplicatiuæ possint immediatè exponi, vt dictū est, præstat fiat resolutio

hac, Omne animal inquātum habet animam, est sensibile: fiet ascēsus sub ly animal, & singularizato, hoc animal inquātum animatum, est sensibile: potest expositio fieri.

Terminus reduplicatiuus mixtim supponit. ¶Terminus reduplicatiuus, licèt posset dici distributiuè supponere, quia in tertia exponente distribuitur, scilicet, in hac, Omne animatū est sensibile: tamen æquualēter supponit mixtim. Quia in aliqua exponentium distribuitur, & in aliqua non. Distribuitur quidem in tertia, & in secunda: & quarta manet sine distributione. Vt, omne animal est animatum: & si aliquod est animatum: illud est sensibile, &c. Ob hoc, sub illo termino nō valet ascensus, vel descensus copulatiuus: quia non plenè distribuitur: neque disiunctiuus, quia non plenè particularizatur. Nam ista, Omnis homo inquantū rationalis, est risibilis, est vera, & omnes descendentes sub ly rationale sunt falsæ, vt hæc est falsa, omnis homo inquātum iste rationalis est risibilis, & hæc, Iste homo inquantum iste rationalis, est risibilis. Et ecōtra. Petrus inquātum animal est homo, est falsa, & aliqua singularis sub ly animal, est vera, Petrus inquantū hoc animal, eodem demonstrato, est homo.

¶Prædicatum in reduplicatiua primi generis, si subiectum distribuitur, supponit confusè tātùm. Vt in hac, omnis homo inquantum rationalis, est disciplinabilis, ly disciplinabilis, supponit confusè.

CAP. V.

De ly immediatè.

1. Ordo. Hic breuiter poterit ordo propositionum signari, de immediatè sicut in præcedentibus: nā vbi totum affirmatur, vt in hac Petrus immediatè post hoc erit albus: exponitur sic: Petrus post hoc erit albus, & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc: Petrus erit albus.

2. Ordo. ¶Secundus ordo, quando negatur totum. Vt Petrus non immediatè post hoc erit animal. Exponitur disiunctiuè. Petrus non post hoc erit animal, vel non quocunque instanti dato post hoc: inter illud & hoc, Petrus erit animal: tandem per duas cōtradictorias, duabus primis.

3. Ordo. ¶Tertius ordo, vt hæc. Petrus immediatè post hoc nō erit animal, sic: Petrus post hoc nō erit animal, quæ est præiacens: & quocunque instanti dato post hoc, inter illud & hoc, Petrus non erit animal.

4. Ordo. ¶Quartus. Petrus nō immediatè post hoc nō erit albus, sic disiunctiuè. Petrus non post hoc non erit albus, vel non quocunque instanti dato post hoc, inter illud, & hoc, non erit albus. Et sicut dictum est in propositionibus de futuro: sic etiam dicendum, in propositionibus de præterito: solùm hoc mutato, quòd loco, instāti dato post hoc: dicamus, instanti dato ante hoc. Vt Petrus immediatè ante hoc fuit albus, exponitur: Petrus ante hoc fuit albus, & quocunq; instāti dato ante hoc, inter illud & hoc, Petrus fuit albus.

Nota. ¶Oportet hîc cōsiderare, quòd terminus qui præcedit ly immediatè, debet resolui antequā exponatur. Vt in hac, Homo immediatè post hoc erit sapiens: ly homo, priùs debet resolui, scilicet, iste homo, &c. Sed tamē si ly immediatè præcederet, statim deberet exponi. Vt hęc, immediatè post hoc erit sapiens.

Suppositio. ¶Circa suppositionem terminorum aduertendum, quòd sicut termini qui præcedunt ly immediatè, secundùm exigentiam signorum supponunt: sic qui signum immediatè sequuntur, supponunt confusè, si non modificētur aliquo signo.

Oppositio. ¶Circa oppositionē in propositionibus de ly immediatè, oportet sicut in alijs cathegoricis considerare: quòd cùm ly immediatè, sit signū vniuersale, non debet vtraque contradictoriarum, aut subcontrariarum affirmari. Neque in vtraque contradictoriarum, aut contrariarum negari. Qui aliàs, in primis maneret eadem vniuersalitas, & in secundis eadem particularitas. Sicut in sequenti figura patet.

FIGVRA OPPOSI.

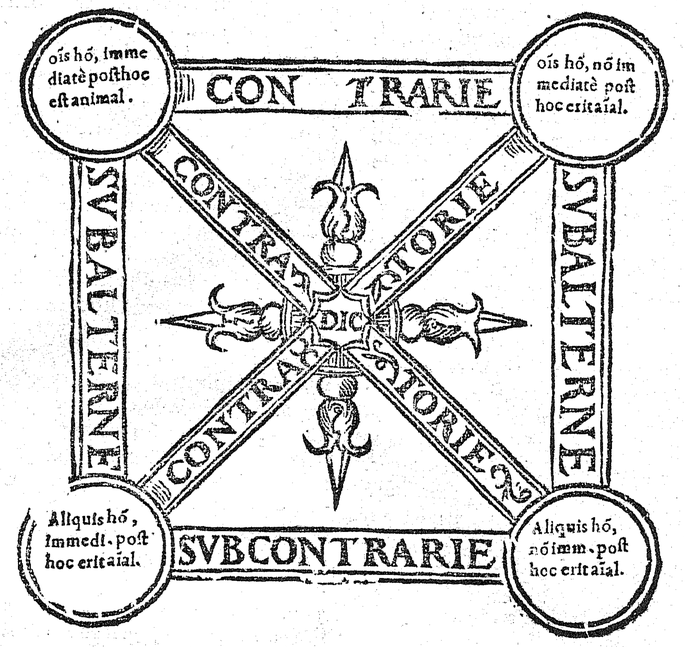

¶Istæ etiam sunt contrariæ, Petrus immediatè post hoc erit animal, & Petrus immediatè post hoc non erit animal. Quia manet eadem vniuersalitas. Et istę, Petrus nõ immediatè post hoc erit animal, & Petrus non immediatè post hoc non erit animal, sunt subcõtrarię: quia manet eadem particularitas.

Corollariũ ¶Ex quo sequitur has duas, Homo immediatè post hoc erit albus: Homo immediatè post hoc non erit albus, nullam legem participare: Non sunt contrariæ, quia manet eadem particularitas, ex parte de ly homo: nec sunt subcõtrarię, quia manet eadẽ vniuersalitas, ex parte de ly immediatè.

CAP. VI.

De ly incipit, & desinit.

IN hac materia oportet considerare: quòd sicut ad incipiendum duo signantur instãtia, scilicet, primum esse, & vltimum non esse: sic ad desinendum, vltimum esse, & primum non esse. Omne quod incipit esse, vel nũc est, & immediatè ante hoc non fuit: vel nunc non est, & immediãtè post hoc erit. Sic quæ desinit, nũc non est, & immediatè ante hoc fuit: vel nunc est, & immediatè post hoc non erit.

¶Istorum

¶Istorum instantium, quædam applicantur ad res permanẽtes, & alia ad res successiuas. Et sic, ly desinit. Res successiuæ sunt in duplici differentia. Quædam successiuæ quoad esse, & fieri: vt motus, & tempus: quia & esse est successiuum, & fieri: eo quòd partes non possunt esse simul.

¶Res successiuæ quoad fieri, quia fieri est successiuũ, sed possunt habere suas partes simul. Vt calor in aqua, qui successiuè fit, & tamẽ est sine successione: quia suas habet partes simul.

¶Res omnes successiuę, siue quoad fieri solũ, siue quoad esse, & fieri, incipiũt per vltimũ nõ esse: sed res permanentes, incipiunt per primũ sui esse. Vt. Petrus, & alia. Sed quoad desitionẽ, omnes res mundi (nisi momentaneè durẽt) desinunt per primum non esse. Momentaneæ tamen, desinunt per vltimum instans esse. Sicut instans quod nunc est, & non immediatè post hoc erit.

¶Oppositio in istis consideranda est, sicut in propositionibus de inesse, vno hoc considerato: quòd ly incipit, cùm sit vniuersalitas, nõ debet in vtraque contradictoriarum, nec subcontrariarum affirmari: sicut neque in vtraque cõtradictoriarũ, & contrariarum negari: quia sic, eadem maneret particularitas. Quare in hac figura est inuenire omne genus oppositionis.

FIGVRA OPPOSI.

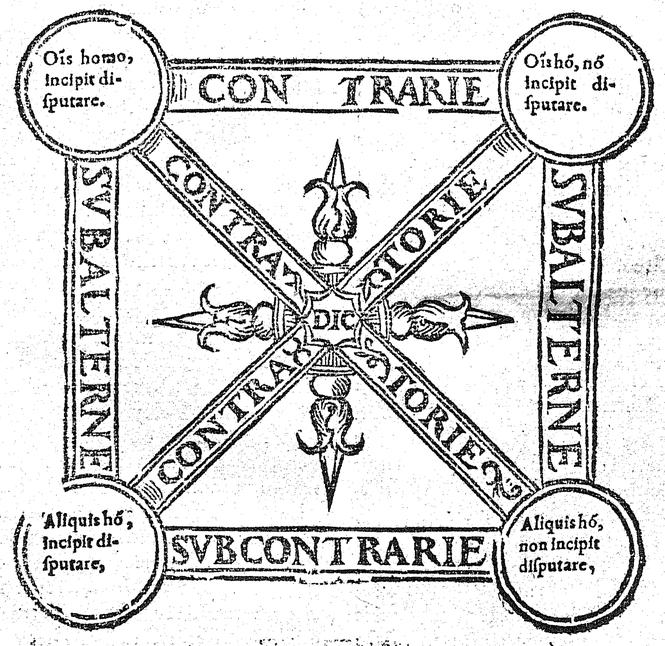

¶Et

Suppositio

¶Et circa supppositiones terminorum dicendum, terminos qui præcedunt ly incipit, secũdùm exigentiam signorum supponere. Termini tamen sequentes, licèt formaliter distribuãtur à negatione inclusa in ly incipit, verũ ęquialenter supponunt mixtim, id est, nõ habent vnicam suppositionem. Ob id non valet ascensus, nec descensus copulatiuus, neque disiunctiuus, vt supra in alijs exponibilibus dictum est: sed debet probari propositio per suas exponẽtes immediatè. Et sic tales termini sequẽtes ly incipit, supponunt immobiliter quantum ad ascensum, vel descensum: imò etiam suppone rẽt immobiliter, quanuis ab alio signo modificarentur: quod est peculiare in istis de incipit, & desinit: vt in hac, Incipit omnis homo viuere, debet immediatè exponi.

Duplex instans.

¶Considerandum erit hîc instãs duplex esse, scilicet, completum, & incompletum. Primum instans completum illud est, in quo res est, & non immediatè ante hoc fuit ipsa, neq; aliquid eius. Vltimum non esse completum est, in quo res non est, neque aliquid eius, sed immediatè post hoc erit ipsa res, & totum esse eius. Vt si nunc nõ esset Ioãnes, sed immediatè post hoc esset totus Ioannes, dicitur vltimum non esse completum eius, & e contra instans incompletum, & vltimum non esse incompletum.

¶Istis notatis, erit considerandum, quod communiter dicitur: quòd rei permanentis nõ est dabile vltimum esse completum. Quod probatur, supposito duæ formæ substantiales nũquam simul, neque aliquando materia sine forma. Cùm forma substantialis incipiat esse per primum esse, vel in illo instanti transmutationis, forma corrumpenda est, vel nõ. Si sic, duę formæ erunt, & quæ generatur, & quæ corrũpitur: quod est omnino impossibile. Vel non est forma corrumpenda, & tunc quęro: vel tũc est generanda, vel nõ. Si nõ, ergo materia sine forma, quod repugnat: si sic, vel forma corrũpenda immediatè ante hoc fuit, vel non, Si sic, ergo desinit esse per primum nõ esse: ergo non per vltimum esse: quia aliàs idem esset, & non esset: si idem esset primum nõ esse, & vltimum esse. Si dicas quòd nõ immediatè ante hoc fuit Tunc sic: forma corrumpenda nõ immediatè ante hoc fuit: & forma generãda nõ fuit: ergo fuit immediatè antè hoc materia sine forma. Ob id probatur nõ dari vltimum esse completum rei permanentis, sed primũ non esse. De quibus latiùs in Physicis speculationibus.

CAP VII.

De ly differt.

Differẽtia.

INter differt, & diuersum, est differẽtia. Nam differẽtia, & alietas semper est inter entia simul existentia, & in aliquo conuenientia. Ob id, Deus est diuersus à creatura, sed non propriè differt.

¶Exponibiles de ly Differt, sumuntur affirmatiuè, vel negatiuè, scilicet, Petrus differt à Ioãne, & Petrus nõ differt à Ioãne. Et affirmàtiua exponitur, Petrus est', & Ioãnes est: & Petrus non est Ioannes. Et negatiua sic: Petrus est, vel Ioannes est: vel Petrus est Ioannes.

Nota.

¶Est notandum, quòd si aliquis terminus resolubilis præcedat ly differt, debet primò resolui antequàm exponatur, ratione de ly differt. Vt in hac, Leo differt ab equo: priùs resolui debet ratiõe de ly Leo: & terminus qui sequitur post ly differt, rectus ab eo, supponit distributiuè: nisi aliunde impediatur.

1. Argu.

¶Est argumẽtum contra modum exponẽdi. Nam si esset verum, sequeretur hanc esse falsam. Essentia Diuina differt à patre: capiendo ly essẽtia, incõpletè. Patet, quia exponeturſic, Essentia Diuina est, & pater est: & essentia Diuina nõ est pater. Ista tertia est falsa. Sed tamẽ ,ppositio illa, essẽia Diuina differt à patre: est vera. Patet, quia sub prædicato supponẽte determinatè, datur vna vera. Nam demonstrato filio, hæc est vera: Essentia Diuina est hoc differens à patre.

Solutio.

¶Ad hoc respõdetur distinguendo. Vel ly differt, capitur syncathegorematicè exponibiliter, & sic est falsa, vt probatum est, ratione tertiæ exponẽtis. Et tunc non est ascendendum sub ly differt. Vel ly differt, capitur cathegorematicè, & nõ exponibiliter: & si substãtiuè, est vera, propter vnam singularem, demonstrãdo filium, vt inter arguendum factum est. Aut capitur ly differẽs, adiectiuè, habẽdo pro substãtiuo essentiam Diuinam, capiendo incompletè: & sic est falsa. Neque tũc est sua singularis illa, vbi in ly differẽs, demõstratur filius: quia cũ sit adiectiuũ de ly essentia, singularis erit, hæc essentia differẽs. Cùm ergo hęc proposita propositio, possit esse vera, & falsa, secũdùm aliũ, & alium sensum, quãdo simpliciter proponitur, debet absq; distinctione negari: quia de rigore capitur exponibiliter ly differt, & syncathegorematicè. Pro futuro Theologo hæc deseruiunt.

CAP.

CAP. VIII.

De comparatiuis.

COmparatiuorum duplex ordo datur: vt in differt diximus. Vt, Homo fortior est Leone, Homo nõ est fortior Leone. Et exponitur prima per tres exponentes copulatiuè, Homo est fortis, & Oìs Leo est fortis, & Nullꝰ Leo est ita fortis sicut hõ. Et negatiua exponetur cõtradictorio modo. Nullꝰ homo est fortis, vel Non oìs Leo est fortis, vel Aliquis Leo est ita fortis sicut hõ.

¶Sed tamen hîc considerandum in exemplo proposito: quia pręcedit comparatiuum ly homo, qui est terminus resolubilis, debet priùs resolui, antequã exponatur, vt diximus in pręcedentibus: nam si immediatè exponeretur, darẽtur exponenes veræ, exponibili existẽte falsa. Dato casu, ꝙ homines aliqui essent in fortitudine varij, secundùm magis & minus, à nõ gradu, vsq; ad quatuor, & eodẽ modo leones: illa est falsa exponibilis: Homo est fortior leone, vt patet ex casu: quia quælibet descendẽs sub ly homo, est falsa: & tamen exponẽtes sunt veræ, scilicet, Homo est fortis, & Quilibet Leo est fortis, & Nullus Leo est ita fortis, sicut homo. Prima, & secunda cõstãt: tertia probatur, quia sua contradictoria est falsa, Leo est ita fortis sicut homo: quia ly homo, tenetur distributiuè, dantur singulares falsæ.

*Notandum quòd hic loquimur de comparatione propriè, nam de impropria, non spectat ad Dialecticũ: sed ad Grãmaticum, vel Rhetoricum: vt quando res in qua fit cõparatio, non participatur ab vtroq; termino: vt mel est dulcius, felle: & nix est albior, coruo.

CAP. IX.

De infinito.

Infinitũ nuncupatur

INfinitum capitur dupliciter, cathegorematicè, & syncathegorematicè. Et primo modo, dupliciter. Vno modo, vt attribuitur magnitudini, & sic valet, tanquam res sine termino. Alio modò vt tribuitur multitudini, & valet: multitudo, cuius consequenter numerando, non reperitur vltima vnitas.

Infinitum syncathegorematicè

¶Syncathegorematicè, dupliciter, vt magnitudini tribuitur, & tunc exponitur dupliciter. Vno modo, non tantum, quin magis. Alio modo, per quantumlibet maius. Et sic, infinitum pondus Petrus potest portare, id est, aliquantum pondus potest portare, & quantunlibet maius. Et est impossibilis: quia si pondus excedat virtutẽ agentis, non poterit esse actio, cùm semper fiat à proportione maioris inæqualitatis. Proportionabiliter exponitur, quando tribuitur multitudini: per non tot quin plures, vel quantunlibet plures. In primo sensu aliqua cõceduntur: nam si syncathegorematicè cõceditur ista: infinita, sunt finita, Quia aliqua sunt finita, & non tot, quin plura. Et concẽditur, Infinitæ partes proportionales sunt in hoc continuo. Item conceditur, Infinitum pondus Petrus potest portare: quia non tantum, quin maius. Et infinitum pondus potest musca portare: quia nõ tãtum, quin maius. Et, Petrus maius potest pondus portare ipsa musca.

Ly omnes collectiuæ.

¶De hoc nil aliud, quã quæ dicta sunt, quãdo de contradictorijs agebamus. Vt, scilicet, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, sit exponenda: Tota collectio Apostolorũ est duodecim.

CAP. X.

De ly Totus.

TOtus, capitur cathegorematicè, & syncathegorematicè. Syncathegorematicè, valet: quelibet pars: & sic, Totus Sortes est minor Sorte: exponitur: Quælibet pars Sortis, est minor Sorte. Capitur cathegorematicè dupliciter. Vno modo pro ente, quod non est pars alterius. Secũdo, pro ente habẽte partes: & existente per se. Et sic conceditur ista, Totũ quod est in mũdò est, in domo mea.

¶Dicunt nonnulli, quòd ly totum, à parte subiecti, sumitur syncathegorematicè. Et à parte prædicati, cathegorematicè. Sed est quæstio de nomine.

CAP. XI.

De ly Æternum.

TY æternum, potest capi cathegorematicè, tanquam nomen, & syncathegorematicè. Syncathegorematicè, reddit propositionem exponibilẽ: vt si iungatur verbo præteriti temporis, tantum valet, sicut ante quodlibet tempus verũ, vel imaginarium: quando verbo futuri, valet: post quodlibet tẽpus verũ, vel imaginarium: vt in ista, Anima æterna erit: scilicet, post quod-

quodlibet tempus.Essentiæ rerũ fuerunt æternæ:id est,in diuina cognitione.

¶Sed tamen qui ista dicunt,non ponunt differentiam essentialem inter æternitatem, & tempus.Nam licèt tempus,à parte anteriori, neq; posteriori haberet principium,neque finẽ, nõ esset æternitas:quia non esset mensura habentium totum suum esse simul: quod est de ratione,& essentia æternitatis:vt asserit Boetius,& S.Tho.1.p.q.10.vbi dicit.Æternũ esse, quod habet totum suum esse simul,&nõ successiuè, sine principio,ac fine durationis,& sic soli Deo potest conuenire.Ob id dato Petrus,vel alius homo esset productus ante quodlibet tempus verum,vel imaginarium nõ diceretur ęternus: quia suum esse nõn haberet simul.Et si cõcederetur quòd fuit ab æterno:caperetur ęternum loco de ly semper.Ob id ly ęternũ,verè sumitur,prout dicit illud quod habet suum esse totum simul,absque successione.

Boetius. S. Thom.

De ratione æternitatis quòd totũ simul.

CAP. XII.
De ly Contingenter.

CONtingenter, capitur generaliter: & valet,vt ly posibiliter , sicut in modalibus dictum est, quòd cui tribuitur posibile, eidem, & contingens.Aliquando sumitur specialiter,& exponitur per duas exponẽtes.Ioannes contingenter currit,per istas:Ioannes posibiliter currit, & Ioannes posibiliter nõ currit. Et in hoc sensu,Arist.ait primo priorum,propositionem de contingenti conuertiin oppositam qualitatẽ. Et ratio est,quia si vna contradictoriarum est contingens:& altera est contingẽs. Nam si Petro conuenit contingenter currere,eidem cõuenit contingẽter non currere.Ob id istę equialent,Petrus contingenter currit,Petrus cõtingẽter nõ currit:nec differunt,nisi quia prima exponens vnius,est secunda alterius, & econtra.

¶Duplex ordo reperitur in propositionibus de contingenter. Primus,vbi ly cõtingenter, &copula affirmatur,& exponitur hęc vt dictũ est.Secundus ordo,vbi vtrunq; negatur: & cõtradictorio modo exponitur. Vt hæc, Petrus nõ contingenter currit: sic exponitur, Petrus impossibiliter currit:vel,Petrus necessariò currit.Et ad veritatẽ propositionis primi ordinis, sufficit sua de inesse sit cõtingens. Et hæc sufficiãt dixisse pro materia exponibilium: nã prolixius ea tractare,non est operępretium.

INCIPIT TRActatus Syllogismorum.
CAP. I.

POST absolutum tractatum exponibilium sequitur syllogismorum,qui est præcipua pars Dialecticę. Et primò definitur propositio.

TEXTVS.

PRopositio,est oratio affirmatiua,vel negatiua:alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo.

¶Terminus est,in quem resoluitur propositio:vt in subiectũ , & prædicatum.

Dici de omni est,quãdo nihil est sumere sub subiecto,de quo non dicatur prædicatũ: Vt Omnis homo disputat.Vbi disputatio prædicatur de homine:& nihil est sumere sub homine,de quo non dicatur disputatio. Dici de omni.

¶Dici de nullo,est,quando nihil est sumere sub subiecto,à quo nõ remoueatur prædicatũ:Vt,Nullus homo disputat:hîc disputatio remouetur ab homine : & nihil est sumere sub homine,à quo nõ remoueatur disputatio Dici de nullo.

¶Syllogismus,est oratio,in qua quibusdã positis,& conceßis,necesse est aliud accidere,præter ea quæ posita sunt,& cõcessa: Vt Omne animal est substantia: Omnis homo est animal:ergo Omnis homo est substantia. Hoc totum,est oratio,in qua quibusdã positis , scilicet , duabus præmißis , necesse est aliud accidere,scilicet,conclusionem. Quid syllogismus.

OPORTET considerare primò ꝙ Arist.in libro Periherm.propositionis,aliam ponit definitionem. Propositio est verum vel falsum significãs.Et tamẽ vnius vna solũ debet esse diffinitio. Obiectio.

Solutio. finitio . Solutio stat in hoc,ꝙ vnius rei vbi duplex cõsideratio,potest esse duplex definitio: & quia propositio , consideratur inquantum enũciat rẽ sicut est,vel aliter quàm est: de quo est cõsideratio in lib.Periherm enias,dat ibi definitionem propositionis,per significare verè vel falsè:& quia propositio , consideratur inquantum syllogismum componit : vt contingit in præsenti tractatu,diffinit: per hoc quòd est alicuius ab aliquo &c . Et hîc tractatur de Syllogismo formali : qui abstrahit à veritate vel falsitate propositionum, & cõclusionis:dũmodo fiat Syllogismus secundum debitũ modum & figuram:quia est validus de forma:etiã si præmissæ,& conclusio, sint falsę . Vt omnis homo est asinus:omnis equus est homo: ergo omnis equus est asinus:in barbara:est syllogismus verus de forma,licèt non de materia:sed licèt abstrahat à veritate,vel falsitate,non ab affirmatione,vel negatione,vt infra dicemus.

¶Oportet considerare secundò, ꝙ dici de omni,& dici de nullo,sunt modi, per quos regulatur syllogismus omnis.Nam per dici de omni, regulantur omnes syllogismi perfecti : quales illi sunt,qui habent omnes præmissas affirmatiuas.Per dici de nullo, regulantur modi negatiui qui aliquam præmissarum habent negatiuam:vt inferiùs dicemus.Et cùm dici de omni sit,ꝙ medium in aliqua præmissarum completè distribuatur:oportet differere quot modis dicatur ly dici de omni:& quid sit medium.

Dici de omni duplex. ¶Dici de omni,est duplex,scilicet,priori sticũ, & posteriori sticũ.Posteriori sticum est,propositio vera in omni tẽpore,& pro quolibet supposito, siue sit vniuersalis,siue non:vt contingit in materia naturali,Homo est animal.Homo est sensibilis.

¶Sed dici de omni priori sticum est , quando propositio est vniuersalis,siue sit vera, siue falsa:cuius subiectũ , cùm sit terminus cõmunis. completè distribuitur:Vt est hæc, Omnis homo est animal,& similiter:Omnis homo est lapis.In præsentiarum solùm mentio fit de dici de omni priori stico. Hic de dici de omni priori stico fit mentio.

¶Medium,est terminus,qui sumitur bis in prę missis:vt in hac,Omnis homo est animal, Omne rationale est homo : ergo Omne rationale est animal:ly homo,est medium : quia in præmissis bis sumitur. Oportet ergo syllogismus sit oratio,in qua quibusdã positis:scilicet, præmissis:vt in exemplo dato:in quo ponit differentiã syllogismi(qui constat ex tribus propositionibus)& enthimematis ꝙ solùm ex duabus:ergo positis,& concessis, necesse est aliud euenire,scilicet,conclusionem: necessitate cõsequentiæ,& nõ consequẽtis.Duplex est enim necessitas:consequentiæ,& consequentis. Cõsequentiæ est, necessitas conditionata: vt si dicamus: Necesse est hominẽ loqui,si disputat: & si currit,moueri:quia tunc denotatur, quòd posito antecedẽti, quòd currat : sequitur in bona consequentia,quòd moueatur. Necessitas consequentię,& cõsequentis

¶Alia est necessitas consequẽtis,quæ est absoluta:vt si dicimus,Deum esse,est necesse.In definitione ergo quãdo dicitur, necesse est aliud accidere,&c.id est, oportet præmissis positis, & concessis,etiam sit verũ quòd aliquid sequitur,non tamen dicit necessarium esse ideo est necessitas consequentiæ,& non consequentis.

TEXTVS.

OMnis syllogismus constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus:quarum prima maior,secunda minor. Ex tribus terminis nõ possent duæ formari propositiones,cũ quælibet oportet habeat duos: nisi vnus bis sumatur.Tunc ille qui bis sumitur:si subijcitur in vna , & prædicatur in alia,constituit primam figuram.Et si prędicatur in vtraque,est secunda figura . Aut subijcitur in vtraque , & est tertia figura.

Terminus qui bis sumitur,vocatur mediũ. Et terminus qui sumitur cum medio in priori propositione, vocatur maior extremitas. Et qui sumitur cum medio,in secũda propositione,vocatur minor extremitas.

¶Ex duabus propositionibus,quæ in antecedenti:prima vocatur maior, & secunda vocatur minor.

Ad syllogismum requiritur modus , & figura.Figura,est ordinatio trium terminorum secundùm debitam subiectionẽ,& prædicationem. Et.Prima figura est, quando medium Figura qd. 1 Figura.

dium subijcitur in vna propositione, & prędicatur in alia. Vt, Omne animal est substãtia, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia.

2.Figura. *¶ Secunda figura est, quando medium prædicatur in vtraque: vt Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.*

3.Figura. *¶ Tertia figura est, quando medium subijcitur in vtraque. vt Omnis homo est substantia, Omnis homo est animal: ergo Quoddã animal est substãtia. Vnde versus. Sub, Prę, prima: secunda Præ, Bis. Tertia, Bis sub.*

¶ Modus, est ordinatio duarum propositionum in debita quantitate, & qualitate.

¶ Debita quantitas est: quòd si vna est particularis, alia sit vniuersalis. Et qualitas debita: quòd si vna sit negatiua, alia sit affirmatiua.

1.Nota. Omnia videntur clara, ob id non indigent declaratione. Solùm circa textum videtur notandum, illos terminos sic nominari, maior extremitas minor, & medium: eo ꝙ in syllogismis perfectis, vt sunt Barbara, & Darij (vt dicemꝰ) oportet sumere pro maiori extremitate terminum, qui sit superior ad medium, & pro minori extremitate, qui sit inferior ad medium: vt in hoc syllogismo, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia. Maior extremitas, scilicet, ly substantia, est superior ad ly animal: & minor extremitas est, ly homo, inferior ad ly animal: quod est medium: licèt hoc non sit requisitum in omnibus syllogismis, vt pòst latiùs dicemꝰ.

2. Nota. ¶ Circa id quod dicitur, primam figuram esse, vbi medium in vna prædicatur, & in alia subijcitur, est notandum, aliquos posuisse quatuor figuras, vbi, scilicet, prima sit, quando medium subijcitur in maiori, & prędicatur in minori: & quarta figura sit, quando prædicatur in maiori, & subijcitur in minori: vt si in syllogismo proposito diceremus sic, Omnis substantia est animal, Omne animal est homo: ergo Omnis homo est substantia. Sed tamen non est necesse quartam apponere figuram, cùm sufficienter in prima intelligatur: quia solùm per transpositionem fit, quòd medium in maiori prædicetur, & in minori subijciatur.* Et in virtute illius regulæ ante prædicamentali, Quando alterum de altero prædicatur quicquid, prædicatur de prædicato prædicatur de subiecto, positis quibusdam limitationibus, de quibus suo loco.

Aliqui ponunt quatuor figuras esse ut Galenus.

Non est ponendi quarta figura.

¶ Et si quis contra illud quod dicitur, syllogismum ex tribus terminis constare, & tribus cathegoricis insurgat, dices hũc esse syllogismũ: Cuiuslibet hominis albi equus currit, Petrus vel Paulus est homo albus: ergo Petri vel Pauli equus currit (In Darij) tamen plures quàm tres sunt termini. Similiter hic syllogismus, Omnis homo est risibilis, & omnis equus est hinnibilis: Petrus est homo, & brunellus est equus: ergo Petrus est risibilis, & brunellus est hinnibilis: hîc nõ sunt tres cathegoricæ, sed sex, & tamẽ vnus est syllogismus, ergo. Dicẽdũ ad hoc, quando dicitur syllogismũ cõstare ex tribus terminis, & ex tribus propositionibus, intelligitur tãquã expartibus essentialibus. Itaque sine illis non potest fieri syllogismus. Sed tamen non sequitur ex hoc, quòd non possit habere plures terminos, & plures propositiones: dummodò sint debitè dispositi termini, & benè ordinatæ propositiones. Et quidem in exemplo posito, virtualiter sunt duo syllogismi.

Argum.

Solutio.

¶ Ponuntur aliquæ regulæ generales ad omnes syllogismos, quas oportet memoriæ mandare.

TEXTVS.

EXpuris particularibus, indefinitis, aut singularibus nihil sequitur. Ob id oportet alteram præmissarum esse vniuersalem. 1.Regula.

¶ Ex puris negatiuis nihil sequitur. Vnde oportet alteram præmissarum esse affirmatiuam. 2.Regula.

Si aliqua præmissarũ fuerit particularis, conclusio erit particularis, & non ecõtra. 3.Regula.

¶ Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, conclusio erit negatiua. 4.Regula.

Mediũ nunquã debet poni in conclusione.

¶ Sicut

Sicut istæ regulæ docent, sic euenit in omnibus modis, & in omni figura, vt infrà declaratur. Nam in omni modo semper aliqua præmissarum est vniuersalis, & semper aliqua præmissarũ est affirmatiua: vel vtraq; : saltim nũquam vtraq; negatiua. Item, nunquam cõclusio est affirmatiua, nisi vtraq; præmissarum fuerit affirmatiua. Ob id dicitur: cõclusio sequitur partem debiliorem. Cùm ergo negatiua sit debilior affirmatiua, altera premissarum existẽte negatiua, ipsa conclusio est negatiua. Et si altera premissarum fuerit particularis, cõclusio non erit vniuersalis, sed particularis.

¶ Ad debitam præmissarum dispositionẽ tam inter se, quàm in ordine ad conclusionem, quatuor conditiones sunt requisitæ.

1.Condi. ¶ Prima cõditio. Medium debet esse totale extremum in altera præmissarũ. Defectu cuius, hę non sunt præmissæ bene dispositæ: Cuiuslibet hominis quilibet equus currit, & cuiuslibet hominis equus quiescit: ergo equus currit & quiescit: nam ly cuiuslibet hominis, quod assumitur pro medio, non est totale extremum in altera præmissarum. Instatur hîc, Cuiuslibet hominis animal est album, hominis animal est nigrum: ergo animal nigrum est album. Casu ꝙ quilibet habeat animal album, & vnus homo habeat etiam nigrum.

2.Cõditio ¶ Secũda est, ꝙ medium sub ratione medij nõ intret conclusionem: de per accidens tamẽ nõ inconuenit: ut si ponatur ad seruãdam amplationem, aut restrictionem: vt hîc, Pater generat, pater est essentia Diuina: ergo essentia Diuina est pater qui generat, ly pater medium, intrat conclusionem: nam si non intraret, & diceres: ergo essentia Diuina generat, antecedens esset verum, consequẽte existente hęretico. Si tamen intraret medium, conclusionem: absq; necessitate, nõ rectè cõcluderetur: vt hîc, Omnis homo disputat, Petrus est homo: ergo Petrus est homo qui disputat: sed oportet concludere solùm: ergo Petrus disputat.

3.Cõditio ¶ Tertia cõditio. Id quod se tenet ex parte medij in maiori: debet se tenere ex parte minoris extremitatis in cõclusione: & quod se tenet ex parte medij in minori: debet applicari maiori extremitati, in conclusione, & debet concludi minor extremitas in eodem casu, quo sumitur medium in maiori, & maior extremitas in eodem casu, quo stat medium in minori: vt Cuiuslibet hominis equus currit: Petrus est homo, ergo Petri equus currit. Omnis homo est animal, brunellus est hominis equus: ergo brunellus est animalis equus.

¶ Quarta conditio. Extremitates debẽt esse totalia extrema, tam in premissis, quàm in cõclusione, nisi id ponatur ad seruãdam logicalem proprietatem, vel aliquid ponatur cũ medio, quod debeat applicari extremitatibus: iuxta prędicta in tertia conditione. Ex quo iste syllogismus non tenet in Baroco: Cuiuslibet hominis equus currit, & risibilis equus nõ currit, ergo risibile non est homo: nam si totalia subiecta sumantur in premissis pro extremitatibus, non sunt totalia extrema in conclusione, & si solę determinationes, nõ sunt totalia extrema in præmissis.* Antecedens est verum & consequẽs falsum. Casu qd̃ quilibet habeat duos equos, & vnus currat, & alius non. 4.Cõditio

CAP. II.

De defectibus Syllogismorum.

Ponuntur defectus, qui solent cõtingere: ob quod syllogismus bonus nõ est. Et quidam vocãtur intrinseci: alij extrinseci.

¶ Intrinseci illi sunt, qui commituntur inter premissas ex parte medij: ob quod præmissæ reduntur inhabiles ad inferendam cõclusionem. *Defectus intrinseci.*

¶ Primus est, quando medium tenetur æquiuocè: quia tunc est virtualiter argumentari in quatuor terminis. Quare iste premissę nõ sunt sufficienter dispositæ. Omnis homo est totus, in quantitate, Petrus est homo: quia ly homo. in prima materialiter: in secunda personaliter. Item sic, Omnis canis est latrabilis, sidus cæleste est canis, &c. Non sequitur, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: asini sunt Episcopi: ergo asini sunt sacerdotes. 1. Defect.

* Et similiter quòd non sit terminus analogus analogia plurium rationũ: nõ valet: Omne sanũ est animal, vrina est sana, ergo vrina est animal. Dixi analogia plurium rationum, quia si est vnius licèt inęqualiter participetur: (vt ens in via S.Tho.) bene valet, Cuilibet enti debetur esse: substãtia est ens: ergo substantiæ debetur esse. Idem concluditur de accidente.

¶ Secundus defectus est, quando mediũ in vna præmissarum accipitur vnicè: in alia nõ vnicè. Ob id hę, Hominis equus nõ est animal, & quilibet equus hominis est hinnibilis, non sunt dispositæ in Bocardo: quia mediũ in maiori pluribus, & in minori vnica. 2. Defect.

¶ Tertius defectus est, quando mediũ in nulla 3. Defect

 præmissa

præmissarum distribuitur cõpletè. Ob id istæ nõ sunt habiles, Homo est risibilis: lapis homo non est: Et ob id istæ etiam non sunt habiles. Vterq; homo disputat: Omne risibile est homo: qa ly homo, in nulla cõpletè distribuitur.

4. Defect. ¶Quartus defectus. Quando medium, vbi non distribuitur, accipitur magis amplè, quàm vbi distribuitur: aut minùs restrictè: ita vt stet supponere pro aliquo, vbi non distribuitur, pro quo non supponit, vbi distribuitur. Quare hæ non sunt dispositæ: Omne animal est homo: Omnis equus posibiliter est animal.

5. Defect. ¶Quintus est, quando medium in præmissa affirmatiua accipitur magis amplè, quàm in negatiua. Quare istæ: Omnis homo posibiliter currit: Nullum animal currit non sunt dispositæ in Camestres: quia non sequitur: ergo nullum animal est homo.

¶Sextus defectus est, quando nulla præmissarum est affirmatiua: qui a (vt dictum est) ex puris negatiuis nihil sequitur: Quare necessarium est, non solùm quòd non sint ambę formaliter negatiuæ, sed quòd neq; virtualiter. Ratio huius est, vt adducit S. Thom. opus. 47. Quia conclusio affirmatiua non infertur nisi propter cõuenientiam extremitatum in vno tertio: ob id ambæ opportet sint affirmatiuæ, quãdo cõclusio est etiam affirmatiua. Conclusio negatiua non infertur, nisi quia altera extremitatum disconuenit alicui tertio, cui altera conuenit. Et ob id altera præmissarum oportet sit affirmatiua. Sic est verum, quòd si conclusio est affirmatiua, vtraque præmissarum erit affirmatiua: & si cõclusio fuerit negatiua, necessariò altera præmissarum erit negatiua.

S. Thom.

* Etiam est alius defectus, si præmissæ sint hypotheticę, & conclu. cathegorica: ob id non sequitur, omne animal si est rudibile est asinus: omnis homo est animal si est rudibile: ergo omnis homo est asinus: in Barbara.

¶Est etiã defectus, quando mediũ vel pars medij, ponitur in cõclusione: ob id nõ sequitur in Baroco: omnis homo differt ab asino: brunellus nõ differt ab asino: ergo brunellus nõ differt ab homine. Quia differt est pars medij, & deberet cõcludi, ergo brunellus nõ est homo.

CAP. III.

De defectibus extrinsecis syllogismorum.

Defectus extrinseci sunt, qui cõmittũtur in modo subsumendi inter præmissas, & ex parte medij.

¶Primus est: quando aliqua extremitatũ tenetur æquiuocè. Ob id non sequitur. Nullum rationale est nomẽ, homo est rationalis: ergo homo nõ est nomen. Nam ly homo, minor extremitas, sumitur in minori personaliter: & in cõclusione materialiter. 1. Defect.

¶Secundus defectus. Quando aliqua extremitatum in præmissis accipitur vnica, & in conclusione pluribus, aut econtra. Ob id non sequitur, Omne hinnibile est animal, hominis equus non est animal: ergo aliquis hominis equus non est hinnibilis. Sumitur enim in minori pluribus, & in conclusione vnicè. Quia determinatur illo signo, aliquis, &c. Vt nos diximus suprà. 2. Defect.

¶Tertius. Quando arguitur à non distributo ad distributum. Ob id non sequitur, Omnis homo est animal, Equus nõ est homo: ergo Equus non est animal: ex parte de ly animal, est argumentum à non distributo ad distributum. 3. Defect.

¶Quartus committitur. Quando argumẽtum est à cõfusa ad determinatã: Omnis homo est animal: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est. b. animal. 4. Defect.

¶Quintus defectus. Quando arguitur à nõ amplo ad amplum, cum distributione ampli, siue affirmatiuè, siue negatiuè. Ob id non sequitur. Omnis homo posibiliter est risibilis: Omne animal est homo: ergo Omne animal posibiliter est risibile. Itẽ nõ valet, Omnis homo posibiliter est risibilis, Nullum animal est risibile: ergo Nullũ animal posibiliter est homo. Ibi ex parte minoris extremitatis, scilicet, de ly animal, arguitur à non amplo ad amplum. 5. Defect.

¶Sextus defectus est, arguẽdo ab amplo ad nõ amplum affirmatiuè, siue sit cũ distributione, vel sine ea. Non sequitur, Omnis homo disputat, Omne album omnis homo est, vel fuit: ergo Omne album disputat: casu quòd nullus sit albus modò, & fuerit olim. 6. Defect.

* Potest etiam defectus poni: quando est permixtio extremitatum in parte vel in toto: nõ sequitur in Barbara: Omne secũdum, immediatè sequitur primum: Omne tertium, immediatè sequitur secundum: ergo omne tertium immediatè sequitur primum: quoniam maior extremitas, quæ est hoc immediatè sequitur primum, replicatur secundum partem in minori, sed minor sic formetur: omne tertium est secundum.

CAP. IIII.

De modis primæ figuræ.

TEX-

TEXTVS.

Prima figura habet nouẽ modos: quatuor cõcludũt directè, & reliqui indirectè. Cõcludere directè est, maiorẽ extremitatẽ prędicari de minori in conclusione. Indirectè concludere, est minorem extremitatẽ prædicari de maiori in conclusione.

Cõcludere directè.

¶*Prima regula. Maiori existenti particulari, nihil sequitur.*

1. Regula.

¶*Secunda, Minori existente negatiua, nihil sequitur.*

2. Regula.

¶*Barbara, primus modus, constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersaliter affirmatiuam directè cõcludentibus. Vt, Omne animal est substãtia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia.*

Barbara primus.

¶*Celarẽt, secũdus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam directè concludentibus. Vt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.*

Celarent, secundus.

¶*Darij, tertius modus, cõstat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularẽ affirmatiuam directè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Quidam homo est animal: ergo Quidam homo est substantia.*

Darij tertius.

¶*Ferio, est quartus modus, constans ex vniuersali negatiua maiori, & particulari affirmatiua minori directè cõcludentibus particularem negatiuam. Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Quidam homo non est lapis.*

Ferio, quartus.

¶*Baraliptõ, quintus modus, cõstat ex maiori & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam indirectè cõcludẽtibus. Vt Omne animal est substãtia: Omnis homo est animal ergo Aliqua substãtia est homo. Et redũtur ad primum modum, scilicet, ad Barbara, per cõuersionem cõclusionis per accidens.*

Baralipton, quintus.

* Sed nota, quòd hoc potest habere duplicem sensum: vnum, quòd conclusio de Baralipton conuertatur per accidens in vniuersalem affirmatiuã: & hic sensus est falsus: quia propositio particularis affirmatiua nõ cõuertitur nisi per simplicẽ cõuersionem, in particularem affirmatiuam. Secũdus sensus est, quòd conclusio de Baraliptõ, conuertat vniuersalem affirmatiuam per accidens: & hic sensus est verus: nam vniuersalis affirmatiua, per accidens conuertitur, in particularem affirmatiuam: vt, Aliqua substãtia est homo: ex ista, Omnis homo est substantia, & ita vniuersalis, est conuersa, & particularis est cõuertẽs: est ergo sensus, quòd Baralipton, reducitur ad Barbara, per cõuersionem conclusionis actiuam, per accidens: & non passiuam: quia si non conuertatur in vniuersalem affirmatiuam: conuertit tamen vniuersalẽ affirmatiuam, per accidens. Hic est sensus Boetij in libro suo de Syllogismo cathegorico: vbi agens de quinto modo primæ figurę Baraliptõ, inquit: quintus modus ex duabus vniuersalibus affirmatiõibus est, particularem colliges hoc modo, si. a. fuerit in omni. b. & b. fuerit in omni. c. posset cõcludi, quòd. a. esset in omni. c. sed quoniam ista vniuersalis propositio, vt dictum est, particulariter, in particularẽ conuertitur, prætermisso eo quòd. a. terminus de omni. c, termino prædicatur: conclusio esse dicitur, quòd. c. terminus de quodam. a. termino prædicatur: quòd hoc exemplo monstrandum est. Si enim sint propositiones, sic: Omne iustum bonum est: Omnis virtus iustũ est: posset etiam cõcludi: quòd Omnis virtus bonum est: sed quoniã ista propositio, sibi particulariter conuertitur, id est conuertitur in particularem, fit: vt quoddam bonum sit virtus. Et sic cõclusio particularis syllogismi, colligitur ex duabus vniuersalibus affirmatiuis. Hæc Boetius. Ex quibus cõstat, quod particularis affirmatiua, quæ est cõclusio, de Baralipton. Non est cõuersa in vniuersalem affirmatiuam, vt reducatur ad Barbara: sed quoniam est conuertens vniuersalem affirmatiuam. Vnde potest concludi

Nota.

cludi vniuersalis affirmatiua, quæ est cõuersa: & tũc Syllogismus est in Barbara: & potest cõcludi particularis affirmatiua, quæ est conuertens, vniuersalem affirmatiuam: & argumentũ est in Baralipton.

Celantes sextus. ¶ *Celantes, sextus modus, cõstat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalẽ negatiuã indirectè cõcludentibus. Vt, nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Et reducitur ad secundum modũ primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter, id est ad Celarent.*

Dabitis. 7. ¶ *Dabitis, cõstat ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua, cõcludẽtibus indirectè particularẽ affirmatiuam. Omne animal est substãtia: Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo. Reducitur ad tertiũ modũ primæ figuræ: cõclusione conuersa simpliciter: id est ad Darij.*

Fapesmo. 8 ¶ *Fapesmo, cõstat ex vniuersali maiori affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, cõcludẽtibus indirectè particularem negatiuã. Vt, Omne animal est substantia: Nullus lapis est animal: ergo Aliqua substãtia non est lapis. Et reducitur ad modũ quartũ primæ figuræ, maiori cõuersa per accidens, & minori simpliciter, & per trãspositionẽ præmissarum, id est ad Ferio.*

Frisesomorũ. 9. ¶ *Frisesomorũ, nonus modus, cõstat ex maiori affirmatiua particulari, & minori vniuersali negatiua, concludentibus particularem negatiuam indirectè. Aliquod animal est substantia: Nullus lapis est animal: ergo Aliqua substãtia nõ est lapis. Et iste reducitur ad quartũ modũ, maiori & minori conuersis simpliciter, & per transpositionẽ præmissarum. i. ad Ferio.*

*Nota quòd prima figura perfectior est secunda & tertia, saltim quo ad quatuor modos perfectos, Primò, quia in ea concluduntur, omnia propositionũ genera: vniuersalis affirmatiua, in primo modo: vniuersalis negatiua, in secundo: particularis affirmatiua in tertio: & particularis negatiua in quarto. Secũdò est perfectior, quia medium verè mediat inter extremitates, & iungit eas: non sic in alijs figuris. Quia in secunda, in vtraque præmissarum prædicatur, & in tertia in vtraq; subijcitur. Tertiò est perfectior: quia quatuor primi, non reducuntur ad alios modos: & omnes alij reducuntur ad illos quatuor: ideo prima figura quia perfectior, meritò in primo loco ponitur.

9. Modi in prima figura.

ISTI omnes nouem modi ponuntur in prima figura: in qua mediũ subijcitur in vna præmissarum, & prædicatur in alia. Et ex istis nouem, quatuor concludunt directè, scilicet, maiorem extremitatẽ de minori. Barbara, Celarẽt, Darij, Ferio. Et alij quinque concludunt indirectè, scilicet, minorem extremitatem de maiori: & reducũtur ad quatuor primos perfectos per conuersionem, qui quinque sunt Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorũ. Et ista reductio signatur per literas cõsonantes appositas vocalibus, vt infrà dicemus.

Quatuor directè, quinque indirectè concludunt

*Et notabis quatuor primos ab Aristot. positos in primo Priorũ, quibus Boetius in libr. de Syllogismo cathegorico ex autoritate Theophrasti & Eudemi & assensu Porphyrij addit quinque modos concludentes indirectè: &c. Sed considerandum quòd quidquid dicat Boetius, Arist. in primo Priorum de modis indirectè concludentibus in prima figura fecit mentionem, vt de Fapesmo, & Frisesomorum: quia dicit ibi concludi minorẽ extremitatem de maiori: & per conuersionem reducendos, vt infra dicemus. Ob id virtute, Aristot. posuit modos etiam indirectè cõcludentes, licèt solùm duos expressè posuit: ex quibus Theophrastus est motus ad ponendum alios.

CAP. V.

De secunda figura, & de modis eius. 4.

SEquitur de secunda figura, cuius tales dantur regulæ.

1. Regula. ¶ *In secunda figura ex puris affirmatiuis nil sequitur.*

Quia

*Quia ex veris sequeretur falsum: vt Omnis homo est animal, Omnis asinus est animal, ergo Omnis asinus est homo.

2. Regula. *Et in secunda figura semper concluditur negatiuè.*

*Quia existẽte altera præmissarum negatiua, necessariò conclusio etiam erit.

3. Regula. ¶ *In secunda figura, maiori existenti particulari nil sequitur. Cuius figuræ quatuor sunt modi.*

*Aliàs ex veris cõcluderetur falsum, vt homo est albus: nullus Ethiops est albus: ergo nullus Ethiops est homo.

Cesare. 1. ¶ *Cesare, primus modus secundæ figuræ, cõstat ex vniuersali negatiua maiori & minori vniuersali affirmatiua: directè concludẽtibus vniuersalem negatiuã. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. Reducitur ad modũ secundũ primæ figuræ, ad Celarent: maiori conuersa simpliciter.*

2. Camest. ¶ *Camestres, secũdus secundę figuræ cõstat ex vniuersali affirmatiua maiori, & minori vniuersali negatiua, directè cõcludẽtibus vniuersalem negatiuã. Reducitur ad Celarent per transpositionem præmissarũ, & cõuersionem minoris simpliciter, & similiter cõclusionis. Omnis homo est animal: Nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo.*

Festino. 3. ¶ *Festino, tertius modus, secũdæ figuræ, cõstat ex vniuersali maiori negatiua, & minori particulari affirmatiua, cõcludentibus directè particularem negatiuã. Nullus lapis est animal: Quidam homo est animal: ergo Quidam homo non est lapis. Reducitur ad quartum modum, Ferio, maiori conuersa simpliciter.*

Baroco. 4. ¶ *Baroco, est quartus modus, secũdæ figurę: cõstat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, cõcludentibus particularẽ negatiuã directè. Vt, Omnis homo est animal: Aliquis lapis nõ est animal: ergo, Aliquis lapis nõ est homo. Et reducitur ad primum modũ primæ figuræ, ad Barbara, per reductionem ad impossibile.*

Reducere p impossibile quid. ¶ *Reducere per impossibile est, ex opposito cõclusionis cũ altera præmissarũ inferre oppositum alterius præmissæ. Sumatur oppositum conclusionis, Omnis lapis est homo: cum hac maiori, Omnis homo est animal: & arguetur sic, Omnis homo est animal: & Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: quæ cõclusio est cõtradictoria minoris.*

*Hic aduerte, quòd sicut prima figura perfectior secunda, & tertia, secunda, etiam est tertia perfectior: primò quia in secunda concluditur vniuersalis negatiua, & particularis negatiua: in tertia autem solùm particularis affirmatiua, & negatiua: ergo facit minùs scire, quàm secũda: etiam est perfectior: quia in secũda, mediũ prędicatur: in tertia subijcitur. Sed nobilius est prædicari, quia habet naturã formæ, quàm subijci, quod habet naturam materiæ..

CAP. VI.

De tertia figura, & de modis eius. 6.

DE tertia figura tales dantur regulæ, scilicet, quòd minori existẽte negatiua, nil sequitur. 1. Regula.

Aliàs ex veris sequeretur falsum: vt hic, Omnis homo est animal: Nullus homo est asinus: ergo Asinus non est animal.

Item, conclusio debet esse particularis. 2. Regula.

*Aliter ex veris sequeretur falsum, vt hic, Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Omnis substantia est animal. Esset enim inutilis modus arguendi: oportet ergo in tertia figura, sit conclu. particularis: siue affirmatiua, siue negatiua.

Et habet sex modos.

¶ *Darapti, primus modus tertię figuræ, cõ-* Darapti. 1

stat ex maiori, & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularē affirmatiuā directè concludētibus. Omnis homo est substantia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia. Et reducitur ad tertiū modum primæ figuræ, ad Darij, minori conuersa per accidens.

Felapton. 2 ¶ *Felapton, secūdus modus tertię figuræ, cōstat ex vniuersali negatiua, maiori: & minori vniuersali affirmatiua, directè cōcludētibus particularē negatiuā. Vt, Nullꝰ homo est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minori conuersa per accidens, id est ad Ferio.*

Disamis. 3. ¶ *Disamis, est tertius modus tertię figurę, cōstat ex maiori, particulari affirmatiua, & minori, vniuersali affirmatiua, cōcludētibꝰ directè particularem affirmatiuā. Aliquis homo est animal: Omnis homo est substātia: ergo Aliqua substātia est animal. Reducitur ad tertiū modum primæ figuræ, cōuersa maiori simpliciter, & trāspositis præmissis, id est ad Darij.*

Datisi. 4. ¶ *Datisi, quartus modus in tertia figura, cōstat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, directè cōcludētibus particularē affirmatiuā. Omnis homo est animal: Aliquis homo est substātia: ergo Aliqua substantia est animal. Reducitur ad tertium modum primæ figuræ, cōuersa minori simpliciter, id est ad Darij.*

Bocardo. 5 ¶ *Bocardo, quintus modus, cōstat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, directè cōcludentibus particularē negatiuam: Aliquis homo non est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Et reducitur ad primū modum primę figuræ, per impossibile. Sumatur oppositum contradictorium cōclusionis: Omne animal est lapis, cum minori, Omnis homo est animal: & infertur oppositum maioris: scilicet, Omnis homo est lapis: Sic reducetur ad Barbara.*

¶ *Ferisō, sextus modus tertię figurę, cōstat ex minori vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua minori, inferentibus directè conclusionem negatiuam particularem. Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal nō est lapis. Reducitur ad quartum modum primę figurę, minore conuersa simpliciter: id est ad Ferio.* Ferison. 6.

¶ *Syllogismorū cōcludētiū particularē negatiuam indirecte: tales dantur regulæ.*

¶ *Nullus syllogismus cōcludēs particularē negatiuā indirectè, potest eam cōcludere directè: nec cōcludens eam directè, potest cōcludere indirectè. Quod debet intelligi, si solū concludant particularem negatiuam.* 1. Regula.

¶ *Prima figura concludit omnia genera propositionum, scilicet, vniuersalem, particularem, affirmatiuam, & negatiuam.* 2. Regula.

¶ *Secunda figura concludit particularem negatiuam, & vniuersalem negatiuam.* 3. Regula.

¶ *Tertia figura, concludit particularē affirmatiuā, & negatiuam. Versus sunt, Barbaro, Celarent, Darij, Ferio, Baraliptō, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum. In prima. Cesare, Camestres, Festino, Baroco. In secunda. Darapti, Felaptō, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. In tertia. Sūt decē & nouem dictiones: decē & nouem modis deseruientes.* 4. Regula.

¶ *Sciendū, quòd per has vocales. a. e. i. o. intelliguntur quatuor genera propositionum. Per vocalē. a. intelligitur vniuersalis affirmati-* Quid per uocales in modis.

lum animal est lapis. Tunc istæ duæ, Nullum animal est lapis, & Omnis homo est animal, sunt præmissæ de Celarent, quæ sequutæ sunt ex illis de Cesare: sed ad illas de Celarent sequitur conclusio, Nullus homo est lapis: ergo etiā sequetur ad præmissas de Cesare, eadem conclusio: Nullus homo est lapis. Et sic iste syllogismus de Cesare, conuersus est ad perfectū de Celarent: quia quicquid sequitur ad cōsequēs bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedēs. Et isto modo probabitur in omnibus alijs modis. Nam per bonam consequentiam cōuertēdo, vel præmissas transponendo, præmissæ modi imperfecti, inferunt præmissas modi perfecti. Et tunc cùm ex præmissis modi perfecti sequatur conclusio directè: sic etiam eadem debet sequi ex præmissis modi imperfecti: cùm quicquid sequatur ad consequens bonæ consequētiæ, sequatur ad eius antecedens.

¶ Sic similiter in reductione de Baroco, & Bocardo ad Barbara per impossibile, fit in virtute illius maximæ in Dialectica: In omni bona cōsequentia oppositum consequentis infert oppositū antecedētis: vt Homo currit: ergo Homo mouetur: sed Nullus homo mouetur: ergo Nullus homo currit. Cùm ergo reducitur Baroco ad Barbara, sumitur maior prout iacet, & pro minori sumitur oppositum conclusionis de Baroco, & infertur oppositum minoris in Barbara: Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo Aliquis lapis non est homo: fit sic, Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: in Barbara. Si ergo quis negaret consequentiā de Baroco: sequeretur ergo, quòd antecedens esset verū, & consequens falsum: tunc formo istam consequentiā: Omnis homo est sensibilis: Aliqua substantia non est sensibilis: ergo Aliqua substantia non est homo. Hic tenet in Baroco. Si quis neget, tūc sequitur antecedēs verum, & cōsequens falsum. Ergo ista est vera, Aliqua substantia non est sensibilis, & hæc est falsa, Aliqua substantia non est homo. Tūc capio cōtradictoriā: Omnis substātia est homo: & facio argumentū, Omnis homo est sensibilis: & Omnis substātia est homo: ergo Omnis substātia est sensibilis: in Barbara. Iste syllogismus tenet in Barbara, sed consequens est falsum: ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori: & minor est contradictoria cōclusionis de Baroco, quam dixisti falsam: ergo duæ cōtradictoriæ sunt simul falsę: sed hoc nō potest esse, ergo syllogismus in Baroco erat bonus, & reducitur ad Barbara per impossibile. Tamē Bocardo reducitur per hoc, quòd sumitur pro maiori oppositum conclusionis, & pro minori ipsa, vt iacet, & infertur oppositū maioris, vt suprà diximus. Quod istis versibus declaratur.

Modus reducendi per impossibile.

Seruat maiorē, variatq; secunda minorem.
Tertia maiorē variat, seruatque minorem.

Sicut ergo isti duo modi sic reducti sunt: possunt, & omnes alij modi in omni figura: & reducuntur ad illos quatuor perfectos, licèt non eadem consideratione: sicut diximus de alijs.

¶ Pro quo ponuntur quędā voces, & pro quinque modis primæ figuræ hæc dictio, Nescieba tis, ponitur. Vbi sunt quinque syllabæ, deseruientes quinq; modis. Prima deseruit pro primo modo imperfecto Baraliptō, & quia ly. e. denotat vniuersalem negatiuam, significat, ꝙ debet ad Celarēt reduci: quia ibi inuenitur cōclusio negatiua vniuersalis. Secūda syllaba est. ci. deseruit secundo modo imperfecto. s. Celāntes. Et quia. i. denotat particularem affirmatiuam, & in nullo quatuor, conclusio est particularis affirmatiua, nisi in Darij, denotatur, quòd Celantes debet reduci ad Darij per impossibile. Et quia tertia syllaba est. e. denotat conclusionem vniuersalem negatiuā, deseruit tertio modo imperfectorū, scilicet, Dabitis, debet reduci ad Celarēt, quarta syllaba est. ba. deseruit quarto modo, scilicet, Fapesmo. Et quia. a. est vniuersalis affirmatiua, & solùm concluditur in Barbara, denotat Fapesmo debere reduci ad Barbara. Quinta syllaba est. is. & deseruit quinto modo. Frisesomorum. Et quia. i. dicit particularem affirmatiuam, quæ solùm cōcluditur in Darij: est signum, quòd Frisesō. debet reduci ad Darij per impossibile.

Pro. 5. primæ figurę Nescieba.s Baraliptō Celantes. Dabitis. Fapesmo. Frisesō.

¶ Pro modis secundæ figuræ ponitur dictio Odiebā, vbi sunt quatuor syllabæ, quia solùm quatuor modi in secunda figura. Prima. o. denotat conclusionem negatiuam particularē, & deseruit pro primo secūdæ. s. Cesare. Et quia particularis negatiua solùm in Ferio infertur: hinc est, quòd Cesare, ad Ferio reducitur ꝑ impossibile. Secunda syllaba est. i. deseruit secundo modo secundę figurę. s. Camestres. Et quia. i. particularē affirmatiuam denotat, & nō concluditur nisi in Darij: debet reduci ad Darij. Tertia syllaba est. e. deseruit tertio modo. s. Festino. Et quia denotat vniuersalem negatiuā, & solùm concluditur in Celarent, debet reduci ad Celarent. Quarta syllaba est. a. significat vniuersalem affirmatiuam, & deseruit Baroco. Et quia vniuersalis affirmatiua solū in Barbara concluditur, debet reduci ad Barbara.

Pro secunda figura. Odiebam. Cesare. Camestres Festino. Baroco.

¶ Pro tertia figura, quæ habet sex modos, po

Pro tertia figura, Letare Romanis. nuntur istæ duæ dictiones, scilicet, Letare Romanis. Et quia in prima est. e. deseruit primo modo tertię, scilicet, Darapti. Et quia. e. vniuersalem negatiuã, debet ad Celarent reduci: vbi cõclusio est talis. Secũda syllaba. a. secũdo modo, scilicet, Felapton, & quia. a. dicit vniuersalẽ affirmatiuã, & hæc solùm concluditur in Barbara, ad Barbara debet reduci. Sequitur tertia. e. quæ deseruit Disamis, qui ad Celarẽt. Et Datisi, ad Ferio. Bocardo ad Barbara, & Ferison, ad Darij.

Darapti. Felapton.

Disamis. Datisi. Bocardo. Ferison.

¶ Supposito ergo, quòd in reductione in secũda figura seruatur maior, & minor variatur: vt in Baroco: & in tertia maior variatur, & seruatur minor, vt in Bocardo, fit reductio Cesare ad Celarẽt, Nullus lapis est animal: & Oĩs homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Cõclusio est vniuersalis, eius contradictoria erit particularis: & debet esse minor in syllogismo perfecto, & maior: secũda est vniuersalis negatiua. Istæ duæ præmissæ dispositæ sunt in Ferio: ergo Cesare reducetur ad Ferio, Nullus lapis est animal: Aliquis homo est lapis: ergo Aliquis homo non est animal. Ista est bona consequentia in Ferio: ergo prima in Cesare erat bona, cùm hîc solũ facta est argumentatio ex opposito cõsequentis ad oppositũ antecedentis.

Cesare ad Ferio.

¶ Si vis reducere in tertia figura Darapti, fiet, Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Aliqua substãtia est animal. Fiet reductio sumendo pro maiori oppositum cõclusionis, scilicet, Nulla substantia est animal: & pro minori ipsam minorem de Darapti, Omnis homo est substantia. Istæ duę sic dispositę, solùm in Celarent inueniuntur: ergo, Darapti per impossibile reducetur ad Cesare, inferendo ex opposito conclusionis cum minori, oppositum maioris: Nulla substantia est animal, Omnis homo est substantia: ergo Nullus homo est animal: cùm ista sit bona consequẽtia, ergo illa quæ erat in Darapti.

Darapti ad Celarent.

¶ Sit exemplũ in prima figura, in Baralipton. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo aliqua substãtia est homo. Capio maiorem contradictorium conclusionis: & minorem vt iacet, Nulla substantia est homo: & Omnis homo est animal: ergo Nullum animal est substantia: quod erat contradictorium maioris. Sufficit enim in reducendo ad impossibile inferre contrarium, vel contradictorium antecedentis. Hic ergo syllogismus de Baraliptõ, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo: reducitur ad Celarent, sumendo maiorem, & contradictorium conclusionis. Nulla substãtia est homo: & omnis homo est animal: ergo nullum animal est substantia: quod est contrarium maioris de Baralipton. Sic potest in alijs modis dari exemplum, sumendo pro maiori contradictorium, sicut in tertia figura fit, reducendo Bocardo: vt hîc contingit: nunc inferendo contradictoriã, sicut in alijs modis: nũc contrariam sicut in exemplo posito.

Exemplũ in prima figura.

¶ Vel si vis Baralipton reducere ad Celarent alio modo, fiet assumendo contradictoriũ conclusionis pro maiori, & pro minori maiorem in Baralipton: & inferas contrarium minoris, non immediatè, sed infertur vna, ex qua immediatè infertur contrarium ipsius minoris. Vere gratia. Iste syllogismus in Baralipton, Omne animal est substantia: & Omnis homo est animal: ergo quædam substantia est homo, reducitur sic. Nulla substantia est homo: & Omne animal est substãtia: ergo Nullum animal: est homo. Quæ non est immediatè contraria minoris de Baraliptõ, scilicet, huius, Omnis homo est animal. Sed tamen quia ista: Nullũ animal est homo, immediatè infert istam per conuersionem simplicẽ: Nullus homo est animal quæ est contraria minoris de Baralipton, scilicet, Omnis homo est animal, sequitur Baralipton reduci ad Celarent per impossibile.

¶ Celantes modus secundus imperfectus reducitur ad Darij, non eodem modo, sicut in Baralipton dictum est: sed sumendo pro maiori minorem de Celantes, & pro minori contradictorium conclusionis, & inferendo oppositũ maioris: non quidem immediatè, sed inferẽdo mediatè propositionem, ad quam per bonam cõsequentiam inferatur contradictoria maioris de Celantes. Exempli gratia. In Celantes, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Reducitur ad Darij sic, Omnis homo est animal: Aliquis lapis est homo: ergo Quidã lapis est animal: ex qua sequitur, conuersione simplici, Quoddam animal est lapis. Sic etiam poteris Dabitis ad Celarẽt. Et Fapesmo, ad Barbara. Et Frisesomorũ ad Darij, vt dictum est. Ex quibus euadit exploratum, quomodo non solùm Baroco, & Bocardo, reducuntur ad Barbara, modum perfectum: sed etiam omnes alij modi reduci possunt: quia in virtute illius regulę, seu principij, in omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis. Hæc ad ingenia exercenda sint posita & si non admodum necessaria videantur.

CAP.

A. Vniuersalẽ affirm. E, Negatiuam. I. Particularẽ affirma. O, Negatiuam.

matiua, & per. e. vniuersalis negatiua, & per. i. particularis affirmatiua, & per. o. particularis negatiua. Et in qualibet dictione sunt tres syllabæ ad minus. Per primã illarũ syllabarũ intelligitur maior propositio: per secũdã minor: & per tertiã, cõclusio. Verbi gratia. Prima dictio, scilicet, Barbara, habet tres syllabas, in quarũ qualibet ponitur a. & per. a. ter positũ, significatur, quod primus modus primæ figuræ constat ex dabus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuam concludẽtibus. Et sic intelligitur de alijs dictionibus, secundùm vocales ibi positas.

¶ Sciẽdũ, quòd quatuor dictiones à principio positæ incipiunt ab istis quatuor cõsonantibus. b. c. d. f. sicut omnes aliæ dictiones sequentes. Et per hoc intelligitur, quòd omnes modi, qui incipiũt per dictionem inchoatam per. b. debent reduci ad primum modum primę figurę. Et omnes qui per. c. ad secũdũ: & qui per. d. ad tertiũ: et qui per. f. ad quartũ.

¶ Itẽ. Vbicunq; ponitur. s. in illa dictione significatur, quòd propositio intellecta per vocalem immediatè præcedentem debet cõuerti simpliciter. Et intellecta per vocalem immediatè præcedẽtem literam. p. debet cõuerti per accidens. Et vbicũq; ponitur. m. ibi debet fieri transpositio præmissarum.

Transpositio præmissarum.

¶ Est trãspositio in præmissis. facere de maiori minorẽ, & de minori maiorem. Et vbicunque ponitur. c. significatur, quòd modus intellectus per illã dictionẽ, in qua ponitur, debet reduci per impossibile. Vnde versus.

¶ Simpliciter verti vult. s. p. verò per accim. vult trãsponi. c. per impossibile duci. Seruat maiorẽ, variatq; secũda minorẽ. Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.

* Hic aduertendum Aristot. (contra illos qui Syllogismum vbi conclusio particularis præferebant) probare contrarium, scilicet, quòd vbi conclusio vniuersalis, ibi erit perfectior syllogizatio: quia magis facit scire. Secundò quia vniuersalis, est de magis ente, quã particularis: qa vniuersale, magis est: quia incorruptibile, & abstrahit ab hic, & nunc: vt in prædicabilibus erit notum. Et tertia ratio fundatur, quia vniuersale, magis præseruat intellectũ ab errore. Sed quia hæc latiùs in libris Posteriorum, pro nunc sufficiant: vt ex istis etiam intelligatur, præeminẽtia primæ figuræ in ordine ad alias: & modorum, vbi vniuersale concluditur, in cõparatione, ad modum vbi particulare.

Omnia videtur clara in textu. Solũ oportet considerare illum modum reducendi per impossibile in Baroco, & in Bocardo. Et oportet notare, quod quidã est syllogismus circularis: alius est syllogismus conuersiuus: alius per impossibile: alius expositorius.

Quid circularis syllogismus.

¶ Circularis syllogismus, est syllogismus ex cõclusione propositi syllogismi cum conuertẽte alterius præmissæ, inferẽs alteram præmissam. Vt si proposito hoc syllogismo, Omne risibile est substantia: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est substantia: arguas sic, Omnis homo est substantia: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est substantia: quia cõstat minor ex terminis cõuertibilibus in primo syllogismo, potuit talis syllogismus circularis formari. Et dicitur circularis: quia cùm fit ab. a. ad b. rursus fit. a. b. ad. a. vt in exemplo posito. de quo in libris Posteriorum.

Syllogismus cõuersiuus.

¶ Syllogismus conuersiuus est, quando ex contrario, vel contradictorio cõclusionis propositi syllogismi, cum altera præmissarum infertur contrarium, aut contradictorium alterius præmissæ: vt Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substãtia: est formalis in Barbara, vt cõstat. Et hîc erit formalis: Omne animal est substantia: Nullus homo est substãtia: ergo Nullus homo est animal: in secunda figura, in Camestres. Et similiter hîc. Omne animal est substãtia: Aliquis homo non est substantia: ergo Aliquis homo nõ est animal: in Baroco, in secunda figura. Etiam hoc conuenit cuilibet modo cuiuslibet figurę, in virtute illius regulæ, In omni bona cõsequẽtia, ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis.

CAP. VII.

De reductione per impossibile.

Syllogismus per impossibile.

SYllogismus per impossibile, est qui cõstat ex cõtradictorio propositionis à respondente negatæ, cum vna manifestè vera, inferens vnam manifestè falsam, ex cuius falsitate regreditur ad manifestandam veritatem propositionis negatæ. Vt si contra negantem hanc, Luna recipit lumen à sole: sic argueres. Omne quod per interpositionem alicuius opaci inter ipsum, & solem eclypsatur, recipit lumen à sole: sed luna non recipit lumen à sole per te: ergo non eclypsatur per interpositionem alicuius opaci inter ipsam, & solem: sed conclusio est falsa: ergo antecedens, & non maior: ergo minor, quæ est contradictoria propositionis negatæ. Hic est modus vsitatus. Et idẽ esset, si concesso à respõdente aliquo falso, ex ipso, & alio manifestè vero, infertur manifestè falsum. Vt si quis negaret hanc, Petrus est risibilis, tũc esset argumentum, Illa est falsa: ergo sua contradictoria est vera, scilicet, Petrus nõ est risibilis. Tũc sic, Omne animal rationale est risibile: Petrus nõ est risibilis: ergo Petrus nõ est animal rationale. In Baroco, consequentia est bona: sed cõsequens est falsum: ergo antecedens, & non pro maiori: ergo pro minori: ergo eius cõtradictoria est vera, Petrus est risibilis, quam negabas. Iste modus differt ab illo, quo reduciturBocardo: quia hîc non est necessariũ duos formare syllogismos: sed in modo conuersiuo de Baroco, & Bocardo est necessarium.

¶ Duo modi, scilicet, Baroco, & Bocardo, primus secundę figurę, & secundus tertię, reducũtur ad Barbara, per impossibile, qui modus, cõuersiuus etiam dicitur: quod cõtingit per hoc, quòd ex contradictorio cõclusionis illius qui reducitur, & altera eius præmissa, infertur contradictoria alterius. Vnde Baroco ad Barbara fit seruata maiori: & pro minori sumendo oppositum cõclusionis, inferendo oppositũ minoris. In Bocardo tamen fit seruando minorẽ, & pro maiori assumendo contradictorium cõclusionis, & inferendo oppositum maioris in Barbara. Et id denotãt illa verba in vltimo versu: Seruat maiorem, variatq́, secunda. s. figura, minorem. Et. s. in Baroco: quia est secundæ figuræ, in Bocardo, tertiæ, maiorem variat, seruatq́ue minorem.

Quomodo Baroco ad Barbara.

¶ Exempli gratia, si quis in Baroco negat hanc consequẽtiam, Omnis homo est animal: lapis non est animal: ergo lapis non est homo: cõcedit antecedens esse verũ, & cõsequens falsum. Ad impossibile potest ad Barbara reduci. Omnis homo est animal: Omnis lapis est Homo: ergo omnis lapis est animal. Tunc sic, Hæc consequentia est bona in Barbara, sed consequens est falsum, Omnis lapis est animal: ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori. s. Omnis lapis est homo, & illa est contradictoria, quam negabas, quæ erat cõsequẽs in Baroco: ergo illa conclusio in Baroco erat vera, quã tu negabas. Sic similiter in Bocardo, in tertia figura: Homo nõ est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal nõ est lapis. Si quis negaret consequentiam, consequenter sequeretur antecedens esse verum, & cõsequens falsum. Tunc sic, cõsequens est falsum. s. Animal non est lapis. Formo in Barbara hanc consequentiam, Omne animal est lapis, quæ est contradictoria conclusionis: & pono minorẽ, Omnis homo est animal: sequitur, ergo omnis homo est lapis. Ista est bona consequentia in Barbara, & cõsequens est falsum: ergo antecedẽs: & non pro minori, ergo pro maiori: & illa maior erat contradictoria illius quam negabas: ergo sequitur ꝙ illa negata erat vera. s. aliquod animal nõ est lapis. Et sic ad impossibile deductus est respondens, per hoc quòd negauit illã, nã deberet cõcedere. Sed operæpretiũ est latiùs explicare in sequenti capitulo.

Quomodo Bocardo ad Barbara.

CAP. VIII.

De modo reducendi alios modos ad. 4. perfectos ostensiuè.

MOdus reducendi syllogismos omnium modorum ad illos quatũ perfectos, excepto Baroco, & Bocardo, vocatur reductio ostẽsiua, vt dictũ est. Fundatur in illa consequentiarum regula, siue maxima: Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedẽs. Quod patet in reductiõe Cesare, ad Celarent: nam præmissę in Cesare dispositę in bona consequẽtia inferunt præmissas de Celarent: sunt enim eędem, nisi quòd maior est, cõuersa simpliciter in Cesare: Præmissæ in Celarent sunt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal. In Cesare sunt, Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal. Si maior cõuertatur simpliciter, vt notat ly. s. est, Nullum

Notandũ.

CAP. IX.

De arte inueniendi medium.

Quomodo inuenietur medium.

SED quia Aristot. in Prioribus ostendit coniugationes, in quibus non sequitur conclusio ex præmissis, vtilis est inuentio talium terminorũ, vbicunque fiat inutilis coniugatio: contra regulas syllogismorũ priùs assignatas. Sunt ergo accipiẽdi duo termini diuersi, scilicet, duæ species sub genere vno: quæ differant differentia, vel proprio, vel accidẽte: vt, homo, equus, animal. Vel duo termini, quorum alter de altero prędicetur, siue conuertibiliter, siue non, cum extraneo vtriusq́. Vt, homo, risibile, lapis. Vel accipiendi sunt duo termini, quorum alter de altero prędicetur, siue conuertibiliter, siue nõ, cum superiori ad vtrunq́. Vt, homo, risibile, substantia. Vel, homo, animal, substantia. Per hanc enim regulam disiunctiuam, cuicunq́ generi applicetur, siue substantiæ, siue quantitati, siue alicui aliorum, semper inueniuntur termini, per quos inutilis coniugatio demonstratur non tenere. Et tales terminos appellat Aristot. terminos in quibus non.

Et nota quòd inuenire terminos in quibus non, est acceptis tribus terminis facere coniugationem, in qua præmissæ sunt veræ, & cõclusio falsa, manente eadẽ qualitate, & quãtitate propositionum. Verbi gratia. Hęc est inutilis cõiugatio, Nullus homo est equ°: Nullus lapis est homo: ergo Nullus lapis est equus. Et isti sunt termini in quibus sic. Et contra hanc inutilem coniugationẽ accipiuntur termini in quibus non, per secundũ membrum regulæ, Homo, equus, & risibile, & arguitur sic. Nullus equus est risibilis: Nullus homo est equus: ergo Nullus homo est risibilis: vbi præmissæ sunt veræ, & cõclusio est falsa: seruata eadem qualitate, & quantitate propositionum in vtraque coniugatione, & vtrobiq́, manente eadem figura.

Terminis in quibus nõ. Quid est inuenire terminos in q̃ bus non.

HIC Petrus Hispanus post Aristotelem docet, quomodo quis intelliget coniugationem aliquam præmissarum esse inutilem, ad inferendam conclusionem: quod est dare terminos in quib° omni, & terminos in quibus nulli. Quod tamen nõ potest intelligi, nisi priùs posita fuerit ars inueniendi medium, quam Aristote, in fine primi Priorum tradit.

¶ Ars inueniendi medium est ars, qua, propositione quauis proposita, inueniatur terminus qui sit medium ad concludendum illam in aliquo certo modo. Vt si vis concludere in Darij hanc propositionem, Animal est substantia, quis nam terminus debet esse medium. Aut si vis concludere in Darapti, quis nam alius. Et omissis alijs considerationibus ibi ab Aristot. traditis, hæc ars sex regulis cõtinetur, designatisper has dictiones, Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali. Quibus addũtur aliæ tres, scilicet, Febas, Hedas, Hecas: designantes tres inutiles combinationes. Quæ nouem dictiones in sequenti figura disponuntur.

Arist. pri. prio. c. 28. 29. 31.

Sequitur ars inueniendi medium in figura disposita.

FIGVRA ADINVENIENDVM MEDIVM.

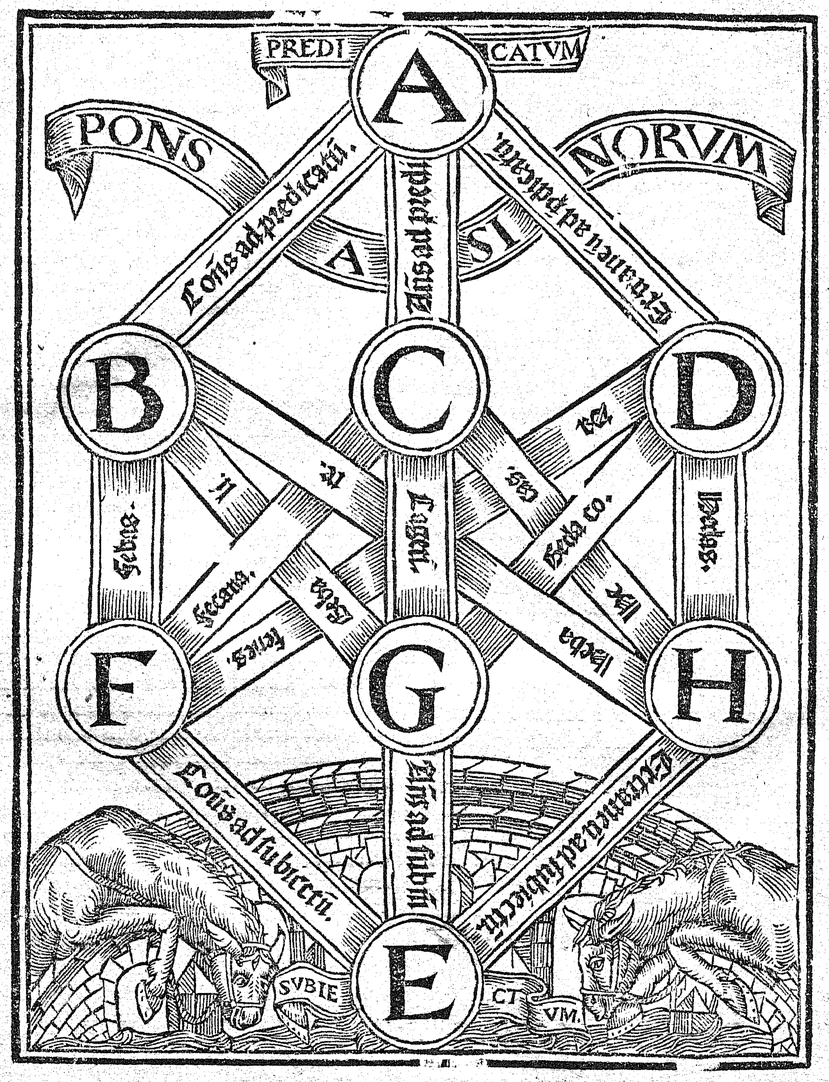

HÆC figura olim pons asinorũ vocabatur, eo quòd homines tardi in genij succumberẽt, nec valerent intelligere: verũ successu tẽporis sic elucidata est, vt ab omnibus intelligi possit: si modò apponant conatum.

¶In capite signatur. A. litera, quę designat prędicatum propositionis syllogizandæ. In pede ponitur. E. quæ significat eiusdem subiectum, quæ sunt duæ primæ vocales cuiuslibet dictionis positæ. Tertia vocalis, denotat quantitatẽ, & qualitatem propositionis syllogizandæ.

Nota quid sit antecedens ad aliud. ¶Præterea venit notandum, quòd terminus qui alium infert, dicitur antecedens ad ipsum, tãquã inferior ad superiorem: vt homo ad animal. Aut dicitur conuertibilis, ad cõuertibilẽ. Et qui infertur, dicitur cõsequens ad ipsum: sicut superior ad inferiorem, aut conuertibilis ad conuertibilem. Et qui non verificatur de alio, dicitur extraneus ad ipsum. Vnde in qualibet dictum dictarũ dictionum, sunt duę harũ sex cõsonantiũ, scilicet. b. c. d. f. g. h. Quarũ tres primæ semper præponũtur literæ. a. b. significat consequens ad prędicatum, &. c, antecedẽs ad prædicatum, &. d. extraneum ad prædicatum. Et tres vltimæ consonantes pręponũtur literæ. e. f. significat cõsequẽs ad subiectum. g. antecedens ad subiectum. h. extraneum ad subiectum. Est ergo prima regula.

1. Regula. ¶Ad concludẽdum vniuersalem affirmatiuã, quæ solùm contingit in Barbara, sume pro medio consequens ad subiectum, & antecedẽs ad prædicatum. Quod denotat dictio Fecana. Vt ad concludendum, Omnis homo est substãtia: sume pro medio animal, & ad concludendum, Omnis homo est animal: sumatur risibile.

Fecana.

2. Regula. ¶Ad concludendum particularem affirmatiuam in tertia figura: sumendum est medium, quod sit antecedẽs ad vtrunq;: vt designat Cageti. Vt si debet concludi, Aliquod animal est substantia: sume pro medio homo, & si vis concludere, Homo est animal: sume pro medio risibile. Vt in Darapti. Omnis homo est substãtia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.

Cageti.

3. Regula. ¶Ad concludendum vniuersalem negatiuam in Celarent, aut in Cesare, sumendum est pro medio extraneum ad prædicatũ, & consequẽs ad subiectum: vt patet per Dafenes. Vt ad concludendum, Nullus homo est lapis, sume pro medio animal, vel risibile, in Celarent, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

Dafenes.

4. Regula. ¶Si autem debeat concludi in Camestres in secunda figura, aut in Celantes indirectè: in prima, medium debet esse extraneũ ad subiectũ, & ad prædicatum cõsequens, quod denotatur in Hebare. Vt ad concludendũ, Nullus homo est lapis, sume pro medio insensibile, in Cælãtes: Nullum insensibile est lapis: Omnis homo est insensibilis: ergo Nullus lapis est homo. Et in Camestres in secũda figura, Omnis lapis est insensibilis: Nullus homo est insensibilis: ergo Nullus homo est lapis.

Hebare.

5. Regula. ¶Ad cõcludendum particularem negatiuam in tertia figura, sumendum est medium, quod sit antecedẽs ad subiectum: & ad prædicatum extraneum. Vt patet per Gedaco. Vt ad concludendum, Animal nõ est lapis, sumatur pro medio, homo: vt in Felapton, Nullus homo est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.

Gedaco.

6. Regula. ¶Ad inferendum particularem affirmatiuam indirectè, vt in Dabitis: sumendum est mediũ quod sit antecedens ad subiectum, & consequẽs ad prædicatum. Vt significatur per Gebali. Vt ad concludendum, Aliqua substantia est homo: pro medio sume animal, antecedens ad subiectum: & consequens ad prædicatum, in Dabitis, Omne animal est substantia: Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo.

Gebali.

¶Neque sunt aliæ cõbinationes vtiles præter has sex: nam maximè, si daretur medium consequens ad vtrunque extremum, vt significat Febas, vel extraneum ad vtrunque. Vt significat Hedas, vel quando esset extraneum ad subiectũ, & antecedens ad prædicatum, Vt significat Hecas, sed tales dispositiones sunt inutiles, & propterea non additur eis tertia syllaba, ad denotandum, quòd nullam conclusionem inferant: nã cùm præsupponantur tales combinationes fieri in propositionibus veris, & directis: prima insinuat mediũ affirmari de vtraque extremitatũ: cùm non sit consequens ad vtrunque, & tunc in secũda figura. Et si essent de modo loquẽdi cõsueto, in neutra distribueretur: vt si deberet cõcludi: Homo est animal: si sumatur consequens ad vtrunque, scilicet, substantia, fiet sic, Aliquod animal est substantia, Aliquis homo est substantia: ergo Aliquis homo est animal. Hæc consequentia nõ tenet in aliquo modo, quia ex puris particularibus nihil sequitur.

Febas.

Quæ est inutilis combinatio.

¶Et secunda dictio, scilicet, Hedas, denotat extraneum ad vtrunque. Et insinuat vtranque esse negatiuam: & tunc etiã nil sequeretur: quia ex puris negatiuis nil sequitur: Vt si quis concludat, Homo non est animal, capiendo extraneum ad vtrunq;, scilicet, lapis, Nullũ animal est

Hedas.

est lapis: Nullus homo est lapis:ergo Homo non est animal.

Hecas. Tertia dictio,scilicet,Hecas,extraneũ ad subiectum,& antecedens ad prædicatum:denotat maiorem extremitatem affirmari de medio,& medium negari de minori,aut minorem de medio:quod non potest fieri,nisi in prima figura, vel tertia:& tunc,vt visum est in tertia figura, aut in prima,in modis concludẽtibus directè, minori existente negatiua, nil sequitur. Vt si quis velit hanc concludere,Homo non est substantia,& sumat pro medio lapis,extraneũ ad subiectum, & antecedens ad prædicatum,in prima figura:Omnis lapis est substantia:Nullus homo est lapis:ergo Homo nõ est substantia,non tenet in Celarent,neq; in Ferio,nec in in aliquo modo tertię figurę:quia in nullo modo minori existẽte negatiua,aliquid sequitur.

Modi dij regulatiui syllogismorum. ¶Aristoteles ponit duos modos regulatiuos syllogismorũ,scilicet, dari terminos in quibus omni,& dãri terminos in quibus nulli. Dari in quibus omni est,dare vnam vniuersalem affirmatiuam ex extremitatibus compositã, quæ stat in veritate cũ syllogismo ex eisdem tribus terminis cõposito,in syllogismo qui fit ex puris particularibus,particularitate medij, dicit Aristoteles,debemus capere gen⁹ pro medio, &pro extremitatibus duas species illius generis disparatas, Aliquod animal est homo: Equus est animal: cum quibus stat in veritate, Nullus equus est homo,quæ est contradictoria,cõclusionis inferẽdæ ab illis præmissis.Hic

Termini in quibus nulli. dantur termini,in quibus nulli,quia composita est vna negatiua vniuersalis,quæ est opposita conclusionis inferendæ:quæ stat cum præmissis,&ipsa ex extremitatibus cõposita est. Ex quo sequitur, primam consequentiam nõ esse bonam:quia in omni bona consequentia, oppositum consequentis non debet stare cũ antecedenti,sed repugnare.

Termini in quibusomni. ¶Dari possunt termini in quibus omni, si sumatur ly homo,& risibile,& animal. Aliquod animal est homo: Aliquod risibile est animal: ergo Omne risibile est homo.

Cõsideratio. ¶Est ergo considerandum, ꝙ si in aliqua combinatione præmissarum,dentur termini in quibus omni,tales præmissæ non possunt inferre aliquam negatiuam.Nam si inferũt,vel vniuersalem,vel particularẽ:Si vniuersalem, daretur in aliqua bona cõsequentia oppositum cõtrarium consequẽtis stare cum antecedenti. Et si particularem inferrẽt,iam daretur oppositum contradictorium stare cum antecedenti. Exẽpli gratia.Omne animal est substantia:Omnis homo est animal:quia dãtur termini in quibus omni,scilicet.Omnis homo est substãtia,quæ stat cum duabus prẹmissis,nõ possunt tales inferre negatiuam vniuersalem,nec particularẽ: quia sequeretur, quòd oppositum contrariũ, vel contradictorium,staret cum antecedenti. Non ergo possunt illæ præmissæ inferre,Nullus homo est substantia , neque hanc, Aliquis homo non est substantia.

Nota. ¶Eadem ratione,si in aliqua cõbinatione dentur termini in quibus nulli, talis cõbinatio nõ potest inferre aliquam affirmatiuam.Quia vel inferret vniuersalem,vel particularẽ: si vniuersalem,in bona consequentia oppositũ contrarium consequentis staret cum antecedẽti.Et si particularem,oppositum cõtradictoriũ . Vt, Nullum animal est lapis.Omnis homo est animal:ergo Nullus homo est lapis.Est in quibus nulli,quia stat in veritate cũ prẹmissis.Nõ possunt ergo illæ præmissæ inferre affirmatiuam: quia inferrẽt istam,Omnis homo est lapis,vel istam, Aliquis homo est lapis.Et similiter inferrent illã negatiuam,Nullus homo est lapis,oppositam.Et sequeretur,quòd in bona cõsequẽtia oppositum consequentis staret cum antecedenti:ergo illæ præmissæ in habiles erant ad inferendum affirmatiuam conclusionem.

1.Regula. ¶Ad instandũ præmissis, quæ non sunt habiles ad inferendã conclusionem,Aristoteles posuit aliquas regulas in hac forma,in prioribus.

Quomodo instatur quando ex puris particularibus ¶Ad instandũ inutili combinationi , quæ est ex puris particularibus particularitate medij, aut ex puris affirmatiuis in secunda figura:capiantur tres termini,scilicet,genus,& duæ species disparatæ,vt animal,leo,equus . Et genus sit mediũ , species extremitates: & instabitur, Aliquod animal est leo: Aliquis equus est animal:ergo Equus est leo.In secunda figura sic, Omnis leo est animal:Omnis equ⁹ est animal: ergo Omnis equus est leo.

2.Regula. ¶Ad instandum inutili combinationi in puris negatiuis,capiatur mediũ terminus extraneus &pro extremitatibus duo conuertibiles :vt lapis,asinus,rudibile.Nullus lapis est asinus:Nullum rudibile est lapis : ergo Nullum rudibile est asinus.Et quando minor est negatiua,sumãtur duo termini disparati,vnus pro medio , & alius pro minori extremitate,& pro maiori genus:Omnis homo est animal:Equus nõ est homo ergo Equus non est animal.

Quomodo instatur ex puris negatiuis.

3.Regula. ¶Ad instãdũ quãdo minori existẽte particulari,conclusio est vniuersalis : oportet accipere duos terminos cõuertibiles, & vnũ illorũ,accipere pro medio,& ꝓ minori extremitate, superiorẽ ad illos.Omnis homo est risibilis: Aliquod aïal est homo:ergo Omne aïal est risibile

CAP. X.

De modo arguendi syllogisticè in modalibus.

Ponuntur nunc aliquę regulę,quę videtur pertinere ad syllogismos, qui ex propositionib⁹ modalibus conficiuntur.

1.Regula. ¶Prima regula.Ex vtraq; prẹmissarum de necessariò, vel de contingenti,vel de posibili , sequitur conclusio de necessariò,vel de contingẽti, vel de posibili.

2.Regula. ¶Ex maiori de necessariò,minore existẽte de posibili,sequitur conclusio de necessariò , vel de posibili.Sequitur bene, Omnis homo necessariò est animal: Omne risibile posibiliter est homo:ergo Omne risibile necessariò est animal,vel posibiliter est animal.Nam illæ prẹmissæ sunt dispositæ ad inferendam vtranque conclusionem.

3.Regula. ¶Ex maiori de necessariò,& minori de contingenti,sequitur conclusio de necessariò, vel de posibililiter,non de contingenter,capiẽdo cõtingẽter specialiter.Quia sequitur,Omnis homo necessariò est. a. Omne risibile contingẽter est homo:ergo Omne risibile necessariò est a.vel posibiliter est.a.Non tamen sequitur cõtingenter est.a.quia si ly.a. valet sicut istud cõditionatum,Sortes si est Sortes, antecedẽs est verum,& consequens falsum.

4.Regula. ¶Ex maiori de posibili , & minori de necessariò,sequitur cõclusio non de necessariò,sed de posibili.Et similiter,ex maiori de contingẽti, &minori de necessariò, sequitur conclusio de contingenti,& non de necessariò:quia bene sequitur,Omnis Deus posibiliter est creãs:Omnis essentia Diuina necessariò est Deus : ergo Omnis essentia Diuina posibiliter est creans. Non tamen sequitur: ergo Omnis essentia Diuina necessariò creat.Et similiter sequitur,Omnis Deus contingenter est creãs:Omnis essentia Diuina necessariò est Deus:ergo Omnis essentia Diuina contingenter est creans.Et tamẽ non sequitur,necessariò est creans.

5.Regula. ¶Ex maiori de contingenti,& minori de posibili,sequitur conclusio de contingẽter, & de posibiliter.Tamen ex maiori de posibiliter, & minori de contingenter, sequitur cõclusio de posibiliter,& non de contingenter . Sequitur bene,Omnis homo contingenter est animal,Omne risibile posibiliter est homo:ergo, Omne risibile contingẽter est animal, vel posibiliter.Sed non sequitur,Omne creãs posibiliter est Deus: Omnis essentia Diuina contingenter est creãs: ergo Omnis essentia Diuina contingenter est Deus.

¶Hic solẽt regulas multiplicare Summulistæ pro modo arguendi in relatiuis,in obliquis,in exponibilibus, & multiplicant argumenta,petũt,& repetũt,& inculcãt multa,quæ Labyrinthum Dedali imitantur.Ob id simus contenti modos omnes ab Aristotele positos,& à Petro Hispano,& à cæteris declaratos in mediũ tradidisse:nam aliorũ non est vsus,neq; cum fructu posset in illis homo insudare.In omni figura , & in omni modo oportet summè cauere quẽcunq; defectũ:& quidẽ si sit oculus ad modum,& figuræ rationem,nõ erit deceptio.Caueamus ergo,ne medium in vtraque,quod debet coniungere extrema,maneat indistributũ, sed saltim in vna distribuatur.Et similiter cõsiderandum, vt non teneatur aliquis terminus distributiuè in cõclusione,qui nõ fuerit distributus in aliqua præmissarum. Ob quod non valet,Aliqua substantia non est animal : Aliquis homo est animal: ergo Aliquis homo nõ est substantia. Antecedens verum, & consequens falsum.Est defectus:quia ly substantia, in conclusione tenetur distributiuè,cùm tamẽ in maiori non distribuatur . Etiam non valet, Animal est equus : & Asinus est animal : ergo Asinus est equus:quia mediũ nõ sumitur in aliqua vniuersaliter,& sic sunt purę particulares.

Medium nõ maneat in distributũ in utraq; cauendum est.

CAP. XI.

De syllogismo expositorio.

De syllogismo expositorio breuiter aliquid dicẽdũ.Est enim medij singularis,Nam quando in superioribus data est regula , Ex particularibus puris nil sequitur,intelligitur, particularitate medij,scilicet,supposito medium sit termi nus cõmunis:nam si singularis est,benę sequitur.Sortes est homo:& Sortes est animal : ergo Homo est animal.Et in prima figura,Plato est homo:& Philosoph⁹ est Plato: ergo Philosophus est homo.Ex puris particularibus aliquid sequutum est:quia medium est terminus singularis.

Definitur syllogism⁹ expo. Syllogismus ergo expositorius ille est , qui est medij singularis:Hic homo est risibilis : hic hõ est rationalis: ergo rationale est risibile. Qui ob id resolutorius dicitur,quia ad sensum probat,& resoluit.Qui tenet in virtute illius principij,Quęcũq; sũt eadẽ vni tertio, sunt eadẽ inter se,ꝓ affirmatiuis.Et in negatiuis, Quęcũq;

Quæ sunt eadem uni-

tertio, sunt eademinter se. quorum vnum est idem vni tertio, & cui aliud est diuersum, sunt diuersa inter se. Vt, Homo est animal: & lapis non est homo: ergo lapis nõ est animal.

Nota. ¶Considerandum est: syllogismum expositorium solùm in tertia figura inueniri propriè. Ratio est: quia cùm terminus discretus nõ possit esse prædicatum, subijcitur optimè. Et eo sumpto pro medio, rectè cõficitur syllogismus in tertia figura.

1. Argu. ¶Si quis argumentetur contra hæc. Nõ sequitur. Hoc animal est homo, & Hoc animal est equus, primò pronomine demonstrante Petrum, & secũdo equum: ergo Equus est homo: & tamen est syllogismus expositorius.

Solutio. ¶Respõdetur, oportere in syllogismo expositorio seruare omnia quæ seruãda sunt in syllogismo de medio communi, sicut dictum est suprà, quando posuimus defectus intrinsecos, & extrinsecos syllogismorum. Hic non valet syllogismus expositorius: est enim defectus: quia medium non eodem modo sumitur, sed æquiuocè, cùm vnum demõstret in maiori, & aliud in minori. Et virtualiter argumentatio nõ est in tribus, sed in quatuor terminis.

2. Argu. ¶Item. Non sequitur expositoriè, essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina: ergo filius est pater: nam antecedens est verùm, & cõsequens est hæreticum, nam alius pater, alius filius.

Solutio. ¶Sumpta occasione, oportet aliqua disserere, de modo syllogizandi in terminis Diuinis. Et quidem licèt quãtum ad materiam, scilicet, de Diuinis loqui, non sit munus Dialectici, sed Theologi: verùm quantũ ad vsum terminorũ quantũcunque Diuinorũ, attinet ad Dialecticum. Ob id operæpretium erit aliqua catholicè, & modestè loquine ignari istorũ decipiantur: putãtes regulas Aristotelis syllogismorũ non tenere in terminis Diuinis.

CAP. XII.

De modo syllogizandi in terminis diuinis.

Quæstio. VT ordinatè procedamus, proponatur quęstio. Vtrùm leges oppositionũ, & omnia Dialecticæ principia, quantum ad consequentias, possint stare in terminis Diuinis, sicut in prophanis, vt ita dicam. Et quidem videtur, quòd non, quia

1. Argumi. hæ sunt contradictoriæ per regulas suprà dictas: Omnis essentia Diuina est pater: Aliqua essentia diuina nõ est pater: & sunt simul verę, vt patet. Affirmatiua cõstat, & negatiua similiter. Quia bene sequitur, Hæc essentia Diuina, demonstrato filio, non est pater: & Hæc essentia Diuina est aliqua essentia Diuina: ergo Aliqua essentia Diuina nõ est pater, expositoriè.

2. Argu. ¶Secundò non valet in Darij: Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina: ergo filius est pater. Antecedens est verũ, & consequens falsum.

3. Argu. ¶Tertiò. Non valet: Hæc essentia Diuina est pater: & Hæc est filius, eandem essentiam demonstrando, ergo filius est pater. Et tamen ex positoriè deberet sequi.

In cõtrariũ ¶In contrarium est veritas. Verum vero consonat: sed omnia syllogismorum principia ab Arist. tradita sunt vera, & in veritate fundata: ergo, cùm quæ fidei sunt, non solùm sint vera, sed infallibiliter: simul stabũt. Et omnes theologi catholici fatentur principium Dialecticum etiam tenere verum in terminis Diuinis.

Nota. ¶Pro solutione quęstionis, & totius difficultatis oportet aliqua notare, scilicet, distributionem, & particularizationẽ in Diuinis esse duplicem. Quædam est completa, alia incompleta. Completa illa est, quę est pro significato immediato, & mediato. Vt hic, Omnis essentia Diuina: ibi est completa distributio, quãdo sumitur & pro immediato significato, scilicet, essentia, & pro Diuinis personis, quæ sunt idem cum essentia. Et essentia Diuina, est particularizatio completa, scilicet, pro essentia, & persona. Et hanc antiqui vocabant in termino, extra terminũ, & extra numerum. Et distribui incompletè, est solùm distribui pro immediato significato. Et dicunt, nomen essentiale posse distribui, vel particularizari completè, vel incompletè.

Duplex distributio in diuinis.

Solutio argumẽtorũ. ¶Et ad argumenta esset solutio. Quãdo dicis: Illæ cõtradicũt, Omnis essentia Diuina est pater: & aliqua essentia Diuina non est pater: & tamen ambę sunt veræ, negandũ est, si ly essentia, vtrobiq; completè: nam affirmatiua est falsa, quia sensus est, Omnis res quæ est essentia Diuina: est pater: quia filius (qui est res quæ est essentia Diuina) non est pater, & negatiua vera. Et si e contrario vtraque sumatur incompletè, sunt contradictoriæ, & negatiua est falsa, Aliqua essentia Diuina nõ est pater: Et hæc est vera, Omnis essentia Diuina est pater: quia tunc non licet personas demonstrare.

Lib. x, de ciui. c. 25. ¶Secundò notãdũ, vt ait, beatus Augustinus, nobis ad certam regulã loqui decet, maximè, ne in verbis demus hæreticis ansam errandi. Vt ait tertio libro de Trinitate, Ob id ista vniuersali-

uersalizatio completa, & particularizatio termini essentialis, cùm nõ sit secũdùm antiquorũ sententiã, non placet: eo ꝙ ex illa fictione, scilicet, quòd essentia posit distribui, & particularizari pro personis: cõcedunt cõformiter ad suam sententiam aliqua, quæ fides Catholica negat, & Ecclesia vniuersalis cõdemnat. Ex quo licèt sensum retineat Catholicum qui Catholicus est, ex verbis tamen inordinatè prolatis, ansam prębet erroris: quòd patet, ne gratis videamur loqui.

Hierony.

Extra. de summa. Trini. & fi. catho. ca. Firmiter. ¶Hæc propositio, Essentia generat, damnata est, contra Abbatem Ioachim. Et tamẽ moderni eam affirmant veram in aliquo sensu: si ly essentia, stet pro medio significato, scilicet, pro persona. Quia essentia est pater: & pater generat: ergo essentia generat: cùm ergo vna singularis sit vera, tota erit vera, sub ly essentia solum patre demonstrato. Nam licèt filium & spiritũ sanctum significet, sufficit veritas vnius singularis. Sed tamen quia Ecclesia illam sine distinctione damnauit: eò factum est, quia illa stat solùm pro essentia: & non habet nisi tãtũ vnum sensum. Ob id non est opus sapere plus quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem.

Ad Ro. 12 Contra modernos. ¶Sequitur etiam cõtra modernos, ꝙ iuxta positam distinctonem, de completè, & incompletè, habent cõcedere istas duas, Aliqua essentia Diuina est pater: & aliqua essentia Diuina non est pater: cum tamen sit vna simplicissima res.

1. Nota. Si.n. hæreticus, vel in fide dubius audiat catholicum concedentem has duas: Aliqua essentia Diuina est pater: Aliqua non est pater: scandalum patietur: quippe qui concipiet diuisionem illius rei simplicissimæ, & omnibus modis indiuisibilis. Et consequenter malè ab eis ista cõceditur: Essentia Diuina est differens à patre: in qua capiunt ly essentiam, pro filio.

2. Nota. ¶Cõsequenter non cõtenti, semper in sua opinione stando, cõcedunt istam, Pater est filius: quia capiendo terminos cõpletè, pro essentia, est vera: cũ essentia patris sit essentia filij. Et tamen Ecclesia in symbolo dicit, pater non est filius: quia alius pater, alius filius. Et Christus in Euangelio dixit, Ego & pater vnum sumus, sed non dixit, ego sum pater, &c. Imò adhuc dentes adhuc isti Neoterici, istam habent concedere: Pater nõ est pater: Patet, tenẽdo terminos incõpletè: quia pater, est hoc non pater: demõstrata essentia: ergo pater nõ est pater: quia sub ly pater, datur vna vera, demõstrãdo filiũ.

Iednes. 10.

3. Nota. Aristot. 3. physic. tex. co. 19. ¶Tertiò notandũ, quòd dato aliquis terminus supponat pro aliqua re, videlicet. a. supponit pro aliquo, &. b. est idẽ cum. a. non sequitur ꝙ, b. supponat pro illa re, pro qua. a. Aristote. 3. Physicorum. Actio, & passio sunt idẽ, & tamẽ actio nõ est passio, vt nos supra in prædicamẽtis diximus. Ad propositum, ly essentia in ista: Essentia Diuina generat, supponit pro essentia: & quãuis pater sit eadem res, quæ essentia: tamen intellectus nõ accipit. Sicut dato actio, & passio sit eadem res: non tamen pro eodem intellectus capit. Sic, Pater generat, & pater est idem quod essentia: & tamen non conceditur, Essentia generat. Similiter, Filius est genitus, & est idem quod essentia: & tamen intellectus nõ intelligit, vt essentia sit genita, exemplum in alijs posset dari.

4. Notan. S. Thom. ¶Quartò notãdum, vt ait doctor. S. prima parte: quęstione. 39. articulo quinto. ꝙ licèt Deus, & Deitas, seu essentia, eandem essentiam formaliter significẽt: nihilominus quia Deus significat Diuinam naturam in concreto, habet ex suo modo significãdi solùm stet pro persona: & pro ea supponat. Deitas verò, & essentia, quia in abstracto formam dicũt, non habet ex modo suo significãdi supponere pro persona. Et si cõtingat essentiam de persona prædicari, hoc est per modum identitatis propter simplicitatem Diuinæ personę: quia significatum de ly essentia, & significatum de ly persona, sunt eadem res. Nam ad hoc ꝙ terminus supponat pro aliqua re, non sufficit ꝙ identica prædicatione verificetur de illa: sed requiritur quòd prędicatione formali. Et dato essentia sit pater, & pater sit essentia, vnũ de alio dicatur: idẽticè tamẽ non formaliter: quia intellectus nõ cãpit essentiam pro patre: neque patrẽ pro essentia.

5. Notand. ¶Quintò notandum secundùm rei veritatem: & admodũ quo intellectus cõcipit loquendo, quòd quando nomen essentię in propositione affirmatiua ponitur à parte subiecti: & alterũ extremum est nomen personale discretum, nõ valet vni de omni, etiam si subiectũ sumatur cũ signo vniuersali. Nam hæc, Omnis essentia Diuina est pater, tantũ valet, sicut Aliqua essentia Diuina est pater. Et nõ æquiualet huic, Omnis res quæ est essentia Diuina est pater. Et si sumatur in propositione negatiua, redit sensum de omni, etiam si nullo signo vniuersali. Vt in hac, Essentia non est pater, tantum valet, sicut, Nulla res quæ est essentia, est pater. Dixi, quando alterum extremũ est personale discretũ: quia si sit personale non discretũ, vel essentiale, tunc æquialet vni de omni: quia hæc, Omnis essentia est essentia: & omnis essentia est persona, faciunt sensum de omni.

¶Si verò sumatur nomen discretum personę à parte subiecti, semper æquiualet vni de omni in affirmatiua, vt, Pater est essentia: valet, Omnis

res quę est pater. Et hęc, Pater est filius, Omnis res quæ est pater, &c. Si tamē negatiuè, nūquā valet vni de omni: nam hęc, Nullus pater est filius, non æquiualet huic: Nulla res quæ est pater, est filius: sed huic, Aliqua res quæ est pater, non est filius. Istæ omnes ęquiualentię ex articulo sanctissimæ Trinitatis constant. Ex quo

1. Corolla. sequitur, idem esse nomen essentiale absolutū, & abstractū, & nomen personale discretum, distribui, particularizari, aut singularizari. Æquiualēt enim, Omnis essentia Diuina est pater: & Essentia Diuina est pater. Itē, Omnis pater est filius: & hęc, Pater est filius. Et est ratio: quia cū neutrum nomē supponat pro significato alterius, nō potest distribui, nisi pro suo significato formali, & immediatè: Essentia, solùm pro essentia: & ly pater, pro solo patre. Ly essentia, est terminus singularis in supponendo, licèt de pluribus realiter distinctis prædicetur, de Diuinis. s. personis. Ob id ly essentia, singularizatū, nō est

2. Corolla. sufficiens mediūsyllogismi expositorij. Ex omnibus istis sequitur etiā nō esse opus hîc distinguere distributionē cōpletā, & incōpletā: nec particularizationē: cū omnis vniuersalizatio de ly essentia, in affirmatiuis, æquiualeat particularizationi: & in negatiuis, quæcūq; particularitas cōpletè, distributioni: & ecōtrario de nominib⁹ discretis psonarū, vt paulò ante dixim⁹.

Ad quæst. ¶ Ad propositam quæstionem ergo respondētes, dicimus, verum vero sic consonare, vt nullo modo repugnet. Ob id leges oppositionum: & syllogismorum principia ab Aristo. tradita, nō solùm non repugnant in ista materia, sed con-

Ad. 1. arg. ueniunt maximè. Quapropter ad argumētum concedimus, illas duas contradictorias: Omnis essentia Diuina est pater: Aliqua essentia diuina non est pater: sed non sunt simul veræ, quia negatiua falsa est. Et quando probatur, quia filius non est pater, & filius est essentia Diuina. Dicendum non valere: quia essentia Diuina nō supponit nisi pro essentia, & non pro personis. Ob id hæc est falsa: Essentia non est pater.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum argumentum dicendum cōsequentiam non valere in Darij, Omnis essentia Diuina est pater, filius est essentia Diuina: ergo filius est pater. Ratio est: quia arguitur ex plurib⁹ particularibus, particularitate medij. Tātū valet, Omnis essentia Diuina est pater: sicut Essentia Diuina est pater. Et quia in neutra medium distribuitur, nō valet consequētia: neq; tenet in aliquo modorum: quia illa vniuersalis non æquiualet vni de omni. Hæc tamē tenet syllogisticè, Omnis essentia Diuina est persona: filius est essentia Diuina: ergo filius est persona: quia tunc æquiualet vni de omni, quādo essentia distribuitur respectu termini communis personæ.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium dicitur, φ ille syllogismus non sequitur, neq; est expositorius. Et ratio est, quia mediū nō singularizatur sufficiēter: nā ly essentia in abstracto, habet aliquid nominis singularis: quia accipitur: & supponit pro vna sola re: & ideo non prædicatur pluraliter: sed tamē habet similitudinē cū termino cōmuni, in hoc: φ de tribus personis prædicatur diuisim propter identitatē. Et quia dato singularizetur, prędicatur de illis, nō est tamē mediū ad syllogismū expositoriū: quia nō singularizatur in sensu æquiualēti vni de omni: quia nūquam potest esse de omni. Ob id in argumēto, dato videatur expositorius syllogismus, nō est: sed arguitur ex puris particularibus, ex parte de ly essentia, & nō valet, vt suprà dictū est. Sed si diceremus, Hęc res quæ est essentia Diuina, seu hæc persona est pater: filius est hæc res, quæ est essentia Diuina: demonstrando vtrobique eandem personam: ergo filius est pater: formaliter sequeretur expositoriè. Et si demōstrares filium, maior esset falsa: & si patrem, minor esset falsa.

Solutio antiquorum. ¶ Antiqui tamen istud argumentum, scilicet, Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina, &c. solebant soluere, dicentes committit fallaciam accidentis. Sic sanctus Thomas

S. Thomas. in oposculis, tractatu de fallacijs. Aliquæ. n. res sunt omnino de per se eædem. s. re, & ratione, id est eadem res secundùm eandem definitionem: vt vestis, & indumentum: & tūc quicquid de vno prædicatur, prædicat̄ de alio. Alia sunt, quorum definitio vnius non est alterius definitio: quanuis aliquando sint eadem res, quępropter inde dicuntur esse idem per accidens. Et isto modo se habent, essentia, & persona. Vnde in his quando aliquid conuenit vni, non secundū rationē, qua distinguitur ab altero, pariter conuenit alteri. Ob id sequitur, Essentia est substātia: Pater est essentia: ergo Pater est substātia. Sed quando conuenit vni secūdùm rationem secundùm quam distinguitur ab altero, nō sequitur ipsum conuenire alteri: sic cùm nomen pater, conueniat essentiæ, secūdùm rationem, qua distinguitur à filio, non sequitur, Omnis essentia est pater: filius est essentia: ergo filius est pater. Item. Quia generare conuenit patri secūdùm rationem, quia distinguitur ab essentia, non sequitur, Omnis pater generat: Essentia est pater: ergo Essentia generat. Dicūtur fallaciæ accidentis, quia ex hoc quòd medium conueniat extremitatibus, aut alteri illarum per accidens, denotatur sequi conuenientiam extremitatum inter se: nā pater, & filius

Nō quæcū quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.

con-

cōueniunt in essentia: quia est vna simpliciter in omnibus tribus personis. Et proportionabiliter in negatiuis. Nullus pater est filius: Essentia Diuina est pater: ergo essentia Diuina non est filius, Itē, Nulla essentia generat: Pater est essentia: ergo Pater non generat: est fallacia accidentis: quia ex affirmatione, seu conuenientia de per accidens alterius extremitatis cū medio, à quo remouetur alia extremitas, denotatur sequi extremitatum adinuicem negatio.

Rèplica. ¶ Sed tamen posset quis adhuc probare veritatem huius: Pater est filius, licèt non modo expositorio. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadē inter se: sed pater & filius sunt idem cum essentia: ergo & erunt idem inter se.

Solutio. S. Thom. ¶ Ad hoc argumentum potest respōderi vt docet doctor. S. 1. p. q. 28. ar. 3. quòd illa maxima Quęcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se: intelligitur, quandocūq; illa sunt idem re, & ratione: vt quia Petrus est animal: & Petrus est homo: Homo est animal. Quando verò sunt eadē re solùm, & sunt idem vni tertio, ex identitate, non sequitur idētitas inter se, sed solùm sequitur, quòd vnum est aliquid, quod

Aristot. 3. Physicorū, tex. co. 19. est aliud. Et in hoc sensu Arist. 3. Physicorum ait, φ actio est idem motui, & similiter passio: sed tamen actio nō est passio. Ob id ad propositū, licèt pater, & filius sint idē, in essentia, re: sed quia nō ratione, nō sequitur, φ pater sit filius, sed solùm sequitur, φ pater sit aliqua res, quæ est filius. Sed de istis aliâs commodiùs, tū in posterioribus, tum in primo sententiarum, in nostris resolutionibus Theologicis.

CAP. XIII.

De Syllogismo in exponibilibus.

Argumen. SEd tamē restat aliquid dicere de syllogismo ex propositionibus exponibilibus. Et cōtra prædicta fiat argumentū. Dictum enim est, ex puris particularibus nihil syllogisticè sequi. Contra: Iste est bonus syllogismus, Tantùm homo est animal: Tātū risibile est homo: ergo tātùm risibile est animal. Et contra aliam regulam, φ vna præmissarum existente negatiua: conclu-

2. Argum. sio non erit affirmatiua. Sic argumentor. Tātū homo non est animal, & Tantū homo non est risibile: ergo Risibile est animal. Iste syllogismus est bonus, & tamē committitur defectus, φ ex puris negatiuis aliquid sequitur: & alius, quod existente vna præmissarum negatiua, cōclusio est affirmatiua.

¶ Pro syllogismo ex exponibilibus est cōsiderandum: an conclusio sit exponenda copulatiuè, vel disiūctiuè, quia si copulatiuè, debet vtraque exponens conclusionis, inferri à præmissis, vel à conuertibilibus earum. Ratio est: nam cùm cōclusio sit exponibilis copulatiuè, reputatur sicut si esset vna copulatiua. Et cùm ad veritatem copulatiuę veritas vtriusque partis sit requisita, oportet tota inferatur ex pręmissis, & nō pars. Si tamē disiūctiuè sit exponēda, sufficit vna exponēs cōclusionis inferatur ab ambabus præmissis. Quia ad veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius partis: & inferens vnā partē, infert totam: quia à parte ad totā, valet argumentum, vt suprà diximus. 1. Nota.

¶ Secundò est notandū, quòd si præmissæ exponātur copulatiuè, sufficit φ vna pars vnius cum vna alterius inferat conclusionem. Si tamen ambę exponātur disiunctiuè, requiritur, quod quælibet pars disiunctiuæ inferat cōclusionem. Quia disiunctiua nunquam infert conclusionem, nisi quælibet pars inferat illā: quia si solùm vna pars inferat, stat antecedēs esse verum pro alia parte, & consequens falsum. 2. Nota.

Ad primū. ¶ Ad argumentum ergo, quando dicitur. Iste syllogismus est bonus, Tantùm homo est animal: Tantùm risibile est homo, ergo Tantùm risibile est animal. Concedo esse bonum. Et quando dicis, est argumētum ex puris particularibus, negatur: nam medium distribuitur in minori, ratione de ly tantùm, quòd si nō distribueretur, non valeret vt hîc, Omnis homo est animal: Tantùm risibile est homo: ergo Tantùm risibile est animal: quia argumētum est à non distributo ad distributum, ex parte de ly animal. Et illa prima consequētia, Tantùm homo est animal, Tātùm risibile est homo: tenet in virtute huius, Omnis homo est risibilis, Omne animal est homo: ergo Omne animal est risibile. Cuius maior est conuertens minoris primi: & minor, cōuertens maioris: & cōclusio, cōuertēs cōclusionis. Item tenet: quia in Disamis in tertia figura, ex prima exponente maioris, & conuertente minoris, sequitur prima exponens conclusionis: vt, Homo est animal: & Omnis homo est risibilis: ergo Risibile est animal.

A non distributo ad distributū non ualet.

Ad secund. ¶ Ad secundum argumentum, concedendum est valere syllogismum: sed negatur esse ex puris negatiuis: Non enim sunt virtualiter negatiuæ. Etiam, quia dictæ præmissæ inferunt duas secundas exponentes, Omne non homo est animal, & Omne non homo est risibile: inferentes in Darapti, dictam conclusionem: vt, Omne nō hō est animal: & Omne non hō est

Sum. H 2 risibile:

riſibile: ergo Riſibile eſt animal,in tertia figura.Et hoc eſt modo purè affirmatiuo:ergo illæ non erant negatiuæ.Et tandem de exponibilium ſyllogiſmis ſufficiat ſummis labijs, vt dicunt,deguſtaſſe: tractãtur enim cum magna difficultate, & labore;& tamẽ fruſtrà,cùm nõ ſit vſus in diſciplinis.Quapropter ex propoſito illa omittimus.Qui voluerit,legat ſuper omnes Ferdinandum enzinam,& nonnullos alios eum ſequẽtes,quos propter eorum honorem nominare nonlicet.Hic etiam adducere ſolent de ſyllogizatione in terminis infinitis, ſumpta occaſione exponibilium:cùm exponantur excluſiuè,Tantùm homo eſt animal: per propoſitionẽ cõpoſitam ex terminis infinitis,&c. vt hæc ſit formalis conſequentia in Darij:Omne animal eſt inſenſibile:Petrus eſt animal :ergo Aliquid non Petrus eſt inſenſibile. Et ſimiliter ſequitur,Nõ homo eſt animal:Riſibile eſt homo:ergo Riſibile animal nõ eſt:quia maior infert hanc,Animal eſt non homo:per cõuerſionem ſimplicẽ.Et ex ea inferturiſta.Animal non eſt homo:per locũ,Ab affirmatiua ad negatiuã,prædicato variato penes finitũ,& infinitum.Et ex hac,Animal non eſt homo,ſequitur cum minori,Riſibile eſt homo,Riſibile animal non eſt:quæ erat concluſio.

Nõ eſt uſus in diſciplinis exponibilium.

De ſyllogiſmo in terminis infinitis Nota.

C A P. XIIII.

De modo ſyllogizandi in obliquis.

DE modo ſyllogizandi in obliquis oportet aliqua traderes clariꝰ:licèt in parte aliqua ſint dicta.

¶Conſiderandũ tamẽ eſt,aliquando mediũ poni in obliquo,& aliquando extremitates.Et contingit mediũ aliquando in vna præmiſſarũ,interdũ in vtraq;.Vt hîc, Omnis hominis eſt aſinus:& Petrus eſt homo:ergo Petri eſt aſinus:Hìc ponitur ſolùm in maiori. In minori cõtigit ſic,Omnis homo eſt animal:& Equus eſt hominis:ergo Equus eſt animalis. Exẽplũ quando vtrobiq; ponitur in obliquo: Nullus equus eſt hominis:& Omnis aſinus eſt hominis:igitur Nullus aſinus eſt equus.

Si terminus in obliquo in extremitatibus,etiã erit in concluſione.

¶Si contingat obliquè poni extremitatem aliquam:ſic debet poni in concluſione:vt, Omne iumentum eſt hominis:& Omnis equus eſt iumentũ:ergo Omnis equus eſt hominis.Et,Omnis leo eſt animal:& Petri eſt leo:ergo Petri eſt animal. In omnibus caſibus poteſt cõtingere ſyllogiſmũ ex obliquis formare: in genitiuo, Omnis ſcibilis eſt ſcientia:Homo eſt ſcibile:ergo Hominis eſt ſcientia.In datiuo, Omni homini cõuenit appetitum ſubijcere ſpiritui: Iuuenis eſt homo:ergo Iuueni conuenit appetitũ ſubijcere ſpiritui. In accuſatiuo, Omnes homines iudicabit Deus:Potẽtens ſeculi ſunt homines:igitur Potentes iudicabit Deus. De omni verbo otioſo reddenda eſt ratio in die iudicij:Iocoſè loqui eſt verbum otioſum:ergo De iocoſa loquutione reddenda eſt ratio. *Matth. 12.*

¶Ad rectè concludendum in iſtis, vis intellectus attendẽda,potiùs quàm ad ſyllogiſmorũ regulas ſuprà poſitas:licèt poſſint poni ſaltim duæ regulæ,quarum prima ſit.

¶In omnibus modis affirmatiuis, vbi vtraque præmiſſarum affirmatiua eſt,cuiuſcũque ſit figuræ:ſi altera præmiſſarum eſt de obliquo,& ſimiliter concluſio erit.Ita,quòd ſi extremitatum aliqua ponitur in obliquo in præmiſsis,& erit in concluſione.Si tamen mediũ ponatur in altera in obliquo:obſeruandum,vt extremitas quæ ponitur cum medio in recto,ponatur in cõcluſione in obliquo:& quæ ponitur cum medio in obliquo,ponatur in cõcluſione in recto.Exẽpli gratia, Quilibet homo eſt animal: & Omnis equꝰ eſt hominis :ergo Omnis equꝰ eſt animalis:Non tamen poteſt inferri,Omnis equi eſt animal.Et ex iſtis,Cuiuſlibet hominis eſt equus:Petrꝰ eſt homo:ergo Petri eſt equꝰ. Non tamẽ infertur:Petrus eſt equi:manifeſtũ eſt concluſionem in recto non inferri. *1. Regula.*

¶Secunda regula.In modis negatiuis, quãdo ſyllogiſmus fit ex altera de recto, & altera de obliquo:ſi negatiua ſit de obliquo,& cõcluſio ſimiliter.Si verò affirmatiua de obliquo, & negatiua de recto,nõ ſimiliter concluditur. Verbi gratia.Nullius animalis eſt æternitas. Omnis homo eſt animal : ergo Nullius hominis eſt æternitas.Et in ſecunda figura ſequitur,Intellectus non eſt bruto:& Simia eſt brutum:ergo Simiæ non eſt intellectus.In Feſtino,Et in tertia figura. Nullius irratiõalis eſt intellectꝰ. & Omne irrationale eſt animal:ergo Alicuius animalis non eſt intellectus.In Felapton. *2. Regula.*

¶Secunda pars regulæ declaratur:quia nõ valet,Nullus homo eſt brutũ:& Omnis equus eſt hominis:ergo Nullus equus eſt bruti.In ſimili non valet.Nullus homo eſt Deus:& Omne iumentum eſt hominis: ergo Nullum iumẽtum eſt Dei.Sed tamen poſſet inferri,ergo omneiumentũ eſt alicuius quod non eſt Deus. *2. Pars regulæ.*

¶Etiam ſolent poni modi ſyllogizãdi in hypotheticis:vt ſi quis argumẽtetur à tota cõditionali cũ poſitione antecedentis,ad poſitionẽ cõſequẽtis. Verbi gratia.Si homo currit, animal currit:

currit:ſed homo currit,ergo animal currit: eo ꝓ maior eſt vna hypothetica,eſt modus ſyllogizãdi in hypotheticis. Sed quia tales modos argumentandi poſuimus,quando de hypotheticis loquuti ſumus,nõ eſt opus nũc repetere.

C A P. XV.

De defectibus ſyllogiſmorum, & quibuſdam præſuppoſitis.

TRes defectus ſyllogiſmorum ſolent ab Ariſt.ſignari.Et paucis eos adducere,non erit ſuperuacaneum.

Quid defectus.

¶Defectus eſt petitio principij. Et contingit,quando inter ſyllogizandum idem per idem probatur:vel ignotum per ignotius. Exemplũ primi eſt.Si quis negaret iſtam.Omne animal rationale eſt capax diſciplinæ:& argumẽtaretur quis,Omne animal rationale eſt capax diſciplinę:ergo Omne animal rationale eſt capax diſciplinę:hic eſt petitio principij, quia probatur idem per idem.

Primus defectus quando idem per idem probatur.

¶Secundo modo cõtingit:vt ſi quis velit probare hanc,Animal rationale eſt capax diſciplinæ,& argumẽtaretur:Omnis homo eſt capax diſciplinę:& Omne animal ratiõale eſt homo: ergo Omne animal rationale eſt capax diſciplinę.Hìc non probatur idem per idem,ſed tamẽ eſt defectus,qui vocatur petitio principij:quia ignotũ,animal rationale eſt capax diſciplinæ, probatur per ignotius.ſ. per ly Omnis homo eſt capax diſciplinæ:notior eſt cõcluſio, quã maior ipſa.Si tamen fieret ſic,Omne ꝓ ratiocinatur capax eſt diſciplinæ:Omne animal rationale ratiocinatur:ergo Omne animal rationale eſt capax diſciplinę:vitaretur iſte defectꝰ.

Quãdo ignotũ per ignotius.

2. Defect.

¶Secũdus defectus eſt,qui appellatur,nõ propter hoc accidere falſum.Et contingit, quãdo falſitatis cauſa tribuitur propoſitioni, quæ nõ eſt cauſa.Et eſt quando à parte antecedẽtis ponitur aliqua propoſitio ſuperflua.Exẽpli gratia,Sol lucet:& Omne aĩal eſt homo:& Omne brutũ eſt animal: ergo Omne brutum eſt homo.Conſequentia eſt bona,& conſequens eſt falſum:ergo & antecedẽs.Et nõ illa:Omne brutũ eſt animal:ergo illa,Sol lucet.Cõmittitur defectꝰ,nã cauſa falſitatis nõ eſt in illa. Sol lucet, ſed in illa quæ maior eſt,Omne aĩal eſt homo.

3. Defect.

¶Tertius defectus,vocatur fallacia cõtrariẽ opinionis,quãdo quis cõcedit duos terminos vniuerſaliter de alio prædicari:& rurſus de altero eorũ alium vniuerſaliter dici:& de alio vniuerſaliter negari. Vt ſi quis concederet de homine vniuerſaliter dici animal,& riſibile:vt hæ ſint veræ:Omnis homo eſt animal, & Omnis homo eſt riſibilis.Et rurſus de animali,vniuerſaliter cõcederet ſenſibile prædicari.Omne animal eſt ſenſibile:tamẽ negaret id de riſibili. Et cõcederet,Nullũ riſibile eſt ſenſibile.Exiſtis ſequeretur,quòd oporteret cõcedere duas cõtrarias veras:& duas contradictorias.Patet ex conceſsis.Omne animal eſt ſenſibile:&Omnis homo eſt animal:ergo Omnis homo eſt ſenſibilis:in Barbara,& antecedens eſt verum,ergo & conſequens.Et rurſus in Celarent,Nullũ riſibile eſt ſenſibile: & Omnis homo eſt riſibilis: ergo Nullus homo eſt ſenſibilis.Eſt bona conſequentia in Celarent, & antecedens eſt verũ: ergo & conſequens.Patet,quia maior eſt vera per te,& ſimiliter minor:ergo concluſio,quæ eſt contraria concluſioni de Barbara,erat vera. Ergo duæ cõtrariẽ verẽ.Et contradictoriẽ etiã probari poſſunt.Nam ſi inferã.Aliquis homo nõ eſt ſenſibilis:ſicut intuli,Nullus homo &c. eſſent illæ de Barbara,cum iſta contradictoria in Feſtino:ſumendo minorẽ,Aliquis homo eſt riſibilis,&c.Et ſimiliter circulariter poſſent probari:Nullus homo eſt riſibilis,& Omnis hõ eſt riſibilis,veræ:ſumendo concluſionem de Barbara:Omnis homo eſt ſenſibilis:conuertendo illam quam conceſsit,Omnis homo eſt riſibilis,Omne riſibile eſt homo: ſic, Omnis homo eſt ſenſibilis:Omne riſibile eſt homo:ergo Omne riſibile eſt ſenſibile.Et capiendo concluſionem de Celarẽt,Nullus homo eſt ſenſibilis:ſic Nullus homo eſt ſenſibilis:&Omne riſibile eſt homo:ergo nullum riſibile eſt ſenſibile.

¶Solent etiam adducere in iſto loco quædam quæ apud Ariſto.vocãtur præſuppoſita.Quæ pro parte ſunt ex ſuperioribus ſatis manifeſta, imò ferè omnia dicta.Primũ eſt,Omnis ſyllogiſmus eſt in aliqua trium figurarum.Et,Omnes ſyllogiſmi aliarum figurarum,per primam perficiuntur. *Primũ præſuppoſitũ.*

¶Secundum præſuppoſitum.In omni ſyllogiſmo oportet aliquã præmiſſarum eſſe affirmatiuam,& aliquam vniuerſalem. *Secundum.*

¶Tertiũ.Omnis ſyllogiſmus ex tribus termini,& non pluribus conſtat. *Tertium.*

¶Quartum.Quædam propoſitiones difficulter ſyllogizantur,quædam faciliùs.

¶Quia omnia tria præſuppoſita ſunt iã ſuperius latè tradita,ſolùm quartum erit declarandum.Illa dicitur propoſitio minùs ſyllogizabilis,quæ in paucioribus figuris probatur.Ob id vniuerſalis affirmatiua,eſt quę minùs ſyllogizatur:quia ſolũ probatur in prima figura,& in *Propoſitio difficilè ſyllogizabilis.*

solo vno modo, scilicet, in Barbara. Post hãc minꝰ syllogizabilis est vniuersalis negatiua: quia solùm in prima, & secũda figura. In prima quidem, in Celarent: in secunda, in Cesare, & Camestres. Ob id vniuersalis negatiua magis syllogizabilis est vniuersali affirmatiua: sed tñ magis syllogizabilis est particularis affirmatiua. Ratio est, quia particularis affirmatiua cõcluditur in pluribus modis, quã vniuersalis negatiua. Primò in prima figura, in Darij. In tertia figura, in Darapti, in Disamis, in Datisi. Deinde sequitur particularis negatiua, & hęc maximè syllogizabilis: sicut enim vniuersalis affirmatiua minùs syllogizabilis, sic particularis negatiua maximè syllogizabilis: quia in omni figura cõcluditur. In prima, in Ferio, & in Fapesmo, Frisesomorum. In secũda figura, in Festino, & Baroco. In tertia figura, in Bocardo, & Ferison. Ecce quomodo negatiua particularis est maximè syllogizabilis. Et ex hac parte, facilè construitur, & difficulter destruitur. Aliquã propositionẽ cõstrui, est ipsam probari verã. Et eã destrui, est ipsam probari falsam. Propositio ergo particularis negatiua facilè cõstruitur: quia ad veritatẽ illius sufficit veritas vnius singularis. Itẽ, quia in prima, & secũda, & tertia figura probatur vera: & in multis modis. Et difficilè destruitur: quia nunquã destruitur nisi per cõstructionẽ suæ cõtradictoriæ, quæ est vniuersalis affirmatiua, quæ difficulter cõstruitur: quia ad veritatẽ, requiritur veritas cuiuslibet partis: & solùm in prima figura, & in modo Barbara, probatur. Et quidem ipsa vniuersalis affirmatiua, quæ difficilè construitur, facilè destruitur: nam destruitur per vniuersalẽ negatiuam contrariam, quę concluditur in prima, & secũda figura. Et per particularem negatiuã suã contradictoriam: quæ ꝓbatur in tribus figuris. Ob id ipsa subiacet multis periculis. Quaꝓpter sicut est verũ ꝙ difficilè cõstruitur. i. vera probatur: est verũ, ꝙ facilè destruitur: quia falsa ꝓbatur. Nã sua cõtraria existẽte vera, ipsa est falsa, vel sua cõtradictoria similiter. In alijs duabus ꝓpositionibꝰ, vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua est facilitas, & difficultas in cõstrui, vel destrui, penes cõtradictionẽ: & per vniuersalẽ affirmatiuam potest destrui negatiua vniuersalis, & hæc latius in posterioribus.

Quid est ꝓpositionem construi.

C A P. XVI.

De syllogismo dialectico.

T tractatum syllogismorũ absoluamus, ne sit opus illa adducere in Posterioribus: restat dicere de syllogismo dialectico, litigioso, falsigrapho, enthymemate, inductione, & exempli positione.

¶ Dialecticus syllogismus differt à demonstratiuo, eo quòd ille opinionem causat, hic, scientiam. Et quidem de demonstratiuo peculiariter in libro Posteriorum resolutionum Arist. agendũ erit. Vbi docet Aristot. quid sit scire, & quid sit demõstratio propter quid: & à priori: & quæ quia, & à posteriori. Siquidem quando procedit conclusio ex primis, veris, & immediatis, & causis conclusionis: conclusio ex illis probata, scietur. Et causatur ex tali demonstratione assensus firmus, & euidens, illius conclusionis. De quibus ibi.

Aristot. 1. poste. text. co. 30.

¶ Syllogismus tamẽ dialecticus nõ causat sciẽtiam, sed opinionem: quia nõ ex necessarijs, & primis, veris, & immediatis, procedit: sed solũ ex probabilibus. Vt si quis argumẽtetur: Omnis mater diligit filium suũ: Hæc est mater: ergo, Hæc diligit filium suum. Quia enim ex probabili maiori argumentum fuit constructum, assentit intellectus conclusioni: tamen nõ euidenter, sed cum formidine de opposito. Reputat enim sic esse, quòd hæc suum diligat filiũ: sed non habet euidẽtiam, nec caret formidine, verum, ne sit. Similiter, Omne monarchicum regimẽ melius est Aristocratico: sed Hispanię regimen est monarchicum, ergo Hispanicum melius est Aristocratico, solùm est opinio. Et quidem assensus opinatiuus differt à scientifico: ꝙ ille est cum formidine de opposito: hic tamen est absque formidine. Et ille qui dialecticus est, & opinionis causatiuus, definitur sic.

Differẽtia inter assensum scientificũ, & opinatiuum.

Definitur dialecticus syllogismus

¶ Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus est syllogizatus: probabilia illa dicũtur, quę videtur omnibus, aut pluribus, aut sapiẽtibus: & his, aut omnibus, aut pluribus, aut maximè probatis. Ex quibus cõstat probabilia nõ ęqualiter omnibus approbata. Nã quędã sunt quę oẽs, etiã ex infima plebe, solẽt approbare: vt, ꝙ omnis mater filiũ diligat, & parẽs, prolẽ in intimo cordis habeat: & benefactori esse benefacien dum, & ꝙ talis sit diligẽdus. Alia sunt probabilia, sed nõ apparẽt omnibus de plebe: sicut, ꝙ Monarchia, sit prestãtissimũ regimẽ, & inferior sit Oligarchia, aut Aristocratia, & Democratia: sic enim iudicãt qui prudẽtia pollẽt: sed infimę clasis viri, nõ sic. Alia sunt quę probabilia videtur, & quidẽ paucioribus, quã supradictis: quia solùm sapiẽtibus: vt ꝙ Sol sit terra maior, & sic de alijs. Tãdẽ omnia hęc probabilia sunt, & dicuntur, quatenus vera videntur, & necessitatem non habent.

¶ Quia ergo in dialectico syllogismo fit discursus: ex istis probabilibus ad cõclusionem inferendam, & effectus causam suam nõ excedat: non potest esse, quòd conclusio sit scita, si premissæ sint opinatæ. Nec potest esse conclusio necessaria, vbi præmissæ sunt probabiles, & cõtingentes. Ex quo solùm causatur per talẽ dialecticum syllogismum, opinio: & assensus formidolosus, illius propositionis probatæ.

C A P. XVII.

De syllogismo litigioso.

Aristot. 1. Topi. ca. 1. Quid syllogismus litigiosus.

SYllogismus litigiosus, definitur ab Aristo. Est qui procedit ex his, quæ videntur probabilia, non sunt autẽ. Et qui ex probabilibus, aut ex his quæ videntur probabilia, est apparens. In hac definitione, iuxta tres partes definitionis, triplicem syllogismi litigiosi declarat speciem cũ litigiosus eo differat à dialectico: quia ille cùm procedat ex probabilibus, quæ verè probabilia sunt, & nõ solùm apparent, causant opinionem conclusionis. Verũ litigiosus, nõ sic: quia præmissæ cùm solùm apparentiam habeãt, nõ concludunt.

Tripliciter peccat syllogismus litigiosus, primò in materia.

¶ Tripliciter contingit litigiosum syllogismũ deficere. Vno modo peccat in materia: qa propositio quæ assumitur, licèt teneat in modo, & figura, cùm aliàs tamen ipsa videatur vera, & probabilis, sed tamẽ falsa est: vt si quis argumẽtetur: Nulla opposita sunt simul vera: subcõtraria sunt opposita: ergo non sunt simul vera. In Ferio videtur dispositus syllogismus: sed tamẽ litigiosus est: non probat: peccat enim in materia: quia assumit illam maiorem: Nulla opposita sunt vera: tanquàm probabilem: cùm tamẽ non sit. Iste syllogismus intelligitur in illis primis verbis definitionis: est qui procedit ex his quæ videtur probabilia. Dicitur hîc in materia peccare: quia propositiones sunt velut materia syllogismi.

2. Defe. in forma.

¶ Aliquando litigiosus syllogismus nõ peccat in materia, sed solũ in forma: vt Opposita sunt simul vera: Contraria & cõtradictoria sunt opposita: ergo Contraria, & cõtradictoria sunt simul vera. Maior & minor sunt probabiles propositiones, imò & verę certò. Ob id, nõ est peccatũ in materia: sed in forma: quia in nullo modo dispositus est talis syllogismus: quia ex puris particularibus procedens, datur antecedẽs verum, & consequens falsum. Et iste syllogismus intelligitur in illa secũda particula. Et qui ex probabilibus. Vitaretur defectus in syllogismo, si fieret sic. Omnia opposita sunt simul vera: Contradictoria sunt opposita; ergo sunt simul vera. Et bona esset consequentia in Darij: & antecedens est falsum, sicut & consequens.

3. Defect. in materia & forma.

¶ Aliquando syllogismus litigiosus peccat in forma & materia simul: vt si quis dicat, Nulla opposita sunt simul vera: Quædam subcontraria sunt opposita: ergo Nulla subcõtraria sunt simul vera. Hic duplex cõmittitur defectus. s. in materia, & in forma. In materia quidẽ: quia maiorem assumit vt probabilẽ, cùm tamẽ non sit. Et in forma: quia conclusionẽ infert vniuersalem, particulari existente aliqua prmeissarũ, scilicet, minore: Qui defectus est in syllogismis, vt nos suprà diximus. Aristoteles tamen syllogismũ litigiosum solùm vocaret, qui in forma peccat, Quapropter qui solum in materia peccat, vt in primo exemplo, esset dicendus syllogismus. Ratio est: quia dialecticus considerat vtrùm syllogismus habeat debitam formã, scilicet, in modo, & figura sit positus. Non curat, quod se tenet ex parte materiæ, scilicet, ex quibus terminis constat. Sed litigiosus non meretur absolutè vocari syllogismus, sed cum additione diminuente: litigiosus syllogismus. Sicut Æthiops non dicitur albus absolutè, sed albus secundùm dentes.

Aristotel.

¶ Syllogismus falsigraphus ille est, qui procedit ex proprijs principijs disciplinarum malè intellectis. Vt si quis argumentetur, Omnes lineæ deductæ ab eodem puncto ad idem punctũ sunt æquales: Linea recta, & linea curua deducũtur ab eodem puncto ad idem punctum: ergo linea curua, & recta sunt æquales. Antecedens est verum, & consequens est falsum. Defectus committitur: quia procedit ex illo principio malè intellecto, Omnes lineę ab eodẽ pũcto ad idem sunt ęquales. Oportet intelligatur de deductis per idem spatium: nam si nõ deducãtur per idem spatium, sicut in curua, & recta contingit, non erunt æquales.

C A P. XVIII.

De Enthymemate.

SEquitur de enthymemate, quod à Boetio definitur. Est oratio, in qua non omnibus præmissis antepositis, festinata infertur cõclusio: vt si quis diceret. Petrus est homo: ergo Petrus est animal. Vel, Homo currit, ergo Animal currit. Siquidẽ in prima deberet suppleri: Omnis homo est animal: & Petrus est homo: ergo Petrꝰ est animal. Et in secunda. Homo currit, & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Est enim enthymema syllogismus imperfectus, vel

Boetius.

truncatus. Et græcè enthymema est, φ in mēte siue cogitatione, alteram premissarū occultet.

Quid icos. ¶ Aristot. tamen definit: Enthymema est syllogismus procedēs ex icotibus, & signis, Icos in præsentiarū idem significat, quod propositio probabilis: ob id dicere, φ ꝓcedit ex icotibus, est dicere, qui ex ꝓbabilibus procedit. Et licèt syllogismus dialectic⁹ ex probabilibus, differt ab enthymemate: quia in syllogismo dialectico ponūtur expresè omnes præmissæ ante cōclusionem, sed in enthymemate non. Vt, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suum filium. Et, Omni benefactori est benefaciendum: ergo Huic est benefaciendum.

Quid signū ¶ Signum intelligitur propositio demonstratiua, vel necessaria, illatiua alterius: siue ipsa in se sit ꝓbabilis, siue necessaria. Vnde icos, siue probabile in se consideratur. Signum tamē per cōparationē ad illud quod infertur ex ipsa: vt ex signis procedit. Hoc enthymema: Habet in mā millis lac, ergo viro iuncta est: eo quòd antecedens inferat consequens tāquam signum eius, ex probabilibus procedit. Tamen hæc, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suū filium, ex signis esset, quādo infert necessariò. Vt, Est homo: ergo Animal rationale. Non diceretur ex icotibus. i. ex ꝓbabilibus, sed ex signis. Hæc definitio data ab Aristo. solùm materiā insinuat ex qua fiāt enthymemata. Et quidē fortè, idem est icos, & signū. Nam eadem propositio, quæ inquantū in se probabilis, dicitur icos: dicetur signū, inquantū aliā infert necessariò. Vt, Omnis benefactor est diligendus: ergo Hic benefactor est diligendus.

Enthymema reduci potest ad perfectū syllogismum. ¶ Omne enthymema, cùm sit syllogismus imperfectus, potest reduci ad perfectū. Nam supplendo defectum, reducitur. Et aliquando supplēda est maior, aliquādo minor in reductione: quod contingit in omni figura, secundùm dispositionem terminorū in enthymemate. Ad

Quomodo supplenda est propositio quæ deficit. supplēdum autem oportet considerare, quòd quia medium, cōclusionē nō intrat, pro medio in propositione supplenda, nō sumetur aliquis terminus positus in conclusione: sed solùm sumetur terminus, qui solus est in antecedēti positus. Et ex illo, & prædicato conclusionis fiet propositio supplenda. Exempli gratia, Hoc enthymema, Homo currit: ergo Animal currit: reducetur ad perfectū, sumendo pro medio ly homo. Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Aliq animal currit. In Datisi, in tertia figura. Ibi reductio facta est, supplēdo minorē. Et istud enthymema, Homo currit: ergo Homo mouetur. Omne quod currit mouetur: sed Homō currit: ergo Homo mouetur. In Darij, in prima figura. Hic suppleui maiorem. Et istud, Mulier est pallida: ergo peperit: Omnis mulier quę peperit est pallida: Hęc mulier est pallida: ergo Hæc peperit. In secunda figura.

Regula. ¶ Sed ad cognoscendum quando erit supplenda maior, & quando minor ad reducēdum, sit regula. Quando subiectum antecedētis, & conclusionis sit idem terminus, tunc supplenda est maior. Et quando prædicatū idem, minor. Hic homo est rationalis: ergo Animal est rationale. Minor supletur: Homo est rationalis, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est rationale, in tertia figura. Sed hic, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, erit supplenda maior. Omnis homo est animal: & Petrus est homo: ergo Petrus est animal.

Enthymema ex quatuor terminis. ¶ Aliquādo inueniūtur enthymemata ex quatuor terminis: vt Hō currit: ergo animal mouetur. Et virtute sunt duo enthymemata. Et sic ad duos perfectos syllogismos reducēda. Vt in exemplo posito. Sunt hæc, Homo currit: ergo Animal currit, Et, Animal currit: ergo animal mouetur. Primum reducetur ad tertiam figurā, in Disamis. Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Et secūdū, Omne φ currit mouetur: & Animal currit, ergo Animal mouetur. In prima figura, in Darij.

CAP. XIX.

Sequitur de inductione.

Quomodo fiat inductio. ALia species syllogismi est inductio. Quando à singularibus sufficienter enumeratis, fit ad vniuersale ꝓgressus, Vt, Iste homo est capax disciplinæ: & Iste homo est capax disciplinæ: & sic de alijs: ergo Omnis homo est capax disciplinę. Et negatiuè similiter. Iste ignis nō infrigidat: & Iste ignis nō Infrigidat, & sic de alijs: ergo Nullus ignis infrigidat. Oportet hic enumerare singularia omnia, aliàs nō esset optimus progressus. Nā cùm ad veritatem vniuersalis requiratur veritas cuiuslibet partis, vna sola existente falsa singulari, daretur antecedens verum pro demonstratis, & consequens esset falsum pro illa sola singulari, vbi vnum non est demonstratum. Quapropter nō valet, Hic homo est stultus: & Hic homo est stultus: ergo Omnis homo est stult⁹. Quantuncunque multi sint demonstrati, vno solo existente prudente, & sapiente. Et quando demonstratio fit ab speciebus ad genus, nō est necessariū fiat per singularia specierū, sed sufficit fiat vniuersaliter per omnem speciem. Vt Omnis leo sentit: & Omnis asinus sentit: & Omnis

Omnis equus sentit, & sic de omnibus speciebus: ergo Omne animal sentit.

Notandum ¶ Verum cōsiderandū est: quia ly omne, signū vniuersale, quādo cadit supra terminū genericū, potest distribuere cōpletè, & incōpletè. Cōpletè tunc fit (sicut suprà diximus) quando distribuit pro singulis generū. Vt in hac, Omne animal fuit in arca Noe: sensus est, de qualibet specie quodlibet animal. Et est falsa propositio: & tūc oportet omnia indiuidua cuiuslibet speciei demonstrare per inductionem, argumētando à singularibus ad vniuersale. Si tamen fit distributio incōpleta, quæ vocatur pro generibus singulorū quę: tūc est, quādo facit sensum: de qualibet specie aliquod, sufficit cuiuslibet speciei vnum singulare demonstrare ad inductionem.

Notandum Inductione possūt principia probari. ¶ Peculiariter est notandum, sicut notat Aris. de hac specie argumētationis, quæ vocatur inductio, posse probari principia demonstrationū, quæ dicuntur indemonstrabilia. Vt, Omne totū est maius sua parte: principium est indemonstrabile: quia non potest per alias propositiones notiores demōstrari: sed tamen per inductionem, nihil prohibet. Hoc totū in quātitate est maius sua parte: & Hoc totū in qualitate est maius sua parte: & sic in alijs: ergo Omne totū est maius sua parte. Sic etiā, Omne animal ratiōale est disciplinæ capax, est prīcipium indemonstrabile: quia per alias propositiones notiores non potest probari: sed tamē aliquali sumpta experiētia de homine, potest sic per inductionem. Hic homo est disciplinæ capax: & Ille homo, &c. ergo. Et sic in alijs. Similiter si quis hoc principiū, Nullæ contradictoriæ possunt simul esse veræ: vellet probare per inductionem. Hæ contradictoriæ, nunquā sunt simul veræ: & hæ similiter: ergo Nullæ possunt simul esse veræ.

Inductio ad syllogismū perfectū reducitur. ¶ Iste modus argumentandi per inductionem potest ad syliogismū perfectum reduci: sumendo pro medio ipsam inductionem, & pro maiori extremitate prædicatū conclusionis probādæ, & pro minori extremitate subiectū eiusdē. Affirmatiuè. Omne quod est iste ignis, & ille ignis, & sic omnibus demōstratis, est calidum: & Omnis ignis est iste ignis, & ille ignis, &c. ergo Omnis ignis est calidus. Et negatiuè, Nihil quod est iste ignis, & ille ignis, est frigidum: & Omnis ignis est iste ignis, & ille ignis: &c. ergo Nullus ignis est frigidus in Celarent: ex inductione fit perfectus syllogismus, & in alijs similiter.

CAP. XX.

De exemplo.

ALia species, & vltima est argumentationis, scilicet, exemplū: ex quo fit argumentum ad probandam rē. Et quidem solet esse argumentū efficacissimum: magis enim solēt mouere exempla, quàm verba: vt si quis volens probare Deum misericordem, & cuilibet pœnitenti indulgere, argumentetur. Deus Niniuitis, quanuis peccantibus pepercit, quia egerūt penitentiā: ergo similiter parcet cuicunque pœnitenti. Et si vellet probare Deum punire peccatores nō pœnitentes: Deus Sodomitas omnes, igne de cœlo misso consumpsit, quia in suo peccato permanserunt: ergo puniet non pœnitentes. *Ioan. 3.* *Genes. 19.*

¶ Oportet obseruare in huiusmodi argumētationibus, vt sit similitudo in exemplo ad rem, quæ probari debet. Nam si quis argumentaretur, Iudas perijt quia peccator: ergo Paulus similiter: cum etiā peccauerit, & vterq; Apostolus: mala est illatio, quia nō tenet similitudo: si quidē Paulus, & si peccauit, ad Christum conuersus, doluit, quòd persecutus fuerit ecclesiā: sed tamen Iudas peccauit tradens sanguinem iusti: & quia non egit pœnitentiā congruentē (congruentem voco) cum spe de venia: sed desperauit, ob id perijt Iudas, nō perijt Paulus nec Petrus, licèt peccauerit negando Christū. *Actuum. 9.* *Matth. 26.* *Marci. 14.* *Lucæ. 22.*

¶ Iste modus argumētandi reducitur ad inductionem imperfectam: & ad syllogismū. Exempli causa. Ex vno singulari, vniuersalem cōcludendo: rursus sub illo vniuersali subsumendo, inferēdo aliud singulare. Verbi gratia, Petrus peccator pœnitētiā agens veniā est consequutus: ergo Omnis qui egerit pœnitentiam cōsequetur veniā. Ecce quomodo ex vno singulari, seu ex inductione imperfecta intuli vniuersalē. Rursus ex illa vniuersali: Omnis qui pœnitentiā egerit, consequetur veniā peccatorū: ergo Iatro pœnitentiam agens veniam consequetur de suo peccato. Possent exēpla alia poni: ex istis tamen licet colligere alia. Manet ergo vtcunq; declaratum, quot sint species argumentationū, & quomodo illæ quæ sunt imperfectæ syllogizationes, ad perfectas reducūtur. Et illa syllogizatio perfecta vocari debet, quę tenet in modo, & figura, vt suprà dictum est. Hic est finis illorū, quæ in Sūmulis tradi solēt. *Lucæ. 22.* *Marci. 14.* *Ezechi. 18*

¶ Tractatū de Topicis, & Elēchis libuit hic apponere statim post syllogismos: vt ad manū sit locus, vnde facilè argumētum posit formari.

TRACTATVS DE LOcis Dialecticis, editus à Reueren.P.F.Alphonso à Vera Cruce Artium & Theologiæ Sacræ Doctore, ordinis Eremitarum Sancti Augustini.

CAPVT PRIMVM.

POSTQVAM ABsoluimus tractatum syllogismorum, consequenter de locis Dialecticis disserẽdũ erit. Quippe quæ materiã præbẽt ad syllogismos formandos, & sunt velut thesaurus quidam reconditus, & reseruatus, & ad manum positus, quotiescũque opus sit. Et quidẽ apud Arist. liber ipse, qui Topicorũ nũcupatur, sicut vtilis, sic & cuicũq; obuius. Ob id nõ multũ curãt magistri in scholis discipulis hæc tradere: nõ quia inutilia, aut nõ necessaria ad perfectũ dialecticũ: sed quia clara sunt, & quicũq; voluerit humeros apponere, sine præceptore duce, cõsequi poterit. Et post Arist. & Ciceronẽ, vnicus nostris tẽporibus. Rodolph' agricola de inuẽtione, & de locis dialecticis edidit libros eruditissimos, simul & eloquẽtissimos. Quos consulo legẽdos ab illis, qui seriò in animo habẽt hãc dialectices partẽ, quã Τοπικὴν vocãt, adamussim penetrare. Ibidem explo ratum erit, eruditionẽ cũ grauitate, & maiestate sermonis cõiunctã, quod nõ rarũ est in hac nostra tẽpestate. Et quidẽ hic liber non solùm dialectico vtilis, sed in omni facultate admodũ necessarius est, Rhetorico, physico, & suprà modũ Theologo verbi Dei proclamatori, & tãdem cuilibet de aliqua re differenti. Ob id nõ temerè Arist. sagacissimus, multùm insudauit in tradendis locis dialecticis, & velut de nouo, noua quædã cõgerens in vnũ ordinẽ, non tam perspicaci, & claro (sicut in alijs solitus erat) digessit. Quapropter Themistius, & Seuerinus Boetius dexteritate quadã singulari ordinatissimè nobis tradiderũt. Nos post eos in præsentiarũ tractatũ Topicorũ cõpendiosè, quãtum fãs fuerit, cõponemus. Vt narrat Rodolphus lib. 1. de inuẽtione. c. 3. scripsit Arist. librũ Topicorũ. Verùm licèt ipse summo ingenio, eloquentia, & rerũ peritia: homo tamen, & quem latere aliquid potuerit, quiq; vt nõ omnia primus inuenerit, ita alijs post aliqua inuenienda reliquit. Hæc ex Rodolpho. Qui & adducit Ciceronem, qui ad Trebatiũ topica cõposita misit, & Quintilianũ, Boetium, & Themistiũ: qui omnes licèt satis peritè simul & eloquẽti stylo argumẽtũ tractauerint, licèt aliquãto ipso Aristo. latiùs, & clariùs, nõ tũ in aperto rẽ tradiderũt, quin ipse Rodolphus operæ pretiũ egerit, hãc dialecticę de inuẽtione partẽ, pro authore, rationẽ, sequutus, ad adiuuãda aliorum studia, ob oculos sic depingendo, stylo modesto, nõ affectato, claro, & intelligibili. Non vt ipse de Arist. refert, quẽ vnũ velut oraculum amplectitur omnis schola: qui ex proposito calamũ temperauit, vt vix non solùm ab ingenio tardo, & humili, sed neque à perspicaci intelligi queat. Quippe qui præter rerũ ipsarũ difficilẽ accessũ, in verbis quib' ea tradidit, ex proposito ęnigmata apposuit: vt vix vn', aut alter sit, qui intelligat exactè. Et ne gratis loqui videamur, Themistij est testimoniũ, qui in hæc verba, ait. Lõgè aliter oĩa foras ab eo esse edita, q̃ domi tradita. Demẽtięq; simile esse, si qs legẽdis libris ipsius speret illius se sentẽtiã cõsequuturũ. Sed quid Themistij testimonio opus est? cũ ipsemet Arist. ad Alexãdrũ cõquestũ, ꝓ libros ediderit, & in publicũ legẽdos ꝓposuerit ait. Sic ea q̃ ad philosophiã tradidisse, vt intelligat nemo: misi qui ab eo audierit, & sic perinde esse, ac si edita nõ essẽt eius opera. Hęc in sentẽtia (licèt Ludouicus Viues de epistolæ veritate dubitet.) Hæc omnia adduxi, vt sicut labor Rodolphi nõ solũ nõ vanus, sed vtilis fuerit in locis tradẽdis post Ari. Ciceronẽ, Quintilianũ, Boetiũ, Themistiũ; eò ꝓ clariùs quã illi, hic noster conatus nõ erit reputãdus vanus, quia ad profectũ illorum erit, quibus vel nõ est copia Rodolphi, vel nõ tãtã peritiã habent Romani sermõis, vt eũ valeãt intelligrre. In his eñ, quę à nobis de locorũ ratione tradẽtur, ex proposito sermonẽ tẽperabimus, vt etiam infimis ingenijs possint esse obuia: alios in nullo defraudãtes

Rodolph'.

Τοπικὴν.

1. Loca.

Arist.

Themist.
Boetius.

Rodolphus

Themist.

Difficilis. ex proposito Arist.

Arist. de se ipso quód obscuritatem affectauerit.

tes, quibus ad Rodolphũ & cæteros in aperto est aditus. Nostris contenti terminis, satisfactũ erit nostris laboribus, si fructum senserint discipuli. Et quia catholicis tradetur legẽdus tractatus, exẽpla ex sacris literis, quãdo commodè fiet, proponẽtur. Sicut & fecit doctus simul & deuotus Titelmanus in sua Dialectica.

¶Quàm sit necessarium istorum locorum peritia, munus dialectici manifestat: cuius est de quacunq; re proposita, ad vtranq; partẽ disserere, & argumenta in mediũ producere: qui velut mutus hærebit, si non habeat in promptu, vbi tanquã ex penu, quæ formet argumenta, ad quam voluerit probare partẽ educat. Qua ratione hæc definitio loci proponatur.

Necessitas libri.

Quid sit locus.

¶Locus, est cõmunis quędã rei nota, cuius admonitu, quid in quaq; reprobabile sit, potest inueniri. Sic Rodolphus. Hæc definitio clarè ostẽdit in quẽ finẽ loci dialectici sint inuẽti, velut quædã monimẽta memoriæ, vbi inuenitur quid ad rẽ probãdã cõducat. Boetius tamẽ ait. Locus est sedes argumẽti: & meritò quidẽ. Nã sicut sedes est vbi res cõquiescit, & inueniri valet: sic etiã locus est, vbi argumentũ ad fidẽ rei probãdæ faciẽdã inueniri potest. Exẽplo sumpto à venatoribus: nam si quis errabũdus, ignaruſq; loci, vbi delitescãt ferę vagetur, frustrat spe sæpe: verùm qui latibula earũ habet cognita, licèt in vno, vel altero loco nõ inueniat, tandem voti fit compos: quia vbi sedeãt ferę priùs cognouit. Sic etiã meritò qui locorũ dialecticorũ habeat peritiam, cùm argumentorũ sint sedes, inueniet in prõptu de quacũq; re oporteat verba facere, lautam supellectilem.

Boetius.

Discrimen inter argumentũ, & argumentationem.

¶Oportet tamen intelligere non idem esse argumentum, & argumẽtationem. Hoc enim totum, illud pars est. Nam argumẽtatio, & ipsum argumentum, & res quæ per argumẽtum probatur est. Argumentũ tamẽ, solũ id quod probat, vel rei dubiæ fidẽ facit. Vt si quis à definitione, argumẽtetur: Omne animal rationale disciplinæ capax est: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est disciplinæ capax. Propositio dubia, quæ probatur, est, Omnis homo est disciplinæ capax. Argumẽtũ probãs sunt illę duę ꝓpositiones, maximè maior: Omne animal rationale est disciplinæ capax: & id argumẽtũ dicitur sumptũ à loco certo, nẽpè, à definitione ad definitũ. Totũ aggregatũ. s. ipse syllogismus perfectus, dicitur argumẽtatio: ab arguẽdo, quod significat aliquãdo idem quod probo. Et sic argumẽtatio, tãquã id qd̃ probat argumẽtũ, & ipsum quoq; argumẽtũ.

¶Oportet hìc in principio duos distinguere locos, prę cipuè vnũ, qui maxima dicitur: & alterum, qui differentia maximæ nuncupatur.

¶Locus, qui maxima dicitur, appellatur in ꝓposito: propositio aliqua per se nota, & generalis: ex qua desumptum argumentũ argumẽtationem caufat, & probandum probat. Et ne ganti tale argumentum, opponitur ipsa maxima, vt assentiat argumẽto. Vt in exẽplo adducto, & in isto syllogismo. Omne animal rationale est beatitudinis capax: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est beatitudinis capax. Ecce quomodo argumẽtũ sumptum à definitione. Si quis negaret, tunc à maxima illa, propositione per se nota: Cuicunque conuenit definitio, cõuenit definitum: sed definitioni hominis cõuenit esse capax beatitudinis: ergo & homini, qui est definitũ. Similiter si quis argumentetur: Homo est rationalis: ergo non est irrationalis. Brutum est sensibile: ergo nõ est insensibile. Homo decedẽs in gratia saluabitur: ergo non cõdẽnabitur. Qui credidẽrit & baptizatus fuerit, salaus erit: ergo nõ dãnabitur. Hoc argumentum innititur illi maximæ, Cuicunque conuenit vnum contrariorũ, ab eo & remouetur reliquum. Et meritò istæ propositiones generales, loca dicuntur, in quibus virtute continentur deprompta argumenta: similitudine sumpta à corporali loco, vbi quantitas locati posita est: sic quædam virtualis quantitas rerum probandarum in illis maximis posita est, & reseruata.

Qui xim

Mar. 26.

¶Et etiã eò maximę, dicuntur, quia nõ habẽt alias superiores, per quas hæ probari possint, sed ex terminis veritas earũ constat. Et sicut in syllogismo, maior dicitur propositio, vnde vis argumenti, & in qua virtute, minor cõtinetur: sic istæ maximę, in quibus virtute, alię propositiones sunt, ex quibus potest argumẽtũ sumi.

Quare maxima dicatur.

¶Est alius locus, qui differẽtia maximæ vocatur. Et est, qua maxima à maxima differt. Vt verbi gratia. In exẽplis suprà positis, sumptũ est argumẽtũ à maxima: Cui cõuenit definitio & definitum. Ibi definitio, & definitum, posita sunt: in secũda maxima, Cui cõuenit vnũ cõtrarium, remouetur oppositum: ibi contrarium & oppositum. Et isti sunt termini, qui vocãtur differentiæ màximæ, id est, quo maxima à maxima differt. Nam ista maxima, Cui conuenit definitio, cõuenit & definitum, differt ab alia, Cui vnũ cõtrariũ conuenit, remouetur & reliquum, in illis terminis. Quia ibi à definitione & definito, hìc à cõtrario & opposito sumptũ est argumentum. Et quidem hæ differẽtiæ maximarum vocantur etiã loca, quia cõsideratione eorum, argumentum sumatur. Vt dicendo, A definitiõe, Ab oppositis, vel à cõtrarijs, &c.

Differentis maxima

¶Isti

Multò plures maximæ, quàm differentiæ maximæ.

¶Isti loci, qui vocãtur differẽtia maximæ, multò pauciores sunt, quàm sint ipsæ maximæ: eò q̃ cõtingat in vna differẽtia maximè, plures includi maximas. Patet. Nã in vna differẽtia maximè, scilicet, à definitione, sunt istę duæ maximæ, Cui conuenit definitio, eidẽ & definitũ: & econtra. Et alia, A quo remouetur definitio, & remouetur definitũ. Si nõ est animal rationale, neq; homo erit. Et de quocũq; verificatur definitio aliquo superaddito, de eodem & verificatur definitũ, eo dẽ superaddito. Et locus differẽtiæ maximæ solet sic signari, per ly. a. sic. A definitione, à specie, à genere, à cõtrario, ab oppositis, &c. Interdũ sic. A definitione ad definitũ, à parte ad totũ, ab specie ad genus, &c. Et tandem tã maxima, quàm differentia maximæ, locus est. Et meritò sedes argumenti vocatur (vt dicit Boetius) quia ab vtroq; sumitur argumẽtum.

CAP. II.

De diuisione locorum.

Diuisio locorũ in cõmuni.

SOlent communiter diuidere loca, in extrinseca, intrinseca, & media. Rodolph? tamẽ. 4. c. 1. lib. distinguit primò in internos, & externos. Et rursus externos diuidit in eos, q̃ necessariò cõiuncta sunt: quæ causæ, vel effectus vocantur. Et alia sunt loca, quæ nulla necessitate rei cohærent: quæ dicuntur accidentia. Hæc vocantur communiter externa, seu extrinseca: Et illa quæ circa rẽ sunt, vocantur media. Sequentes ergo communẽ declarationẽ. Locus intrinsecus ille est: quãdo argumentũ sumitur ab his quæ sunt de substantia rei, de qua quæritur. Et extrinsecus erit, quando sumitur ab eis quæ sunt omnino à re separata. Et medius erit, qui participat de vtroq; extremo, & partim separatur à re: & partim cõiungitur ei. Exẽplis reddamus omnia clara. Vt si sit quęstio, nunquid homo sit sensibilis? fiat argumentũ. Omne animatum est sensibile: Homo est quid animatũ: ergo Homo est sensibilis. Locus vnde desumptũ est argumentũ, est internus, seu intrinsecus: qa à substãtia rei de qua erat quæstio, scilicet, à definitione eius, locus. Differẽtia maximæ, est internus: & locus maxima: Cui cõuenit species, & cõuenit differentia cõstituens speciem. Vel, cui conuenit genus, & cõuenit ratio generis.

Quidlocus intrinsecus & extrinsecus.

¶Etiam si fieret argumentum ad probandum hominem esse corruptibilem. Omne compositum ex contrarijs est corruptibile: Homo est compositus ex contrarijs: ergo est corruptibilis. Tam maxima, scilicet, Cui conuenit causa, & effectus, quinecessariò sequitur: & differẽtia maximę: A causa materiali, sũt loca intrinseca.

Quidlocus extrinsecus

¶Loca extrinseca vocantur, quando argumẽta sumuntur ab illis, quæ sunt extra rem. Vt si quis petat, nunquid homo sit rationalis? fiat argumẽtum. Homo non est irrationalis: ergo rationalis. Sumitur & maxima, & differentia maximæ, ab extrinseco. Similiter si quis petat, nũquid virtus sit fugienda? faciat argumentum. Solum vitium est fugiendum: & virtus vitium non est: ergo virtus non est fugienda. Ab extrinseco sumitur.

Quid sit locus medius.

¶Loca media vocãtur, quæ partim intrinseca, & partim extrinseca: quia sumitur argumẽtũ ab eo quod partim conuenit rei, & partim est extra rem. Vt si quis quęrat, nũquid humilitas bona sit? sumat argumentum: Humilis est bonus: ergo humilitas bona. Sumit argumentum ab humili: à concreto ad abstractum: à denominato ad denominantem. Quæ partim conueniunt, & partim differunt. Conueniunt in principali significato: quia tã humilitas, quàm humilis humilitatem important. Differunt tamẽ in finali terminatione, quia vnum concretum, aliud abstractum.

Diuisio loci intrinseci.

¶Locum intrinsecum aliqui subdiuidũt in locum, qui à substãtia rei sumitur: & in eum, qui à concomitantibus ipsam substantiam. Exemplum primi. Vt si quis dubitet: nũquid Homo sit immortalis? desumat argumentũ, Homo habet animam rationalẽ immortalem: ergo ipse est secũdùm animam immortalis. Sũptum est argumentum à substantia rei. Et huic adiungitur locus à descriptione, & à nominis interpretatione. Quia sæpe contingit rem describere, quia nescimus definitionem propriam ex genere & differentia signare. A cõcomitãtibus rem: vt quando à causa efficiente, & finali. Et etiam posset concomitans substantiã dici, si à causa materiali, vel formali sumeretur, si considerentur vt partes substantiæ, & non vt tota substantia. Et ab accidente, & loco. De quibus in speciali erit sermo.

CAP. III.

De loco à definitione.

A definitione.

LOcus à definitione, qui meritò primum obtinet locum, quippe qui rei substantiã ostẽdit, definitur. Locus à definitiõe, est habitudo definitionis ad definitũ. Locus ergo primus, qui differẽtia maximę vocatur, hic est: A definitione ad definitum. Vbi considerata habitudine, quæ est

est definitionis ad definitum, tanquam terminiinferẽtis, ad terminum illatum depromitur argumentum, ad probandam rei veritatẽ. Supposita ergo definitione definitionis quid rei, & quid nominis (de quo in principio dictum est) & quomodo quid rei diuiditur in quiddatiuã, quæ physica, & metaphysica est: & in descriptiuam & causalem per quatuor causarum genera, sumitur argumẽtum ab isto loco differentia maximæ, quatuor modis. Duobus affirmatiuè: & duobus negatiuè. Affirmatiuæ, sit quæstio, nũquid homo sit capax beatitudinis? Omne rationale animal beatitudinis capax est: ergo Homo beatitudinis capax est. A definitione ad definitum. Item si quis petat, vtrùm homo sit risibilis? Omne animal rationale risibile est: ergo Omnis homo est risibilis. Item si quis dubitet, vtrũ humilitas prosequẽda, & superbia fugienda? Omnis virtus est prosequenda: ergo Humilitas. Et omne virtutis contrariũ fugiendum: ergo superbia fugienda. Locus differentia maximæ est, A definitione. Locus maxima est, De quocunque de quo dicitur definitio: dicitur & definitũ. Hæ quæstiones & argumentationes se tenent ex parte subiecti propositionis: de qua dubitatur, & ex parte prędicati, sic. Nunquid Concha sit animal? Concha est corpus animatum sensibile: ergo Concha animal est. Similiter si quis petat, nunquid temperantia sit virtus? Temperantia est habitus bonus: ergo temperantia virtus est. Locus differentia maximæ, A definitione. Maxima est, De quocunque de quo dicitur definitio: & dicitur definitum.

Quæstio ex parte subiecti.

Ex parte prædicati.

¶Negatiuè duobus modis etiam: ex parte subiecti: & ex parte prædicati. Si quis petat, nunquid Elephas sit disciplinę capax? Nullum irrationale animal, est disciplinæ capax: ergo Nullus Elephas est disciplinæ capax. Item nũquid virtus reddat hominẽ malũ, vel vilẽ? Nullus bonus habitus potest malum reddere hominẽ: ergo nulla virtus facit eum malum. Nullus habitus malus potest possessorem bonum reddere: ergo nullum vitium bonum facit habentem. Locus differentia maximæ, à definitione sumitur: & locus maxima est: De quocunque de quo negatur definitio, de eodem & definitum negari necesse est.

Exemplum

¶Ex parte prædicati, sit quæstio, nunquid Simia homo sit? eo quòd imitatur hominem in multis. Simia non est animal rationale: ergo Homo non est. Nũquid homo sit brutum? Homo animal irrationale non est: ergo Homo brutum non est. Est locus maxima, De quocũque negatur definitio, & definitum. Et differẽtia maximę dicitur: A definitione ad definitũ. Et isti quatuor modi duobus includi possent, Cui conuenit definitio, & cõuenit definitum: & cui non conuenit definitio, nec definitũ conuenire debet.

Cõditiones bonæ definitionis.

¶Ponit hic Rodolphus definiẽdi rectè, regulas in generali: cõpẽdiosẽ satis in hæc verba. Sũt autẽ in summa rectè definiendi leges, vt definitio neq; plura cõplectatur quã definitũ, neq; pauciora: sed de quocũq; vnũ dicitur, dicatur & alterũ. Deinde vt quid sit res, hoc est, substantiãcius explicet. Præter hæc, vt aperta, hoc est, neq; ambiguis nominib?, quæ in multas ducũtur significationes: neq; obscuris, aut ex lõginquo trãslatis, cõstet. Hęc ex Rodolpho. Si quidẽ ad vsum loci huius maximè cõducit, cùm potissimùm in qualibet reprobãda, sit eius definitio, à qua efficacissimũ argumẽtum trahi potest.

A definitio ad definitionem.

¶Sub isto modo, A definitione ad definitũ cõprehenditur, A definito, ad definitionem. Vt Cuicunque conuenit definitũ, & conuenit definitio, & A quocunque remouetur definitũ, & remouebitur definitio. Et hoc continget, quando sit quid notius definitum, quã definitio. Vt si quis dubitet de Morionibus, nũquid ratione, vtãtur: cùm nunquam seriò loqui videantur, tunc ex noto. s. quod sint homines, adignotũ erit argumẽtũ, Moriões homines sunt: ergo Moriões sunt aĩalia rationalia. Maxima est, Cui cõuenit definitũ, cõuenit definitio. Differẽtia maximę est, A definito ad definitionẽ.

¶Negatiuè, Si quis dubitet, nunquid Simia & Elephãtus sunt animalia rationalia, eo q̃ videãtur vti ratiõe in multis, fiet argumẽtũ. Simia & Elephãtus homines nõ sunt: ergo animalia rationalia nõ sunt. Locus maxima est, A quo remouetur definitũ, & remouetur definitio. Et si quis dubitet, nũquid aliqua animalia rationalia aliquãdo nõ vtãtur ratione? fiet argumẽtũ. Aliqui homines nũquã ratione vtũtur: ergo Aliquãdo animalia rationalia, nõ vtũtur ratione. Itẽ. Vtrũ aliqua irrationalia possint esse disciplinabilia? fiet argumẽtum. Canis, & Elephãtus doceri possunt: ergo aliqua irrationabilia sunt disciplinæ capacia. In omnibus istis est argumentum à definito ad definitionem. Et hęc est differẽtia maximæ. Locus maxima: Cui definitum conuenit, & definitio. Et, A quo remouetur definitũ, & definitio. Et hic erit vsus, quãdo probatur cõuenire accidentia definitioni, quia cõueniunt definito, quia notius est accidentia conuenire definito. Vt si quis probet, Esse albũ cõuenit homini: ergo cõuenit animali rationali. Nõ tamẽ erit bonus modus probãdi, de proprio, scilicet, Homini cõuenit esse risibi-

sibilē: ergo cōuenit esse risibile animal rationali. Ratio est, quia per prio propriū cōuenit definitioni, in qua ostēditur rei essentia, a qua fluit, quàm conueniat definitio, quod est contrariū de accidenti communi.

CAP. IIII.

De loco à descriptione.

A descriptione.

SEcundus locus intrinsecus est à descriptione: quando quis argumentatur, cui conuenit descriptio, conueniat descriptum. Et primò præmonendum est quod Boetius, & post eum Rodulphus notant, descriptiones supplere vicem definitionis. Nam quia nos ignoramus rerum differentias, non possumus per genera & differentias rei definitionem naturam declarantem, assignare, sed vtimur circunloquutione, & rē describimus. Vt si quis ignoret propriā differentiam asini, quia in sua specie cōstituitur, describat. Asinus est animal auritum, fœcundū, & duros habens quatuor pedes. Ex tali descriptione, quia ostēdi videntur, quæ propria sunt ipsius asini: videtur ostensa natura, & substantia ipsius. Et est vsus descriptionū, loco definitionum.

Boetius. Rodolphus Vtimur descriptione loco definitionis.

Exemplum descriptionis.

¶Homo enim qui per essentialia definitur describitur sic: Est animal suorum actuum dominus. Vel, est animal doctrinæ capax. Vel, est animal risibile. Vel, est magni cerebri, pessimi odoratus, optimi tactꝰ. Virtus, est habitus laudabilis. Vitiū, est habitꝰ vituperio dignus. &c. Et quidem patet differentia inter definitionē, & descriptionem, etiam nomine ipso. Nam definitio importat rem ipsam finire, & limitare: ostensa natura, & essentia eius per definitionē descriptio tamen lineationem quādam grosso modo factā rei, importat. Verum propter causam dictam frequens est vsus, & valde similantur, tāquam descriptio vicaria sit definitionis. Ob id Cicero, & Themistius vnum solùm locū posuerunt definitionis, & descriptionis: licèt Boetius, & Rodulphus distinxerint. Si ergo quis quærat, Nunquid humilitas sit virtus? argumentetur, Humilitas digna laude est: ergo Humilitas virtus est. Si quis dubitet, Nunquid animal rationale sit magni cerebri, & optimi tactus? argumētetur. Homo est magni cerebri, & optimi tactꝰ: ergo Animal rationale est magni cerebri, &c. Locus maxima est, cui cōuenit descriptio, & cōuenit descriptū, vel ecōtra. Locus differētia maximæ, A descriptione, ad descriptū, vel ecōtra. Et tādē eo modo quo dictū est in loco à definitione, Nā affirmatiuè: Cui cōuenit descriptio, & descriptum: & ècōtra. Et negatiuè, A quo remouetur descriptio, & descriptum: & econtrà.

Cicero. Themistius

¶In hoc etiā loco ponitur locus à nominis interpretatione, seu etymologia vocabuli: nā ob defectum cognitionis differentiarum (vt diximus) euenit, vt loco definitionū non solùm de scriptione vtamur, sed etiam nominis interpretatione. Vt si quis dubitaret, Nunquid impendenda sit opera dialecticæ? argumentaretur. Arti differendi danda est opera, ergo dialecticæ. Nūquid Rhetoricæ insudandū? Arti bene loquendi insudandum? ergo rhetoricæ.

A nominis interpretatione.

¶Differt nominis interpretatio à definitione, & descriptiōe: quia definitio per essētialia substantiārei ostendit: & descriptio similiter, licèt per accidētalia: tamē etymologia, seu nominis interpretatio, solū quid nomē importet significat. Ob id definitio quid nominis vocari debet, & Cicero vocat notationem: tāquam si interpretationem diceret: eo quòd verba rerum sunt notæ. Et ab interpretatione, etiam sumuntur argumēta, sicut à definitione, & descriptione (vt diximus) & affirmatiuè, & negatiuè: vt suprà ostēsum est sit quæstio, Nunquid Iesus peccatores deberet recipere? Animarū saluatorem decet peccatores recipere: ergo Iesus, qui seruator, debuit peccatores recipere. Itē si esset quæstio, Nūquid euāgelizantibus sint tēporalia ad victū debita? Boni nūtij annūtiatoribus erant ad victū necessaria ministranda: sed euāgelizantes erāt huiusmodi: ergo Item, Verum amatorem sapientiæ non decet esse auarū, aut elatū: ergo philosophum nō decet esse auarū, aut elatum. Illos qui in sortem Dei sunt electi, non decet luxuriæ esse notatos: ergo clericū minimè decet. Illum qui de Deo verba agit, non decent verba scurrilia, & profana: ergo Theologum hæc non decent. Et sic in alijs. Locus maxima est, Quæcunque conueniunt interpretationi, & cōueniunt interpretato. Vel, Cui conuenit interpretatio: & conuenit interpretatum. Et locus differentia maximæ, Ab interpretatione. Et eo dē modo sicut in definitione dictū est, affirmatiuè, & negatiuè.

Discrimēinter Iterpretationem, definitionem & descriptionē.

Exempla.

¶Sub istis etiam tribus, scilicet, definitione, descriptione, interpretatione, alij tres concludū tur. Sub loco à definitione, intelligitur locus à differentia: eo quòd differentia sit pars potissima definitionis rei: vt posset quis probare cōcham esse animal, Cōha est sensibilis: ergo est animal: quia sensibile est differentia animalis. Et similiter, Simia non est rationalis: ergo homo non est. Et locus maxima est, Cuicunque conuenit differētia, & id cuius est differentia. Et, A quocunque remouetur differentia, & id cuius est differentia. Et locus differentia maximæ esset, A differentia.

Locus à differentia.

Locus à proprio.

¶Sub loco à descriptione, continetur locus à proprio. Vt, Modestia est per se laudabilis: ergo virtus. Petrus est risibilis: ergo & homo. Simia non est risibilis: ergo non est homo. Locus maxima, Cui conuenit proprium, & id cuius est proprium, & A quo remouetur proprium, & id cuius est proprium.

Locus à synonymis.

Sub loco ab interpretatione intelligitur locus à synonymis: vt est ensis: ergo gladius. Et locus maxima, De quocūq; prædicatur vnum synonymorum, prædicatur reliquum. Similiter negatiuè, Non est ensis: ergo non est gladius.

CAP. V.

De loco à toto vniuersali.

POstquam in duobus locis supra positis dictum est de illis, quæ directè respiciūt substantiā rei: consequenter dicendū de illis, quæ concomitātur ipsam substantiā: & est totū. Et quia multipliciter dicitur totū: scilicet, vniuersale, integrale, & potentiale, & totū in quātitate: primo de toto vniuersali. Illud totū dicitur, quod partes suas continet: ex quibus & cōstare dicitur. Et totū vniuersale: quia in se includit particularia quædam, quæ ad modū partis se habent. Sicut genus dicetur totū: quia sicut totū in partes diuiditur, & ex toto partes erūt. Sic à genere species, & ab specie, indiuidua. Et genus in suas diuiditur species tanquā totū, in suas partes. Et partes dicuntur partes subiectiuæ, eo q̄ subijciātur toti in ordinatione prædicamentali: quia totū de parte dicitur secundū ordinatā prēdicationē. Vt, homo est animal, & Petrus est homo. Argumētū igitur sumitur ab isto toto ad partes: & à parte, ad totum tam affirmatiuè, q̄ negatiuè. Vt sit quæstio, vtrùm Dialectica sit vtilis, fiat argumētū, Scientia omnis vtilis est: ergo Dialectica vtilis est. Hìc factum est argumentū à toto vniuersali ad suam partē. Similiter si quis petat, vtrū homo sentiat? fiat argumētū, Animal sentit: ergo Homo sentit. Hic maxima est, Cui cōuenit ratio generis: & cōueniet ratio speciei cōtētæ sub genere. Et differētia maximę est, A genere ad speciē. Etiā negatiuè valet. Si quis quærat. Nūquid superbia sit vtilis, erit argumentū, Nullū vitium vtile est: ergo superbia vtilis non est. Nullū vitiū est bonum: ergo furtum non est bonum, &c.

Totum vniuersale integrale, potentiale.

¶Similiter valet, Hoc animal habet omnē sensum: ergo Hoc habet olfatum. Hic homo habet omnem virtutem: ergo Habet charitatem. Hic homo habet omneim scientiam: ergo habet Theologiā. Et negatiuè, Hoc corpus non habet sensum: ergo nec tactū. Hic homo nō habet scientiā: ergo Theologiā nō habet. Maxima est, A quo remouetur genus: & remouetur species. Vel Cui nō cōuenit genus, neque species. Et differentia maximæ, A genere ad speciē. Tot modis cōtingit argumentū fieri ab specie ad genus. A parte subiectiua, ad totū suum vniuersale affirmatiuè. Cōcha habet vnicum, vel duos tantùm sensus: ergo aliquod animal duos tātùm habet sensus. Veritas apud improbos odiū parit: ergo Aliqua virtus odium parit: gratia seu. Charitas est per quam efficimur amici Dei: ergo Aliqua virtus nos efficit Dei amicos. Similiter. Habet tactū, ergo habet sensum. Negatiuè, Cōcha nō habet omnes sensus: ergo Aliquod animal nō habet omnes sensus: Nō habet visum: ergo nō habet omnē sensum: Non habet humilitatē: ergo nō habet omnem virtutem. Maxima istorū argumentorum. Cui conuenit pars subiectiua, & conuenit totum. Cuicunque non conuenit pars, nec conuenit totum. Vel, Quod dicitur de parte subiectiua, & dicetur de toto. Quod negatur de parte subiectiua, & negabitur de toto. Differentia maximæ est, Ab specie, ad genus. Vel A parte subiectiua ad suum totum vniuersale.

Ab specie ad genus.

Seruandę proprietates Logicales in hisce argumentis.

¶Verū cautè obseruandū est, ad hoc q̄ valeat argumētū à toto vniuersali, ad suas subiectiuas partes: oportet totū sumat vniuersaliter, aliàs non valeret. Nam iste modus arguendi nō est bonus: Aliquod animal habet omnē sensum: ergo Concha omnem habet. Sed valet: Omne animal habet omnem sensum: ergo Cōcha habet. Sicut valeret, Omnis homo habet omnem virtutē: ergo Petras habet. Ecōtra tamē: quādo à parte ad totū est processus, debet sumi totū particulariter: vt Concha habet tactū: ergo habet sensum: non tamē valeret: ergo habet omnem sensum. Nec valet, Concha habet tantùm vnum, aut alterū sensum ergo Omne animal habet tantùm vnum aut alterū sensum. Sicut non valet, Auis habet alas: ergo omne animal habet: sed sequit: ergo Aliquod animal habet.

Documentum.

¶Sit documentum, Tales argumentationes tam in isto loco, quàm in alijs valere, quando supplēdo propositionem, quæ deficit, possint ad Syllogismum perfectum Cathegoricum, vel hypotheticum reduci: nam si non potest reduci, non valet modus arguendi: vt, Petrus habet charitatem: ergo Omnis homo habet charitatem: non valet: nam supplēdo quod de est,

est, & Petrus est homo: ergo Omnis homo habet charitatem. Nam hic syllogismus in tertia figura, habet defectum: tum quia concluditur vniuersaliter, quod nõ contingit in tertia figura: tum quia est argumẽtum à termino nõ vniuersaliter sumpto in antecedenti, ad ipsum vniuersaliter sumptum in cõclusione, ex parte de ly homo. Sicut etiam non valet, Animal currit: ergo homo currit: quia supplẽdo, & homo est animal, vel omnis homo est animal: sequitur, ergo homo currit: nã cùm syllogismus teneat in prima, & maiori existẽte particulari in prima figura nil sequatur, syllogismus nõ erat bonus. Obiid neque iste modus arguẽdi tenet, Tantùm animal est homo: ergo Tantùm animal est substãtia: quia iste syllogismus est malus, Omnis homo est substantia: Tantùm animal est homo: ergo Tantùm animal est substãtia: est enim in prima figura, & minor est virtualiter negatiua: Tantũ animal est homo: qa exponitur sic: Animal est homo & Nil nõ animal èst homo. Et cõmittitur alius defectus, argumentum à termino nõ vniuersaliter posito in antecedenti: ad eundem vniuersaliter positum in consequenti, ex parte de ly substantia: nã in maiori est indistributè, & in cõclusione distribuitur: ratione de ly Tãtùm: habet enim virtutem distribuendi terminum mediatum: vt suprà dictum est, quãdo de exponibilibus agebamus.

CAP. VI.

De loco à toto integrali.

A toto integrali.

QVartus locus vnde argumentum sumitur, est integrale totum. Vbi contingit à toto ad partẽ, & à parte ad totum. Et in præsentiarum totũ integrale dicitur, quod constat ex suis partibus quantitatiuis ad inuicem cõiunctis: & dispositis, vt suum constituant & perficiant totum: sicut homo totus constat ex capite, coniuncto collo, & stomacho, & intestinis, corde, brachijs, & pedibus. Quæ partes dicũtur integrales, quia integrant suum totum, ad modũ, quo domus constat ex fundamento, pariete, & tecto. Et quidem istarum partium quædam sunt principales: vt totum sine eis non posit cõstare. Aliæ minùs principales, sine quibus licèt totum posset constare, non tamen erit perfectũ. Exemplicausa, Domus non erit, si non habeat tectum, vel fundamentum: tamẽ si desit ei vna, aut altera fenestra, domus erit, imperfecta tamen. Homo mutilus pedibus, vel manibus, homo erit, licèt non perfectus: tamen si ei deesset caput, vel intestina, vel cor, non posset homo dici, quia non posset constare. Ex isto ergo loco argumentũ sumitur à toto ad partẽ, vel ecõtra: loquendo de parte, quæ principalis est, sine qua totum non potest consistere.

¶ Fit affirmatiuè, Homo est: ergo caput habet Homo est: ergo intestina ei insunt, & cor. Domus est: ergo habet fundamẽta, & tectum. Maxima est: Posito toto integrali: necessarium est & partes principales poni. Non tamen valeret argumẽtum ad partes, vel partem minus principales. Sic, Homo est: ergo pedes habet: ergo mutilus non est: licèt valeret, Homo perfectus est: ergo pedes habet, & manus, &c.

A toto ad partes quãdo non ualet.

¶ Negatiuè tamen non valet argumẽtum à toto ad partes singulas. Nã nõ sequitur, Domus non est: ergo fundamentum non est: nam potest esse quòd tectũ non sit, manẽte fundamento. Valeret tamẽ sub disiunctione. Domus nõ est: ergo vel tectum, vel fundamentũ, vel parietes non sunt. Sicut Homo non est: ergo vel caput nõ est, vel intestina, vel cor, &c. Et tũc maxima est, Si totum non est: aliquã eius principalem partem non esse, necesse est. Et differentia maximæ, A toto integrali ad suas partes.

A parte integrali ad totum.

¶ A parte integrante ad totũ valet negatiuè. In idolo, cor non est: ergo non est homo. Hoc ædificium tectum non habet: ergo domus nõ est. Maxima est, Remota parte principali, & totum remoueri debet. Et differẽtia maximæ. A parte ad totum. Affirmatiuè tamẽ non valeret à parte ad totum. Non valet, Est fundamẽtum: sunt parietes: ergo est domus: licèt ab omnibus simul coniunctis bene valeret. Hic locus est valde vtilis ad multa probanda: nam considerando rem integram, & partes quæ ipsam constituũt, est facilè argumẽta formare. Sicut Boetius probat res humanas Diuina prouidẽtia gubernari: Omnis mundus prouidentia gubernatur: & res humanæ partes sunt, ergo res humanæ Diuina prouidentia gubernantur. Morbos curari, & sanitatẽ tueri, & vulneribus mederi bonũ est: ergo ipsa medicina, cuius hæ sunt partes, bona est. Iudiciũ habere de re quacunque, ad ipsam probandam argumẽta adducere, bonum est: ergo Dialectica bona est. Deũ cognoscere, & de Deo loqui bonum est: ergo ipsa Theologia bona est. Hic legem implet: ergo Deum & proximum diligit, negatiuè: Proximum non diligit: ergo legem non adimplet, Hic pius est in Deum, in patriam, in parentes: ergo pietatem habet. Negatiuè, Parentes non veneratur, magistrum non colit: ergo pietatẽ non

Locus à parte ad totum accõmodatissimus.

habet. Et possumus laudare, vel vituperare aliq; totũ ex eo, q; partes laudãdę, vel vituperãdę veniũt. Vt sidicamus, Agere assentatorẽ, malũ: quia falsum dicentibus assentire, malũ. Magica ars abominãda: quia dęmones consultare anathema est. Meretricem agere pesimũ: quia inescare iuuenes diabolicũ, &c. Sicut & artes, quæ habent in se partes laude dignas, maximè extollimus.

Locus hiclatissimè pãtet.

¶ Huius loci vsus erit, explicando singulas partes rei dicẽdæ, & maximè commouet affectus. Si quis sumeret Paulum vas electionis laudandum: posset exordium sumere à lingua eius: quia loquutus est tot verba vitæ, tot cõsilia salutifera. Et statim de manibus, quibus tot & tãmira operatus est. Et ab oculis, qui viderunt arcana, quæ non licet homini loqui. Ab auribus, quæ verba vitę, qualia alius nõ sic ab ipso Christo audiuit. Si pedes consideret, quàm beati illius Apostoli euangelizantis pacem, euangelizantis bona: qui huc, & illuc mundum circuibat, vt Christo aliquos lucrifaceret. Si illud ardentissimũ pectus, in quo non solùm feruebat charitas: sed totum videbatur charitas: vt nullus scandalizaretur, quin priùs ipse vteretur: & nullus infirmaretur, quin ipse iaceret. Ad istũ modum est campus latissimus, in quo quispossit spatiari, & argumenta innumera inuenire: & occasionem dilatandi orationem, & mouendi affectus, quod maximè curandum est in publicum verba facientibus, ad vtilitatem ostendendam alicuius rei, quæ meritò deberet æstimari, discurrendo per membra singula. In homine: vt si quis contenderet hominẽ humiliare, vt de se ipso humiliter sentiret, quia puluis, & vermis, &c. sic fieret. Quæso quid vilius homine, secũdum corpus? quid capitis vertex, nisi testa fictilis efficta? Quid cerebrũ ibi inclusum, nisi coagulum lacteum? Quid oculi quæso, nisi humor congelatus? Quid nares, nisi foramina quędam, & meatus putredinis, & pituitæ? Et quid aures, nisi vasa sordium? Et quid venter, & intestina omnia, nisi vas fictile, & stercorũ plenum, & fœtore & sordibus superans sterquilinium omne? Quid ergo superbit homo?

2.Cor. 12
Ad Gal. 1.
Esaiæ. 52.
1.Corin. 9
Ad Phi. 3.
2.Cori, 11
Genes. 3.

CAP. VII.

De loco à toto in quantitate.

TOtum in quantitate vocatur, quando sumitur aliquis terminus cõmunis cũ signo vniuersali: vt Omnis homo est disciplinæ capax, Omnis homo est rationalis. Si tamen sine illo vniuersali signo sumeretur, nõ diceretur totũ in quãtitate: Homo currit: non est sensus, q; tota vniuersitas hominũ currat, sed sufficit vnus currat tãquã pars quędã. Et hoc totũ differt à toto vniuersali: nam non opus est in toto vniuersali sumatur cum signo vniuersali, ad hoc q; ostendatur eius totalitas, & vniuersalitas: nã genus animal, sine distributione est totum, continẽs omnes suas species. Etiam differt à toto integrali, quia illud cõstat ex partibus quantitatiuis integrantibus: hoc tamen est totum alterius rationis, cuius totalitas sumitur ratione signi vniuersalis. Fit argumẽtum. Omnis homo sentit: ergo homo sentit. Omnis homo currit: ergo homo currit. Et negatiuè, Nullus homo est brutũ: ergo Petrus non est brutum, Nullum irrationale intelligit: ergo asinus non intelligit. Maxima erit, Quod conuenit toto in quantitate: conuenit & eius parti. Et negatiuè, A quo remouetur totum in quantitate, & remouetur pars. Vel, Cui non conuenit totum, nec pars conueniet. Differentia maximę erit, A toto in quantitate ad suam partem.

Discrimen inter totum in quantitate, & totũ uniuersale.

¶ A parte ad totum valebit argumentum in toto vniuersali: vt Homo currit: ergo animal currit: sed tamen non valet in toto in quantitate: quia cũ debeat sumi vniuersaliter, ab vna parte ad totum non valet. Nõ sequitur, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Sed ab omnibus singularibus enumeratis, vt dictum est in inductione ad totum, esset bonum: maxima differẽtiæ, A partibus in quãtitate ad suum totum in quantitate. Et maxima esset, De quo dicuntur omnes partes in quantitate, dicetur & totum in quantitate.

CAP. VIII.

De loco à toto potentiali.

TOtum potentiale dicitur, quãdo est includens in se plures potentias, velut partes. Et distinguitur à toto vniuersali, & à toto quantitatiuo, & à toto integrali. Vt anima rationalis dicitur totum potentiale: continet enim partes, scilicet, voluntatem, intellectum, & memoriã, quæ sunt eius potentiæ. Et anima sensitiua potest dici totum potentiale: continet enim sensum communẽ, phãtasiã, æstimatiuam, seu cogitatiuam, & memoriã sensitiuã. Istæ omnes potentiæ sunt partes potẽtiales illius totius. Etiam anima vegetatiua cõtinet augmẽtatiuam, nutritiuã, digestiuam, expulsiuam, retentiuam: licèt istæ potius dicantur vires animæ, quàm potentiæ. Sed tamen

Partes potẽtiales.

men loquendo de anima rationali : argumentum sumi potest à toto ad partem, & è contra affirmatiuè,& negatiuè. Si dubium sit,nūquid Simia habeat rationem,seu intellectum? Non habet animam rationalem : ergo nec rationē. Nunquid brutum quod videtur refutare cibū, & aliquando prosequi,habeat voluntatem?fit argumentum.Brutum non habet animam rationalem:ergo nec voluntatem. Et affirmatiuè.Siquis dubitet, nunquid pessimi homines: vt sunt luxuriosi,& qui computrueruntin stercore suo,habeāt rationem,quia tam sine ratione sequuntur vitam brutalem?fit argumentū: Habent tales animam rationalem:ergo intellectum.Maxima in istis est:Cui cōuenit totum potentiale:& ei partes conueniunt. Et, A quo remouetur totū,remouebitur & pars.Et à parte,ad totum affirmatiuè. Siquis dubitet de aliquo homine rustico , vtrùm habeat animam rationalem? fit argumentum . Habet liberum arbitrium: ergo & animam . Habet memoriam intellectiuam : ergo animam . Et negatiuè etiam , Simia non habet intellectum:ergo non habet animam rationaē.Maxima est, A quo remouetur pars,vel cui cōuenit pars:remouetur totū, vel conuenit totū,Differentia maximę, A parte potentiali ad totum potētiale.Bene video istum locum posse cōprehendi in illo,A definitione, vel A differentia: quia hæc ad rei substantiam spectant simpliciter:verùm quia de toto facta est mentio,vt clariùs omnia intelligantur,ex pressè libuit ponere,vt etiam sit vsus talis locus ad sumendum argumentum. Similiter de anima sensitiua per suas potentias distinguendo:nam vbi completè anima sensitiua reperitur , & etiam huiusmodi sensus interiores reperiuntur, quæ partes potentiales vocari possunt ipsius animæ sensitiuæ.

CAP. IX.

De loco a toto in modo.

EST alius locus vnde sumitur argumentum,ab aliquo toto sumpto absolutè sine aliqua restrictione : & illud habet partes in modo, quādo restrictè sumitur.Verbi gratia,fidicamus Homo: absolutè sumitur,& dicit quoddam totum absque limitatione,seu restrictione.Si tamē dico, Homo albus,Homo sapiens,Homo bonus: totum restringitur:& vocatur homo bonus pars in modo:quia nō absolutè sumitur,sed restringitur.Ex hoc ergo toto sumi potest argumētū, &affirmatiuè,& negatiuè. Affirmatiuè. Siquis dubitaret,vtrùm homines rudes sint disciplinę capaces,fiat argumētū. Omnes homines sunt capaces disciplinæ:ergo & rudes. Si quis dubitet,vtrū malos Deus diligat?sic fiet.Omnis factor facturā diligit:ergo Deus homines malos diligit. Vel sic,Omnes homines Deus diligit:ergo malos Deꝰ diligit.Maxima est,Cui cōuenit totū in modū:& pars conueniet.Et negatiuè similiter, Nullū hominē Deus odit:ergo malos nō odit Deus,Fit etiā argumētum à pate ad totum & negatiuè,& affirmatiuè.Siquis dubitet, vtrùm Angelus moueatur? Angelus intelligendo,& volendo mouetur:ergo Angelus mouetur.Anima intelligendo mouetur:ergo anima mouetur.Est à parte in modo,ad totum in modo.Homines impij damnabuntur:ergo aliqui homines condēnabuntur.Et negatiuè, Homines impij non saluabūtur:ergo aliqui homines non saluabūtur.Maxima est,Cui cōuenit pars in modo,conuenit totū in modo:& A quo remouetur pars,& remouetur totū.Et differētia maximæ est,A parte in modo,ad totum.

A toto ad partem.

A parte ad totum.

¶Cautè tamen considerandum,loco determinationis restringentis non sumatur dictum secundùm quid,vel determinatio alienans : quia non valeret à parte ad totum.Nam non valet, Est homo pictus:ergo est homo.Est albus secūdùm dētes:ergo est albus.Est fictus sanctus: ergo est sanctus.Et ratio est,quia istæ determinationes alienant.Quandocunque determinabile cum determinatione sumptum est subiectū respectu determinabilis absolutè, ita quòd determinabile absolutè prędicatur de aggregato ex determinabili & determinatione : tunc est pars in modo.Vt sic , Homo albus est homo. Homo rudis est homo.Homo malus est homo. Istæ sunt partes in modo.

CAP. X.

De toto in loco,& toto in tempore.

CONsequenter de toto in loco,& toto in tempore est loquendum. Aduerbium vbique,totum localiter significat.Nusquam etiam,& nullibi.Pars in loco dicitur,hic,in domo,in ciuitate,in terra ,in cælo, &c.Sumitur argumētum affirmatiuè à toto ad partē.Deꝰ est vbiq;:ergo est in isto loco. Deus vbique contemplatur omnes : ergo in isto loco. Deus vbique dominatur:ergo in terris,& abysis,in cœlo,& in inferno.Differentia maximæ,

A toto in loco:ad partē.Maxima est, Cui conuenit totum in loco,conuenit & pars. Fit etiam negatiuè.Nullibi est antichristus: ergo non est in isto loco.Nusquam homo potest abscondi à Dei conspectu:ergo neque in isto loco abscondetur.Nusquam desunt mali homines:ergo neque in deserto deerūt ,nec in habitaculis monachorum.

¶A parte ad totum non valet affirmatiuè, sed bene negatiuè.Non sequitur,Est homo in ista domo:ergo vbique est.Valet tamen,In aliquo loco non sunt mali,vt in cælo:ergo non in omni loco sunt mali.In aliquo loco non est vinum vitis:ergo non in omni loco est vinum vitis.

¶A toto in tēpore similiter,vt semper:in omni tempore,significat totum in tempore,valet sicut in toto à loco.Vt semper est Deus: ergo nunc est.Deus semper sapientia diuina omnia gubernat:ergo nunc gubernat.Semper vera dixit Christus:ergo nunc,quādo dixit, Difficile qui habet diuitias saluabitur. Negatiuè,Nunquam Christus est mentitus:ergo neque quando dixit,De omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicij. Maxima est , Cui conuenit totum in tempore,& pars. Et cui nō conuenit totum,neque pars.Et differentia maximæ,A toto in tempore. Sed tamen à parte ad totum,licèt valeat negatiuè: nō tamen affirmatiuè,Nunc non est:ergo non in omni tempore est.Tamen non valet,Nunc est:ergo semper est.Sed tamē sicut valeret ab omnibus partibus loci numeratis ad totum:sic etiam ab omnibus partibus temporis numeratis, ad totum in tempore. Valet enim,Est hic ,& in inferno, & in cælo , & in mari Deus : ergo vbique est Deus.Est nunc,& heri,& cras,& ante hūc diē, &c.ergo semper est.

Sapient. 8.
Matth. 19.
Marci. 10.
Lucæ. 18.
Matth. 12.

CAP. IX.

De loco à causis.

IAm loquēdum erit de loco à causis. Et cùm sit quadruplex genus causarum,scilicet,efficiens,finalis,formalis,& materialis: ab illis trahitur argumētum. Et iste locus est potissimus ,& fœcundissimus, & ad manus ad argumenta adducenda. Ob id oportet aliquanto latiùs pertractare.

¶Licèt enim causarum cognitio nō sit præsentis speculationis,sed ad Physicum spectet , de quo in nostra physica speculatione rationē tradidimus:quantum tamen necessarium est Dialectico,oportet scire,causam efficiētem distingui à finali,materiali,& formali:sicut in domo distinguitur domificator,qui causa efficiēs est, à lapidibus,& lignis,quæ sunt materialis causa domus,ex quibus tanquam ex materia cōstat, & à forma ipsius domus distinguitur , quæ est quadrata,vel quid simile.Et à finali causa , quæ ideo est,vt à frigore & tēpestate habitātes defendat.Quia ergo quelibet istarum causarū ab alia distinguitur:argumentum sumi potest ad rem probandam seorsum à qualibet causa. Et cùm in qualibet re quatuor genera causarum possint simul considerari,iste locus à causa,est vtilis.

Ari. 2. Physi. text. commē. 27. 28
Et de somno

& nigi. c. 2
F. cy. 1. Metaphysi. c. 3
A. ex. 2. Poster. tex. co. 11.

¶Causa,pro nunc,sic definitur,est qua posita, ponitur effectus:vel ad cuius esse,sequitur effectus,vt quia Sol causat diem , quia Sol lucet, dies est.Et posito quòd Sol est ortus:est dies,sicut occasus causat noctē.Sol occidit:ergo nox est.Si enim nostrum hemisphærium à sole nō sit illuminatum , tenebræ erunt:cùm tenebræ sint luminis priuatio.

Definitio causæ.

Ratio illuminationis.

¶Causa ergo efficiens illa est , à qua primò fit motus. Vt domificator causa efficiens est domus,& ignis calefaciēs est caloris causa: Sic de quolibet agente:siue sit agens per naturā , vel agēs per artem:principium vnde motus ipsius actionis,meritò causa efficiens vocatur.

¶Sed tamen sunt aliquæ causę necessariæ,sine quibus certus effectus & determinatus euenire non potest:sicut dies,nō nisi per ortum,& præsentiam solis:& nox per eius absentiam,& eclypsis solis,per interpositionē lunæ inter visum nostrū,& solem.Et lunæ eclypsis,per interpositionem terræ inter solem & lunam.In istis affirmatiuè,& negatiuè,à causa ad effectum , ab effectu ad causam infallibiliter sequitur:Eclypsis solis:ergo globum lunæ interpositum habemus inter visum & solem.Luna eclypsata est: ergo interposita est terra inter eam & solem. A causa ad effectum,Interpositū est lunæ corpus inter nos & solem:ergo sol eclypsatur.Interposita est terra:ergo luna eclypsatur. Et negatiuè similiter.Non eclypsatur : ergo non est interposita.Sol est ortus:ergo dies est,Non est ortus:ergo non est dies.Maxima in istis est:Posita causa efficiēti necessaria,ponitur effectus, & remota,remouetur. Differētia maximæ est, A causa ad effectum. Et in tantum est verum huiusmodi argumentum:vt antequam sint effectus,possint naturaliter prænunciari:quia etiam potest sciri,quando causæ ponentur : & quia tunc necessariò cōsequentur effectus,possunt effectus denuntiari antequam sint. Alię sunt causæ,quæ licèt sint sufficientes:nō tamē sunt necessarię.Vt iugulatio causa sufficiēs est mortis,

Vnde eclypsis lunæ & solis.

Causæ non simpliciter necessariæ.

mortis,nõ tamen necessaria:quia mors potest pluribus alijs modis euenire,vt constat. Ab huiusmodi ad suos effectus valet solùm affirmatiuè,Si hic iugulatus est:necessariò interibit,vel interijt. Et ab effectu ad causam negatiuè valet.Nõ interijt:ergo nõ iugulatus est .Non tamen valet,Interijt:ergo iugulatus est:cùm aliũdè mors posit euenire.

Notandum ¶Considerandum tamen est:quando fit argumentum à causa efficienti,& non necessaria:si fiat secundùm potẽtiam,vel habitum,effectus etiam debet ostendi in potentia,& nõ in actu: vt si quis argumentetur: Domificator est:ergo domus est.Non valet,Est scriptor:ergo scriptura:quia possunt esse tales artifices ,sine hoc q̃ operentur. Ob id potest inferri sic,Domificator est:ergo potest esse domus.Scriptor est:ergo & scriptura potest esse,Pistor est:ergo & panis poterit cõfici.Imò etiam si actu causa signetur, non sequitur actu esse effectum:sed solum vel fieri,vel fore.Vt,Domificans est:ergo domus fit,vel domus erit.

Ab effectu ad causam. ¶Ab effectu ad causam non valet. Est domus: ergo domificator.Eo quòd tales effectus,licẽt à suis causis dependeant in fieri,non tamen in conseruari.

¶Sed quòlucidior sit huius loci vsus,proponamus exẽpla,quæ ad diuersas facultates valeãt applicari,ex quibus liceat coniectari in alijs.

Exempl.ad. uersarũ facultatum. ¶Si quærat Theologus,Nunquid mors ab initio homini cõueniat tanquam ei naturalis: Sit solutio,argumẽto sumpto à causa.Mors est ab extrinseco per Dæmonis malitiam,& per peccatum propriũ hominis : ergo non per naturã ei conuenit.Quod patet per Paulum. Per vnũ hominem peccatum intrauit in orbem terrarum,& per peccatum mors.Ecce mors per peccatum.Et sic in omnes homines pertransijt.Et quòd Diaboli inuidia id sit factum,Sapiẽtiæ.2. ait Salomon,Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Theologicũ ar. ad Rom. 5.

Physicũ argument. ¶Quòd si Physicus naturalis quærat. Nũquid post corruptam hominis naturam per peccatum , sit necessarium hominẽ mori?Dicet maximè à causa.Quia calor naturalis semper agẽs in humidum radicale,aliquid eius consumens, per humidum nutrimentale tantum,& tale,restaurari non potest:& tandem necessarium est consumi,& deficere,& mori. A causa ad effectum est argumentum.

¶Intantum causa posita effectus concluditur, vt etiam in illis quæ non necessariò euenìunt, sed ex libero arbitrio Christus redemptor noster sit argumentatus in euangelio, Pharisæos reprehendens.Progenies viperarũ, quomodo potestis bona loqui,cùm vos sitis mali? Quod & confirmat,ex abũdãtia cordis os loquitur. *Matth. 12*

Ecce quomodo ex malitia concepta in corde, argumentũ ad effectum,vt ore loquãtur. Similiter vt cõceperunt,Bonus homo de bono thesauro bona profert,& malus mala similiter. Et ad idẽ Matth.7.Arbor bona bonos fructus facit,& mala malos.Ex causa ad effectum. *Matth. 12. Lucæ. 6. Matth. 7.*

¶Et ab effectu ad causam,ipsemet Christus docuit.Ab effectibus eorum cognoscetis eos:tanquam bonos:similiter &malus,ab effectu sit cognoscẽdus.Bonus bona operatur,& malus mala.Opera enim testimonium perhibent de factore.Sic argumentatur,dicens: Quæ intrant per os,non coinquinant hominem,sed quæ de corde nascuntur.Ab effectu ad causam. Et negatiuè,eleganter Paulus. 1.Corin. 15.argumentatur.Si mortui nõ resurgunt,neque Christus resurrexit.Ac si diceret.Causa nostræ resurrectionis Christi resurrectio est: sed vos concedi tis causam,ergo oportet & effectum:vel si effectum negatis,oportet& causam negare. *Matth. 15 1.Cori. 15*

Exemplum morale. ¶Si quis dubitet,Vtrùm sit lex iusta,quæ homicidam,& latronem iubet interficere? argumentetur à causa.Causa legis fuit naturalis hominum cõgregatio:quia animal politicum est, vt sit pacificus conuictus inter homines,& hoc est bonum,& naturale:ergo & hæc lex erit bona:quia conseruat talem politiam.

Medicum exemplum. ¶Similiter si quẽrat medicus.Nũquid somnus sit naturalis?soluet.Post laborẽ,& sensuum & viriũ interiorũ,& exteriorũ longã fatigationẽ, quiescere naturale est:sed per somnũ hoc fit,ne animal deficiat in operatione cõtinua sensuũ: ergo somnus naturalis est.

Exemplum morale. ¶Si moralis philosophus petat,Nunquid somnolentia sit naturalis,vt somnus ipse? Respondet minimè.Nam vitium per naturam nõ est, somnolentia tamen est vitium,cùm indulgeat quis somno magis quàm oportet , & quando non oportet :ergo ipsa somnolentia naturalis non est.

Ciuile exẽplum. ¶Hic locus etiam iuuabit Iurisperitũ. Si enim fit quæstio,Nũquid dominus iumẽti dãnũ soluat,eo q̃ in publica via pascens ingressus fuerit alienum pratum? Terminabitur à causa.Qui causam damni dat,damnum dedisse videtur: nam si dominus iumẽti causam dedit,eo quòd sciens animal suum petulans,& cibi auidum,cõpedibus non astrinxit,neque custodiam adhibuit,soluat damnum.Si tamen dominus prati in causa fuit:quia dolo,vel incuria aperuit,vnde posit iumentum depascere aliena,tunc sibi imputet,quia damni causam præstitit.

¶Etiam est vsus huius loci, vituperando , vel laudando rem ab authore , vel à consultore.

1.Timo.4. Vt Paulus probat omnem creaturam bonam,quia à Deo bono. Et peccatum malum, quia author malus.Nempe,Dæmon.Et mors non est bona simpliciter,quia Deus non est author mortis. Ait Sapiens. Deus mortem non fecit.Sic dicimus à causa efficienti bonum esse consilium , bonum propositum : quia bonus qui suggerit,scilicet,Deus,vel sanctus Angelꝰ. Bonam esse virginitatem , bonam continentiam,bonum esse vsum virtutis:quia ipse Deus consulit,& sancti.Bonum esse relinquere omnia propter Christum,quia ipse consilium prębuit de eo.Bonum esse sequi consilia antiquorum,& maiorum:maximè parentum, & magistrorum.Non esse bonum sequi petulantiam, & quæ suggerit appetitus,& mundus , & Dæmon:quia isti consultores non fideles,sed pessimi sunt.Ad modum quo erranit Roboam Salomonis filius,sequens consilium iuuenum in exigendis tributis à populo,non sequutus bonos consultores:ob quod regnum paternum, & auitum perdidit.

Sapient. 1. Matth. 19 3.Reg. 12

Ad Gal. 3. Matt. ult. ¶Sic etiam Paulus Apostolus probat , legem nouam veterem excedere,eò quòd illa Angelorum ministerio à Moyse promulgata:Euangelica tamẽ à Christo immediatè,& per ipsum nobis declarata,& per Apostolos in mundum vniuersum prædicata.

Hæc incon ci. Tri. sessione.6. ¶Simili argumento sumpto, sacramenta nouæ legis , omnia illa quæ in veteri ad Dei cultum , & sanctificationem erant ordinata , excedunt: quia Christo authore, Ecclesia habet, & veneratur.

Exo. 24. ¶Ieiunium meritò obseruandum præcipitur: quia in veteri testamento ab Helia , & Moyse inchoatum , & à Christo saluatore consecratum , & à sanctis exercitatum. Et sicut hæc à causa laudanda veniunt , sic etiam illa vituperanda , quæ authorem , vel principium habent non bonum,sicut sunt magicæ artes , & cætera alia , quæ superstitiosa sunt,& igne digna : in Dæmonem authorem eam referimus. Et tandem huic loco finem imponentes,vbicũque,& quomodocunque fit causæ consideratio efficientis , vel eius quæ eò tendit, vt rationem efficientis habeat,potest suppeditare occasionem argumẽti,Sic etiam à parentibus ad filios,in bonum vt imitẽtur:in malum vt abstineant.

CAP. XII.

De loco à causa materiali.

POST causam efficientem erit consideratio materialis causæ , quę etiã subministrat argumentũ. Apud Saracenos non est ferrum , non ergo erit armorum vsus. Apud illos sunt boni equi: ergo erunt optimi equites. Aduertẽdum tamẽ materiam duplicem esse.Quædam est,quę per manet,& non transit,sicut materia armorum: ferrum enim factis armis manet. Etiam lignũ, lapides,sunt materia domus:domo enim constructa,manent lapides & ligna. Alia materia est,quæ transit,sicut farina,& aqua,quæ panis sunt materia:& Filix herba,ex qua vitrum conficitur. Argumentum ergo erit à causa materiali permanente,ad effectum.Ferrum est:ergo arma possunt esse.Ferrum non est:nõ ergo sunt arma.Lapides & ligna sunt:ergo domus potest esse.Lapides & ligna non sunt:ergo domus nõ est.Similiter Filix est:ergo vitrum potest esse. Farina & aqua sunt:ergo & panis potest esse. Ab effectu ad causam affirmatiuè. Arma sunt: ergo ferrum est.Domus est:ergo lapides & ligna:vbi materia est permanens.Sed tamen nõ valet negatiuè. Arma non sunt:ergo ferrum nõ est.Domus non est:ergo lapides non sunt. In materia transeunti.Panis non est :ergo farina non est. Non valet , sed Panis est : ergo farina fuit:optimè. *Duplex materia.*

¶Sed tamen vt occasio detur dilatandi locum à materia,oportet materiam etiam distinguere.Quædam est,ex qua fit aliud, vt est de qua loquuti sumus.Alla est materia nõ ex qua ,sed circa quam versatur alicuius consideratio. Vt si Theologiæ materiam vocemus sermonem de Deo,quia circa id Theologus versatur. Et materia Dialecticæ sit ens rationis,argumentatio,vel verum,aut falsum.Et Grammaticæ eloquì rectè.& Rhetoricæ ornatè.Et temperantię sit circa cibum,& potum.Et patientię materia, circa aduersa toleranda:& fortitudo,circa terribilia aggredienda.Et sic de omnibus alijs virtutibus Theologicis,& moralibꝰ : & de omnibus scientijs,& disciplinis:& de omnibus habitibus intellectus.Ex consideratione ergo huius materię,innumera sumi possunt argumẽta ad probandum dignitatem virtutis,vel scientiæ,vel habitus,ex materia circa quam versatur:vt si animæ scientiam præstantiorem dicamus , quàm sit Physica disciplina:vt Aristoteles probat,qa circa illam potissimam hominis partem versatur.Si Theologiam affirmemus velut reginam inter omnes sciẽtias,quia materia circa quam, ipse Deus omnium creator,& gubernator. Et inter Theologicas virtutes,cum Paulo charitatem dicamus maiorem,quia eius obiectum im

mediatum, ipsemet Deus. Inter morales prestãtissimam iustitiam ponamus: quia circa difficile, cùm difficilius sit hominem se habere bene erga alium, quod respicit iustitia, quam circa se, quod respiciunt alię morales virtutes: vel qa per eam bene nos habeamus erga Deum, ei debitum obsequium reddendo. Sic dicemus votum bonum: quia de bona materia, vel circa bonam materiam, & sic complendum. Et similiter de promissione, si promissio circa bonum, vel de bono: quia circa bonam materiã, debet impleri. Si tamen est votum de malo, vel promissio: argumentum sumendum, non esse obligatos adimplere. Et tandem in omnibus rebus ex materia, vel a causa materiali sumitur argumentum.

CAP. XIII.

De loco à causa formali.

Duplices formæ

SIcut Dictũ est in consideratione causæ materialis, etiam considerandum venit in formali causa, à qua sumitur argumẽtum. Et formæ, quædã sunt naturales substãtiales: aliæ sunt accidẽtales: & aliæ sunt artificiales. Et ab omnibus sumitur argumẽtũ, à forma ad effectũ formæ. In substãtialibus. Anima sensitiua est: ergo brutũ est, Anima vegetabilis est: ergo substãtia est. Et ab accidẽtali. Albedo est: ergo album est. Sciẽtia est: ergo sciens est. Virtus est: ergo studiosus est. Calor est: ergo calidũ est. Frigus est: ergo & frigidum. Statua est: ergo figuratũ. Vel, Forma est statuæ: ergo statua est. Forma domus est: ergo domus est: Maxima erit, Vbi est forma, vel cui conuenit forma, & id cuius est forma. Negatiue etiam valet, Non est forma substantialis: ergo nec substãtia. Non est forma sensitiua: ergo neque brutum. Non est vegetatiua: ergo neq; planta. Et similiter valet ab effectu formali, ad causam. Est animal: ergo anima sensitiua. Est animatum: ergo est anima. Est domus: ergo forma domus. Est album: ergo albedo. Est sciens: ergò scientia. Et sic in alijs omnibus. Et negatiuè similiter, Non est album: ergo neq; albedo. Vnum tamen addendum, si de anima rationali sit sermo, quia cum ipsa sola per se possit stare à subiecto separata: non est argumentum validũ, Est animal rationalis: ergo est homo. Sed oportet dicere, Inest anima rationalis: ergo homo est. Ratio est: quia cùm anima ratiõalis creetur à Deo, & non educetur de potẽtia materię, potest manere sine subiecto. Ob id oportet addere quòd insit. Quod non est necessarium de

Sola anima rationalis

alijs formis, siue substantialibus siue accidentalibus: quia non possunt esse per se sine suis subiectis: ob id forma posita, ponitur subiectũ: & remota, remouetur subiectum.

non educitur de potentia materiæ.

¶ Aliquantum licèt spatiari hîc, considerando vniuscuiusque rei formam: nam cùm esse rei, à forma dependeat, similiter & operatio: secundùm formam licet argumẽtari. Vt si negemus ignem posse frigefieri, sicut neque aquam calefieri, eo quòd frigiditas forma requisita ad infrigidãdum, reperiri non valeat in igne: sicut nec calor requisitus ad calefaciendum in aqua. Et sic erit consideratio aliarum rerum, sicut Dędalus non potuit volare, quia non habuit formã aptam ad volandum. Huc pertinẽt omnes professores cuiuscunque sint facultatis, & artifices omnes. Nam ars, & professio, velut forma est professoris, & artificis. Et sic dicitur: Non sutor vltra crepidam. Ob id qui Theologus non est, non de rebus disseret Theologicis: quia forma nõ oportet suos egrediatur limites: quia Dialecticus non est, non temerè de re Dialectica disputet. Et tandem qui formam non habet, neq; id quod formam consequitur: ob id argumentum sumetur à forma, secundùm hanc consideratione: vt vbi sit forma, & effectus formalis: vbi nõ sit forma, neque formalis effectus. Et similiter in Ecclesiæ sacramẽtis, quę habent suas formas à Christo institutas, & ab Ecclesia vsitatas, argumentum erit à forma ad effectum formæ: Est puer immersus in uocata sanctissima Trinitate: ergo baptizatus est. Est supra debitam materiam à sacerdote prolata forma consecrationis: ergo ibi Christus realiter est. Et à dignitate formarum potest argumẽtum sumi ad illa, quæ talibus formis informãtur: vt si hominem dicamus præeminere inter omnia bruta, quia animam habeat rationalem, formã dignissimam, in qua Dei imago reperitur: & hac ratione sensitiuum excedit vegetatiuũ, quia forma sensitiua est præstantior: & vegetatiuum excedit inanimatum, quia omne viuens prestãtius est omni non viuẽte. Hæc est maxima, Cui præstãtior forma, præstantius est. Et, Cui cõuenit forma, & ratio formæ. Differentia maximæ, A causa formali ad effectum formalẽ, vel è contra.

CAP. XIIII.

De loco à causa finali.

SEquitur locus à causa finali, quę potissima causarum meritò nuncupatur: quippe quæ (vt in secundo Physicorum dicitur) ipsa sit prima, & quę

Aristot. 2. Phys. tex. cõmen. 29.

& quę moueat omnes alias causas. Hîc est etiã locus satis amœnus, & amplus ad sumẽda argumẽta: nã tã artes, quã virtutes, & sciẽtiæ oẽs, cõmẽdabiles reddũtur, à fine. Et virtus virtutẽ excedit: habitus habitũ, scientia scientiam, & ars artem: per hoc quod finis vnius, sit alio præstãtior. Inter illas dicimus præstantiores, quę non solùm finem habent intellectum illuminare, sed inflammare affectum. Sicut Theologia sempereminet, eò quòd inflammet affectum, & nõ solũ quia illuminet, vt facit Physica, vel Metaphysica. Inter virtutes prestãtiores sunt Theologicæ, ipsis moralibus: quia illæ ad Deum ordinantur tanquam ad proprium finẽ: istæ vel ad actiones, vel passiones moderandas.

¶ Ex consideratione ergo finalis causæ, veniũt & media consideranda, & eligenda: quæ se habent velut effectus causæ finalis. Neque mirũ: nam ipsa causa finalis: quia priùs est in intentione, mouet, & causat mediorum electionem. Vt si quis velit domum ędificare, habeat pro fine se ab hostibus tutare, & defendere. Oportet & talem eligat domificatorem, & materiam domus, similiter & formam, vt conueniat fini, scilicet, vt lapides sint duri, & turris habeat formam, vt non posit facilè expugnari. Et si velit domum solùm ad quiescendum, & ad delicias, & ostentationem, domificatores, & materiam de qua, simul & formã & eligat competentem illi fini oportet omnia illa, quæ velut media cõsiderantur, effectus sunt ipsius finis. Ex fine ergo ad suadendum, vel dissuadendum, ad approbandum, vel reprobandum media: argumentum sumendum est.

¶ Si quis animo conciperet filium suum futurum aulicum, non traderet imbuendum cerdoni, vel sutori, neque monacho: si tamen vellet eum futurum monachum, stultè ageret, si traderet aulico imbuẽdum, sed oporteret tradere monacho. In omnialia scientia præconcepta contingit, vt media sint conformia, & non dissidentia à fine præcõcepto. Ergo licebit argumentari. Vitam beatam desideras consequi? non ergo ventri seruiendum est. Ad vitã æternam vis peruenire? vende ergo omnia quæ habes, & pauperibus da: vel saltim quod necessarium est perfice: serua mandata. Vis in cognitionem Dei peruenire: vt ipsum plus diligas? non in scientijs mathematicis, vel sermocinalibus nimis immoreris, sed festinãdum tibi erit ad sacram scripturam, vbi id consequẽris, & voti fies compos. Vis carnem tuam spiritui subijcere? orationibus, & ieiunijs insistendum erit. Et isto modo argumentandi non solùm à fine ad media conuenientia, vel à medijs ad finem: sed etiam à fine ad refutanda, & fugienda media disconuenientia, erit argumentum. Sicut Paulus argumentatus est, Nemo militans Deo se implicat negotijs sęcularib⁹. Monachari vis? fugias hominum consortia est opus.

Matth. 19.

1. Corin. 6

¶ Christus redemptor noster argumẽtatus est in Euãgelio à causa finali ad effectum, scilicet, ad medium: quando Samaritani noluerunt eũ recipere, & Apostoli dixerunt: Domine vis dicimus descendat ignis? ait ipse, Non venit filius hominis perdere, sed saluare. Ac si dicat, tali fine existente, medium non conducit, igne istos perdere. Et Matt. 9. Excusans, vel satisfaciens Pharisæis, quòd peccatores reciperet, & cum illis manducaret: argumentum sumit à causa finali, eò q̃ ipse venerat vocare peccatores ad pœnitentiam, & non iustos. Ob id cùm non esset alius modus conuenientior, quàm cùm eis comedere, eos recipiebat, & cum eis comedebat. Et Lucæ. 24. Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in regnum suum? Et Paul. à fine sic, Bonum facientes non deficiamus: suo tempore metemus. Et primæ Petri. 2. Communicãtes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione gloriæ Dei, gaudeatis exultantes.

Seruatoris nostri ar-

2. Thess. 3. Ad Gal. 6.

CAP. XV.

De loco à generatione, & corruptione.

SEquitur consequẽter de generatione dicere. Nã etiã argumentũ sumitur à generatione ad rẽ genitã: vel e cõtra, à generato, ad ipsam generationẽ. Vt, Generatio virtutis bona est: ergo ipsa virtus bona est. Generatio boni habitus, bona: ergo ipse habitus bonus. Generatio vitij mala: ergo vitiũ malũ. Ædificatio domus bona, ergo ipsa domus bona. Ædificare tẽpla, & monasteria, & xenodochia est bonum: ergo ipsa templa, & monasteria, & xenodochia bona sunt. Ædificare phana, & idolorum templa, & publicã meretricum, vel lenonum loca, malum: ergo ipsa mala sunt. Christi natiuitas, & generatio vniuersum mundum gaudio repleuit: ergo ipsemet Christus natus omnes lętificauit. Virginis natiuitas gaudium attulit vniuerso mundo: ergo & ipsa virgo gaudium causauit in mundo. In natiuitate Ioannis multi gauisi: ergo cum ipso Ioanne multi gauisi. Sapientiæ acquisitio superat omne aurum: ergo & ipsa sapientia.

Lucæ. 1. Prouerb. 3

¶ Econtrariò argumẽtum valet à genito ad generatio

A genito

ad generationem.

nerationem. Habitus bonus, est virtutis: bona ergo eius acquisito, vel generatio bona. Templa bona sunt, & monasteria, & vbi virgines sunt inclusæ: ergo ædificatio ipsorum locorum erit bona. Domus puplicæ meretricũ non sunt bonæ: ergo ipsas ædificare non est bonũ. Phana idolorum pesima: ergo ipsorum ædificatio pesima erit. Maxima est, Quorum bona generatio, & ipsum genitum bonum, & Quando genitum bonum, & ipsa generatio bona. Et differentia maximę, A generatione ad genitum, vel A genito ad generationem.

Argumẽtũ hoc tenetur in his quæ sunt per se talia.

¶Est tamen hic considerandum, argumentum à generatione ad genitum, vel econtra, contingere in illis quę sunt de per se talia: eo quod per accidens potest contingere, quòd aliqua sit generatio bona, & genitum malum, vel econtra: sed tamen hoc est de per accidens: nam si ædificare loca publica meretricum de per accidens sit bonum, ad maiora mala vitanda: non sequitur ipsam domum, vel ipsum locum bonum. Oportet enim argumentari in illis quæ de per se talia dicuntur, vel bona, vel mala.

¶A corruptione etiam contingit argumẽtum affirmatiuè, & negatiuè. A corruptione ad corruptum: & à corrupto, ad corruptionem: hoc obseruato, quòd si corruptio dicitur bona, corruptum erat malum: & si corruptio mala, corruptum erat bonum. Exempli gratia. Destructio templorũ est mala, ergo ipsa bona erant. Corruptio hominis boni, est mala: ergo ipse bonus erat. Destructio & suspensio latronis est bona: ergo ipse malus erat. Destructio templorũ idolorum bona: ergo ipsa templa mala. Perditio sapientiæ, & scientiæ mala: ergo ipsa scientia, & sapiẽtia bona est. Maxima est, Cuius perditio, vel corruptio bona, ipsum corruptũ malum est: & cuius corruptio mala, ipsum corruptum bonum erat. Christus argumentatur, dicens de Iuda, Bonum esset ei, &c. Si enim bona esset eius corruptio, vel non esse: suum esse malum est. Sicut ergo valet à corruptione ad corruptum, sic à corrupto ad corruptionem. Si corruptum malum, corruptio bona. Si corruptum bonum, corrumpi fuit malum. Itaque valet affirmatiuè, & negatiuè à corruptiõe ad corruptum, & econtra. Maxima est, Cui conuenit corruptum esse malum, corruptio erit bona. Et differentia maximæ, A corruptione.

Argumẽtũ tenet in his quæ sunt per se talia.

¶Considerandum etiam est, esse hoc loquẽdo de per se (vt diximus) quia de per accidens non sequitur. Non enim valet, Mors Christi saluatoris bona fuit: ergo ipse malus. Sicut nec valet, Mors sanctorum pretiosa: ergo ipsi mali. Ratio est, quia mors Christi secundùm se, cõsiderata, pessimum fuit malum: quòd, scilicet, Christus Iesus tam bonus, tã pius, author sanctitatis, & pietatis, morti esset traditus, de se bonum non erat: fuit tamen bonum, & valde bonum, imò necessarium bonum ipsum mori, vt nos in ipso omnes viuificaremur. Similiter sanctorũ mors in se malum esset, sed ad Dei voluntatem conferendo, & quomodo statim post mortem præmiantur, & vident Deum facie ad faciem, 2.Corin. 1
sicuti est: de per accidens est pretiosa mors sanctorum. Sic etiam non valeret, prosternere, vel destruere publica loca meretricum est malum: ergo ipsa bona erant. Ratio omnium horum est, quia ista sunt talia de per accidens: ob id nõ valet argumentum: sed tamen in illis quæ secundùm se sunt talia, bene valet. Maxima est. Cuius corruptio bona, ipse malus. Et cuius corruptio mala, corruptũ bonum. Differentia maximæ, A corruptione.

CAP. XVI.

De loco ab vsibus.

Locus ab vsibus.

EST etiam locus considerandus ab vsu rei, nam inde sumitur argumentum, & satis frequenter: vt si dicamus, humilitatem bonam, quia vsus eius bonus. Et quia bonus est vsus patientiæ, ipsa patientia bona. Similiter quod bonus sit equus, quia eius est bonus vsus, scilicet, ad equitandum, ad currum vehendũ, & aratro terram proscindendam. Similiter asinus sit bonus, quia vsus eius bonus, ad onera portanda. Domus sit bona, quia vsus eius bonus. Et vinũ Psal. 103
sit bonum, quia eius vsus bonus: nam modestè sumptum exhilarat faciem hominis, & cor lætificat, & ad infirmitates stomachi prodesse ex Proue. 13
Paulo constat, Timotheo consulenti vsum illius. Sic possumus probare nullam creaturam 2.Timo. 2
malam, quia nulla est à Deo creata, quæ non ad bonum vsum: quia vt Dei bonitatem, sapientiam, omnipotentiam ostendant: cùm ergo res in vsu bono probentur, ipsa erunt bona. Sicut ait Christus redemptor noster Lucæ decimo quarto, & Matthæi quinto. Sal bonum, si nõ infatuatum fit: nam ex malo vsu malum probatur sal. Si tamẽ habeat suum bonum vsum, præseruare, scilicet, à corruptione: cõsequenter bonum erit: quia id cuius vsus bonus, & bonum erit, & bona res bonum habet vsum. Maxima est, Si res est bona: & vsus rei bonus, & econtra: Vsus bonus: ergo *res* cuius est, erit, bona. Differentia maximæ, Ab vsu. Et valet tam affirmatiuè, quàm negatiuè.

¶Oportet tamen obseruare, vt argumentum fiat in illis, quæ de per se contingunt: quia de per accidens potest esse aliquid bonum, & nõ sequitur vsus sit bonus, vel econtra: nam peccati vsus de per accidens cõtingit bonum esse, & nõ sequitur ipsum peccatum bonum esse. Nã

P. Augu. vt, ait, Diuus Augustinus, Deus adeò bonus est, vt mala nõ sineret, aut esse permitteret, nisi ex eis maiora bona eliceret. Ex peccato Petri eliciuit eius pœnitentiam, & coguitionem, & in nobis corroborauit fidem, & spem. Fœlix culpa Adæ, ait, beatus Gregorius, quæ talem, ac

Gregor.

tantum meruit habere redẽptorẽ. Scandala in ecclesia Dei occasionem multorum bonorum

Matth. 18

præstant, sed væ illis, quia hoc nõ est de per se bonum: non ergo ex vsu bono scandalorũ, sequitur scandalum esse bonum. Ad exercitiũ iustorum permittuntur mali in mundo: nõ ergo quia vsus malorum est bonus, exercitium, scilicet, iustorum, ipsi boni sunt: sed mali vtinã cõuertantur, & nobiscum exerceantur, ait, pa

D. Augu.

ter Augustinus, quia ista sunt de per accidens, non veniunt consideranda simpliciter.

¶Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argumẽtetur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtũtur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: nõ valet: qa iste nõ est vini vsus, sed abusus: nam vinũ non est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum tumulentia, sed ad modestè bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut calumniatores, possent vituperare quæ facta sunt: nã in ipsis potest esse abusus, vt in cæremonijs, in cultu exteriori Dei, in ornamẽtis, & in alijs. Et sic etiã posset qs dãnare omnem sciẽtiam, & omnem artem, quia contingit in eis abusus: vt si quis dicat, nõ esse perdiscendam Theologiam, eò quòd qui fuerunt hæresiarchæ, Theologi erant: nõ esse perdiscẽdas bonas, & humanas literas, eò quòd ex illis fuerint qui ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hęc consideratio non sapien

Ecclesia. 1

tum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciũt ad vituperandũ rẽ, quæ meritò est laudanda: non ad vsum, qui bonus est, & per se talis: sed ad abusum, qui, quia abusus, meritò damnandus. Et non procedit talis abusus à tali re bona, sed à malitia illius, qui malè vtitur tali re: cùm ad bonum vsum ipsa sit ordinata. Nihil est in hoc mundo quantuncunq; illud bonum sit ex se, quo malus non posit malè vti: sicut econtra, nil in mundo est tam malum, quo non posit bonus bene vti, & in bonum conuertere. Diligentibus Deum omnia Ad Ro. 8.
cooperantur in bonum, his qui secundùm propositum vocati sunt sancti. Pax enim multa est: Deum diligentibus, & non est illis scandalum. Quia in illis, in quibus scandalizantur, & Psal. 118.
& corruũt mali: boni non solùm non corruũt, sed magis firmiter stantes eriguntur in altum per vsum bonum illius rei, quæ non erat de se talis. Hæc dixerim propter illos, qui imprudẽter vituperant quæ laudanda sunt.

CAP. XVII.

De loco à communiter accidentibus.

Locus à cõmuniter accidentibus.

HIc locus à communiter accidẽtibus etiam est satis deseruiens proposito, Dicuntur communiter accidentia, quia contingunt vt tribuantur alicui causę tanquam effectus, licèt non sint in veritate: sed quia communiter euenit. Vt quia mulier concepit, peperit: tamen partus nõ est effectus conceptus. Etiam quia arbor floruit, fructus habuit.

¶Inter communiter accidentia quędam sunt, quæ semper ita: alia quæ vt in plurimum vnũ ad aliud sequitur: & alia sunt, quæ non frequẽter, sed aliquando. Et in illis quę vt in plurimũ, quædam sic se habent, quòd vnum tempore alio est prius, vt dabamus in exemplo. Vt vitem turgẽre gemmis, & post folia mittere, & tandem botros stare prius quàm cadere, priùs quàm resurgere. Et priùs est iuuenẽ esse quàm senem. In istis vnum aliud consequitur, licèt non sit causa alterius. Et id quod tempore præcedit, consequitur, secundùm vim cõsequentiæ: & nõ econtrà: ob id valet argumentũ ab eo quod posterius est, ad id quod prius, affirmatiuè. Vt, Hæc fœmina peperit: ergo cõcepit. Vitis habet botros: ergo folia, & gẽmas turgẽtes habuit. Arbor habet fructus: ergo floruit. Habet fœmina lac in mãmillis: ergo viro iuncta est. Et negatiuè valet econtrario, ab eo quod est prius, ad posterius: Nõ floruit arbor: ergo non habet fructum, vel non habebit. Nõ concepit fœmina: ergo non pariet. Non gemmæ turgent vitis: ergo nõ habebit botros. Maxima est in cõmuniter accidẽtibus. Si id quod est prius non fuerit, neq; id quod est posteriꝰ. Et affirmatiuè in communiter accidẽtibus. Si id quod est posterius, est, & id quod priùs fuit. Differentia maximæ. A communiter accidẽtibus. A priori ad posterius affirmatiuè non valet: non enim sequitur, Floruit: ergo habuit fructum.

ctum.Concepit:ergo peperit. Habuit vitis folia;ergo racemos:ſicut neque ſequitur negatiuè à poſteriori ad prius:Non peperit :ergo nõ concepit.Nõ valet.Nõ habuit fructum : ergo nec florem.Non habet racemos:ergo non habuit turgentes gemmas.Iſta prædicta ſic eueniunt vnum ex alio,vt ſecundùm naturam nõ inueniatur contrarium:nunquam enim peperit,quæ non priùs concepit:ſicut nec fructum fecit arbor,niſi priùs fuerit flos.Ob id argumẽtum,vt diximus,validiſsimum,&efficaciſsimũ ſumitur.

¶Sunt alia communiter accidentia, quæ licèt non neceſſariò adinuicem conſequantur ſicut prædicta:tamen ita frequenter eueniũt,vt vix contrarium inueniatur:licèt reperiatur aliquãdo,rarò tamen.Et exiſtis etiam ſumetur argumentum dialecticum : nam ſufficit dialectico probet apparenter,& probabiliter:licèt nõ demonſtret,&neceſſariò concludat.Exemplum eſt,Encenia templi celebrantur : ergo aliqui inebriabuntur.Dies gratus eſt,& amœnus:ergo aliqui egredientur deambulare.Dies eſt nubiloſus,& ingratus:ergo homines domi ſe cõtinebunt.Iſta ſunt cõmuniter accidentia,quæ ſolent contingere frequenter, licèt non ſit neceſſarium:Eſt pax vbique locorum: ergo abũdabunt horrea,& non erit annonæ caritas.Bellum eſt: ergo fames ſequetur. Fames eſt:ergo peſtilẽtia erit.Hic conatur aliquid magni efficere:patebunt ergo hominum inuidiæ, iuxta illud Eccleſia.4.Omnes labores hominum, & induſtrias,animaduerti patêre inuidiæ hoim.

¶Sumitur argumẽtum à naturalibus ſignis: vt eò ꝙ pluuia futura erit, fertilitas anni erit, vel ſterilitas,ſicut aſtrologi iudicant:& ꝙ ſerenitas erit,velerit dies nubiloſus. Et quidẽ hæc ſigna quia probabilia,& vt in plurimum eueniunt,vt ſigna oſtendunt: etiam materiam argumenti dant probabilem.Et hoc argumento Chriſtus redemptor noſter vſus videtur. Matth.16.&Lucæ.12.Facto veſpere dicitis , ſerenum erit,rubicundum eſt enim cœlum , & manè,hodie tẽpeſtas,rutilat enim triſte cœlum. Itẽ cùm,ait,de arbore fici.Cùm ramus eius tener fuerit,& folia nata,ſcitis ꝙ propè eſt ęſtas In his,&ſimilibus argumentum ſumetur à cõmuniter accidentibus.Rubicundum eſt cœlũ, cras dies erit ſerenus.Non eſt rubicundum:nõ ergo erit dies ſerenus.Et iſtis poteſt addi iudicium ſumptum à cõplexione,vel cõpoſitione membrorũ.Vt phyſionomi iudicant,& Metoſcopi,qui ex aſpectu faciei de interiori affectu,& inclinatione iudicant, vt quia habet frõtem cornutã,boni ingenij iudicãt iuuenẽ.Si aures habeat lõgas,ſit ſtolidus,& ſi paruas nimiũ fatuell⁹.Et ſi habeat oculos magnos, & nimiũ prominentes,ſit meticuloſus,& ſi paruos oculos,ſit callidus in malum.De quibus Ariſt. (ſi eius eſt liber) de phyſionomia.Ex iſtis licèt ſumantur argumenta,non tamen quæ cogãt, & conuincant,ſed probant,vt diximus: & ob id hæc meritò appellari poſſunt icota, quia probabilia:& illa priorà quæ ſemper , & velut neceſſariò vnum conſequitur ad aliud:vt ſi peperit,concepit,vocentur ſigna:vt tetigimus,quãdo de enthymemate loquuti ſumus.

Nota.

Ariſto.

¶Sunt alia quæ nec ſemper,neque frequenter eueniunt,ſed rarò communiter accidunt:vt ſi quis eò quòd videat iuuenem ſe curioſè ornãtem,eum putet adulterum , vel fornicatorem: vel ſi quis ſemel viſo viro cum muliere cõfabulante,vel ridente,putet eſſe negotiũ in malũ: ex iſtis ſuſpicionibus nõ trahitur argumentũ dialecticum, ſed ſophiſticum potiùs:maximè quando in malũ argumentamur,dicente Chriſto:Nolite iudicare,& non iudicabimini. *Matth. 7.*

CAP. XVIII.

De locis extrinſecis.

PRimus locus extrinſecus eſt ab oppoſitis.Et primò ab oppoſitis relatiuè,valet argumentum ab affirmatione vnius ad alterius negationẽ. Zacharias eſt pater Ioãnis: ergo non eſt filius eius.Anna eſt mater Mariæ virginis:ergo non eſt filia eius.Ioãnes eſt filius Eliſabeth:ergo nõ eſt pater eius. Et oportet in iſto modo argumentandi intelligatur particula ad idẽ, & ſecũdùm idẽ: quia non repugnat, ꝙ ille qui pater eſt,ſit filius reſpectu alterius:& qui filius,ſit pater.Nã nõ ſequitur,Dauid eſt Chriſti pater:ergo nõ eſt filius Iſai.Et etiã eſt filius ipſius Chriſti per adoptionẽ inquãtũ Chriſtus eſt Deus.

Quid ſit locus extrinſecus.

Lucæ. 1.

Matth. 1. 1.Reg. 18

¶Non valet tamen iſte modus arguẽdi, Pater non eſt: ergo eſt filius.Quia poteſt eſſe, quòd nullum genuerit,& ſic non eſt pater. Non tamen conſequitur vt ſit filius:quia ſi non habet patrem,non erit filius.

¶In iſtis relatiuè oppoſitis,ſequitur,à poſitione vnius,ad alterius poſitionẽ:& à negatione vnius ad negationẽ alterius:quia relatiuè oppoſita,ſic ſe habent:quòd poſito vno,ponitur & reliquum , & ablato vno , aufertur & reliquum. Si dominus eſt,ſeruus eſt. Si dominus non eſt , nec ſeruus erit. Verum in relatiuis quæ cum ampliatione ſignificant , non valet. Non ſequitur:Prius eſt:ergo poſterius eſt.Scibile

Ariſto. 2. Topic. ca. 3.H.

Non ſequitur in relatiuis inclu dẽtibus ampliationem

eſt:ergo ſciẽtia eſt.Senſibile eſt:ergo ſenſus.Ratio eſt:quia ſenſibile , & ſcibile ,ſignificant cum ampliatione:ſicut in prædicamentis in ad aliquid, & in prædicamento qualitatis dicetur.

¶Sub hoc loco comprehenditur argumẽtatio ab actiua,ad paſſiuam . Ego amo Deum:ergo Deus amatur à me. Et à paſſiuo , ad actiuum. Deus diligitur à Petro:ergo Petr⁹ diligit Deũ. Et etiã valet ab expreſsione nominis . Eſt qui percuſsit:ergo percuſſus eſt.Eſt calefaciẽs:ergo & quod calefit erit.Ratio horum eſt : quia actio,& paſsio, ſe habent relatiuè adinuicem.

Locus à cõtrariè oppoſitis.

¶A contrariè oppoſitis,etiã ſumitur argumentum:quia ſi vnum cõtrariorum affirmatur de aliquo,oportet aliud negetur,&ecõtrà:vt ſi album eſt,nigrum nõ erit.Si calidum eſt , nõ erit frigidum.Si ſit humidum,nõ erit ſiccũ . Si eſt bonus,non erit malus.Si eſt prudens,non erit imprudens.Si probus eſt, non erit improbus.

¶Non valet tamen à negatione ad affirmationem in omnibus:ſed ſolum in illis,quę ſunt cõtraria immediata,quæ non habẽt medium. Bene valet,Non eſt ſanum:ergo eſt ægrum.Non eſt ægrum,ergo eſt ſanum.Sed tamẽ nõ valet, Non eſt album:ergo eſt nigrũ:quia poteſt eſſe fuſcum.Non eſt calidum,ergo eſt frigidũ:quia poteſt eſſe tepidum.

Locus ab oppoſitis priuatiuè.

¶Affirmatiuè,ſumitur argumentum à priuatiuè oppoſitis.Eſt cæcus hic homo: ergo nõ eſt videns.Videt:ergo non eſt cæcus. Mutus eſt: ergo nõ põt loqui.Surdus eſt:ergo nõ audit.

¶Negatiuè etiam valet, ſi ſumamus ſubiectũ ſuſceptibile,&tempus determinatum per naturã.Homo iſte non poteſt videre:ergo cæcus eſt:ſuppoſito tempus à natura determinatum trẽſierit. Hoc dixerim:quia de catulo ante nonum diem,non valet argumentũ, Catulus nõ videt:ergo eſt cæcus:quia tempus per naturã determinatum non tranſijt.

Nota.

¶Notãdum,quòd termini priuatiui nõ dicũt purã negationẽ,ſed aliquid ponũt, & aliquid tollunt. Ponunt quidem aptitudinem quãdã, & tollunt aptum , Quia cæcus non ſimpliciter dicit omne id,quod videre nõ poteſt : quia lapis diceretur cæcus:ſed tollit actum,vbi aptitudo erat ad videndum : & quia omnis homo ex ſpecie ſua habet quòd poſsit videre : ſi viſu ſit priuatus,dicetur cæcus,aliàs non propriè: ſicut non dicitur regno priuatus ruſticus homo,qui non eſt de ſemine regio:nec filius ſpurius,vel in adulterio natus,vocatur exhæredatus:quia nũquam dicitur hæreditate priuatus, niſi qui legitimus erat hæres:& habeat aptitudinem,& ius ad hæreditatem.

¶Locus à contradictoriè oppoſitis:in quo dupliciter argumentum valet: Vno modo in propoſitionibus affirmando vnam , & negando aliam:vel econtra. Vt ſi eſt verum, quòd Omnis hõ currit:falſum eſt,Aliquis homo non currit:vel ſi falſum eſt,Omnis homo currit : verũ eſt,Aliquis homo nõ currit,Maxima eſt,Duæ contradictorię non poſſunt eſſe ſimul verę,neque ſimul falſæ.

¶In terminis ſemper etiam valet ab vnius affirmatione ad negationem alterius,& ecõtrà: vt à termino finito ad infinitum,& econtrà . Vt Petrus eſt homo:ergo non eſt non homo . Lignum eſt non homo,ergo non eſt homo.Si lapis non eſt homo:ergo eſt non homo.Et ſi nõ eſt non homo,homo erit neceſſariò . Maxima hîc eſt,De quolibet affirmatio,vel negatio,de nullo verò ſimul.

CAP. XIX.

De loco à contrario: & in ipſo.

SVmitur etiam argumentum à contrario & in ipſo,vltra oppoſitiones poſitas.Et contingit,quãdo duo ad inuicem cõiunguntur in antecedẽti:& duo oppoſita his, coniunguntur in cõſequenti:dicitur fieri tunc argumentum à contrario.vel in ſeipſo.Dicitur à contrario, quando vnum oppoſitũ in antecedẽti eſt ſubiectũ, & in conſequenti,& econtra: vt.Homo eſt animal:ergo non animal eſt non homo. Dicitur argumentum in ipſo , ſi in concluſione idem ſeruetur ordo,ſicut in antecedenti. Humilitas eſt virtus:ergo ſuperbia eſt vitium.Iſte modus arguendi videtur ſumptus ab oppoſitis.Et maximè in contrarijs cõtingit,Humilitas eſt amabilis:ergo ſuperbia eſt odibilis . Humilitas eſt laudabilis:ergo ſuperbia vituperabilis . Si eſt pulchra res vrbanitas,indecora erit ruſticitas.

¶Vera ſcientia humilem facit:ſophiſtica inflatum.Reſponſio mollis frangit iram : ergo amara exagitabit. *Proner. 15*

¶In relatiuè oppoſitis,Pater eſt dignior: ergo filius eſt minus dign⁹,pater eſt dignitate prior & origine:ergo filius poſterior. Vir caput eſt vxoris,ipſiq̃ à Deo prælatus:vxor ergo per Deũ eſt viro ſubdita.Præceptoris eſt docere: diſcipuli eſt diſcere.Domini eſt imperare : ergo ſerui erit obedire.Prælati eſt præeſſe: ergo ſubditi eſt ſubeſſe. *1. Cor. 11*

¶Ab oppoſito ordine,frequẽter in priuatiuè, & contradictoriè oppoſitis contingit. Qui habet auditum , habet ſenſum : ergo qui caret ſenſu,caret auditu.Qui habet virtutem,habet laudem,

laudē,& gloriā: qui est inglorius,virtute caret. Qui hæreditatē habet,hęres est:qui ergo exhęredatus est,nō habet hæreditatem. Qui habet scientiā,ornam entū animæ possidet:ergo qui non habet ornamentum animę,scientia caret.

¶In cōtradictoriè oppositis,Fortitudo quæ se habet circa pericula mortis virtus est: ergo quod virtus non est,fortitudo non erit. Humilitas qua quis de se ipso humiliter sentit, Deo grata est:ergo quod Deo gratū non est,humilitas non erit. Qui Deum timet,bona facit:ergo qui bona non facit,Deum non timet. Qui Deū diligit,mandata eius seruat:ergo qui non seruat Dei mandata.Deum non diligit.

Eccle. 15. Ioann. 14. & 15.

¶Sed tamen locus in ipso non valet vniuersaliter,deficit in priuatiuè oppositis.Qui habet visum:habet sensum:ergo qui caret visu, caret sensu.Item non sequitur. Omnis qui habet abundantiam auri, & argenti, diues est: ergo qui caret auro,& argento,pauper est: quia potest in alijs esse ditissimus.Neq; sequitur in cōtradictorijs,Homo est animal: ergo quod non est homo,non est animal.

¶Ad id etiā poterit pertinere à disparatis, sumere argumentum,ab affirmatione vnius, ad alterius negationem, Petrus est animal:ergo non est lapis.Sed à negatione ad affirmationē non valet.Non est lapis:ergo est homo.Maxima est:Cui cōuenit vnum disparatorum, non conuenit alterum.

CAP. XX.

De loco à maiori.

EST alius locus extrinsecus, qui à maiori vocatur.Quando fit comparatio maioris ad minorē. Et hic maius capitur non pro maiori in quantitate,sed pro illo quod habet maiorem probabilitatem.Sicut maius est Imperatorē ciuitatē expugnare,& minus est quòd dux id efficiat. Sicut maius est ciuitatē,quàm Castrū expugnare.Fit argumentū,à maiori negatiuè. Non potest Imperator hanc expugnare ciuitatē: dux ergo non valebit.Rex non potest hāc expugnare vrbem:ergo nec Comes poterit. Demosthenes,aut Cicero si adessent,non possent hanc defendere causam:quāto magis simplex Grammaticus?Hæc argumenta sumpta sunt à parte subiecti. A parte prædicati sumitur. Exercitus iste nō potest expugnare domū nō munitā:ergo nec poterit ciuitatem munitam. Si quis nō ponit facultates pro salute proximi:multò minus animam ponet. Si verba iniuriosa pro Christo non patitur,neq; mortē patietur.Si quis proximum quē videt nō diligit, quanto magis Deū quem nō videt,nō diliget?

Ioann. 3.

¶Ex parte subiecti,& prędicati.Imperator nō potest ciuitatē expugnare:quomodo dux poterit regnum? Vir robustus nō potest portare cētum, quomodo iuuenis poterit ducēta?Philosophi illi ingenio præstantes summè laborantes non potuerūt vnius minimæ creaturæ perfectā assequi cognitionē:quomodo nos oscitātes,& ingenio tardi,poterimus altiora intelligere?&c.Maxima est, Si id quod magis videtur non est verū,neq; id quod minus videtur.

¶Affirmatiuè tamen nunquam valebit argumentū.Vir robustus huic oneri sufficit: ergo iuuenis,& infirmus. Notandum Aristo.in huiusmodi argumentatione à maiori, triplicem posuisse maximam in istis terminis. Vno de duobus dicto,Si id quod magis videtur inesse nō inest, neque id quod minus. Hæc deseruit, quando est argumentum à parte subiecti,quia tūc vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis:quia ab vno ad aliud fit argumentum.

Arist. 1.Maxi.

*Exemplū,Perfectus theologus ignorat sensum huius loci,ergo Grammaticus nesciet.

2.Maxi.

¶Secunda maxima est.Duobus de vno dictis: Si quod magis videtur inesse non inest, nec quod minus videtur inesse.Hæc deseruit, quā do argumentum est ex parte prædicati, tunc duo prædicata de vno subiecto dicuntur.

*Exemplū,Quæ sunt prope nos ignoramus, quomodo mysteriū trinitatis scire valebimus, quia solùm fide tenemus.

¶Tertia est.Duobus,de duobus dictis.Si quod alteri videtur magis inesse,non inest, neq; reliquum reliquo inerit. Et hoc est, quando sumitur argumentū tā ex parte subiecti, quā ex parte prædicati:tūc enim duo prædicata sunt, & duo subiecta:& vni vnum cōparatur,& alterū alteri.Et istas tres maximas ponit de minori ad maius argumentando affirmatiuè.

3.Maxi.

*Exemplum,Si de die illa Apostoli quādo futura,nescierunt,nos inferiores quomodo scire possumus.

CAP. XXI.

De loco à minori.

SEquitur alius locus,scilicet, à minori ad maius affirmatiuè.Bene enim sequitur,Similes potest expugnare vrbē:poterit & rex.Et sumi potest à subiecto, vt in exemplo posito: & ex parte prædicati. Potest rex debellare regnum: ergo & ciuitatem. Ex parte subiecti & prædicati. Potest miles expugnare vrbem optimè munitam:ergo poterit Imperator ciuitatem non munitam. Si ethnici homines diligunt benefacientes:ergo Christiani debent facere. Formica irrationale animal sibi prospicit in futuro: ergo & homo rationale animal debet de futuro curare. Si Dauid,Salomon,Samson, quāuis sanctissimus Dauid, Salomon sapientissimus, Samson fortissimus,corruerunt, aspectu mulierum non vitato: quanto magis corruemus si occasionem non fugiamus? Sic etiam argumentatur Ioan. 1.Ioan.3. Si Christus nos dilexit,& pro nobis mortuus est:& nos debemus fratres diligere,& pro illis animam ponere. Et Ioan.13.Si ego laui pedes vestros dominus & magister:quātò magis & vos debetis?Hic à minori: quia id quod minorem apparentiam habet,vt lauet,est Christus,ad maiorem, scilicet, ad nos,qui oportet lauemus adinuicem, &c.

Matth. 5. Prouerb. 6. 2.Reg. 11 Ioan. 1.

Quādo à parte prædicati sumitur, vt Christus redēptor noster argumētatus est. Si Deus sic vestit lilū agri quod hodie est,& cras in clibanum mittitur:quātò magis vos modicæ fidei? Et si aues cœli,quæ neque serunt,neq; metūt, neq; in horrea cōgregant,Deus sic pascit, &c. Est à minori. Si enim id quod minus videtur, scilicet,aues pascere,& lilia vestire:quantò magis id quod magis,scilicet,homines pascere,& vestire?&c.Et Paulus argumentatus est, Deus filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum:quomodo non etiam cum illo nobis omnia donabit.

Matth. 6. Ad Ro. 8.

Ex parte vtriusq;. Si pro nobis Christus multa passus,quantò magis & nos pro eius amore debemus multa pati?

¶Maxima vna est,A minori ad maius affirmatiuè.Si id quod minus videtur inesse inest, & id quod magis videtur inesse inerit.Arist.tamē ponit tres maximas vt dixi.

Arist.

CAP. XXII.

De loco à simili.

A Simili dicitur sumitur argumentū, quando aliquid probandum est, cū illo id quod assumitur ad probandum,habet veri similitudinem. Vt si quis argumentetur, Petrus est disciplinæ capax:ergo & Ioannes erit. Hic locus est multū vtilis ad exhortandum,& docendū, & est vsus frequentissimus in sacra scriptura.Docet quis facilè à simili mouens ad pœnitentiam.Petrus quanuis grauissimè peccauit, quia pœnituit, consequutus est veniā:ergo quicūq; dolebit, cōsequetur.Iudas proditor perijt,quia de Dei misericordia desperauit:non ergo desperandū nobis erit,ne pereamus.Si Sodomitæ igne de cœlo misso cōsumpti sunt propter sua abominanda peccata,quia non egerunt pœnitentiā: ergo & nos cū ipsis peribimus, si mala fecerimus,& non pœnituerimus.

Luc. 12. Matt. 27. Genc. 9.

¶Ex isto loco B.Paulus argumentū sumpsit, quāndo probabat dignū esse mercede sua euāgelistam.Nemo,inquit, vnquam suis stipēdijs militat,sed ab illo accipit cui militat: qui ergo alios docet,non ex proprijs sumptibus debet viuere:sed operarius dignus est mercede sua. Item quando dicit.Qui vineam plantat,de fructu eius vescitur,& qui pascit gregē, de lacte manducat:ergo populum pascens,debet temporalia ab eo recipere. Quis vnquam boni triturāti cibum denegat?ergo neque euangelizāti est denegandum.

1.Timo.5. Lucæ. 10.

Ad exhortādū vsus est isto loco illa honestissima Iudith.c.2.Propositis patrū exemplis dicēs.Memores esse debetis,quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus,&c.& Dei amicus effectus.

Iudith.

¶Sic Iudas Machabæus.1.Macha.4.Memento qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro,& nūc clamemus in cœlum,& miserebitur nostri Deus.Et Paulus ad Cor. proponit exēpla patrū,ne murmuremus,nec Deū tētemus,sicut patres nostri,&c. Et ad fidē prouocat patrum exēpla proponēs,ad Hebr. 11. Omnia ista sunt argumenta à simili. Maxima erit,De similibus eadem est ratio.

1.Cori. 10 Ad Hebr. 11.

CAP. XXIII.

De loco à proportione.

HIc locus à proportione distinguitur à præcedenti,quia hic non est comparatio duorum similium, sicut in præcedenti,sed est duorum, inter quę videtur esse aliqualis proportio. Vt si quis dubitet,vtrùm ad regēdam rempublicam magistratus sint sorte eligendi:& faciat à proportione argumentum.Ad gubernandam nauem non sorte eligēdus,sed consilio,& ratione, qui peritus est:ergo neque ad rempublicam regendam.Nam sicut se habet nauta in naui dirigenda,& gubernator in republica moderāda. Est maxima,Vbi est eadem proportio, & idē iudicium.Est satis aptus etiā locus ad instruendum,& consultandum.Vt si quis velit monere,vt homo omnia opera sua agat secundùm rationem argumentetur à proportione. Sicut se ha-

se habet oculus in homine ad membra omnia exteriora, sic se habet ratio ad potētias interiores: sed oculus in homine sua omnia corporis mēbra debet perlustrare & dirigere: ergo & ratio omnia interiora debet gubernare, & dirigere. Item. Sicut se habet seruus ad dominū in familia, sic se habet appetitus sensitiuus ad rationē: sed turpe, & indecorū est, vt seruus dominetur supra dominū: ergo & similiter præter ordinem erit, si appetitus sensitiuus præualeat contra rationem. Sicut domini est dominare, & præcipere, & gubernare familiā: sic rationis erit omnia quæ sunt in homine moderari, & imperare, vt decet: quia velut dominus est in anima. Sicut se habet sol, & lumen eius in mūdo visibili, vt omnia illuminet, & foueat, sic Deus & eius gratia in homine: sicut ergo absq; sole, & lumine eius oīa deficiunt, sic etiā sine Deo, & gratia eius homo non potest constare, aut quicquam boni operari.

¶Item. Sicut se habet ars sanandi morbos corporales ad ipsum hominem: sic & ars sanandi morbos spirituales ad hominem: ergo sicut decet medicum in cura corporum adhibere amaram pōtionem, simul vrere, & secare: sic etiam & animarum medicum decet aliquando illa quæ amara tam in verbis, quàm in factis ad curanda spiritualia morum vulnera, adhibere.

¶Etiam ad istum locum spectat argumentari, si quis per diē laborās mercedē numi accepit, qui per duos dies duplā opus est habeat mercedē. Paulus. Quæ seminauerit homo, hæc & metet: reddetur vnicuiq; secūdū propriū laborē.

1. Cori. 9.
2. Cori. 9.

¶Hoc loco vtentur & iudices tā in bonis præmiandis, quàm in malis puniendis. Secundùm enim mensurā delicti erit & plagarum modus. Et. Exo. 12. Oculum pro oculo, dentē pro dente. Et Esaiæ. 3. genti apostatæ dicitur. Erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispāti crine caluitium, & pro fascia pectorali, cilicium. Et in Apoc. cap. 18. Quantū in delicijs fuit, tantùm date ei tormētum, & luctum. Et Luc. 16. Recordare fili, quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c.

Matth. 5.

¶Ad hunc locum pertinet vsus parabolarū, sicut increata sapiētia vsus est ad turbas: vt dicitur Matt. 13. Hæc omnia loquutus est in parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis: tanquam sapientissimus magister, imò ipsa sapiētia, volens docere per modum conuenientissimum, iuxta captum audiētiū. Et loquutus est de semine, de thesauro inuēto, de Margarita, p grano sinapis, & de homine, qui profectus est in regionē lōginquā, de virginibus, & de multis alijs, quæ sunt expressa in Euangelio. Obid cōuenit, vt verbi Dei concionator hūc locum diligenter exerceat, & in promptu habeat. Beatus Chrysosto. supra omnes vsus est parabolis quia ipse egregius prædicator fuit.

Matth. 13

Chrysost.

CAP. XXIIII.

De loco à transmutata proportione.

Licèt locus à transmutata proportione solet includi in præcedenti, scilicet, in loco à proportione: tamē quia nonnulli distinguunt, ponendus erit. Et est, quando seruatur eadē proportio, licèt non sit eadem quantitas. Et vocatur proportio proportionis, vel alio vocabulo, proportionalitas: vbi eadē proportio non Arithmetica, sed Geometrica, vt nos diximus in speculationibus septimo Physicorum quādo de proportionibus eginus. Verbi gratia, tria ad duo, est sexquialtera: quia maior numerus cōtinet minorē, semel, & adhuc medietatē, quæ est proportio sexquialtera. Si ergo quis argumētetur, & sicut se habet ternarius ad binariū, se habet senarius ad quaternarium, est argumētū à transmutata proportione. Et & sicut se habēt octo ad quatuor, sic quatuor ad duo, & sex ad tria: quia vtrobiq; dupla est. Vocat ergo sic à trāsmutata proportiōe, quia ordo eorū quæ cōparātur in cōclusione, cōmutentur. Quia in antecedenti comparatur primus ad secundū, & tertius ad quartum. In conclusione cōparatur primus ad tertium, & secūdus ad quartum. Vt dicēdo, Sicut se habēt duodecim ad sex, sic octo ad quatuor: ergo sicut se habēt duodecim ad octo, se habent sex ad quatuor. Quia in primis est dupla, & in secūdis est sexquialtera. Et sicut se habent decem sex ad octo, sic duodecim ad sex, sic se habebunt decē sex ad duodecim, & octo ad sex: quia in primis vtrobiq; dupla, & in secundis sexquitertia. Et sicut se habent viginti ad decem, sic octo ad quatuor: ergo sic se habebūt viginti ad octo, sicut decem ad quatuor. Quia in primis est dupla, in secundis est dupla sexquialtera vtrobique.

Proportionalitas qd.

CAP. XXV.

De loco à dissimili, & disproportione.

Sic

Sicut à simili, & proportione argumentum sumptum est, ex affirmatione ad affirmationem, & à negatione ad negationem, etiam argumentum sumi potest à dissimili, & disproportione: vt, Non sic sentiendū de homine, & de bruto: sed brutum totum perijt simul: ergo homo nō perijt totus: quia anima manet. Itē: Non in est homini rationale, sicut disciplinabile: sed rationale in est ei, vt differētia: ergo disciplinabile nō est eius differētia. Nō est Deus sicut homo: sed omnis homo mēdax: ergo Deus est verax. Vel conclude: ergo Deus nō est mēdax. Non est homo sicut brutum, sed brutum est irrationale: ergo homo non est irrationalis. Item, sicut ait, Esaias. Nō sic sunt cogitationes Dei, vt hominis, nec viē eius, vt viæ hominum: sed cogitationes hominū ad malū pronę semper, & ad iniustitiā: ergo Dei ad bonū, & iustitiā. Cogitationes hominū ad vindictā, & odiū Dei, ad miserendum, & amandum: Viæ hominum sunt peccatū, quia habent pedes veloces ad effundendum sanguinē: ergo Dei viæ erunt iustitia, & pax, misericordia, & veritas.

Psal. 115.
Ad Ro. 3.
Esa. 55.

¶Argumentatus est Christus redemptor noster, dicens. Scitis quòd reges gentiū dominantur eorum, non sic inter vos: nā qui maior, fiat vt minister, &c. Item alibi, Non sic vobis orandum vt ethnici faciūt. Hic maxima est. De dissimilibus idem iudicium non est.

Luc. 22.
Matth. 6.

¶A disproportione: Non eo modo quo nauta in naui, se habet anima rationalis in corpore, quia hæc pars est, & viuificans, nō illa: ergo anima est pars intrinseca hominis, & nō nauta nauis. Nō sicut se habent duodecim ad sex, se habent octo ad sex, quia in primis est dupla, in secundis est sexquitertia, sed duodecim ad sex se habēt in dupla: ergo octo ad sex, nō erūt in dupla. Nō sicut se habēt sex ad quatuor, se habēt tres ad vnitatē: ergo si inter senariū, & quaternarium est sexqui altera, inter ternariū, & vnitatē nō erit. Maxima est. Si nō ita se habet primum ad secundū, vt tertiū ad quartū, neque erit eadem proportio. Maxima est. Inter quæ non est eadem proportio, neque idem iudiciū

A disproportione.

¶Item à commutata disproportione, Non sic se habent duodecim ad sex, sicut quatuor ad tres: ergo non sic se habent duodecim ad quatuor, sicut sex ad tres. In primo est dupla, & in secundo sexquitertia. In consequenti est tripla, & dupla. Maxima est. Si non ita se habet primum ad secundum, sicut tertium ad quartum: nec sic se habebit primum ad tertium, sicut secundum ad quartum.

A commutata disproportione.

CAP. XXVI.

De loco ab authoritate.

Consequenter sequitur locus ab authoritate, vnde argumentū sumitur affirmatiuè quidem, si quis colligat. Astrologi omnes dicunt sub cœlo octauo esse septem cœlos, septē planetarum. ergo ita est, quòd septem sunt cœli planetarū. Omnes Astrologi dicunt Lunam esse in primo cœlo, Mercurium in secundo, Venerem in tertio, Solem in quarto, Martē in quinto, Iouem in sexto, Saturnum in septimo, sic ascendēdo: ergo ita est. Omnes Astrologi fatētur lunæ eclipsim nō posse cōtingere, nisi ea plena in solis oppositione in capite, vel in cauda dracōis, vt si sol existat in capite, luna in cauda, & ecōtra: ergo ita est. Omnes Astrologi fatētur Solis eclipsim nō cōtingere, nisi in nouilūnio: ergo ita est. Oēs Philosophi naturales dicūt esse solùm quatuor elementa ex illis quatuor qualitatibus adinuicē ordinatis: ergo nō sunt amplius. Omnis Physicus dicit vnā esse materiam omnium inferiorum generabiliū, & corruptibiliū, & quod ipsa sit ingenerabilis, & incorruptibilis: ergo sic est. Omnes fatētur Physici materiam reperiri non posse sine forma, neque item formam (excepta anima rationali) sine materia: ergo ita est. Omnes Dialectici fatentur syllogismū perfectū sicut ex tribus terminis, sic ex tribus constare propositionibus: ergo ita est. Similiter dicitur solùm esse tres figuras syllogismorum, & decem & nouem modos: ergo ita est.

7. Sunt planerę.

4. Elementa vna sola materia.
Arist. 2. de gene. text. ca. 6.
Mat era nō sine forma.

¶Sic licebit in omni facultate argumentari: & non solùm ab authoritate plurium eandem affirmantium rem, sed etiam ab authoritate vnius, qui in illare, de qua est sermo, habetur peritus. Aristote. dixit omnes modos imperfectos tam primæ, quàm secundæ, & tertiæ figuræ, reduci ad perfectos, quatuor primæ figuræ per bonam consequentiam: ergo ita est. Aristoteles docuit enthymema posse reduci ad syllogismum perfectum: ergo ita est. Maxima in istis est. Cuilibet credendum in sua arte. Vel, Quæ omnes dicunt, maximè sapiētes, vera sunt.

¶Licèt ita sit quòd in omni arte, & facultate posit esse, vsus hui? loci affirmātiuè, nō tamē negatiuè valet. Non enim sequitur. Arist. non dixit hoc: ergo hoc non est verū. Multa siquidem potuerunt latere ipsum Aristote. Et sicut ipse vsus est adinuentis ab alijs, & ante ipsum plura fuerunt adinuenta: sic etiā reliquit alijs

Locus ab authoritate negatiuè non ualet.

post

post ipsum, & potuit aliquãdo dormitare. Ob id nõ valet negatiuè. Arist. nõ posuit nisi quatuor loca, ex quibus argumenta sunt sumẽda, à definitione, differentia, proprio, & accidenti: ergo non sunt alia ponenda. Bene tamẽ valeret, Aristo. dixit syllogismum non posse cõstare nisi solùm ex tribus terminis: ergo ita est. Verùm hoc non est argumẽtari negatiuè, sed affirmatiuè. Secùs esset, vt dixi, si quis diceret. Hoc non dixit Aristot. prudentiam esse ponẽdam in volũtate, inquãtum est virtus moralis: ergo hoc non est affirmandum.

¶Licèt hic sit vsus ad omnia, maximè tamẽ est deseruiens ad infimam scientiarũ, & supremã & architectonicam, scilicet, Grammaticen, & Theologiam. Grammaticæ enim, eò quòd illa quæ ibi traduntur, non aliunde habeant fidẽ, quàm ab authoritate. Nam quicquid spectat tam ad præcepta, quàm ad vsum præceptorũ in Grammatica, solum habent firmitatẽ, quia sic vsi sunt, & loquuti sunt, qui in illa facultate primò fuere. Quòd homo sit substantiuum nomen, & albus adiectiuum, & debeat conuenire in casu, & genere, & numero, solùm ex vsu & authoritate habetur, & meritò id: nã in primis rudimentis oportet discentem credere, & ab authoritate fidem habeant illa rudimenta.

Theologus ab authoritate, sicut & Grãmaticus.

¶In Theologia maximè ab authoritate, omnia vim habẽt, illa, inquã, quæ præcipua sunt. Nã cùm Theologi munus sit de rebus arduis, & supra intellectum humanum loqui: nõ aliũ dẽ ad ipsa probanda, neq; efficaciùs, quàm ab authoritate: quia Deus reuelauit. Spiritu enim sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines: Omnia etiã quæ ab ipso reuelata sunt, vera sunt: & eò habẽt firmitatem: licèt illa, quę fidei sunt, cùm sint vera, vero consonẽt, & possint probari, non repugnare naturæ: sed tamẽ non possunt probari per naturam esse vera: illa (inquam) in quibus fides potissimè fundamentum suum habet, & meritò: quia si per naturã probarẽtur, deberetur illis assensus, licèt esset certus, non tamẽ sine formidine. Verùm quia credita sunt, eò q̃ à Deo reuelata, sine formidine de oppposito, illis assentimus. Et in hoc excellit, & supereminet omnes facultates: quia in illis authores, seu inuentores sicut errare potuerunt: non omnia inuenerũt, sed aliqua alijs reliquerunt indaganda, & creuit scientia, vt ait Arist. in topicis: & in ethicis. Quapropter non mirum, quod qui sequuntur, etiam si nani videantur, comparatione antiquorũ, qui velut gigantes erant, aliqua alia superaddant ad priscos illos antiquos. Nanus supra gigantis humeros aliqua poterit uidere, quæ non potuit gigas ipse. Iuniores adiuti ab antiquis, & velut super ipsorum humeros prouecti, aliqua perlustrant, quæ antiquos latẽre potuerũt. Verùm in Theologia, in illis quæ ad scripturã sacram, quantum ad ipsa quæ à Deo reuelata, non est aliquid addendum, nihil emendandũ, nihil superfluum, & totũ pendet ab authoritate ipsius Dei reuelantis, qui mentiri nõ potuit. Cæterũ in expositione scripturæ sacræ, & in alijs, quæ tractantur in Theologia, vltra reuelata, potest esse augmentum: sicut quotidiè accreuit, & in illis etiã locus est ab authoritate. Vt si quid dixit Beatus Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, & cæteri alij clasici viri, & non est ab Ecclesia reprobatũ, neque ab alijs sanctis reprehensum, sed receptum, tenendum est, quia ipsi dixerunt: in sua tamen firmitate, & gradu. Temerarium enim esset (sicut scioli quidã nũc faciunt) cõtra B. Augustinũ, aut Hieronymum, aut alios sanctos sentire in illis, quæ ab Ecclesia, & sanctis vsq; nũc recepta sunt. Dixi, cõtrariũ affirmare ad illa quæ dixerũt, q̃ sunt ab omnibus recepta: quia cõtrariũ sentire in illis, quę malè dixit Orig. vel in aliquib⁹, quæ alij sancti dixerunt: quæ non recipiuntur nõ esset temerariũ. Valebit ergo locus ab authoritate affirmatiuè. Sic B. Augustinus intellexit istum locum, ergo sic est. B. Hieronymus sentit: ergo sic sentiendum est. Imò etiam est argumentũ validum. Communis schola tenet pluralitatẽ beneficiorum esse damnabilem: ergo illa damnanda est. Sed de his sat in præsenti, suo loco reseruantes.

Aristot.

Deus non potest mentiri.

In uenerãtione habẽdi doctores sancti.

Pluralitas beneficiorũ dãnanda. Boetius.

CAP. XXVII.
De loco à transsumptione.

Sequitur locus vltimus extrinsecus, qui vocatur à transsumptione. Qui (vt aliqui putant) est, quando à termino minùs cognito, seu ignoto, ad magis cognitum est transitus. Vt si de Philosopho fit quæstio, & quis transeat vt loquatur de sapiẽte, quia magis cognitus terminus. Vel si à quæstione aliqua proposita generali, vt de Socrate fertur, ad specialem fit transitus. Et determinata in illa particulari, intelligãtur in omnia alia singularia inclusa in generali: vt dicit Boetius, Quæsitus Socrates, quid in vno quoque possit iustitia: omnẽ tractatum transtulit ad reipublicæ magnitudinẽ. Verũ nõ dicitur hic talis locus isto modo, sed potiùs vocatur à metaphora. Vt si quis dubitaret, vtrũ dæmõ esset fugiendus? faceret argumẽtũ. Leo rugiens est fugiendus, cui dæmon similatur per metaphoram: ergo ipse fugiendus. Pratum virentem delectat videre: ergo hominem ridentẽ. Sed de isto loco à metaphora: & partim in loco ab interpretatiõe vocabuli, & partim in loco à proportione dictum est, quando diximus Christũ redemptorem nostrũ vsum parabolis docẽdo turbas. Non est opus nunc repetere, neque immorari, sed locis extrinsecis finem imponẽtes, ad medios transeamus.

Boetius.

CAP. XXVIII.
De locis medijs, & primùm à coniugatis.

Locus à cõiugatis.

Primus locus medius est à coniugatis. Coniugata dicũtur, abstractum, & concretũ, seu denominans & denominatũ, vt iustitia, & iustus, albedo, & albũ: prudẽtia, & prudẽs. Theologia, & Theologus, &c. Et quidẽ ista cõiugata in principali conueniũt significato, sed tamen in minùs principali differẽtia est, nã tã abstractũ albedo, quã cõcretũ albũ, de principali importãt albedinem formam ipsam. Verùm differentia est: quia abstractum solùm nudam formam, & concretum formam, sed cum subiecto, in quo forma est, & ob id concretum, quia concernat formam, & subiectum formæ.

Quid sit cõcretum, & quid abstractum.

¶Cõiugata eò dicta sunt, quia sub eodem iugo significatiõis posita. Et ne loca videamur multiplicasse, simul in isto loco ponitur & qui à casibus dicitur: vt est, sapienter, & sapiẽs: iustè, & iustus: prudenter, & prudens: qui ideò à casu dicentur, quia vtrunq; per quandam deflexionẽ à principali nomine. s. ab abstracto, cadant: nã à iustitia vocatur iustus: & iustè supplè agere. A prudentia prudens, & prudenter se habere. A sapientia sapiens, & sapienter se habere, &c. Sic se habent ista duo à cõiugatis, & à casibus: vt Cicero non distinguat, nec mirum, cùm videantur ad idem tẽdere, & idem significare.

Cicero.

¶Sumitur argumentum tam à casibus quàm à coniugatis affirmatiuè, & negatiuè. Qui iustus est, bon⁹ est: ergo iustitia bona. Quia humilis est, bonus est: ergo humilitas bona, & ecõtra, Humilitas bona: ergo humilis bonus. Et in aduerbijs, Quod prudenter fit, bene fit: ergo prudentia bona est. Quod iustè fit; bene fit: ergo iustitia bona. Temperare, bonum: ergo temperãtia bona. Obedire, bonum: ergo ipsa obediẽtia. Maxima est, Quod vni conuenit coniugatorũ, & alteri conueniet: quia vna est natura ipsorũ. ¶Item sit, Qui currit mouetur: ergo motus cursus est. Qui legit loquitur: ergo lectio loquutio est. Albũ est coloratum: ergo albedo est color.

¶Oportet tamen cauere: vt in modo argumentandi sumantur prædicata, quæ de se cõueniant subiecto, non de per accidens: aliàs nõ valebit: nam album & dulce prædicantur de seinuicem in lacte, tamen non sequitur, Album est dulce: ergo albedo est dulcedo. Ratio est: quia illa duo album, & dulce, de per accidens conueniunt in vno: quod contingit, quãdo res significata per vnum, non includitur in significatione alterius: non enim est de ratione albedinis dulcedo: neq; ecõtra. Sicut album, & musicum in Petro: non est de ratione musicæ albedo, neque econtra: ob id non valebit. Oportet ergo sint coniugata, & cõuenientia in vnum de per se. Etiam est requisitum sint coniugata, non solùm voce, sed re, & significatione. Nã si solùm voce, non erit validum argumentũ. Non sequitur. Somnolentus est vitiosus: ergo somnus est malus. Neq; sequitur: Somnus est bonus: ergo somnolentus est bonus. Defectus est, quia somnolentus non est denominatiuum somni, sed dormire, vel dormiens. Posset esse bonum argumentum: Dormire est bonum: ergo somnus bonus. Somnus bonus: ergo dormire bonum. Sed hæc dicũtur coniugata significatione, & non voce. Et denominans somnolẽtis est, somnolentia. Et sicut mala est somnolẽtia, quia superfluus somnus malus, ipse somnolentus etiã malus erit.

Quæ per accidens iuncta cõueniunt.

¶A casibus ergo, Qui iustè facit, iustus est: & Quòd iustè factum est, iustum est. Ad hanc formam licebit. Si religiosus est, religiosè, viuet. Si Christianus est, christianè viuet. Si quis fortiter agit, fortis est. Deus spirit⁹ est: ergo spiritualiter adorãdus. Deus magnus: ergo magnificè colendus. In illis quæ sunt de per accidens, nõ valet. Non enim sequitur, Grammaticus est probus: ergo grammaticè loqui est pobè loqui. Ratio, quia de per accidens se habent esse Grammaticum, & esse probum.

Iohn. 4.

CAP. XXIX.
De loco à diuisione.

Sequitur secundus locus dialecticus medius, qui à diuisiõe est. Vt si quis argumentetur: Omne animal vel sanum, vel ægrum est: homo est animal, & non ægrum: ergo sanum, vel econtra.

Et, Omne animal est irrationale, vel rationale: leo est animal, & est irrationale: ergo non est rationale. Omnis actus vel meritorius, vel demeritorius erit in homine existēte in gratia: sed dare eleemosynam pauperi meritorium est: ergo non est demeritorium.

¶Circa istum locum solent nonnulli adducere omnia quę de diuisione adducta sunt: quomodo oportet in bona diuisione membra diuidentia euacuent naturam diuisi: & quòd diuisum, & membra diuidentia conuertantur: & de quocunque dicitur diuisum, & aliquod membrorū diuidentium: & omnia mēbra simul sub disiunctione. Quòd membra opposita sint, vel formaliter, vel realiter: & nonnulla alia, quæ quia à nobis tradita sunt in principio, quando loquuti sumus de diuisione, superuacaneū esset nunc repetere. Solùm ad locum præsentem videntur conducere, quę egregiè adducit Rodolphus libr. primo de inuentione. ca. 7. de modis quibusdam diuidendi ex alia, & alia consideratione. Nam ad argumenta trahenda occasionē suppeditabit multiplex rerum diuisio.

Rodolph.

¶Prima sanè eorum, quæ in re sunt aptissima per quam diuidantur, est forma, quòd ea, perfectæ differētiæ, origo est. Nam corporum, aliud animatum est, aliud expers animæ. Hæc ex forma ducta est diuisio.

Prima.

Secunda.

¶Secunda. Deinde proxima ex matetia ducitur. Vt arborum, aliæ ex semine sunt, aliæ spōte nascuntur.

Tertia.

¶Tertia. Hinc iam ab adiacētibus accipitur. Vt animalium, aliud mansuetum, aliud ferum.

Quarta.

¶Quarta. Ecōtrà quoque diuiduntur adiacentia, in ea quibus adiacent. Vt feritas, alia serpentis, alia auis, alia reliquarum belluarum.

Quinta.

¶Quinta. Et per actus fit diuisio. Vt hominū, alius studio, alius lucro, alius voluptati, operam dat.

Sexta.

¶Sexta. Per efficientia, Vt animaliū, aliud parentis efficacia, aliud calore solis, aliud putre factione gignitur.

Septima.

¶Septima. Per effecta, Animalium, aliud fœtum, aliud ouum, aliud vermen parit.

Octaua.

¶Octaua. Ex fine, Vt rerum domesticarū, aliæ ad necessitatem, alię ad voluptatē, alię ad vsum pertinent.

Nona.

¶Nona. Contra quoque ex his quæ ad finem pertinent: Vt opum parandarum causa, alij iustam operam nauant, alij fœnerantur, alij vi rapiunt, alij fraude subducunt.

Decima.

¶Decima. Animalium, aliud terra, aliud mari degit: à loco.

Vndecima.

¶Vndecima. Et flores, aut hyberni sunt, aut verni, aut æstiui, aut autumnalis: ex tēpore est.

¶Duodecima. Et homines, alij serui sunt, alij domini, alij neutrum: ex connexis sumitur. *Duodecima.*

¶Decimatertia. Contingentia & diuisioni cōueniunt. Vt musicorum, quidam literas sciūt, quidam ignorant. *Decima tertia.*

¶Decimaquarta. Et pronuntiata. Vt quidam hominū laudati sunt, quidā vituperati, quidā silentio latent. *Decima quarta.*

¶Decima quinta. Attulerit etiam aliquid comparatio. Vt populares, quidam infra regē sunt opibus, aliqui pares, nonnulli superiores. *Decima quinta.*

¶Decimasexta. Et à similibus diuisionem expresserimus. Vt aliorum vitæ propositum, industria formicam imitatur, aliorum segnities similis est muscis. Hæc ad literā ex Rodolpho. Quæ ideo sint adducta, vt pateat campus in loco à diuisione, consideratis istis modis, & alijs, quæ ex Boetio adduci solent, quorum aliqui coincidunt cum istis, alij verò distinguūtur: de quibus in principio dictum, quando de diuisione agebamus. *Decima sexta.*

¶Modus ergo argumentandi (vt dicere cœpimus) à diuisione erit, si solùm habeat duo membra diuisio. A positione vnius membri, ad negationem alterius. Omne animal, vel est sanū, vel ægrum: & hoc est animal, & est ægrum: ergo non est sanum. Vel, Non est ęgrū: ergo est sanum. Si tamen sint plura membra, oportet omnia negentur in antecedenti, præter illud vnum quòd infertur, Vt, est propositio, & non est vniuersalis, neque particularis, neque indefinita: ergo est singularis. Si tamen vnum membrum sit omissum in antecedenti, non valeret. Nam non sequitur, Est prępositio, & non vniuersalis, neque indefinita: ergo est singularis: quia potest esse particularis. Maxima est, Cum quo conuenit diuisum, necesse est cōueniat aliquod membrum diuidens. Quando tamē mēbra sunt opposita solùm formaliter, nō valeret à positione vnius, ad negationem alterius. Nō enim sequitur, Est bonū, & est vtile: ergo nō est delectabile, vel honestū: quia potest esse quòd sit vtile, delectabile, & honestum: vt est bonum virtutis. Sed de hoc aliàs diximus.

CAP. XXX.

De alijs locis positis ab Aristot.

Sequitur vltimo loco pro complemento totius tractatus topicorum modus, qui dicitur à magis, ad simpliciter: vt, Si quis est magis doctus: ergo erit doctus. Si quis est magis prudēs: erit prudens. Iste locꝰ virtualiter cōtinetur in toto in mo- *Vltimus locus à magis ad simpliciter.*

in modo. Nā magis talis, pars in modo est, etiā si nō teneatur restrictè. Similiter est locus à cōparatiuo ad positiuū. Est doctior: ergo doctus, sed etiam est à parte in modo ad totum.

¶Etiam potest fieri argumētum à positiuo ad comparatiuum, & deinde ad superlatiuum. Bonum est diligibile: ergo magis bonum magis diligibile: & maximè bonum maximè diligibile. Et econtrariò, à superlatiuis ad comparatiuum, & positiuum valet. Vt est fortissimus: ergo fortior, & fortis. Est prudētissimus: ergo prudentior, & prudens erit. Et tunc argumentum erit à toto ad partes. A toto vniuersali (vt ita dixerimus) ad partes: Si omnis homo currit: Homo currit, &c.

Locus ab appositione.

¶Est alius modus arguendi ab appositione dictus. Calx parieti apposita reddit ipsum albū: ergo calx ipsa alba est. Atramentum reddit papyrum albam, nigram: ergo atramētum nigrū erat. Ignis admotus aquæ calefaciet eam: ergo ipse calidus erat. Humilitas facit hominem studiosum: ergò ipsa virtus erat. Maxima est, Si alterum appositum alteri facit rem esse aliqualē, ipsum quoque tale erit.

¶Etiam potest fieri argumentum. Adolescens ex consuetudine cum illo factus est probus: ergo ille probus erat. Ex colloquio cum illo factus est doctus: ergo ille doctus erat. Ex conuersatione cum illo factus est libidinosus: ergo ille luxuriosus erat. Factus est castus, ergo ille castus erat, Sicut Salomon factus est idolorū cultor ex cōsuetudine mulierū, quæ colebant idola. Et tādē (iuxta prouerbium) qui tangit picē, coinquinabitur ab ea. Possetaliorum locorum fieri mentio, sed isti sunt præcipui, & notandi: & si sint alij, ad istos reduci possunt.

3. Reg. 11

Prober. 6.

CAP. XXXI.

De numero locorum, & cōcordia eorum.

Ponitur hic locorum enumeratio, sicut eam ponit Boetius, secundùm diuisionē Themistij, & Ciceronis.

¶Tulliana diuisio.
A toto.
A partium enumeratione.
A notatione.
A coniugatis.
A genere.
A forma.
A similitudine.
A differentia.
A contrario.
Ab adiunctis.
Ab antecedentibus.
A consequentibus.
A repugnantibus.
Ab efficientibus.
Ab effectis.
A comparatione maiorum.
Minorum.
Parium.
Ab authoritate.

¶Themistij diuisio.
A substantia.
A diuisione.
A nominis interpretatione.
A coniugatis.
A genere, vel à toto.
A parte, vel specie.
A simili.
A toto, vel à parte.
Ab oppositis.
A communiter accidentibus.
A definitiōe, vel descriptiōe, vel interpretatione, vel specie, vel causa, vel materia, vel communiter accidentibus, vel coniūgatis.
Ab oppositis.
A causis.
A fine.
A maiore.
A minore.
A similibus.
A rei iudicio.

¶ Concordantia inter Themistium, & Ciceronem est. Id quod Themistius ab vsibus, Cicero dicit si vsus aliquid efficit, ab efficientibus. Si ipse vsus efficitur, dicitur ab effectis. Ab effectibus à Themistio intelligitur, si effectus aliqd efficit, à Cicerone dicitur ab efficientibus, & si effectꝰ efficitur, dicitur ab effectis. A corruptionibus Themistius, Cicero à deficiētibus. A proportione Themistius, Cicero à similibus. A trāsumptione Themistius si sit ad inaius, Cicero dicit à comparatione maiori, si ad minus minorum, si æqualium, ad par.

¶Oportet hic proponere loca omnia, ordine quo à nobis sunt in præcedentibus digesta.

¶Loci intrinseci.
A definitione.
A descriptione.
Ab interpretatione.
A differentia.
A proprio.
A synonymis. (?)
A toto vniuersali.
A toto integrali.
A toto in quantitate.

A toto potentiali.
A toto in modo.
A toto in loco.
A toto in tempore.
A causis.
Efficienti.
Materiali.
Formali.
Finali.
A generatione. (?)
A corruptione.
Ab vsibus.
A communiter accidentibus.
¶Loci Extrinseci.
Ab oppositis.
Relatiuè.
Priuatiuè.
Contrariè. (?)
Contradictoriè.
A disparatis.
A contrario vel in ipso.
A maiori.
A minori.
A proportione.
A simili.
A transmutata proportione.
A dissimili, & disproportione.
Ab authoritate.
A transsumptione.
¶Loci medij
A coniugatis. (?)
A casibus.
A diuisione.
A magis ad simpliciter.
Ab appositione.

Hic est finis locorum: & quia vsus ipsorum est vtilis supra modũ, nõ solùm in dialectica, sed in qualibet scientia, diligentissimè oportet quicunque ex anima operam dat dialecticæ, vt ad superiorem perueniat scientiam (scilicet, Theologiã) in istis locis se exerceat: & in memoria sæpissimè voluat, & reuoluat, quousque tenacissimè hæreant. Iocundabitur haud dubiè, & operæpretium aget: nam difficile non erit ei quacunque proposita quæstione, siue in Physicis, siue in Metaphysicis, siue in Theologia, argumẽta adducere ad propositum, & rem mirum in modum dilatabit. Et quia ex vno aliud pendet, inuento vno argumento, illud suppeditat materiam alterius. Demus vnum exemplum. Sic propositum, Nunquid homo sit mortalis? Fiet argumentum ad probandum. A definitione: Quia omne animal rationale est mortale. A differentia, Quia omne rationale est mortale. A proprio, Quia omne risibile. A descriptione: Quia omne habens magnum cerebrum & bonum tactum. &c. A toto vniuersali: Quia animal est mortale, ergo homo. A toto integrali, Quia caput, pedes, manus sunt corruptibilia. A toto in quantitate, Quia omnis homo est mortalis: ergo homo. A toto in modo, Quia homo sapiens est mortalis: ergo homo. A toto in loco, Quia in omni loco est mortalis: ergo hîc. A toto in tempore, Quia in omni tempore: ergo nunc. A causa materiali, Quia ex materia, est mortale. Ab efficienti, Quia omne creatum à Deo sub cœlo est mortale. A forma, Quia habens animam sensitiuam est mortale. A generatione, Quia omne quod generatur, corrumpitur. A corruptione, Quia quòd corrumpitur, est mortale. A communiter accidẽtibus, Omne illud quod ex contrarijs fuit compositum: peribit. Ab oppositis: Non est immortalis: ergo mortalis. A contradictorio, Non est non mortalis: ergo mortalis est homo. A contrario, Immortale est non homo, ergo homo est mortalis. A simili, Alia ex contrarijs, composita sunt mortalia: ergo homo. Et à proportione, Adam mortalis: ergo homo. Ab authoritate, sic scriptura, Puluis es & in puluerem reuerteris. A cõiugatis, Homo gustat mortẽ: ergo mortalis: Moritur: ergo est mortalis. A casibus, Homo vel est mortalis, vel immortalis, sed non est immortalis: ergo mortalis. A diuisione, &c.

Vsus locorũ

Genes. 3.

SEQVITVR ELENchorum Liber.

De diuisione Elenchorum:

CAP. I.

ABsoluto iam tractatu Topicorum, restat consequenter de Elenchis disserere, vbi Aristote. tradit modum soluendi argumenta, quæ videtur dialectica, & probabilia: sed tamẽ nõ sunt, sed fucata, & sophistica. Nõ enim solũ est muneris dialectici probare, & ad id argumẽta adducere, quæ dialectica sunt ex locis desumpta: sed etiã ad eũ pertinet sophisticas captiões soluere: si quę ab aduersario fuerint adductę. Ob id Ar. post librũ Topicorum, adiungit Elenchorum. Vbi ostendit quosdam locos communes, ex quibus solent sophistæ, & qui decipere contendunt, elicere argumenta quę ali qualem videntur habere apparentiam: sed tamen nullam habent existentiam veritatis. Et quidem qui verus est dialecticus, istis vti non debet ad probandũ: quia non decet indagatorem veritatis, falsum probare ex falsis adductis, tanquam si vera essent: sed solùm illis vtetur, ad dissoluendum. Et si iuuenes, qui (quantum illa postulat ætas) animum habent rixandi, & appetitu inanis gloriæ tenẽtur, aliquando Elenchis vtantur: non tamen decet virum grauem ridiculosa, & inania adducere: sed illa solùm, quæ matura sunt, & eruditionem præstant, & dubia probant, & vera confirmant.

Nõ est utẽdum Elẽcho à grauioribus saltem.

¶Definitur sic. Elenchus, est syllogismus cum conclusionis contradictione. Si quis concessit, Canis est substantia animata sensibilis: fiet argumentum. Nulla substantia animata sensibilis est sidus cęleste: canis est sidus cœleste, ergo canis non est substantia animata sensibilis. Tenet in secunda figura, in Festino, & antecedens est verum: ergo & cõsequẽs: sed consequens est contradictorium propositionis concessæ: ergo. Ecce iste est Elenchus, quia est syllogismus cum contradictione conclusionis: quia concludit propositionem repugnantem propositioni assertæ: vnde Elenchus est syllogismus, quia apparet, licèt non sit: non tamen omnis syllogismus est Elenchus: quia ille qui dialecticus est, & non solùm apparet, sed verè est, nõ dicetur elenchus. Et quidem in syllogismo facta apparentia est: quia videtur tenere (vt dixi) in figura, & modo: sed tamen virtute tenet in quatuor terminis. Et est fallacia ęquiuocationis (vt dicemus) eo quòd in consequenti capiatur pro cane domestico, & in maiori pro sidere: vel si eodem modo capiatur, tunc syllogismus tenet: nec est contradictoria hæc: Canis non est substantia animata sensibilis, in priori pro sidere, & in posteriori pro domestico cane.

Definitio Elenchi.

¶Oportet notare quadrupliciter sumi disputationem. Nam quædam est doctrinalis, alia dialectica, alia est tentatiua, & alia litigiosa, siue sophistica. Cuius diuisionis datur sufficientia: quia omnis disputatio eò tendit, vt quis sumat experimentum de habitu generato, vel tẽdit ad generationem habitus. Si primo modo procedat, tentatiua vocanda: si secũdo, dupliciter: vel fit ad generandum habitum in opponente, & est sophistica, quia fit ad acquirendum apparentem sapientiam. Vel fit ad generandum habitum in respondente, & hoc dupliciter. Vel talis habitus est certus, & sine formidine, & est doctrinalis disputatio: quę est scientię generatiua. Vel est ad causandum habitum incertum cum formidine de opposito: & est disputatio dialectica, quæ opinionem generat. Et sunt quatuor disputationes differentes secũdùm suos fines.

Quodruplex disputatio.

¶Disputatio doctrinalis est illa, quæ ex proprijs principijs alicuius scientiæ syllogizat, & non ex illis, quæ videntur vera respondenti. Et quia principia propria sunt vera, & immediata, & necessaria, ex eis causatur demonstratio, quæ est syllogismus faciens scire: qui propriè causat scientiam: & istis vtitur magister docendo discipulum: ob id merito doctrinalis disputatio vocatur: de qua in libris Posteriorum resolutionum.

Disputatio doctrinalis

¶Dialectica disputatio est, quæ ex probabilibus collecta est. In hoc enim differt à doctrinali: quia cùm doctrinalis causet scientiam: assensum, inquam, certum sine formidine, quia ex immediatis, & necessarijs procedat: hæc dialectica, quia ex probabilibus, solùm causat opinionem: quia cum formidine, facit nos assentire. Vt si quis probet hanc, matrem suum diligere filium. Omnis mater diligit filium suũ: Hæc est mater: ergo Hæc diligit filium suum. Probatur conclusio per præmissam probabilem: ob id causat, conclusionis, non scientiam, sed opinionem: quia cum formidine assentit. Et solet addi in definitione, disputationis dialecticę, q̃ fiat ex probabilibus cõtradictionum: quod est dicere, muneris disputationis dialecticę est, ad vtranque partem contradictionis adducere argumenta probabilia: vt appareat quæ pars magis probabilis sit.

Dialectica disputatio.

¶Tentatiua disputatio est, quę procedit ex his quæ videntur respondenti, & quæ necesse est eum scire, qui se simulat habere scientiam. Ratio est, quia hęc fit ad capiendum experimentum de scientia respondẽtis. Ob id oportet qui tentat, argumentetur ex illis, vel in illis, quę cõmunia sunt in tali scientia: & oportet non sint ignorata respondenti. Quia si argumentans de absconditis, & nimis difficilibus disputaret, nõ esset mirandum quòd respondens obmutesceret: sed tamen mirandum erit si nesciat respondere, quando argumentum propositum est ex communibus. Hoc argumento vsus est Christus redemptor noster contra legis peritos, & Pharisæos, quando Matt. 22. dixit Christus cuius esset filius: & ipsis respondentibus Dauid, obiecit: quomodo ergo eum in spiritu vocat domi-

Tentatiua disputatio.

Matt. 22.

Psal. 109. dominum dicēs, dixit dominus domino meo? &c. Procesſit ex communibus in ſcientia: quia illa quæ de Meſsia in ſcriptura, illis, qui ſe putabant ſapientes, debebant eſſe nota.

Litigioſa diſputatio. ¶Litigioſa diſputatio eſt, quando procedit ex illis, quæ probabilia videntur, ſed non ſunt: vt diximus ſuprà, quando de ſyllogiſmo litigioſo loquuti ſumus. Sophiſtice enim procedit, decipere volens. Vt ſi argumentetur. Aliqua oppoſita ſunt vera: Contradictoria ſunt oppoſita: ergo Contradictoria ſunt vera. Vel, Nulla oppoſita ſunt vera: Subcontraria ſunt oppoſita: ergo Subcontraria non ſunt vera. Vel, Aliqua oppoſita ſunt vera: Omnia contraria ſunt oppoſita: ergo Omnia contraria ſunt vera.

Argumen. ¶Si aliquis argumentetur contra id quod dictum eſt, doctrinalem diſputationem procedere ex principijs: nam doctrinalis eſt diſputatio: quādo procedit ab effectu ad ſuā cauſam: vt, Omne quod corrumpitur, ex contrarijs cōponitur, Homo corrumpitur: ergo eſt compoſitus ex contrarijs: hæc eſt demonſtratio, & doctrinalis diſputatio, quia cauſat ſcientiam, & tamen non procedit ex principijs, quia effectus non eſt principium.

Solutio. ¶Reſpōdetur, quòd licèt effectus nō ſint principia ſuarū cauſarū, ſed potiùs cauſæ ſint principium effectuum: tamen dicuntur eſſe principia cognoſcēdi ſuas cauſas: ex effectu enim venimus in cognitionem cauſæ: nam quia video Lunam eclypſatam, cōcludo cauſam. ſ. terram interpoſitam inter eam, & ſolem.

Quot ſunt metæ. ¶Oportet etiam notare, quia de fallacijs eſt ſermo: quinque eſſe fines ſophiſtarum, quos vocant metas, tanquàm ſi contingat conſequi finem preoptatum. Primus finis eſt redargutio:

Meta redargutiōis prima. quæ tunc eſt: quando reſpondens vi fallaciæ, ſeu falſæ argumentationis compellitur concedere, quod prius negauerat, vel negare quod priùs affirmauerat. Vt ſi quis affirmauit, nulla contradictoria ſunt ſimul vera, fiat argumentum. Aliqua oppoſita ſunt vera, patet de ſubcōtrarijs: Contradictoria ſunt oppoſita: ergo Cōtradictoria ſunt vera. Conſequētia videtur bona: & antecedens eſt verum: ergo & conſequēs: & id ante negauerat: ergo ad metam peruenit redargutionis.

Meta falſi. ¶Meta, falſi, quando reſpondens vi argumentorum compellitur aſſerere quod eſt manifeſtè falſum. Vt ſi faciat argumētum. Omnes epiſcopi ſunt ſacerdotes, Aſini ſunt epiſcopi, ergo Aſini ſunt ſacerdotes: ex vi argumenti concedit quod eſt manifeſtum in falſitate, ſcilicet, aſinos eſſe ſacerdotes.

¶Meta, inopinabilis, quando reſpondens cogitur vi argumentorum aliquid affirmare, quod licèt non ſit manifeſtè falſum, apud eos qui interſunt diſputatiōi, videtur falſum, aut pro nō probabili habetur. Vt ſi quis aliquem regem fœlicem, & fortunatum, probet infœlicem, & infortunatum. Quicunque ab aliquo vincitur eſt infœlix, & infortunatus, ſed rex victꝰ eſt: ergo infœlix, & infortunatus eſt. *Meta inopinabilis. 3.*

¶Meta, foloeciſmi eſt, quando reſpōdens cogitur aliquam concedere propoſitionem, in qua eſt vitium ſermonis. Tu ſcis hoc: & hoc eſt lapis: ergo tu ſcis lapis. *Meta ſoloeciſmi. 4.*

¶Meta, eſt nugatio, quando cogitur reſpondens admittere eiuſdem rei inutilem repetitionem. Dixerim inutilem, quia aliquando eandem rem repetere, non ſolùm non eſt inutile, ſed vtile. Vt ad emphaſim. Vt ſi quis dicat, O homo homo quid ſuperbis, terra terra, &c. Et quando contingit ad maiorem expreſsionem eādem rem repeti, ſicut in ſacra ſcriptura ſæpè. Deus Deus meus. Fiet inutilis repetitio ſic, Iſte homo eſt rationalis, ſed rationale idem eſt homo rationalis; ergo iſte homo eſt rationalis, homo rationalis. *Negatio. 5.*

¶Iſtę fallaciæ, ſeu iſtę metę, diuerſas reſpiciūt ſcientias. Nam prima meta, eſt cōtra metaphyſicam: cuius eſt conſiderare nō poſſe duo contradictoria eſſe ſimul vera.

¶Secunda meta, eſt contra phyſicam diſciplinam, quæ cōſiderat res ſenſibiles, in quibus veritas, vel falſitas eſt manifeſta. *Secunda.*

¶Tertia eſt contra dialecticam, quæ ex probabilibus procedens, opinionem generat. *Tertia.*

¶Quarta contra grammaticam, cuius munus eſt docere rectè loqui. *Quarta.*

¶Quinta contra rhetoricam, cuius docere ornate: & eleganter loqui, ob id non admittit nugationem. *Quinta.*

¶Ad punctum rei deueniendo, oportet fallaciam ipſam definere. Eſt enim locus idoneus ad decipiēdum, faciens credere de non ente quod ſit ens, & de ente quòd ſit non ens, mediante phantaſtica viſione. Ac ſi diceret. Ob id fallacia dicta, quia præbet locum argumētandi, ad decipiendum ex aliqua apparente cauſa, quæ tamen in veritate non eſt. *Definitio fallacię.*

¶Fallaciæ omnes, quę ab Ariſto. numerantur, ſunt. 13. quarum. 6. appellantur in dictione, & 7. extra dictionē. Fallaciæ in dictione, vel propter dictionem ſunt, Æquiuocationis, amphibologiæ, compoſitionis, diuiſionis, accentus, & figuræ dictionis. *Fallaciæ. 13. Fallaciæ in dictione.*

¶Extra dictionem ſunt, Accidentis, à dicto ſecundùm quid, ignorantiæ Elenchi, conſequentis, petitionis principij, ſecundùm non cauſam vt cauſam, ſecundùm plures interrogationes vt vnam. *Fallacię extra dictionem.*

¶Iſtæ ergo fallacię vocantur interdum ſophiſmata, atque id à ſophiſtis: nam ſophiſta apud latinos idem quod impoſtor. Et meritò iſti qui, ſophiſtæ ſunt, & ſophiſticè ſcribunt, & docēt, impoſtores dicuntur: nomē rei cōuenit, quia, iuuentutem decipiūt, bonis ingenijs imponūt eos remorantes, & tanquàm compellentes conſeneſcant ad ſcopulos Syreneos, vt aiunt, Per tranſenam eſſent iſta tradenda, vt tempus in rebus non pœnitendis conſumerent. Sine fructu adducunt argumēta, oſtentāt ſua ingenia, iſtas fingendo argutias, has deſcribendo nænias, in contradictorijs, in obliquis, in exponibilibus, & in alijs: ſolùm, vel ad oſtentationem, vel ad exercendos iuuenes, vt ſint exercitati, & ad decipiendum prompti. Præſtaret, iuuentutem ipſam, & ingenia mollia, & ad modum cerę diſpoſita, in illis verſari, quæ ſolida, quæ firma, quæ fructuoſa, & ad mores componēdos vtilia. Sed tamen hæc vetus querela eſt. Nam ille moraliſsimus, Seneca, de ſophiſtis impoſtoribus ſuo tempore conquerebatur, libr. 6. epiſtola. 49. ad Lucilum. Quæ meritò audienda, quia tali viro digna. Mus ſyllaba eſt, mus autem caſeum rodit: ergo ſyllaba caſeum rodit. Putas me nunc iſtud nō poſſe ſoluere: quid mihi pericli, quod incommodum immineret? Sine dubio verendum eſt, nequando in muſcipulam ſyllabas capiam, aut ne quando ſi negligentior fuero, caſeum liber comedat. Niſi fortè acutior eſt illa collectio. Mus ſyllaba eſt, ſyllaba autem caſeū non rodit: ergo mus caſeum non rodit. O pueriles ineptias, in hæc ſupercilia ſubduximus: in hoc barbā demiſimus, hoc eſt quod triſtes docemus, & pallidi? Hæc Seneca. Et in ſequēti epiſtola ad propoſitum multa, quę breuitatis cauſa hîc non adducuntur, ait. Quidquid non amiſiſti habes: cornua nō amiſiſti: ergo cornua habes. Et infert. Demens tibi videar, ſi iſtis operā impendero. Hæc ex Seneca. Ex quibus coniectare licet, quàm neceſſarium ſit ab iſtis ſuperfluis abſtrahere animum, & modeſtè, & caſtè, rem dialecticā tractare, & quæ ſuperflua, & inutilia ſunt, in exiliū procul à caſtris relegare. *Sophiſtæ impoſtores* *Seneca.*

CAP. II.

De fallacia æquiuocationis.

Æquiuocatio eſt primo fallacia cōtinentis. Rima fallacia, quę cōtingit in dictione, eſt æquiuocationis. Ad cuius intelligētiā oporteret adducere, quæ de termino æquiuoco, & vniuoco dicta ſunt in primis rudimētis, & quę tradūtur in antepredicamētis ab Ari. Sed ne illa quæ ibi dicta ſunt repetātur, ſufficit dicere hanc fallaciam cōtingere tripliciter, Primo modo, quādo terminus habet plura ſignificata, quæ principaliter illa ſignificat: qui vocatur æquiuocus à caſu: vt ly canis, in ſignificādo canem domeſticum, & ſidus cœleſte, & piſcem marinum. Quando ergò paralogiſmus, ſeu deceptio prouenit ex multiplici ſignificatione nominis æquè principaliter ſignificātis plura, vocatur fallacia æquiuocationis. Vt ſi quis velit probare ſidus cœleſte eſſe animal, formaret argumentū, Omnis canis eſt ſubſtantia animata ſenſibilis: Sidus cœleſte eſt canis: ergo Sidus cœleſte eſt ſubſtātia animata ſenſibilis: quæ eſt definitio animalis. Eſt fallacia æquiuocatiōis, eo quòd ly canis, æquè principaliter ſignificat domeſticum, & ſidus cœleſte: & in maiori ſumitur pro domeſtico, & in minori pro ſidere: non eodem modo ſumitur medium vtrobiq;, imò non eſt idem medium: ſed virtualiter eſt argumētari in quatuor terminis. Et cū ſyllogiſmus omnis debeat cōſtare ex tribus ſolū, nō rectè concludit. *Tripliciter cōtingit fallacia æquiuocationis.*

¶Etiam contingit fallacia alio modo, quando terminus nō æquè principaliter illa ſignificat: & vocatur æquiuocus à conſilio, ſeu analogus, quādo vnū magis principaliter. Omne ſanū eſt animal: Vrina eſt ſana: ergo Vrina eſt animal: & Omnis homo ſentit: Homo pictus eſt homo: ergo Homo pictus ſentit. Et ſic in alijs. Similiter eſt fallacia æquiuocationis, quia argumētatur virtualiter in quatuor terminis: vel quia cōtribuitur principaliori ſignificato termini, volumus tribuere minùs principali. Nā eſſe ſanū, ſolū principaliter in animali: quia ſanitas in eo reperitur ſubiectiuè, & formaliter: in vrina tamē ſolū tāquam in ſigno. Ob id non principaliter dicitur ſana, ſed minùs principaliter, per reſpectum & habitudinem ad animal. Similiter homo principaliter viuū ſignificat: ſed per ſimilitudinē quādā, & analogiā ſignificat pictum.

¶Tertio modo contingit, quando terminus habet plura ſignificata ex parte cōpoſitionis: vt immortalis, ſignificat & quod poteſt non mori, & quod non poteſt mori, quæ ſunt ſatis diuerſa: & inueſtigabile, ſignificat & qd̄ poteſt non veſtigari, & quod non poteſt veſtigari. Si fiat paralogiſmus, Omne quod eſt inueſtigabile, poteſt inueſtigari: ſed viæ Dei ſunt inueſtigabiles (vt ait Paulus) ergo viæ Dei poſſunt inueſtigari. Et ſimiliter, Omne immortale non poteſt mori: homo in ſtatu illo innocētiæ erat immortalis: ergo homo in illo ſtatu nō potuit

mori. Vterq; est paralogismus,&antecedēs est verum,consequenti existēte falso.Et procedit ex multiplici significatione vocabuli:& virtute est argumentatio (vt dictum est)in quatuor terminis.Ob id non tenet illatio, neque valet collectio.

C A P.III.

De fallacia amphibologiæ.

Quandocō tingit fallacia amphibolo.

Fallacia amphibologiæ contingit ex hoc,ꝙ propositio plures habet sensus.Nam sicut in fallacia æquivocationis terminus vnus,vel vna dictio habet plura significata:sic hic contingit,quādo ipsa propositio plures potest habere sensus:vt Aristotel.ponit exemplum.Vellem me accipere pugnātes. In qua propositiōe potest esse varius sensus.Vel ly me,intelligitur à parte ante,vel à parte post:si à parte ante, est sensus ꝙ ego accipiā:si à parte post,ꝙ ipsi pugnātes me cōprehendāt,fiet paralogismus.Quoscunque vellem me accipere, vellem ab eis me apprehēdi:hostes vellem me accipere:ergo ab eis vellem me apprehēdi.Similiter,Quod quisque scit,hoc scit:lapidē quis scit:ergo lapis scit. Causatur paralogismus:quia ly hoc, potest sumi in accusatiuo, vel in nominatiuo.Quod qs videt,hoc videt:columnam quis videt:ergo columnā videt. Sumitur etiam de illo Appollinis oraculo,Aio te Æacida,Romanos vincere posse.Et illud,Perdet Crœsus Halyn,transgressus plurima regna. Quo vsus dicitur vates Apollinis, Crœsum inducens ad inferendū bellū Cyro, vt author est Herodotus:vbi varius est sensus propositionis per hoc,ꝙ potest esse sensus. ꝙ perdet Halyn,id est,amittet,vel ꝙ destruet, &c.Hic ergo sumitur occasio fallaciæ ex amphibologia ipsius propositionis: quia potest in variū sensum accipi. Vt hæc propositio,Hic est liber Platonis:potest habere sensum, vel ꝙ sit ab eo possessus,vel ꝙ sit ab eo cōpositus,Itē &c,Hæc pecunia est Cæsaris:vbi,erit sensus,vel quòd posidetur à Cæsare,vel quòd eius imagine sit scripta.Omnis liber Platonis posidetur ab eo,Hic Tullius liber est Platonis: ergo Hic posidetur ab eo.Omnis pecunia Cæsaris posidetur ab eo:Hæc tua pecunia est pecunia Cęsaris:ergo Hæc pecunia posidetur ab eo.Similiter,Omnes Episcopi sunt sacerdotes:Serui sunt episcopi:ergo Serui sunt sacerdotes. Vel,Equi sunt episcopi:ergo Equi sunt sacerdotes.

Oraculum Apollonis

Herodotus

¶Etiam cōtingit,quando propositio vltra suū principale significatum habet aliud metaphoricum,vt litus arare.Hic litus arare,propriè significat scindere terrā aratro:& metaphoricè dicitur de illo,qui frustra in aliquo negotio laborat.Ob id potest paralogismus formari,Qui litus arat,terrā proscindit aratro:sed qui operam perdit:litus arat:ergo qui operam perdit, terram proscindit aratro.

C A P. IIII.

De fallacia compositionis,& diuisionis.

Quandocō tingit fallacia compo.

ÆC fallacia contingit,vel eò quòd à sensu diuiso fiat argumētum ad compositum,vel ecōtra,in propositione modali.Vel euenit extra modalem propositionē per hoc,ꝙ fiat argumētū à sensu debito,ad sensum nō debitum:quòd potest in hoc,vel illo sensu capi propositio.

¶Quātū ad primum est fallacia.Sedētem possibile est stare:ergo possibile est sedentem stare:quia est argumentum à sensu diuiso, ad sensum compositum,à modali diuisa ad compositam,à modali diuisa ad cōpositam. Antecedēs est verum:&consequens est falsum:quia stans potest sedere,&ecōtra:tamen nō est possibile quòd stans sedeat:si sedet enim nō stat.Iustus potest esse iniustus:ergo possibile est iustū esse iniustū.Præscitus potest saluari:ergo possibile est præscitū saluari. Antecedens est verū in sensu diuiso,& cōsequens est falsum in cōposito.Econtrario à composito sensu, ad diuisum. Impossibile est stātem sedere,aut humilem superbum esse:ergo stans impossibiliter sedet:& humilis non potest esse superbus.Antecedens est verum:consequens autem falsum.

Quādo propositio non sumitur in debito sensu cōtingit fallacia.

¶Verùm fallacia non solùm contingit in propositionibus modalibus,vt exempla proposita ostendunt:sed etiam quando propositio nō sumitur in debito sensu.Vt si quis argumētetur: Quicunque scit literas,nunc didicit eas: Petrꝰ scit literas,ergo Petrus nunc didicit eas:potest capi ista propositio in sensu debito,vt ly nūc, coniungatur cum,qui scit literas nūc,&iste est sensus compositus:vel potest facere sensum diuisum,& tunc coniungitur ly nunc,cum didicit eas,&iste est sensus diuisus,&vocatur indebitus.Sed ad cognoscēdum quis sit debitus sensus,& quis indebitus, ponuntur regulæ.

1. Regula.

¶Si modus ponatur à parte vnius extremi sic, vt sit subiectū,vel prædicatum,est debitus sensus cōpositus,& non diuisus:vt possibile est albū esse nigrū,vel indoctū esse doctū est possibile.Sunt istæ modales cōpositæ,vt dictum est.

¶Secun

Regula. 2. ¶Secunda regula.Si modus copulam determinet,quia ponitur inter dictum,sensus est indebitus,& facit sensum diuisum:vt Hominē possibile est,esse doctū:facit sensum,quòd doctrina possit contingere homini.In quo sensu cōceditur,Prædestinatus potest damnari:& præscitus potest saluari.Hæ duæ regulæ datæ sunt de modalibus,quæ constant ex ibidem dictis.

Regula. 3. ¶Tertia regula.Si aliqua determinatio ponatur inter duo determinabilia æquè distantia: cùm determinatio vtrunq; determinabile possit respicere,& determinare:si primò loco positum determinet:dicitur sensus magis debitus: si secundo loco positum posterius, est minùs debitus, seu indebitus sensus. Et primo modo facit sensum compositum, &secundo modo sensum diuisum:Vt in ista, Quicquid viuit semper est:Petrus viuit:ergo semper est:ly semper,potest determinare ly viuit,vel ly est. Si primo modo,est sensus debitus,& cōpositus. Et si fiat paralogismus,Quod viuit semper est: planta viuit:ergo semper est,est fallacia cōpositionis,& diuisionis:& argumētum à sensu debito,ad indebitum.

Regula. 4. ¶Quarta regula. Si determinatio fuerit inter duo determinabilia non æquè propinqua, si determinet quod propinquius,est sensus compositus,& debitus: & si remotius, est diuisus, & indebitus.Quicunque scit literas, nunc didicit eas:ly nūc,potest determinare ly scit,quod est remotius: vel ly didicit, quod est propinquius:si determinet ly didicit, est debitus sensus,& compositus:& si ly scit,est indebitus, & diuisus.Si ergo quis argumentetur,Quicunq; scit literas nunc,didicit eas:Petrus scit literas: ergo nunc,didicit eas:est fallacia à sensu indebito ad debitum.

Regula. 5. ¶Quinta regula.Si ponatur determinabile inter duas determinationes æquè distantes,si ordinetur cum precedenti determinatione,situs est magis debitus:& sensus compositus: & si cum sequenti,est minùs debitus,& diuisus.Vidi imaginem auream vestem habentem.Ly auream,est determinabile,inter imaginem & vestem determinationes. Si ergo ly aureā determinetur à ly imaginem:sensus est, quòd imago sit aurea,& est debitus sensus:si vero à ly vestem,tunc est sensus,quòd vestis aurea, & est sensus diuisus:Etiam malus artifex est bonus: ly artifex,potest coniungi cum ly malus, & est sensus,quòd malus artifex est bonus:& est debitus sensus,& cōpositus. Si verò cùm ly bonus,vt si sensus,malus artifex bonꝰ est:est sensus diuisus,& non debitus.

Regula. 6. ¶Sexta regula.Si sit determinabile inter duas determinationes nō æquè propinquas:si cum propinquiori ordinetur, sensus est cōpositus, & magis debitus:si cū remotiori, est sensus indebitus, & diuisus: vt vidi imaginem hominis auream,vestem habentem:potest ly aureā, determinari à ly imaginem,vel à ly vestem:si à primo, sensus indebitus est,quia magis distat: & si à ly vestē,debitꝰ sensus,quia minùs distat.

¶Ex prædictis ergo regulis facilè est intellige re modum paralogismorum. Vt si quis argumentetur.Quenicunque possibile est ambulare,possibile est ambulet: sed sedentem possibile est ambulare:ergo fieri potest vt sedens ambulet:nō valet:quia in maiori modus facit sensum compositum,& in minori diuisum, & in consequenti facit compositum, fit argumentum à sensu indebito ad debitum:non vtrobique sumitur in eodem sensu:in antecedenti,& in consequenti.Et vt vitemus prolixitatem,eodem modo in alijs dicendum,iuxta regulas positas:defectus enim cōmittitur per hoc, quòd fit argumentum à sensu debito ad indebitum, vel econtra.Et tandem non sumitur eodē modo in antecedenti,& consequenti.

C A P. V.

De fallacia accentus.

Quando cō tingit fallacia accētus.

ÆC fallacia contingit per hoc,ꝙ variata syllaba in quantitate,variatur & sensus:vt, Quidquid malum est, est fugiendum:pomum est malum: ergo fugiendum est pomum. Omnis populus est arbor:Aliqua gens est populus: ergo Aliqua gens est arbor.Etiam,quando litera, quæ non pronunciabatur cum aspiratione, aspiratur,vt,Ad aram fiunt sacra:sed porcorum hara est:ergo ad stabulum porcorum fiunt sacra: est fallacia accentus:eo quòd ara sine aspiratione est altare portatile:cum aspiratione tamen est porcorum receptaculum.Et etiā contingit, quando dictio,quæ minimè diuidi debet,diuiditur in partes:vt,Tu es qui,es,sed qui es idem quod requies,ergo tu es requies. Item etiā ex aspiratione.Si ab eo recedo:sed argētū habeo, ergo recedo.Item Quisquis dicit ab eo, significat se recedere:sed qui aurū habet,dicit habeo: igitur significat se recedere.

¶Etiā cōtingit paralogismus, quidquid Deus facit inuitè,id facit coactè:sed Deus vinum facit in vite,ergo vinum faciat coactè:Omnis terra quæ est in via,pedibus teritur frequēter:terra deserta est in via,ergo terra deserta pedibus teritur frequenter.

Etiã contingit fallacia accentus ex modo pronunciandi, secundùm interrogationem, vel sine ea. Vt si quis paralogizaret, Quicunque dicit Christum regem, salutãdo, eum veneratur: milites in domo Pilati dicebant eum regem, dicendo aue, &c. ergo eum venerabantur. Itẽ, ex verbis Caiphæ, qui dixit, ergo tu es Christus, &c. Quicunque dicit Christũ esse filiũ Dei, eũ agnoscit: sed Caiphas dixit, tu es Christus filiꝰ Dei: ergo Caiphas Christum agnouit. Est paralogismus, & fallacia, quæ accentus vocatur. Nam ex hoc quòd verba proferuntur ironicè, affirmatiuè, vel interrogatiuè, sensus variatur.

C A P. VI.

De fallacia figurę dictionis.

Quãdo fallacia figu. dictionis.

SEquitur fallacia figurę dictiõis, quæ contingit, eo quòd vna dictio videtur habere eundem modum significandi cum alia, & in veritate non habet. Et fit tribus modis: si dictio significat masculinũ genus, & sumitur ac si neutrum significaret, vel fœmininum, vel è contra. Quęcunq; substãtia coloratur albedine, est alba: Papa coloratur albedine: ergo Papa est alba. Item, Penna est fœminini generis: ergo dogma est fœminiuum. Musa est fœmininum: ergo & poeta.

Quot modis contingat fallacia dictionis.

¶ Secundo modo contingit, quando est transitus de vno prædicamento, ad aliud. Quicquid emisti comedisti: carnes crudas emisti: ergo carnes crudas comedisti. Item, Quicquid heri vidisti, hodie vides: heri album vidisti: ergo hodie album vides: mutatur quid, in quale: fit enim transitus de prædicamento substantiæ, ad prædicamẽtum qualitatis. Et, Quos digitos habuisti, modò habes: sed olim paruos habuisti: ergo modò paruos habes: fit transitus de quantitate discreta, ad continuam.

¶ Tertio modo contingit, quando dictio quæ significat quale quid, significare videtur hoc aliquid. Quale quid vocatur secũda substãtia, scilicet, species, vel genus. Hoc aliquid, est prima substantia, scilicet, indiuidua. Vt si fieret paralogismus, Petrus est alter ab homine: & ipse est homo: ergo est alter à seipso, nõ valet: proceditur ab homine significante quale quid, ad Petrum significantem hoc aliquid. Ad hãc fallaciam figuræ dictionis pertinet, quando paralogismus procedit ex variatione suppositionis. Vt, Homo est species: Petrus est homo: ergo Petrus est species.

Quale ꝗd dicitur secũda substantia.

S E Q V V N T V R fallacię extra dictionem, quarum prima est fallacia accidentis.

C A P. VII.

Fallacia accidẽtis multis modis cõtingit.

ISTA fallacia multis modis cõtingit. Primò, quãdo est processus ab accidente ad subiectũ, vel econuerso: vt cognosco Petrum: & Petrus est veniẽs: ergo cognosco venientem: est defectus: quia Petrus, & veniẽs sunt vnũ per accidens, & non per se: quare non sequitur, quòd si cognosco Petrũ, & venientem cognoscam. Vocatur fallacia accidẽtis. Similiter, Iste equus est tuus, & est pater: ergo est pater tuus: nõ valet, quia equus, & pater, sunt vnum per accidens.

2. Modus.

¶ Secundo modo contingit, quãdo illud quod conuenit superiori cõcluditur de inferiori. Vt, Homo est animal: & Animal est genus: ergo Homo est genus. Petrꝰ est homo: & Homo est species: ergo Petrus est species: quia inferior cũ superiori conueniunt de per se in aliquo, & tamẽ differũt in alio: ab illo in quo conueniũt, & sunt vnũ, non debet inferri ꝙ sint idẽ, in illo in quo differũt: nam in eo ꝙ animal est genus, differt ab homine, quia homo est species: ob id non potest de homine, genus dici.

3. Modus.

¶ Tertio modo est fallacia accidentis, quando est argumentum ab specie ad propriũ: Homo est risibilis: & risibile est propriũ: ergo Homo est propriũ: quia risibile, & homo, licèt conuertantur, non sunt tamẽ idem definitione: ob id non sequitur, quòd id quod de vno dicitur, dicatur de altero.

4. Modus. Titelman.

¶ Etiam dicunt (vt notat & bene Titelmanus) fallaciam esse accidentis, quotiescunque cõtingat aliquem syllogismũ peccare cõtra aliquã regulam syllogismorum: vt si fiat processus ex puris negatiuis, vel ex puris particularibꝰ, aut si altera præmissarum existente particulari, inferatur conclusio vniuersalis: vel altera præmissarum existente negatiua, conclusio sit affirmatiua. Exẽpla horũ in syllogismorum tractatu sunt posita: sed tamen non pigebit de nouo ponere. Nõ valet, Animal currit: & Homo est animal: ergo Homo currit. Ex puris particularibus. Item non valet: Nulla arbor est homo. Nullum animal est arbor: ergo Nullũ animal est homo. Ex puris negatiuis. Item non sequitur:

quitur: Aliqua opposita sunt vera: Omnia sub contraria sunt opposita: ergo Omnia sub contraria sunt vera, defectus est: quia cõclusio est vniuersalis, existente aliqua premissarũ particulari. Item non sequitur; Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est lapis. Defectus est: quia altera premissarũ existẽte negatiua, cõclusio est affirmatiua. In omnibus istis datur pro defectu fallacia accidẽtis: quia apparet bona forma syllogistica: sed non est. Sæpe vtuntur ista respõsione anti qui doctores in solutione paralogismorũ dicẽtes, est fallacia accidẽtis. Ob id oportet diligẽter considerare hanc fallaciam accidentis, quę ideo tam communis, quia adducitur ad reprobandum omnem syllogismum peccantem in forma, cõtra aliquam regulam syllogismorũ.

Vsus frequens fallacię accidentis.

C A P. VIII.

De fallacia secundùm quid, & simpliciter.

FAllacia, quæ est secundùm quid, & simpliciter, contingit ex hoc, quòd quis argumẽtatur ad id quod est secundũ quid, ad id quod est simpliciter. Æthiops est albus secundùm dentes: ergo est albus.

Quãdo aliquid dicitur simpliciter tale.

¶ Est considerandũ aliquid dici simpliciter tale, quando absolutè ponitur sine aliqua determinatione restringente, vel diminuente: vt homo absolutè sumptus. Dicitur etiam totum in modo, vel simpliciter, quãdo absolutè sumitur & secũdùm quid dicitur, non sicut pars in modo: sed quãdo determinatio addita determinabili non restringit, sed alienat, vel distrahit, vel ampliat: & tũc est, quãdo totũ, vel quod simpliciter dicitur, non verificatur absolutè, de eo qd̃ dicitur secundũ quid. Verbi gratia, Homo dicitur simpliciter: sed homo pictus dicitur secũdùm quid: quia ly pictus, distrahit, & alienat à proprio significato: ob id nõ dicitur absolutè, homo pictus est homo: sed est homo pictus. Itẽ ly secundũ dentes, vt. Æthiops est albus secundũ dentes: non valet, Est albus secũdùm dẽtes: ergo est albus simpliciter: sed oportet addere, est albus secundũ dentes. Sed quãdo nõ diminuit, sed restringit solũ, est pars in modo, & non dictũ secũdũ quid: vt albus: Homo albus. Homo prudens, &c. Et velociter currere, Animal sanum, &c. Et tũc (vt diximus in locis dialecticis) in toto in modo: valet à parte in modo, ad totũ affirmatiuè. Est homo albus: ergo homo. Est homo prudens: ergo est homo. Homo velociter currit, ergo currit.

Quinq; modis solet contingere paralogismus in dicto secundùm quid. Primò, quando determinatio addita habet oppositionem ad illud cui additur. Vt Arist. est homo mortuus: ergo est homo: ly homo absolutè habet oppositionem cum ly mortuus.

Quinque modis paralogismus.

1. Modus.

¶ Secundo modo contingit, quando determinatio addita pertinet ad actum animæ. Vt nõ valet, Chimæra est animal opinabile: ergo est animal: quia opinabile, diminuit de ratione animalis.

2. Modus.

¶ Tertio modo, quando determinatio addita aliquid significat in potentia. Semẽ hominis, est in potentia homo: ergo semẽ est homo: Nõ valet: quia est determinatio, diminuens de ratione actus.

3. Modus.

¶ Quartò modo est quando determinatio partem significat, vt albus secundùm dentes. Est albus secundum dẽtes: ergo est albus. Si tamẽ à parte totum denominaretur, valeret. Est crispus secundùm capillos: ergo est crispus. Ratio est, quia crispitudo non potest homini competere, nisi secundùm capillos.

4. Modus.

¶ Quinto modo contingit, quando determinatio addita cogit terminũ cui additur stare materialiter: Sapiẽs vult amittere malum: ergo sapiẽs vult malũ: quia in antecedẽti capitur materialiter, quia vult amittere, id est derelinquere: & tamẽ non sequitur vt velit absolutè: quia sequeretur ꝙ ea ratione quia malum est, vellet.

5. Modus.

¶ Arist. huius fallaciæ ponit exempla: Hic est naturaliter studiosus: igitur est simpliciter talis. Item, In aliquo loco expedit vti tali dieta: ergo simpliciter expedit. Aliquãdo expedit medicari, scilicet, tempore morbi: ergo simpliciter expedit.

¶ Etiã videntur huc pertinere paralogismi, qui fiunt à conuncta ad diuisam: vt, Hic homo est bonus musicus: igitur est bonus, & musicus. Est laudabilis artifex: ergo est laudabilis, & artifex, &c. Etiã est fallacia argumentari negatiuè à toto simpliciter, ad secundùm quid. Non enim valet, Non est albus: ergo nõ est albus secundùm dentes. Antichristus non est homo: igitur non est homo futurus.

C A P. IX.

De fallacia, quæ ignorantia Elẽchi dicitur.

IGnorantia Elenchi est, quando propter omissionem alicuius particulę, cõcluditur contradictoriũ propositionis

Quid fallacia ignorãtia elenchi.

tionis datæ. Vt si quis argumentum formet. Quadruplum est duplũ ad duo, & non est duplum ad tria: ergo quadruplum est duplum, & non est duplum. Est fallacia ignorãtia elenchi: quia non ponitur illa particula, ad idem. Definitur elenchus ab Arist.

Definitio. Elenchi. ¶Elenchus, est contradictio vnius & eiusdem nõn nominis, sed rei, & nominis nõ synonymi, sed eiusdem, ex his quæ data sunt, nõ cõnumerato eo, quod est in principio, ad idẽ, secũdùm idem, similiter, & per idem tempus. Exemplis cõstabit hæc definitio. In exemplo proposito quando dicitur: Quaternarius est duplus ad binarium, & non est duplus ad ternariũ: ergo est duplus, & non duplus. Deberet addi, ad idẽ: & sicut consequens est falsum, & antecedẽs pro illa parte: & non est duplus ad idẽ: vel si antecedens absolutè intelligatur, quando cõcluditur: ergo est duplus, & non duplus ad diuersa: ante cedens est verum.

1. Modus. ¶Iste ergo est primus modus, quando peccat Elenchus ex defectu particulæ ad idem, vt patet in exemplo.

2. Modus. ¶Secundus modus est, quando peccat contra particulam, secundùm idem. Hoc est duplũ secundùm longitudinem, & non est duplum secundùm latitudinem: ergo est duplum, & non duplum: deberet addi, secundùm idem: & hoc est falsum: quia solùm secũdùm diuersa est duplum, & non duplum. Et si consequenti adderetur, est duplum, & non duplum secũdum diuersa: bona esset collectio.

3. Modus. ¶Tertio modo peccatur cõtra particulã, similiter: Cœlũ mouetur circulariter, & nõ mouetur sursum, neq; deorsum: ergo mouetur, & nõ mouetur. est fallacia cõtra particulã similiter: nam si adderetur, & non similiter mouetur sursum: &c. nulla esset cõtradictio. Nã si similiter moueretur: & non moueretur esset contradictio. Et si ad idem, & secundùm idẽ, esset quid duplum, & non duplũ: sed modò non contingit: ob id non est contradictio, & est ignorantia Elenchi contra particulã, similiter.

4. Modus. ¶Quarto modo fit contra particulam, in eodẽ tempore: vt, Noctua nocte volat, & die nõ volat: ergo volat, & non volat: est contradictio, si esset in eodem tempore: sed quia non est in eodem tempore, est ignorantia Elenchi contra illam particulam: in eodem tẽpore. Et oculus meus est clausus pro isto tẽpore: & pro illo nõ est clausus: ergo est clausus, & non est clausus.

CAP. X.

De fallacia petitio. principij.

ALIA fallacia sequitur, quæ dicitur petitio principij, & contingit, quãdo aliquis petit sibi cõcedi propositũ, quod debet probare. Et fit, quando probatur idẽ per idem, vel aliquid ignotũ, per id quod est ignotius. Vt si quis vellet probare, q̃ omnis homo est animal, argumẽtetur. Omnis homo est animal: & omnis homo est animal: ergo omnis homo est animal: hic probatur idem per idẽ. Vel probet, Omne animal rationale esse capax disciplinæ: Omnis homo est capax disciplinæ, & Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ. Hic est petitio principij: q̃ magis nota est cõclusio, quàm præmissæ: quia propria passio, cùm fluat ab essentia, magis notum est prædicari de definitione, quàm de definito. Ponuntur aliqui modi, in quibus est petitio principij. *Quid sit petitio principij.*

¶Primus. Quando petitur definitum ad probationẽ definitionis, vel ecõuerso: vt si quis velit probare hominem esse disciplinabilem: & petat concedi, quòd animal rationale est disciplinabile: & argumentetur: Animal rationale est disciplinabile: ergo Homo est disciplinabilis: dicitur petitio principij: quia dubium ita est de definitione, sicut de definito. Sed tamen si quis vellet probare absolutè hanc, hominem esse disciplinabilem: & formaret argumentũ: Omne animal rationale est disciplinabile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est disciplinabilis. Nõ esset petitio principij, quia ego non peto, vt quis mihi cõcedat istam: Omne animal rationale est disciplinabile: sed summo in præmissis ad concludendum intentum. *1. Modus.*

¶Accidit etiam petitio princpij, vt si quis petat vniuersalem concedi ad probationem particularis: Vt si quis debeat probare: Omnium contrariorum eadem est disciplina, petat sibi concedi, Omnium oppositorum eadem est disciplina. Et dato argumentetur: Omnium oppositorum eadem est disciplina: ergo Omniũ cõtrariorum eadem est disciplina: est fallacia, cùm antecedens sit minùs notum, quàm consequens. *2. Modus.*

¶Euenit aliquando quando petuntur omnia singularia ad probationem vniuersalis: vt si debeat probari supradicta propositio, Omnium oppositorum eadem est disciplina: petat sibi concedi, quòd contradictoriorum eadem est: & priuatiuorum eadem est: & contrariorum eadem, & relatiuorum eadem: est petitio principij: nam in vniuersali etiam dubitatur de omnibus singulariter. *3. Modus.*

¶Con-

4. Modus. ¶Contingit etiam, quando petitur diuisim, quod coniunctim debet probari. Si probandum est quòd medicina sit sciẽtia sani, & ægri: sumatur argumẽtum. Medicina est scientia sani, & est scientia ægri: ergo medicina est scientia sani, & ægri, assumitur quod esset probandum: ob id petitio principij est.

5. Modus. ¶Etiam fit: quando petitur vnum correlatiũ, ad probãdum aliud: vt si quis debeat probare, Petrum patrem Pauli: petat Paulũ esse filium Petri: & argumentetur, Paulus est filius Petri: ergo Petrus est pater Pauli.

Nota. ¶Notandum est tamen, quòd in ista fallacia peculiare est, non committi aliquem defectum contra regulas syllogismorum, sed solũ peccatum cõmittitur: quia licèt seruetur modus, & figura, non seruatur, quòd debeat probari ignotum per id quod est notius: & omnes aliæ fallaciæ in forma peccãt, hæc sola videtur in materia peccare: verùm dicitur fallacia: quia non probat sicut probare debet: etiam sequitur in modo, & figura, Omne animal rationale dormit: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo dormit, & tamẽ est petitio principij. Ratio est: quia magis nota est conclusio, quã præmissa maior: nã prædicata accidẽtalia per prius de definito, q̃ de definitione. Ideo magis notum est hominem dormire, q̃ animal rationale dormire. Ecõtra est, quãdo est prædicatum quod essentialiter dicitur: quia per prius conuenit definitioni, q̃ definito: vt esse disciplinabile: quia licèt proprium accidens sit, tamen fluit ab essentia: & essentialiter dicitur de animali rationali, quæ est essentia hominis, & per priùs, quàm dicatur de homine. *Prædicata accidentalia magis de definito quam de definitione.*

CAP. XI.

De fallacia consequentis.

Fallacia cõsequentis. HÆc fallacia cõstat ex eo, quod quis putat: quia si aliquid sequitur ex aliquo, fiat similiter econuerso: vt quia sequitur, Homo est, ergo Animal est: etiam sequatur econtra, Animal est: ergo Homo est: vel, quia sequitur, Nõ est animal: ergo non est homo, putet sequi: Non est homo: ergo non est animal: vel, Homo currit: ergo Homo mouetur, putet etiam sequi: Homo mouetur: ergo Homo currit.

¶Contingit in multis modis argumentandi: maximè quia quis putat in bona cõsequentia, quòd oppositum antecedentis inferat oppositum consequẽtis: nam licèt sit verum, quòd oppositum consequentis inferat oppositum antecedentis, (vt dictum est quando de cõsequentijs gebamus) non tamen oppositum antecedẽtis, infert oppositum consequentis: nam licèt sequatur: Homo currit, ergo Homo mouetur: &, Nullus homo mouetur: ergo Nullus homo currit: non sequitur: Nullus homo currit: ergo Nullus homo mouetur: est fallacia consequentis. Et tandem contingit, quando quis argumentatur à toto vniuersali, non vniuersaliter accepto ad partem ipsi subiectam: vt Animal est: ergo Homo est. Aut à parte ad totum vniuersaliter sumptũ. Homo est: ergo Omne animal est. Item, à parte vna, vel non ab omnibus in quantitate, ad totum in quantitate: vt, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Itẽ, quando negatiuè, à toto integrali ad singulas partes: vt, Non est domus: ergo non est tectum: aut affirmatiuè, ab aliqua partium ad totum. Est fundamentum: ergo domus. Item, quando in communiter accidentibus, à priori ad posterius: vt Floruit: ergo habuit fructum. Vel negatiuè, à posteriori ad prius. Nõ peperit: ergo nõ concepit. Et quando in oppositis, mala fiunt argumenta: à negatione ad affirmationem: vt, Non est album: ergo est nigrũ. Et à maiori affirmatiuè. Vt, Rex potest debellare ciuitatẽ: ergo & Dux poterit. Et quando à minori negatiuè. Non potest miles: ergo nec Rex poterit. Et quando ab authoritate negatiuè. Arist. non dixit hoc: ergo non est dicendum. In omnibus istis modis cõmittitur fallacia, quæ consequẽtis vocatur.

CAP. XII.

De fallacia secundùm non causam vt causam:

Fallacia secundùm nõ causam ut causam. COntingit, quando inter præmissas, quæ solent esse causa conclusionis: ponitur aliqua propositio, quæ nihil operatur ad conclusionem, & non est causa, & videtur esse: vt si quis petat, nunquid anima, & vita sint idem? fiat argumentum. Anima, & vita sunt idem, & mors, & vita sunt contraria, & generatio, & corruptio sunt contraria, sed mors est corruptio: ergo vita est generatio: ergo viuere est generari, quod est impossibile: quia qui viuit non generatur, sed genitus est: consequens est falsum: ergo antecedens: ergo illud, anima, & vita sunt idẽ, est falsum: hic est defectus: quia non sequitur: si conclusio est falsa, quòd illa præmissa sit falsa: quia illa non est causa conclusionis: quia etiam ipsa seclusa posset sequi: ob id ex eo quòd conclusio sit falsa, non potest ostendi il-

di illam esse falsam,anima,& vita sunt idẽ:quia non sequitur ex ea,sed posset ista inferri:ergo ista mors,& vita sunt contraria, est falsa:quia ex ista sequitur conclusio falsa:nã mors & vita non sunt contraria,sed solùm priuatiuè opposita:ob id est fallacia ponendo pro causa,quod non erat causa.

CAP. XIII.

De fallacia quando plures interrogationes vt vna.

Quid enuntiatio. *Quid propositio.* *Quid interrogatio.* *Quid conclusio.*

Licèt idem sint secundùm rei veritatem,enunciatio,propositio,interrogatio,& conclusio:differunt quantum ad hoc: quia enũciatio dicitur, quando simpliciter significat aliquid esse, vel non esse,vt.Homo est animal.Et propositio dicitur,quando sumitur ad aliquid probãdum. Interrogatio,quando sub dubitatione proponitur.Cõclusio dicitur,quãdo ex alio, vel alijs infertur.Et sicut enũciatio est vna, vel plures, sic interrogatio,propositio,& conclusio.Enũciatio vna dicitur: quando vnum de vno. Vt, Homo est animal:vel Homo est doctus. Enunciatio plures dicitur, quando plura de vno. Vt Petrus est musicus,& dialecticus. Vel vnum de pluribus. Vt, Petrus & Paulus sunt Theologi.

Notandum

¶Est tamen considerandũ, quando plura prædicantur de vno,si illa faciunt vnum de per se, dicitur enunciatio vna:vt,Homo est animal rationale:quia animal,& rationale vnum faciũt: si tamen illa plura vnũ faciant de per accidẽs, vocatur enuntiatio plures. Vt,Petrus est homo albus.

¶Ad propositũ ergo.Fallacia prouenit ex eo, quòd ad interrogationẽ quæ est plures, datur vna respõsio.Exẽpli causa, si quis interroget, Vtrùm homo,& asinus sint animal rationale? si quis respõdeat q̃ sic:ergo asinus est animal rationale,si dicat quòd non:ergo homo nõ est rationale, fallacia prouenit,quia ad interrogationem vt plures,solutio est vt vna. Deberent dari plures responsiones dicendo:homo est rationalis,& asinus est irrationalis.Vt si quis dicat.Putas ne tu es homo,& asinus? si respõdet quòd non:ergo non es homo:si respondeat q̃ sic,ergo es asinus.

¶Etiam contingit paralogismus,quãdo plura subijciuntur,vel prædicantur in plurali numero:Putas ne mel,& fel sunt dulcia ? si dicatur quòd non,concluditur:ergo mel dulce nõ est: si sic:ergo fel dulce est.Est fallacia, quia vbi interrogationes sunt plures, plures oportet sint responsiones.

¶Sed tamen pro complemento Elenchorũ solet poni,quomodo omnes fallaciæ reducũtur ad ignorantiam Elenchi,vt Aristo.probare cõtendit.Nam nulla est fallacia:quę nõ peccet in aliqua particula posita in definitione Elenchi. Nam vel erit contra particulam ad idem,vel secundùm idem,similiter,vel per idem tempus. *Arist. primo Elẽcho c.5.per totum.*

¶Primò fallacia æquiuocationis, & amphibologiæ,& figurę dictionis,ideo fallacia est:quia syllogismus non conistituitur ex eis,quæ sunt eadem secundùm rem,& vocem simul.Nam licèt in æquiuocatione, & amphibologia eadẽ sit vox,non tamen eadem res.In figura dictionis non est eadem vox, & in fallacia compositionis,& accentus,nec identitas rei,neque vocis:ob id peccatur contra verum Elenchũ,qui requirit vocis,& rei identitatem.

¶De fallacijs extra dictionẽ,illa quæ accidẽtis est,peccãt contra verũ Elenchũ: quia extremitates sic vniuntur inter se, vt nõ sic cũ medio: vt animal est album:Coruus animal est: ergo coruus est albus:ob id non dicitur secundùm idem album de animali,& de coruo.

¶In fallacia petitionis principij,& non causæ vt causa,fit contra Elenchum: quia quod primum est,vel medium,non debet connumerari in secundis:vel quia boni Elenchi est conditio,quòd à notioribus fiat processus : & etiam est conditio,vt conclusio procedat à præmissis tanquam à causa.

¶Fallacia secundùm quid,reducitur, quia in illis nõ est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem:neque in eis sequitur conclusio de necessitate.Etiam fallacia cõsequentis,quia non rectè ex opposito antecedentis, infertur oppositum consequentis. Item interrogationes plures,&c. Quia propositio plures nõ est propositio,& tamẽ in bono Elencho oportet sit propositio vna,& non quæ sit plures. Et tandem fallacia quæcunque sit,peccabit, vel quia non seruatur idem,vel secundùm idem, vel similiter,vel per idem tempus.

¶Modus soluendi paralogismos, quando ab æquiuocatione,amphibologia,compositione, vel diuisione,accẽtu,& si quod sumptũ sit multiplex,oportet distinguere prius : & non procedet paralogismus:in fallacijs,quę sunt per accidens,& secundũ quid,& per ignorantiã Elẽchi,& per consequẽs,& nõ causam vt causam, & plures interrogationes vt vnã : oportet negare cõsequẽtiã,& dare rationẽ quare negetur.

¶Falla-

¶Fallaciæ.

¶In dictione.
Æquiuocationis. (?)
Amphibologiæ.
Compositionis.
Diuisionis. (?)
Accentus.
Figuræ dictionis.

¶Extra dictionem.

Accidentis.
Secundùm quid,& simpliciter.
Ignorantia elenchi.
Petitio principij. (?)
Consequentis.
Non causæ vt causa.
Secundùm plures interrogationes vt vna.

Finis Summularum.

SALMANTICÆ.
Excudebat Ioannes Baptista à Terra noua. 1572.